

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 30 april justerades.

§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2024/25:652

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:652 Nytt system för korttidsarbete

av Ingela Nylund Watz (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 3 juni 2025.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 19 maj 2025

Finansdepartementet

Elisabeth Svantesson (M)

Enligt uppdrag

Elisabeth Sundin

Ämnesråd

§ 3 Anmälan om granskningsrapport

Talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till justitieutskottet:

RiR 2025:13 Antagningen till polisutbildningen

§ 4 Ärende för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition

2024/25:162 till arbetsmarknadsutskottet

§ 5 Ärende för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Socialutskottets betänkande
2024/25:SoU27 Uppdaterat högkostnadsskydd för läkemedel

*Stärkt konsumentskydd
på kreditmarknaden*

§ 6 Stärkt konsumentskydd på kreditmarknaden

Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU37
Stärkt konsumentskydd på kreditmarknaden (prop. 2024/25:138)
föredrogs.

Anf. 1 BJÖRN WIECHEL (S):

Herr talman! Socialdemokraterna ser stora behov av att genom reglering stärka konsumenternas rättigheter och skydd på kreditmarknaden, vilket är vad den här debatten handlar om.

En osund marknad har skapat en situation som till stora delar skapar fördärv. Exemplet är många på människor som, pådrivna av oseriösa aktörer, fastnar i onda skuldcirklar. Så kan vi inte ha det. Den tidigare, S-ledda regeringen tog flera och viktiga steg på området för att få bort ocker och reglera marknaden, och det är välkommet att den nuvarande regeringen går vidare med arbetet.

Problemen med oseriösa snabblåneföretag och en osund kreditmarknad behöver åtgärdas. Att den som lånar ut pengar framöver ska regleras och leva upp till krav som bank, så som föreslås, är rimligt. Socialdemokraterna stöder därför propositionen. Men propositionen innehåller samtidigt vissa frågetecken, herr talman.

Regeringen har inte tillhandahållit ett tillräckligt underlag för hur den motiverar att även kreditförmedlare ska omfattas av lagstiftningen. Dessa brister i förslaget har lyfts både av remissinstanser och av Lagrådet, och regeringens svar är att den gör bedömningen att kreditgivare och kreditförmedlare är så pass sammanvävda att ett undantag för kreditförmedlare skulle kunna medföra att lagen kan rundas av snabblåneföretagen.

Det är svårt att utifrån regeringens bristfälliga underlag granska och värdera den bedömningen eller göra en annan bedömning. Socialdemokraterna förutsätter därför att regeringen vid behov har tillräckliga svar som motiverar positionen och att den arbetar för att konsumenter fortsatt ska ha möjlighet att jämföra lånekostnader.

Vidare har kritik framförts mot att regeringen hanterar propositionen separat från ett EU-direktiv som är på väg att implementeras. Det direktivet handlar också om regleringar och förstärkningar av konsumenträtten, och där anges bland annat att kreditförmedlare ska ha rätt att verka på en europeisk marknad. Eftersom EU-direktivet och den aktuella propositionen har beröringspunkter förväntar vi socialdemokrater oss att regeringen har en genomtänkt och sammanhållen politik där de två produkterna är förenliga.

Herr talman! Att stärka konsumenternas ställning är av mycket stor betydelse. I ljuset av det och av att regeringen själv säger sig värna konsumentskydd och rättigheter är det både beklagligt och motsägelsefullt att

SD-regeringen samtidigt håller emot införandet av ett skuld- och kreditregister. Ett sådant är nämligen viktigt i sammanhanget.

Likaså är det helt bakvänt att SD-regeringen väljer att helt slopa stödet till Sveriges konsumenter, alltså de i civilsamhället som hjälper och stöder konsumenter på marknaden. Just det är förstås en del av SD-regeringens högerpopulistiska kulturkrig mot Folkrorelse-, Folkbildnings- och Förenings Sverige. Det här handlar om kaffepengar för staten, men det är förödande för Sveriges konsumenter.

Följden av SD-regeringens motsägelsefulla agerande parallellt med den aktuella propositionen blir förvirring, vilket bidrar till att grumla motiven bakom regeringens förslag i en proposition som i övrigt har bra delar.

Anf. 2 MARTIN ÅDAHL (C):

Herr talman! För att förenkla något, vilket man kanske ska göra i en sådan här debatt, finns det två stora problem för privatkunder på den svenska kreditmarknaden. Det första problemet, som vi i hög grad pratar om i dag, är överskuldssättningen.

Svenska hushåll ligger i botten, det vill säga är bland de mest skuldsatta, i världen. Så är det för alltför många hushåll. Vi har en akut situation där faktiskt 400 000 personer i dag har skulder hos Kronofogden. Kanske tittar någon av dem på denna sändning från riksdagen i dag. Det är många barnfamiljer som dras in i skuldspiraler, tyvärr ofta påhejade av de ganska hänsynslösa konsumentkreditföretag som utnyttjar deras utsatthet.

Det som är bra med det vi diskuterar i dag är att vi börjar ta ytterligare steg för att ta tag i detta. Det krävs krafttag, och det behövs faktiskt mer regleringar. Glädjande nog är i princip alla partier här i kammaren överens om det.

Den proposition som ligger på riksdagens bord förstärker reglerna, och från Centerpartiets sida tycker vi att det är både rimligt och nödvändigt. Vi önskar kanske att man kunde gå lite längre. Det är viktigt att underlätta för de skuldregister som används för att se till att personer och hushåll i riskzonen inte hamnar i allvarliga skuldfällor, herr talman. Det är nog också viktigt att vi tittar vidare på det ränte- och kostnadstak som infördes i mars och ser om det räcker.

Sedan har vi det andra problemet, nämligen bristen på konkurrens. Det är ett fåtal banker i Sverige som dominerar inte bara bolånemarknaden utan även andra viktiga segment. De har envist höga räntemarginaler, och det är ganska svårt för konkurrenter att slå sig in. Centerpartiet har länge, i största allmänhet, drivit att man ska stärka konkurrensen och därmed konsumenternas ställning.

Bland annat ska man naturligtvis göra det enklare att byta bank, och där har vi tittat på ränteskillnadsersättningen. Det sker saker nu, men det kanske inte heller är tillräckligt. Även när det gäller detta kan skuldregistret bidra till en sund konkurrens. Som nämndes av föregående talare är det i dag en ganska osund marknad.

Egentligen hade vi velat stödja den här propositionen, men problemet är att den på en punkt går i rakt motsatt riktning. Propositionen går emot konsumenternas intresse att kunna jämföra lån och välja de bästa villkoren. Förslaget innebär att den som jämför låneförmedlarna åt konsumenterna,

Prot. 2024/25:120
21 maj

*Stärkt konsumentskydd
på kreditmarknaden*

vilket inte alltid är så lätt, ska tvingas att själv bli bank. Den ska inte bara jämföra lån, utan den ska även konkurrera med dem den jämför.

Det låter ju ganska orimligt, och det är faktiskt mer än så – det är närmast konkurrensbegränsande. Tänk dig att du går in på Prisjakt eller Pricerunner och väljer den billigaste elektroniken. Då ska Pricerunner eller Prisjakt själva konkurrera med Webbhallen, Elgiganten eller vem det nu är som finns där ute på nätet. De ska själva sälja samma produkter; annars får de inte jämföra. Det är som om Hemnet skulle vara tvunget att börja mäkla och sälja bostäder.

Det är ju så det inte ska vara – man ska ju inte själv konkurrera med dem man jämför. Det är delvis därför Lagrådet är kritiskt till den här propositionen. Det är därför EU-kommissionen i sin reglering går i en helt annan riktning. Ändå tar man det här steget bort från en sund konkurrens och begränsar konkurrensen på konsumentens bekostnad.

Man gör det faktiskt helt i onödan. Det som motiverar detta är att man upplever att låneförmedlarna beter sig nästan som om de själva vore banker. De har en väldigt aggressiv marknadsföring. Då är det ju detta – den aggressiva marknadsföringen, som riktar sig mot utsatta konsumenter – man ska reglera om man ser det. Det gäller ju i största allmänhet; det hjälper inte att bli bank. Vi som någon gång har gått in på någon internetsajt där det poppar upp fönster, eller vad det nu är för någonting, för olika banker vet mycket väl att det görs en ganska aggressiv marknadsföring även från banker som är reglerade som just banker. Då är detta inte effektivt eller ändamålsenligt för det man vill uppnå. Jag kommer därför att yrka bifall till Centerpartiets reservation 2.

Gör om och gör rätt! Det är jättebra och nödvändigt att reglera, i synnerhet i dessa tider då regeringens politik – detta måste ändå nämnas här – tyvärr bidragit till en rekordhög arbetslöshet och till ett större antal konkurser än på väldigt lång tid. Återhämtningen har helt kommit av sig. Den ekonomiska politiken svarar inte alls mot det tullkaos och den kris som råder just nu utan lastar företagen med mer kostnader i stället för att sänka dem och skapar därmed en väldig oro i svensk ekonomi. Därmed får vi också många utsatta hushåll.

Just i detta läge är det viktigt att reglera oseriösa aktörer och osund konkurrens. Då ska man stå fullt ut på konsumenternas sida. Gör om och gör rätt! Stå på de utsattas sida, inte på storbankernas!

Anf. 3 IDA DROUGGE (M):

Herr talman! Hos Kronofogden har hushållens skulder nästan fördubblats de senaste tio åren. Det är uppenbart att tidigare regeringar inte har gjort tillräckligt för att bekämpa den överskuldssättning vi ser i dag.

Konsumtionskrediterna har ökat. Det ges lån utan säkerhet. De kan kallas blankolån eller snabb lån; den här typen av lån har många namn. Många är också de som hamnar i mycket allvarliga problem efter att ha tagit krediter som de egentligen aldrig borde ha beviljats. Det är nämligen så att reglerna säger att en person som inte kan betala sina krediter heller aldrig borde få dem. Du ska ha betalningsförmåga för att få en kredit. Det är dock inte någon hemlighet att det här inte fungerar i dag. I praktiken är det väldigt många personer som inte har betalningsförmåga som ändå får krediter.

Om du blir skuldsatt för livet med lån som du troligtvis aldrig kommer att kunna betala tillbaka är det givetvis fruktansvärt påfrestande mentalt. Det påverkar inte bara dig utan även dina anhöriga, dina barn och din partner. Det gör också att du oavsett hur många extra arbetspass du tar och oavsett om du läser extra på kvällstid för att kunna få ett nytt jobb med lite högre lön inte kommer att ha mer kvar i plånboken. Alla dina pengar utöver existensminimum kommer, oavsett arbetspass och lön, att gå till att betala tillbaka lån som du ändå kanske aldrig kommer att bli av med.

Därför är den här regeringen tydlig: Rovdriften på de mest utsatta personerna måste upphöra. Det behövs betydligt högre krav. Därför går vi fram med de här förslagen. Ja, detta kommer att innebära en markant förändring – det är poängen. Snabblåneföretag kommer inte längre att kunna bedriva verksamhet på samma sätt som i dag. Man hade i och för sig kunnat införa krav som motsvarar dem som gäller för banker på låneförmedlare och kreditgivare i de lagstiftningar som finns nu, men då är det väl mer rättframt och tydligt att ställa samma krav. Det är vad regeringen gör.

Endast för banker kommer det att bli tillåtet att förmedla lån till konsumenter. Vill man fortsätta att ge ut konsumtionslån, snabblån eller blankolån behöver man uppfylla alla de tydliga och omfattande krav som i dag ställs på banker. Det tycker vi är ett rimligt steg för att skydda konsumenter mot oseriösa upplägg och lån som de egentligen inte har råd med.

Utöver den här reformen har regeringen även tidigare gått fram med flera andra kraftfulla åtgärder. Ett paket som trädde i kraft den 1 mars i år innebar att vi sänkte räntetaket kraftigt, från 40 procent plus referensränta till 20 procent plus referensränta. Det innebar även ett utvidgat kostnadstak, så att i princip alla typer av konsumentkrediter omfattas.

Det ska inte gå att med falsk marknadsföring lura konsumenter med höga avgifter i stället för räntor eller med lock om att konsumenten får lägre ränta men förlängd bindningstid, så att konsumenten kommer att betala av lånet under en väldigt mycket längre period och i slutändan betala mycket mer pengar för lånet.

Kronofogdemyndigheten har också, i regleringsbrevet för 2024, fått i uppdrag att rikta ett gäng förebyggande åtgärder mot extra utsatta grupper och att öka möjligheterna för personer som får avslag på ansökan om skuldsanering att ändå få hjälp att komma till rätta med sin ekonomiska situation.

Utöver detta har regeringen nyligen gett ett nytt uppdrag om att utreda ett gäng ytterligare åtgärder. Man ska se över absolut preskriptionstid, vilket innebär en yttre tidsgräns för dig som konsument för när du inte längre är skyldig att betala av din skuld. En ändrad avräkningsordning innebär att du först ska betala av på ditt lån och sedan betala räntan.

Regeringen kommer inte att släppa de här frågorna. Det här är en början. Jag menar att det är tydligare att göra på det här sättet och ställa dessa krav på den långivare som vill ge konsumenter rätt och möjlighet att ta lån till smink, handväskor, spel eller något annat. Vad det än må vara behöver man göra det på samma grund som banker.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 11.)

§ 7 Finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft

Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU20

Finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft (prop.
2024/25:150)
föredrogs.

Anf. 4 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Herr talman! Nu är det dags att debattera näringsutskottets betänkande 20 *Finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft* med anledning av propositionen med samma namn.

Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på reservationerna.

Det vi nu ska debattera och senare i dag rösta om är utan tvekan en av de största frågorna för näringsutskottet och riksdagen denna mandatperiod. Politiken kommer genom kammarens beslut i dag att lägga grunden för omfattande investeringar i ny kärnkraft i Sverige.

I sak innebär det ett möjliggörande av storskalig, planerbar baskraft, vilket givet en teknisk livslängd på runt 80 år kommer att generera el och effekt även efter att alla som i dag fattat beslutet har dött. Detta är värt att stanna upp och reflektera kring. Jag tillhör de yngre ledamöterna i kammaren, och trots att jag är nyss fyllda 29 år kommer inte ens jag att leva när de kärnkraftsreaktorer vi nu krattar manegen för tas ur drift.

Ambitionen är som bekant att ha nya kärnkraftverk påkopplade på nätet 2035 som sedan utan bekymmer kan producera själva förutsättningen för vår industri, vårt välbstånd och vår välfärd i minst 60 år men mer sannolikt i flera decennier därefter.

Herr talman! Det är inte ofta kammaren tar beslut vars konsekvenser är så långlivade. Mot denna bakgrund har det funnits en ambition hos Tidöpartierna att försöka säkerställa ett så brett politiskt stöd som möjligt för denna långlivade reform. Ett flertal energipolitiska samtal har ägt rum mellan riksdagens åtta partier med en öppen hjärtig ambition att försöka nå så stor samsyn som möjligt. Men trots beslutets livslängd och de stora investeringar och åtaganden för det offentliga det rör sig om har oppositionspartierna endast kunnat enas i sitt motstånd till kärnkraften. Därmed har vi inte lyckats få gehör för propositionen bland riksdagens oppositionspartier.

Låt oss återgå till kärnkraftens roll. När tidigare generationer byggde ut det svenska elsystemet genom vattenkraft och kärnkraft visste de mycket väl vad de gjorde. De planerade och skapade världens bästa elsystem, som var stabilt, billigt och rent. Trots den rigorösa planeringen och de tydliga ambitionerna på den tiden kunde de sannolikt inte på förhand veta att detta i sin tur skulle skapa förutsättningarna för Sverige att bli ett industriland i absolut världsklass. Sedan dess har dock välbståndet som kunde skapas tack vare kärnkraften och vattenkraften genererat utrymme för kritik och sedermera nedmontering.

Herr talman! Alla känner till psykologen Maslows beryktade behovspyramid. Förenklat handlar det om att vi har olika behov, och beroende på om vi har lyckats uppfylla de mest basala behoven eller inte kan vi röra oss uppåt i pyramiden.

Tack vare vattenkraften och kärnkraften hamnade Sverige i toppskiktet på pyramiden i termer av elförsörjning och industriförsäkringar. Det finns utrymme för utsvävningar av mer självförverkligande art när man är i behovspyramidens topp, och med stora volymer reglerkraft och baskraft kunde Sverige kosta på sig lite väderberoende kraftproduktion. Det kändes säkert bra för dem som tog besluten och genomförde investeringarna. Initialt var det dock just ett uttryck för självförverkligande. Att bygga vindkraft när det finns gott om reglerkraft i systemet utgör inget stresstest av systemet. Problemet uppkommer när andelen väderberoende kraftproduktion ökar på bekostnad av reglerkraft och baskraft.

Herr talman! Missförstå mig inte; jag är ingen kategorisk motståndare till något kraftslag. Jag kan dock konstatera att det finns vissa kraftslag som är beroende av andra för att kunna existera och producera samtidigt som det finns andra kraftslag som utan bekymmer kan stå på egna ben – därav referensen till Maslows behovspyramid. Det är enkelt att efterfråga eller förespråka väderberoende kraft när det finns bas- och reglerkraft. Problemet är att man när man befinner sig i toppen på behovspyramiden glömmar bort de grundläggande behoven eftersom de redan har blivit tillfredsställda och då sätts åt sidan.

Det var precis det som skedde i Sverige. De systemnyttor som kärnkraften garanterat började tas för givna, varvid beslutsfattare och investerare glömde bort att den självförverkligande väderberoende kraftproduktionen var oförmögen att stå på egna ben. Som resultat byggdes den ut samtidigt som politiken stängde ned kärnkraften.

Nu kritiserar samma politiker som lade ned kärnkraften och som genom elcertifikat finansierade utländska riskkapitalisters exploatering av svensk miljö och natur genom förlustbringande vindkraftsparker. Tidöpartierna för att skapa försäkringar för kärnkraft. Trots sin historia på det energipolitiska området har de i dag mage att hävda att politiken styr marknaden för mycket genom att låta kärnkraften få leverera de förmågor in i systemet som behövs och efterfrågas och som under alltför lång tid blivit åsidosatta.

Det finns ett företagsekonomiskt talesätt som lyder ”förvärva, ärva, fördärva” och som egentligen åsyftar familjeföretags uppgång och fall. Den första generationen förvärvar företaget, den andra generationen ärver detsamma och försöker driva det vidare och den tredje generationen fördärvar det eftersom den uppfostrats av generationen som ärvde företaget och därmed saknar drivkraft. Bekvämligheten lamslår. Det är precis samma tendens vi har sett i Sveriges elsystem. När Tidöpartierna nu är i förvärvandefasen vill de som fördärvade vara med och påverka och ifrågasätta. Det ger jag inte mycket för, herr talman.

När jag ändå är lite utsvävande och filosofisk kan jag också kosta på mig ett citat av G Michael Hopf, som i svensk översättning lyder: ”Hårda tider skapar starka män, starka män skapar goda tider, goda tider skapar svaga män och svaga män skapar dåliga tider.”

Sveriges elsystem befinner sig i dåliga tider på grund av de svaga politiker som fattat de dåliga besluten – om vi nu ska välja att bokstavstolka citatet och placera det i den energipolitiska debatten.

Dessa cykler upprepar sig dock, och det är därför vi i dag fattar beslut som skapar goda tider. Det är nu vi förvärvar och bygger välbstånd för kommande generationer.

Herr talman! Frågan kvarstår hur vi gör detta rent konkret. Låt mig därför gå vidare till det. I dag beslutar kammaren om en risk- och vinstdelningsmodell för i huvudsak statliga lån och dubbelriktade differenskontrakt. På detta sätt stöttar vi både konstruktionen och driften av de kärnkraftverk som byggs inom ramen för detta stödpaket.

Jag ska försöka förklara och förenkla vad detta innebär. Staten kommer att ingå avtal med de företag som får stöd. I ett sådant avtal kommer risker och vinster att fördelas på ett väl avvägt sätt mellan staten, politiken och företagen.

Stödet kommer att regleras av villkor i avtalet som utformas med hänsyn till statens risk, statens möjlighet att tillvarata sin rätt och statens behov av kontroll och uppföljning.

Det statliga stödet utgörs primärt av att staten står för en andel av det lånade kapital som behövs fram till dess att reaktorn tas i rutinmässig drift. Vid rutinmässig drift träder det dubbelriktade differenskontraktet in, och ett inlösenpris fastslås därför i avtalet. Det innebär en sund riskdelning och vinstdelning med maxtak för ersättningen per kalenderår.

Herr talman! Nu har jag försökt förklara vad finansieringsmodellen består av. Jag tror att det ändå kommer att komma en del frågor och påståenden i debatten om hur mycket det kan kosta, varför det inte finns några siffror i propositionen och så vidare. Det är så enkelt att det kommer att bli en statsstödsprövning gentemot kommissionen när avtalet ingås. Respektive parametervärden i varje affär kommer att behöva förhandlas fram mellan de företag som ska bygga och staten samt till viss del EU-kommissionen.

I debatten slänger man sig med siffror i ett härad som aldrig någonsin kommer att bli aktuellt, givet att vi har en begränsning på 5 000 megawatt, vilket avgör hur mycket staten kan kliva in och riskdela.

Det som är stort på denna historiska dag är att politiken på nytt tar ansvar för systemet, ställer krav på vilka förmågor som kraftslagen ska generera in i systemet och skapar förutsättningar för investeringar i kärnkraftverk som kommer att stå och producera el långt efter det att jag och alla andra som i dag röstar i kammaren har avlidit. Detta i sig – hur långvariga dessa beslut är och vilka förutsättningar de skapar – tycker jag är värt att betona.

I detta anförande instämde Josef Fransson (SD), Mats Green (M) och Camilla Brodin (KD).

Anf. 5 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tänkte börja med att ställa en fråga till Tobias Andersson: Vad ska han använda all den el till som ska bli resultatet av de investeringar i kärnkraft som han nu menar möjliggörs?

Vi som tycker att elsystemet ska bli bättre har en idé om att vi ska klara klimatomställningen, att vi ska ha en nyindustrialisering och att vi ska elektrifiera vår transportsektor. Tobias Andersson och hans parti brukar för det mesta slänga grus i det maskineriet eller driva en politik som går åt precis andra hållet. Varför man ska göra så stora investeringar när man har den grundläggande synen på Sverige, Sveriges välbefinnande och vad vi ska leva på i framtiden undrar jag verkligen.

Som Tobias Andersson lyfte upp i sitt anförande är det rimligt att ställa frågor om hur mycket saker och ting kostar eller får kosta. Nu blir det en

stor sak att propositionen antas, och då borde man kunna svara på frågor om hur många hundra miljarder som en, två, tre eller fyra reaktorer kostar.

I den utredning som ligger till grund för propositionen finns det idéer om att man ska garantera ett lägstapris på 80 öre. Det är väldigt lågt jämfört med andra länder som har den typen av subventioner till kärnkraft; där hamnar man kanske på 1 krona eller 1,10, 1,20 eller 1,30. Finns det någon gräns där Tobias Andersson tycker att det blir för dyrt?

Den sista frågan är kopplad till det som ledamoten sa om begränsningen i lagstiftningen på 5 000 megawatt, men i vilken paragraf i lagtexten står det? Det finns luftiga skrivningar om detta, men det finns ingen konkret begränsning eller något tak för hur mycket kärnkraft som kan tänkas få stöd av Tidöpartierna.

Anf. 6 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Tack, Fredrik Olovsson, för alla frågor! Vi har suttit i energipolitiska samtal och haft möjlighet att hantera dessa frågor vid ett flertal tillfällen, men jag kan passa på att bemöta dem här i kammaren i stället.

Vad ska elen gå till? Jo, framför allt till att täcka upp för det system som ert parti har raserat. Om inte Socialdemokraterna hade lagt ned Barsebäck 1 och 2, vilket Göran Persson skriver och skryter om i sina memoarer, och om Socialdemokraterna inte därefter, tillsammans med Miljöpartiet, hade lagt ned de fyra kärnkraftverk som i dag är avstängda skulle vi från politikens sida sannolikt inte ha behövt stå här i dag och hantera den här propositionen. Det enkla svaret är alltså att elen och effekten ska gå till att rädda det system som Socialdemokraterna, ackompanjerade av Miljöpartiet, har förstört.

Med detta sagt: Vi kommer också att kunna investera mycket mer i södra Sverige eftersom det sannolikt är där reaktorerna kommer att hamna då det finns en kraftig effektproblematik där. Det jag framför allt ser framför mig är att befintlig industri kommer att bygga ut i stället för att flytta ut från landet. Den stora skiljelinjen är att Socialdemokraterna hellre satsar på högriskprojekt i norra Sverige än på att skapa förutsättningar för industriutveckling i södra Sverige.

När det gäller den andra frågan berör utredningen hur stor del av risken staten kan ta. Där går man upp till 600 miljarder i det mer expansiva scenariot för lånefinansieringsdelen. Det är också värt att i denna kammare befästa att det är ett lån som är avsett att betalas tillbaka. Det är alltså ingen kostnad. I debatten slänger man sig lite slarvigt med att det kommer att kosta staten hundratals miljarder, trots att grundfundamentet faktiskt är att lånet ska betalas tillbaka, med ränta dessutom.

Gällande megawattbegränsningen finns här en politisk skiljelinje. För Fredrik Olovsson är det otroligt viktigt med exakt vilket tak vi sätter för hur mycket kärnkraft som byggs, medan det för mig snarare handlar om att vi ska skapa förutsättningar för den effekt som vi behöver.

Anf. 7 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Herr talman! Det är klart att det i ett land som Sverige, som har det största eller kanske näst största elöverskottet i hela EU, inte är oväsentligt att veta vad all ny el ska användas till. Vi är redan stora nettoexportörer.

Vi tillhör också de länder som har absolut lägst elpriser. Det gäller faktiskt hela landet, även om vi tycker att de är för höga i de södra delarna.

Den kärnkraft som kommer till nu kommer sannolikt att vara dyrare. Det är därför man måste garantera priset. Utredningen säger 80 öre, men i verkligheten hamnar det kanske lite högre. Tobias Andersson får gärna säga var han tycker att gränsen går. Är det 1,10, 1,20, 1,50 eller 1,70? Det är den typen av nivåer som förekommer i andra länder som investerar i detta kraftslag.

Tobias Andersson tog i sitt anförande upp det svenska elsystemet, som ofta byggdes ut av socialdemokrater. Man byggde både vattenkraft och kärnkraft men sedan också vindkraft. Detta föregicks av rigorösa utredningar, ordentlig planering och ett tydligt och bra genomförande.

Nu står vi här och diskuterar frågan, men Tobias Andersson kan inte svara på vad det kostar eller hur mycket det ska vara. Han kan heller inte svara på någon av de andra frågor jag ställde. Tyder det verkligen på att ni har kommit så långt i processen, Tobias Andersson, att man kan säga att det är ansvarsfullt att gå vidare?

Anf. 8 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar för de ytterligare frågorna från Fredrik Olovsson. Jag ska försöka gå honom till mötes och besvara dem alla. Jag vill ändå konstatera att vi har suttit fyra gånger på departementet med sakkunniga från departementet, utredarna och så vidare. Möjligheterna för Socialdemokraterna att få svar på de frågor man har sparat till kammaren har varit många, men jag ska försöka avhandla dem ändå.

Först och främst har vi absolut en export av el. Det är el som vi hade kunnat bruka genom industriutveckling i södra Sverige om det hade funnits effekt. Det är någonstans där problemet ligger. Jag tror inte att vi hade exporterat så mycket el som vi gör i dag från södra Sverige till Danmark och Tyskland om vi hade haft tillräckligt med effekt för att kunna balansera systemet i södra Sverige. Då tror jag att vi hade byggt ut produktionen där i stället och nyttjat denna el. Det är detta som kärnkraften kommer att möjliggöra.

Sverigedemokraterna tycker i grunden att det är positivt med energisjälvförsörjning. Ju mer vi kan öka självförsörjningsgraden, desto bättre. Till viss del kommer en elektrifiering att ske, men den behöver ske i ett sådant tempo att vi klarar av omställningen.

Gällande CFD-nivåerna kan jag bara konstatera att den 80-öresnivå som utredaren föreslår är den lägsta i världen, inte för kärnkraft utan för alla kraftslag. Det finns ingen havsbaserad vindkraftspark någonstans i världen, mig veterligen, som ligger under 1 krona per kilowattimme i CFD-avgift.

Alternativen är alltså definitivt dyrare, och detta tycker jag kanske är det viktigaste. Snarare kan vi, oavsett om det hamnar på 70 eller 90 öre, konstatera att havsvind är avsevärt dyrare i alla de CFD:er som finns utställda på marknaden i något land.

Jag får tacka Socialdemokraterna för att man bidrog till att bygga ut elsystemet. Det var synd att man sedan var tvungen att radera det efter ett tag.

Anf. 9 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr talman! Jag vill inleda med att säga att jag och Tobias Andersson har suttit i samma utskott sedan han kom in i riksdagen. Jag vill bara berömma hans sätt att vara ordförande för näringsutskottet sedan han blev varm i kläderna. Det har inte varit någonting sådant som stör den här debatten.

Det pågår nu givetvis en diskussion om hur propositionen ser ut. Det står något i den som jag vill höra Sverigedemokraternas syn på. Ledamoten var själv inne på att han kommer att ha en etta med lock och jordvärme när de här tas ur drift. Så länge kommer de att vara i drift. Samtidigt står det: "Lånen betalas tillbaka inom den förväntade drifttiden."

Finns det något hum om vad regeringens syn på detta är? Hur länge kommer de här lånen att tillåtas vara lån? Är det tills ledamoten själv har en etta med lock och jordvärme, och när infaller den tiden? Finns det verkligen någon deadline för när de ska vara betalda? Jag börjar med den frågan.

Anf. 10 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågan från Birger Lahti.

När det gäller vad man egentligen har för avsikt i det här fallet är den att från statens sida kunna garantera att man kan låna det kapital som behövs för konstruktionen. Kapitalkostnaden utgör en stor majoritet av kostnaderna för att bygga ny kärnkraft. Om vi kan dela på risk och sänka räntor minskar det kapitalkostnaden och totalkostnaden, och det genererar lägre elpriser.

I de modeller som kommer att förhandlas fram kommer en del att vara risk- och vinstdelningsmekaniken, vilket man berör i utredningen, även för lånet. Det ska alltså finnas incitament att gå från en viss andel statligt lån till att öka andelen kommersiella lån. Det kan vi också reglera med räntenivåerna över tid, så jag ser det som osannolikt att det statliga låneansvar som tas tidigt i ett sådant här projekt kvarstår tills man tar kraftverket ur drift 80–90 år senare.

Jag tror att det är mer sannolikt att man genom avtalet med den specifika partnern har en vinstdelningsmekanik som bygger på att partnern över tid går över till kommersiella lån. Dessutom vet vi att den absolut stabilaste och billigaste kraftproduktionen är ett avbetalat kärnkraftverk, så det ligger naturligtvis även i investerarnas intresse att nå dit.

Anf. 11 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr talman! Då övergår jag till lite grann av fysikens lagar för att få detta på plats om det nu blir verklighet.

Alla exempel från nybyggda reaktorer i världen i dag visar att minsta tiden från att man går in med ansökan börjar närma sig 20 år. Det är någonsans runt 19 år. I Finlands exempel blev reaktorn 14 år försenad.

Är regeringens bedömning att Sverige skulle kunna klara av detta inom den tidsram som man har satt upp? I så fall, om det går i lås, blir man proffs i världen på att bygga kärnkraft.

En annan fråga: Många länder har nu med all rätt, och jag tycker att det är hedervärt, tagit avstånd från ryssarnas uran. Har Sverigedemokraterna och Tobias Andersson bilden att ryssarnas export av uran har minskat sedan sanktionerna blev av? Jag har bilden att den inte har minskat med ett

enda kilo. Det hamnar någonstans i världen, och jag vill hävda att den exporten gynnar ryssarna i dag. Man köper det någon annanstans, för uranet från Ryssland är det billigaste i världen. Hur ser Sverigedemokraterna på problembilden vad gäller uran när man ska drifta framtida reaktorer?

Anf. 12 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag är fullt medveten om de risker som är förknippade med storskaliga infrastruktursatsningar. Oavsett om det rör sig om en väg, el eller energiinfrastruktur eller om det rör sig om storskalig industrietablering finns det stora risker med den typen av enorma projekt. Vi pratar ju om tusentals personer som ska vara på rätt plats vid rätt tidpunkt och skruva i rätt mutter vid rätt tillfälle för att det här ska ske på det sätt som är avsett. Jag är fullt medveten om de riskerna.

Jag har också tagit mig tid att besöka alla de västländer som i närtid har byggt storskalig kärnkraft. Jag har varit i Sydkorea hos KHNP. Jag har varit i USA hos Westinghouse. Jag har varit i Finland och tittat på EFTS. Jag har varit i Förenade Arabemiraten och tittat på hur man har byggt där under sydkoreansk ledning och så vidare. Projekten skiljer sig åt, och riskerna skiljer sig åt. Pandemin underlättade absolut inte för leverantörsled och så vidare i de här projekten; det var exempelvis Westinghouses problem i USA.

Det jag tror är viktigt är att Vattenfall och politiken tittar på vilka leverantörsled de här aktörerna tar med sig, vad de har för kompetens, hur värdekedjorna ser ut och vem som sköter konstruktionen, om de har tidigare erfarenhet av storskaliga projekt och så vidare. Det kommer att vara viktiga faktorer i de beslut som tas i det här. Då kan vi minska riskerna, som Birger Lahti är inne på.

När det gäller uran är Sverigedemokraterna det första partiet att konstatera att vi aldrig borde ha förbjudit uranbrytning i Sverige. Jag är emot ryskt uran. Jag är glad över att vi kan köpa kanadensiskt eller kazakstanskt i stället. Men vi behöver också utvinna uran i Sverige.

Jag vet att flera av oss var på ett seminarium nu på morgonen med tre olika gruvföretag som är på plats i Sverige och som är intresserade av att utvinna uran i Sverige, vilket tyvärr Socialdemokraterna med stöd av andra förbjöd under tidigare mandatperioder.

Anf. 13 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, Tobias Andersson!

Jag hade faktiskt en liknande fråga som Fredrik Olovsson, men jag noterade att han inte fick svar. Frågan är: Vad vill Sverigedemokraterna göra med 300 terawattimmar fossilfri el?

Hela grundidén för att producera mer fossilfritt är ju, i alla fall som jag ser det, att fasa ut den fossila energin. Men det är Sverigedemokraterna uppenbart ointresserade av att göra. Tobias Andersson och Sverigedemokraterna är tydliga med att de vill bromsa och riva upp klimatpolitiken både i Sverige och i EU. Sverigedemokraternas fossilkramande har lett till ökat beroende av fossil energi, och de har skapat väldigt stor osäkerhet kring hela den gröna omställningen.

Jag noterade Tobias Anderssons kollegas uppenbara skadeglädje här i kammaren när Northvolt hade gått i konkurs. En annan kollega fastslog stolt att man vill stoppa stöd till grön omställning i norra Sverige. Det upprepede Tobias Andersson här.

Det är ganska märkligt att man vill subventionera fram stora mängder extremt dyr el men inte vill ha en omställning från det fossila till det fossilfria. Tobias Andersson får gärna svara lite närmare på frågan vilken typ av användning man vill se.

Vi har redan ett stort överskott, så att ersätta tidigare produktion som fallit för åldersstrecket är inte aktuellt. Om det är svaret har man inte koll på Sveriges energibalans. Vi har ett stort överskott, men vi har samtidigt ett stort beroende av fossil energi. Vad vill Tobias Andersson använda elen till?

Anf. 14 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågan från Linus Lakso.

Jag kan börja med att upprepa det jag sa i replikskiftet med Fredrik Olovsson på detta tema: En stor del handlar om att vi måste skydda det system som har blivit så eftersatt. Vi har den högsta effektbristen i Europa i SE4.

Det är klart att vi behöver ha mer planerbar kraftproduktion för att möjliggöra industrietableringar i södra Sverige. De kan ju inte ske på grund av effektbristen, trots elexporten från SE4. Det tycker jag är ett viktigt faktum att fastslå.

När vi pratar om 300 terawattimmar gör vi det mot bakgrund av de analyser som finns från såväl myndigheter som branschorganisationer och andra, som har skissat på vilka behov det finns över tid från olika industrier. Jag har ingen anledning att ha en egen analys av det totala elbehovet när det finns de som frågar befintlig industri hur mycket den behöver ha om 5, 10, 15 år och så vidare och när myndigheterna sitter och skissar på det här. Jag tror att de har ett bättre underlag än vad jag och Linus Lakso har. Mot den bakgrunden tycker jag att det är rimligt att vi försöker gå dem till mötes och säkerställa förutsättningarna för den typen av storskalig kraftproduktion i Sverige fram till de årtal som finns.

Det går ju också att vända på frågan, herr talman. Nu får jag frågor om att vi vill ha mycket fossilfri el, vad den ska gå till och om vi vill ha någonting som i sin tur går på fossilfri el. Det går att vända på frågan. När Linus Lakso och andra driver på för den gröna omställningen i ett tempo som jag tycker är för hastigt och som skapar problem vill man göra det utan ett elsystem som hänger med.

Man har inga egna lösningar på hur vi utan mer reglerkraft och baskraft i systemet ska kunna säkerställa den utbyggnad av så kallad grön industri som Miljöpartiet gärna vill se. Där någonstans kommer det att bli en utmaning, och det är mycket möjligt att den gröna omställningen faller just på grund av avsaknaden av ett fungerande elsystem.

Anf. 15 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Tack, Tobias Andersson, för svaret!

Jag kan konstatera att i alla fall den industri jag pratar med har en samstämmig bild av att det är helt avgörande att vi håller i klimatmålen för att

detta ska hända. Men det vill ju inte Sverigedemokraterna, så det där faller på sin egen orimlighet.

Vi måste stå fast vid klimatmålen och se till att vi kan stötta den utvecklingen för att denna konsumtion faktiskt ska bli av, för den bygger ju på att vi når klimatmålen. Annars kommer vi inte att behöva den elen. Där hänger resonemanget inte ihop.

Vi har också sett resultatet: Många satsningar har stoppats under den här regeringen. Uniper stoppade satsningen på grönt flygbränsle i Långsele, Flagship One stoppade en satsning på grönt fartygsbränsle i Örnsköldsvik och till exempel Volvo och LKAB har skjutit fram sina planer för omställning. Den gröna omställningen havererar betänkligt under den här regeringen – och säkerligen mycket på grund av Sverigedemokraterna.

Jag kan delvis börja svara på de frågor Tobias Andersson ställde. Vi har ju inte effektbrist, men vi har produktionsunderskott i SE4. Då behöver vi mer produktion. Jag noterar att Tobias Anderssons svar är att man ska vänta i ungefär 20 år på ny kärnkraft.

Miljöpartiet har tvärtom föreslagit det vi kallar grön baskraft – som Sverigedemokraterna nu börjar kopiera, men med egna ord. Det handlar om gasturbiner, det handlar om höjd effekt från kraftvärmen och vattenkraften, det handlar om fler batterier i systemet och det handlar om efterfrågeflexibilitet som man kan göra genom att styra värmepumpar och elbilsladdning och så vidare.

Det här går att göra fort. Det funkade här och nu. Det är också någonting som Skåne faktiskt efterfrågar via sin effektkommission, som dessutom leds av en moderat politiker.

Anf. 16 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågorna och svaren från Linus Lakso!

Jag kan bara konstatera att alla seriösa aktörer ser kärnkraften som en möjliggörare för att över huvud taget kunna komma i närheten av klimatmålen. Det är någonstans där jag inte får ihop logiken från Miljöpartiets sida. Man vill att det ska finnas mängder med el för diverse gröna projekt – inte minst till ren energiförstörelse genom att man går från el till vätgas och kanske tillbaka till el igen. Då tappar man 70 procent eller någonting av energivärdet.

Det finns ingen seriös aktör som tror att vi kan klara av att bli energisjälvförsörjande, något jag för övrigt står bakom. Jag tycker att det är positivt om Sverige kan öka sin självförsörjningsgrad kopplat till energi. Det innebär elektrifiering av transporter och industrier och att frånga vissa fossila kraftslag.

Detta ser jag som ett värdefullt steg utifrån en självförsörjningsgrad och utifrån ett totalförsvarsperspektiv – inte för att jag tror att det räddar klimatet och världen. Vi kan landa i ungefär samma sak, men utifrån olika ingångsvinklar. Det här behöver ske i ett tempo som industrin och vanliga människor klarar av att hantera.

Kärnkraft är en möjliggörare för att nå de klimatmål som Miljöpartiet håller så varmt om hjärtat. Men trots det gör man allt man kan för att lägga ned, radera och stoppa investeringar i kärnkraft.

Herr talman! Det finns ingen grön baskraft. Det här är ett påhittat uttryck som man slänger sig med. Det finns gasturbiner som kan köras på naturgas, biogas och vätgas, men det finns inte biogas och vätgas för att köra dem i den utsträckning vi behöver. Det är naturgas. Det är inget grönt med det. Låt oss inte försöka skönmåla det hela.

Den typen av produktion och den typen av effekttillskott vi behöver i södra Sverige stavas gasturbiner. Men de kommer inte att köras på biogas och vätgas på ett bra tag. Antingen vet Linus Lakso detta och låtsas som att han inte vet, eller så är man inte medveten om det. Det är okej för mig så länge gasturbinerna kommer på plats och vi matar dem, vi kör dem och vi löser de systembrister som finns. Men det kommer inte att vara grön baskraft, herr talman.

Anf. 17 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Jag vill likt Birger Lahti börja med att berömma Tobias Andersson för att han i sitt anförande lyfte fram långsiktigheten och hur länge vi kommer att få leva med de beslut vi nu fattar i riksdagen.

Ur Tobias Anderssons perspektiv kanske det är något bra. Jag är lite mer skeptisk med tanke på vilka kostnader det också medför. Jag tycker dock att det är värt att poängtera så att alla som lyssnar på debatten eller tar del av den i efterhand också inser hur fruktansvärt långa tidsperspektiv vi pratar om.

Jag tänkte snäva ned tidsperspektivet en aning. I dag kom en rapport från Energiforsk som säger att det enda som kan möta behoven av efterfrågan på el från industrin till år 2035 är landbaserad vind och sol. Detta är alltså inte bara min slutsats, utan Energiforsk har låtit fyra oberoende forskargrupper titta på dessa utmaningar.

När man lyssnar på Tobias Andersson i talarstolen låter det dock som att det inte ska byggas någon ny vind eller någon ny sol. Hur ska vi då möta behoven i industrin fram till 2035? Det är min första fråga.

Problemet som Tobias Andersson har här är att beskedet är tydligt, om man lyssnar på energibolag och industrin: Om man inte bygger ut vind och sol nu finns det heller inget behov av någon kärnkraft sedan.

Hur ska vi lösa problemen på kort sikt egentligen? Vi har ju ingen ny kärnkraft på plats de närmaste 10 åren och antagligen inte heller de närmaste 15.

Anf. 18 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Rickard Nordin för frågan!

Om jag börjar med att konstatera vad Sverigedemokraterna vill göra för att möta det kortsiktiga behovet är det ju absolut inte en vare sig kortsiktig eller långsiktig lösning att addera mer väderberoende kraft in i vårt elsystem. Vi har redan utmaningar. Vi har enorma kostnader kopplat till överföring. Vi har en effektbrist, och vi har en obalans i vårt elsystem. Att tro att det löser sig med sol eller vind är naivt. Det borde räcka med att titta på Spanien för att lära sig av riskerna med ett sådant agerande.

Jag vet vilka volymer av väderberoende kraft man från Centerpartiet vill skjuta in i det svenska elsystemet. Hade detta skett genom en stor utbyggnad av framför allt sol skulle svängmassan ha fått en ordentlig törn och utmaningarna för vårt elsystem varit definitiva.

Det Sverigedemokraterna vill göra på kort sikt handlar framför allt om effekthöjningar av vattenkraften. Det är någonting Centerpartiet säger sig vilja ha, men det blir intressant att se hur långt Centerpartiet är redo att gå för att förenkla de tillståndprocesser och annat som reglerar och begränsar vattenkraften i dag.

Genom nya turbiner kan vi effekthöja såväl storskalig som småskalig vattenkraft. Genom pumpkraft kan vi se till att nyttja systemet än mer effektivt. Genom en utvidgning av dammar kan vi fylla på våra vattenreservoarer ytterligare utan att göra ingrepp i nya älvar. Det gäller också gasturbiner – bland annat genom de redan aviserade stödprogrammen och kanske även annat. Det sker ju exempelvis ett testprojekt i Rickard Nordins valkrets med Göteborgs Energi och Svenska kraftnät för att möjliggöra detta – tillsammans med bättre förutsättningar för kraft- och fjärrvärme.

Då kan vi få en effekthöjning, och vi kan få ökad elproduktion. Vi kan också säkerställa de förmågor som systemet i dag har för få av, inte minst i termer av reglerkraft, för att hantera den väderberoende elproduktionen.

Anf. 19 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Tobias Andersson gör sig här lite skyldig till problemet med att inte kunna skilja på energi och effekt. När det gäller just effekt tror jag att Tobias Andersson och jag är helt överens. Det är ju superbra om vi kan effekthöja vattenkraften och bygga ut för pumpkraft och annat. Kraft- och fjärrvärme är otroligt viktigt.

När det gäller detta har vi i Centerpartiet också lagt fram en strategi där vi visar på vilken potential som finns. Vi skulle alltså till år 2035 kunna möta lika mycket effektbehov som regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna försöker göra med denna nya kärnkraft på ungefär halva tiden och till en fjärdedel av kostnaderna.

Problemet när regeringen lägger fram förslag i dag är att man gör det ensidigt mot kärnkraften. Man klarar inte av att titta på de andra alternativen och lägga fram förslag för dessa också. Hade man fått samma förutsättningar för vattenkraft och kraft av fjärrvärme som regeringen nu vill ge till kärnkraften hade detta kommit på plats.

Det här är problemet. Man stirrar sig blind på en sida. Grejen är också att det inte är jag som säger det här. Det är fyra oberoende forskargrupper som säger att vi behöver möta energibehoven med mer vind och med mer sol.

Jag undrar vilka underlag som Tobias Andersson lutar sig mot när han säger att det inte behövs och inte heller är lämpligt. Vilka forskargrupper har han pratat med? Vilken industri har han pratat med? Vilken energibransch har han pratat med? Alla säger samma sak, nämligen att om det ska vara någon mening med kärnkraft på sikt behöver vi vind och sol nu. Annars finns inte behovet där. Då har de företag som ska använda energin flyttat.

Jag har två sammanfattande frågor. Vilka underlag lutar sig Tobias Andersson mot? Regeringen har ju inte utrett något annat än just kärnkraften.

Vidare har vi frågan om effekthöjningar i vattenkraften. Där är vi helt överens. Om det är någon som har drivit på den frågan i riksdagen är det Centerpartiet. Om vi behöver vattenkraft och kraft från fjärrvärmerna, varför ger man inte dem chansen att bidra på samma sätt som man ger kärnkraften chansen?

Anf. 20 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Rickard Nordin på nytt för frågorna.

Jag konstaterar att oppositionen försöker debattera mot en medveten halmdocka. Man säger att det nu kommer en gräddfil för kärnkraften. Varför hanterar vi inte alla de andra kraftslagen på samma sätt?

Herr talman! För all del! Låt oss göra det. Låt oss lägga fram en ansökningsavgift till statliga myndigheter på 100 miljoner. Precis så är det för kärnkraften. Om du vill bygga en kärnkraftsreaktor, oavsett hur många som redan finns på platsen eller storlek, behöver du betala in 100 miljoner till SSM. Sedan är det en granskningsavgift på ungefär 100 miljoner per år. Det i sig utgör 1 miljard i kostnader för statlig översyn bara utifrån granskningen, inte tillståndsprocessen, inte överklagan, inte domstolsprocesser. Du betalar in 1 miljard som aktör till staten för att bygga kärnkraft.

Sätt 100 miljoner i ansökningsavgift för en vindkraftspark och se vad som byggs, Rickard Nordin. Vi garanterar kraftslagen lika, eller så kan vi hantera dem lika utifrån vilka förmågor de genererar till systemet. Det är där vi inte möts. Vi konstaterar att vi behöver förmågorna kärnkraften kan leverera, och vi vet att havsbaserad vindkraft inte kan leverera samma förmåga. Vi behöver inte utreda det.

Jag behöver inte lyssna på någon som driver ett solkraftsföretag, eller ett vindkraftsföretag, eftersom denne aldrig kommer att kunna övertyga mig om att havsbaserad vindkraft kan generera samma systemnyttor som kärnkraft – eller för den sakens skull att solkraft kan göra det. Det behöver inte utredas.

Gällande de så kallade oberoende tyckarna i frågan anser jag att SVT:s inslag i söndags var ett bra exempel på hur oberoende man kan framställa personer som är uppenbara parter i målet och som under decennier har haft fel i sak på området. Vi kan nu se att de som raserat vårt elsystem har åsikter om att vi räddar detsamma, men jag bryr mig inte så mycket om denna åsikt.

Anf. 21 FREDRIK OLOVSSON (S):

Herr talman! Energisystemet är grundläggande i våra moderna samhällen. Det är centralt för hur länder utvecklas, hur jobb skapas och hur välfärd och välbstånd säkras. Att steg för steg trycka ut de fossila utsläppen från energimixen är också viktigt för att stärka vårt oberoende och vår konkurrenskraft så att vi kan göra vår del av omställningen.

Sverige har sedan lång tid kunnat glädjas åt att vi i princip har haft ett helt fossilfritt elsystem. Men i såväl industrisektorn som transportsystemet använder vi fortfarande mycket fossil energi. Att ta nya steg i elektrifieringen bort från fossilimport är därför viktigt för Sverige. Därför behövs också mer fossilfri elproduktion.

I den delen är vi socialdemokrater överens med och har en gemensam bild med regeringen. Elsystemet behöver växa kraftigt under de kommande åren. Det elöverskott som finns i dag räcker inte till om transportsektorn elektrifieras och om industrin ställer om. Det räcker definitivt inte till om vi ska ta vara på Sveriges stora och goda förutsättningar till ny industrialisering, stora investeringar för nya jobb, ökad tillväxt och därmed också ett större välbstånd.

En förutsättning för att det här ska bli framgångsrikt är att priserna är konkurrenskraftiga och att systemkostnaderna är låga. Hushåll ska ha råd att betala sin räkning, och företagen ska bli konkurrenskraftiga på globala marknader.

Mer el är bra, men billig el är en förutsättning för att det ska bli en så stor efterfrågan som vi i grunden vill. El i en mer avlägsen framtid är förstås också bra, men mer el de kommande åren är nödvändigt för att industrin ska få möjlighet att slå ned sina bopålar ordentligt. Man ska investera här, och hushållen ska känna trygghet i att omställningen är bra också för dem.

Eftersom regeringen lägger fram en politik som bortser från behovet av mer billig el snabbt ser vi risker med den politiken. Liksom en lång rad remissinstanser ser vi en politik som ensidigt ger stora stöd och subventioner till ett kraftslag, och det riskerar att slå undan benen för alla de investeringar i billigare elproduktion och i kostnadseffektiva lösningar som kan komma på plats de närmaste åren. Det är alltså inte bara vi som säger så, utan det är den allmänna bilden också från dem som vill se ny kärnkraft.

Ändrar man förutsättningarna så radikalt på en marknad får det helt enkelt konsekvenser. Vi ser redan resultatet av regeringens och Sverigedemokraternas politik. Det har inneburit en tvärnit i nya investeringsbeslut för energiproduktion. Det innebär inte bara att elöverskottet kommer att krympa ihop framöver och i förlängningen också öka vårt behov av import, utan det sätter framför allt en gräns på de företag som vill investera i elektrifiering och i ny verksamhet, de som vill växa och utvecklas i vårt land.

Sverige riskerar alltså att slarva bort en möjlighet till låga elpriser och därmed till utveckling och ny industrialisering. Regeringens väg medför alltså reella problem och risker. Samtidigt har man lättvindigt avfärdat modeller, även modeller för statliga stöd, som utgår från att förmågor i konkurrens kan få stöd mellan olika leverantörer och kraftslag. En mer teknikneutral och samhällsekonomiskt effektiv modell skulle helt enkelt ge Sverige mer el snabbare. Svenska hushåll skulle få lägre elpriser, och konkurrenskraften för företagen skulle stärkas.

Herr talman! Den proposition som nu ligger på riksdagens bord svarar inte heller på centrala frågor som många människor ställer sig i dag. Vad kommer ny kärnkraft att kosta i investeringar och i löpande kostnader i form av garanterade priser för den el som ska produceras? Det är långa tidsperspektiv, som sas tidigare. Det är kanske fråga om CFD:er som ska gälla i 40 år i verksamhet som ska rulla i 80 år.

Propositionen svarar inte heller på vem som ska betala, det vill säga hur kärnkraften *egentligen* ska finansieras. För oss skulle en ja-röst till propositionen i dag vara som att köpa grisen i säcken eller skriva ut en blank check till regeringen. Det gör vi förstås inte. Vi vill se en mer balanserad energipolitik som tydligt klargör förutsättningarna för investeringar i alla kraftslag som nu behöver växa, inte minst de som kan komma på plats snabbare än kärnkraft och som kan leverera billig el.

När vi talar om risker för andra kraftslag talar vi egentligen också om befintlig kärnkraft. Kärnkraften kommer att spela en viktig roll i det svenska elsystemet lång tid framöver. Effekthöjning och livstidsförlängning av dagens reaktorer är det första som bör säkerställas. Regeringens utredare pekar på att det kan handla om en tiondel av kostnaderna av att bygga nytt

och att det skulle vara samhällsekonomiskt lönsamt. Men om ny kärnkraft får omfattande stöd riskerar också de investeringarna att utebli. Det skulle väl onekligen vara ett ödets ironi om dyra kärnkraftssubventioner skulle straffa ut billig befintlig kärnkraftsproduktion.

Detsamma gäller faktiskt också för andra investeringar, till exempel det som det talades om tidigare, nämligen att uppgradera vår vattenkraft. Här pekar rapporter på att det finns potential att till 2035 tillföra ny effekt som motsvarar ungefär en kärnreaktor. Men risken finns att detta inte blir av om annan produktion får stora subventioner.

Vi socialdemokrater har också i beredningen av det här ärendet fört fram att den här typen av lagar också borde sätta tak för hur omfattande stödet kan bli. Regeringen gick in i mandatperioden med idéer om att det skulle byggas tio nya reaktorer. I den här propositionen skriver man på flera ställen att det kanske handlar om ungefär hälften. Men i lagen finns ingen begränsning alls. Det är en uppenbar risk om man ändå vill signalera att det finns ett tak som kan möjliggöra för andra kraftslag att få plats.

Eftersom de ekonomiska konsekvenserna för såväl skattebetalare som elkunder kan bli betydande med den här modellen skulle vi förstås vilja ha avgörande inflytande och insyn i fråga om de avtal som föreslås tecknas framöver mellan stat och projektbolag. Vi tycker att en blocköverskridande överenskommelse om energipolitiken skulle vara särskilt viktig för att skapa legitimitet. Att det inte finns någon sådan är ett demokratiskt underskott, om regeringen väljer att gå vidare ensidigt.

Det ska också sägas att bristen på bredd och långsiktighet även är ett hinder för att investeringar i ny kraftproduktion över huvud taget ska bli av. Stabila förutsättningar över tid är viktigt för den här sortens omfattande och långsiktiga investeringar.

Den här ramlagen innebär inte att ny kärnkraft byggs. Vi ifrågasätter faktiskt om den över huvud taget behövs. Det är snarast budgetbeslut, avtalsskrivande och sedan förstås alla tillståndprocesser, lösningar på försäkringsfrågor, slutförvarsfrågor och alla de andra frågorna som kommer att vara avgörande för det.

Därmed finns i grunden också möjlighet för ett fortsatt gemensamt arbete för att hitta breda överenskommelser framåt. De ska vara bredare både när det gäller det parlamentariska underlaget, helt enkelt fler partier i den här kammaren, och när det gäller andra kraftslag och delar i el- och energisystemet.

I vår motion föreslår vi en energiberedning som över de kommande mandatperioderna ser till att hålla ihop det politiska arbetet med att utveckla och bygga vårt elsystem större i en bred politisk samverkan. Det skulle vara bra för Sverige, herr talman.

Vi står förstas bakom alla socialdemokratiska reservationer i detta betänkande, men jag yrkar bifall endast till nummer 1 och nummer 7.
(Applåder)

Anf. 22 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Som jag sa i den förra energidebatten hade det varit mycket lättare och mycket bättre för Sverige om det bara hade handlat om min förnuftige kollega Fredrik Olovsson. Problemet är Fredrik Olovssons vidhängande parti. Men det ska jag tala mer om senare.

Det finns egentligen en fråga som jag tycker att Socialdemokraterna undkommer totalt. Tidöpartiernas, expertmyndigheternas och näringslivets analys är att Sveriges främsta utmaning är att säkerställa planerbar elproduktion i södra Sverige. Vårt förslag är känt. Vi satsar på den beprövade kärnkraften och 5 000 megawatt i vårt startprogram.

Socialdemokraterna verkar numera instämma i analysen att stabil elproduktion behövs även i södra Sverige. Men då bör Socialdemokraterna också ha en egen lösning på det problemet. Man kritiserar även här och nu att det enbart finns uppskattningar av, men inte exakt på kronan, vad ny kärnkraft kostar.

Min uppenbara fråga till Socialdemokraterna blir givetvis: Kan Fredrik Olovsson förklara hur man ska säkerställa planerbar elproduktion om 5 000 megawatt i södra Sverige, och framför allt hur mycket den kommer att kosta?

Eftersom ledamoten efterfrågar exakta bedömningar vad gäller ny kärnkraft efterfrågar jag mycket exakta bedömningar av vad det socialdemokratiska förslaget för mer planerbar elproduktion i södra Sverige kommer att kosta och även vad den kommer att bestå av.

Anf. 23 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Herr talman! Jag får väl säga detsamma om Mats Green. Jag tycker förstås att han är en bra företrädare för sitt parti.

Myndigheterna som Mats Green hänvisar till samt forskarna och näringslivet säger dock samma sak allihop: att vi inte kan vänta i 15–20 år på att lösa de problem man ser på kortare sikt. Vi kan inte vänta så länge med att komma till rätta med det och att få stabila förutsättningar för att investera i ny verksamhet och ny energiproduktion. Det är till sist det som kommer att behövas, oavsett hur man ser på kärnkraft längre fram i tiden.

Försvaret från Mats Greens Moderaterna och de andra Tidöpartierna kan inte vara att det inte går att göra någonting under ett decennium eller två utan att vi får stå ut med situationen vi har i dag. Det är nämligen inte sant. Det går att göra saker. En del har redan lyfts upp i debatten här. Annat finns med i våra motioner på energiområdet. Det handlar om gasturbiner, som helst bör drivas på biogas förstås. Det handlar om kraftvärme, det handlar om batterilager och det handlar om kraftelektronik, som gör att vi kan bygga ut vårt elsystem och göra det på ett kostnadseffektivt sätt.

I den här propositionen borde det förstås finnas ett gediget underlag från regeringen som pekar på just den typen av alternativa lösningar. Det är en del av den beredning som borde göras. Men här står det i väldigt generella termer och utan egentlig grund att det är den här vägen man ska gå, trots att vi vet att det slår undan benen för andra kraftslag.

Vi har också redan nu sett att den linje som har bedrivits under de här snart tre åren har inneburit ett tvärstopp i nya investeringsbeslut för energi. Det är ett problem som innebär att man nu skjuter på planer eftersom man inte är säker på att man kan investera i och utveckla sin verksamhet i Sverige.

Anf. 24 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Vi får inte ett enda svar på vad det skulle kosta, inte ens mellan tummen och pekfingret. Det är djupt ohederligt. Man kräver exakta siffror vad gäller kärnkraft, som dessutom finns. Det är dessutom reger-

ingen och riksdagen som sedan kommer att fatta beslut om de exakta örena. Men man kan inte ens redogöra för en enda kostnad för det alternativ som man själv påstår sig ha. Det säger ganska mycket.

Dessutom finns det inget nollalternativ. Det finns inget alternativ till kärnkraft som kostar noll kronor.

Fredrik Olovsson säger att vi inte kan vänta. Nej, det är just det som är poängen. Vi kan inte vänta på att Socialdemokraterna ska sluta vändas över kärnkraften, som ni har gjort i 50 år. LO säger att vi inte kan vänta. IF Metall säger att vi inte kan vänta. Svenskt Näringsliv säger att vi inte kan vänta. Det är därför vi i dag klickar igång beslutet om ny kärnkraft.

Det är också därför som vi på den korta och medellånga sikten har stoppat er straffbeskattning av kraftvärme, som ni ville beskatta bort. Vi har pausat er utrivning av vattenkraft. Vi har också klickat igång Kraftlyftet, som handlar om att få planerbar och stabil elproduktion där den behövs som mest, det vill säga i Skåne, resten av elområde 4 och Västra Götaland.

Vi gör massor med saker på både kort och medellång sikt. Men vi kan inte glömma bort den viktiga långa sikten. Det är jättebra att ni nu omfamnar de kraftslag som ni gjorde allt för att tvinga bort under era åtta år i regeringsställning. Ni lade ned kärnkraften, ni beskattade bort kraftvärmerna och ni rev ut vattenkraften.

Återigen: Vad kommer era alternativ att kosta? Redovisa det för dem som lyssnar på den här debatten, Fredrik Olovsson!
(Applåder)

Anf. 25 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Herr talman! Mats Green är väldigt nöjd med den fantastiska utveckling som följer av Tidöpartiernas politik. Jag kunde dock redogöra för att vi får många rapporter om att ny energiproduktion i Sverige tvärstoppas. Man fattar inte nya investeringsbeslut, och kvartal efter kvartal under den här perioden beställer man helt enkelt inte nya turbiner, exempelvis. Det är ett stort problem. Vi har ett elöverskott. Och vi har gamla beslut som kommer att genomföras. Men det är det enda som kommer till nu. Det är ett underbetyg till Tidöregeringens politik.

Det är dessutom inte bara jag som säger att vår väg framåt är billigare. Det säger alla andra också. Det finns många olika scenarioanalyser. Det finns mycket om det som myndigheterna säger behöver göras och om vad som blir kostnadseffektivt. Det var precis de sakerna jag tog upp. Jag tror att regeringen förstår att det är sådana insatser som behöver göras och att det kommer att vara billigare än den väg man går fram med nu.

Dessutom har vi, som inte har lagt stora subventioner för ett kraftslag på bordet, inte heller samma behov av att ge stora subventioner till alla andra. På en fungerande marknad skulle väldigt mycket av det hända ändå. Men om man lägger upp så otroligt mycket pengar till ett kraftslag slår man undan benen för alla andra investeringar. De kommer helt enkelt inte att kunna bära sig i längden när de ska konkurrera med en dopad kärnkraft. Det är bakgrunden. Därför kommer kön till Finansdepartementet och Mats Green med folk och kraftslag som vill ha stöd att bli väldigt lång. Och det kommer att bli dyrt.

Fokus borde ligga på att bygga det mest kostnadseffektiva och stabila elsystemet, som vi kan behöva framöver, och se till att det är samhällsekonomiskt lönsamt. Det här bygger mer på att genomföra någonting man

kommit överens om i Tidöavtalet än på att faktiskt åstadkomma ett riktigt konkurrenskraftigt energisystem för Sverige.
(Applåder)

Anf. 26 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Fredrik Olovsson för hans anförande, som klargör lite grann var Socialdemokraterna står i denna fråga.

Jag noterade att ledamoten var med i *Agenda* i söndags och gav ett tydligt besked till svenska folket: Vi håller på att enas om kärnkraften. Vi har samma syn på vilka utmaningar det finns och på förutsättningarna för ett konkurrenskraftigt elsystem.

Ändå kommer Socialdemokraterna, i alla fall som jag uppfattar det, att rösta emot utskottets förslag i dag. Med det i ryggen tror jag att man behöver hitta någon form av väg framåt. Jag uppskattar verkligen alla de samtal som vi har mellan alla partier för att få ordning på Sveriges elsystem.

I går kunde vi höra vår energi- och näringsminister Ebba Busch, tillika min partiledare, säga att Sverige kommer att stå värd för en internationell kärnkraftskonferens i oktober. Det är ett gyllene tillfälle att stimulera investeringsviljan i Sverige.

Min fråga till Fredrik Olovsson är: Kommer Socialdemokraterna att hindra kärnkraftsinvesteringar i framtiden?

Anf. 27 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Herr talman! Hindra investeringar i framtiden? Vad vi pratar om här är ju huruvida staten ska stå för mycket omfattande investeringar i ett kraftslag. Vi har sedan 2016 varit brett överens i riksdagen om att det är möjligt att investera även i ny kärnkraft. Med den överenskommelse som moderater, kristdemokrater, centerpartister, socialdemokrater och miljöpartister då ingick möjliggjordes det att bygga upp till tio reaktorer. Det är alltså fyra till som kan byggas i Sverige. Inget av dessa partier hade intresse av att stoppa det, inte heller vårt parti.

Vad det handlar om nu är hur stora offentliga stöd man ska få för ett visst kraftslag. Där är vi väldigt skeptiska. Vi tycker i grunden inte att den här typen av stödpolitik är särskilt bra. Men om detta ändå ska komma på bordet måste man ju se över hur alla kraftslag ska få möjlighet att utvecklas. Den stora säck med pengar som man nu vill ge till ett visst kraftslag kommer att innebära att det inte investeras i de andra kraftslagen, eftersom osäkerheten blir så stor. I värsta fall kommer de företag som skulle ha kärnkraften inte ens att finnas när den väl kommer till stånd om 15 eller 20 år. Frågan är verkligen hur vi nu ser till att få investeringar i all den energiproduktion som vi behöver under de kommande åren. Annars kommer Camilla Brodins kärnkraft inte att behövas.

Anf. 28 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Fredrik Olovsson för detta svar.

Det finns lite oro över vad som kommer i framtiden. Min största oro är kanske inte hur mycket det kommer att kosta framöver, mer än att det kommer att kosta ofantligt mycket för svenska hushåll och svenska företag om vi inte ser till att ha ett elsystem som fungerar. Här behöver vi göra kloka investeringar över tid. Det pågår också en internationell kapplöpning till

mer kärnkraft, och i dag visar vi – en majoritet i den här kammaren – att vi är med i det racet.

Jag väljer ändå att tycka mig höra lite grann mellan raderna att kärnkraften kommer att vara en del av helheten framöver även för Socialdemokraterna, att det är detaljer vi debatterar och att vi är överens om ett elsystem som kommer att vara robust och leveranssäkert. Men det är lite sorgligt att Socialdemokraterna inte kan gå med på att de detaljer vi fattar beslut om i dag utgör en investering inför framtiden för svenska hushåll och svenska företag. Det handlar om att kunna lita på Sverige.

Anf. 29 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag håller med Camilla Brodin om att det är detaljer som det handlar om. Det handlar om enormt stora subventioner till ett visst kraftslag, vilket riskerar att slå undan benen för alla andra. Det handlar om hundratals miljarder kronor i stöd till jag vet inte hur många reaktorer – det återstår att se. Det kommer att vara en kostnad under decennier, kanske tills jag är 100 eller 104 år, om jag får leva så länge. Tobias Andersson funderade också på de frågorna.

Man ska stå för 80 öre enligt utredningen, men i verkligheten blir det kanske 1,10, 1,20, 1,30 eller 1,40 i garanterade priser för just den här elproduktionen. Vi vet inte riktigt var gränserna går. Några sådana detaljer har vi dessvärre inte fått från Camilla Brodin. Om vi hade fått det hade det inte riktigt varit samma sak. Då hade jag inte kunnat säga att man köper grisen i säcken och att man ger carte blanche till regeringen – en blankocheck att skriva ut. Då hade vi vetat, men i dag vet vi ingenting. Detta är en brist om man vill vara tydlig, både om man vill ha investeringar i kärnkraft och kanske framför allt om man vill se till att kraftsystemet kan utvecklas under de 10, 15 eller 20 år då vi inte kommer att ha ny kärnkraft på plats ens med de mest optimistiska bedömningar som Camilla Brodin kan göra.

Anf. 30 MATS GREEN (M):

Herr talman! Regeringen har presenterat ett ramverk för finansiering av ny kärnkraft. Beslutet kommer att fattas senare under dagen. Det kommer att påverka Sverige fram till nästa sekelskifte och längre därtill, som min utskottskollega Tobias Andersson konstaterat. Det är ett nödvändigt beslut, för de beslut vi fattar i dag avgör om Sverige om 20 år kommer att vara ett land med högt välstånd som går en ljus framtid till mötes.

Beslutet i dag innebär dock inte bara en satsning på ny kärnkraft. Det är en tydlig skiftning i inriktning. Vi kommer att ta ett stort kliv från det ideologiska till det funktionella kraftsystemet. Det är en återgång till den grund som gjorde Sveriges kraftsystem till världens bästa, där samhällets behov och inte önsketänkande får diktera hur kraftsystemet ska utformas.

Herr talman! Vi ska satsa på kärnkraft, för dess förmågor svarar mot samhällets behov, vilket alternativen inte klarar av att göra med dagens teknik. Kärnkraften är inte en lösning man blir tvingad till, utan den är det bästa vi har i dag för att tillgodose en bra basproduktion där vattenkraft inte finns att tillgå.

Av de andra kraftslagen finns det inget som kan ersätta kärnkraften. Kraftvärmes är fantastisk och ska stärkas, men den kan inte skalas upp för att ersätta kärnkraften. Vår skog kan vi göra bättre saker av än att elda upp.

Prot. 2024/25:120
21 maj

*Finansiering och
riskdelning vid
investeringar i
ny kärnkraft*

Solkraften producerar under helt fel tid av året. Vindkraftens volatilitet måste man alltid kompensera för med något annat, och de negativa konsekvenserna för närboende gör att det ibland är svårt att placera vindkraftverk där behovet är som störst.

Alla de här kraftslagen bidrar till ett optimerat kraftsystem, vilket jag vill vara väldigt tydlig med. Men det är inte möjligt att använda dem som bas i ett industriland. För att det ska fungera måste man ta oerhörda risker och förlita sig på tekniker som enbart finns i labbskala eller politiska regleringar som avindustrialiserar länder – det sista Sverige som framstående industriland ska göra.

När man väldigt ospecificerat talar om batterier och lagring som lösning kan jag konstatera att varken tekniken eller kapaciteten finns. Svenska kraftnät konstaterar att det på flera decenniers sikt är helt orealistiskt med storskalig långsiktig energilagring. Vad man menar när man ospecificerat talar om flexibilitet, energieffektivisering och smarta elnät är – lite tillspetsat – elransonering. Det är inte en möjlig väg om Sverige ska fortsätta vara ett industri- och välfärdsland, i synnerhet inte om vi ska vara ett fossilfritt industri- och välfärdsland.

Jag har en sak att säga. De olika kraftslagen finns alltså till för kraftsystemet, för industrin och hushållen, och inte tvärtom. Det är alltså inte kraftsystemet, hushållen och industrin som ska behöva anpassa sig efter kraftslagen, utan kraftslagen som ska finnas till för samhällets behov av el. Kraftsystemet är inte en välgörenhetsorganisation för kraftslagen. Kraftsystemet kan heller inte bara vara utlämnat till kraftslag som bara producerar el när de känner för det.

Att ensidigt välja bort kärnkraften och enbart fokusera på de alternativa lösningarna är farligt. Flera har konstaterat det den senaste veckan. Danmark håller på att överge ett kärnkraftsförbud som gällt sedan 1985. Belgien rev upp sitt avvecklingsbeslut förra veckan och ska nu satsa på ny kärnkraft, och i måndags meddelade Tyskland att det ska sluta motarbeta kärnkraft i EU.

Oppositionen har länge haft ett ensidigt fokus på bara de väderberoende kraftslagen. Problemen har blivit så uppenbara att till och med de har insett att man behöver el under vindstilla mörka vintermånader. I det läget borde den naturliga tanken vara att vända sig mot den välbeprövade kärnkraften som gett oss stabil, ren och billig el i över 50 år, men nej. Hatet mot, och besattheten av, kärnkraften är stort.

Trots otaliga exempel från omvärlden – särskilt Tyskland, som har ett kraftsystem från helvetet, där man nästan driver sin industri i konkurs – väljer oppositionen här en farlig politik som gör svenskarna fattigare och otryggare.

Herr talman! Vi inom Tidösamarbetet vågar erkänna att ny kärnkraft kostar. Det gör all vital infrastruktur som ska stå längre än till nästa sekel-skifte. Men den står inte mot ett gratis nollalternativ, vilket inget av oppositionspartierna egentligen vågar berätta för väljarna och dem som sitter och lyssnar här i dag.

I deras experimentella elsystem ska det plöjas ned hundratals miljarder i extra elnät, miljardsubventioner till väderberoende kraftslag som ska byggas in på varje knut. Till det ska reservkraft byggas, vilket även den givetvis måste subventioneras.

Återigen: Det finns inget alternativ mot kärnkraftsfinansiering som är ett gratis nollalternativ. Man är inte ärlig mot människor om man påstår att så är fallet.

Herr talman! Den största kostnaden för svenskarna är inte att bygga kärnkraft. Den största kostnaden är att inte bygga den. Sedan ska vi komma ihåg att vårt förslag om riskdelning inte är pengar rakt ner i aktörernas fickor, som elcertifikaten till vindkraften. Riskdelning för kärnkraft är alltså lån, som ska betalas tillbaka med ränta.

Vi ska bygga ny kärnkraft för att det ger det bästa kraftsystemet. Ett system med basen i kärnkraft ger de bästa sammanlagda effekterna. Det ger lägst utsläpp av koldioxid. Det tar minst mark i anspråk och kräver minst mängd kritiska mineraler. Kärnkraften är det varje miljövän borde kämpa för.

Reaktorerna kan placeras nära kunderna och levererar när det behövs, och de kan enkelt skalas både upp och ned. Elpriset blir lågt och volatiliteten minimal. Den sänker kostnaderna för stödtjänster och minskar också behovet av enorma elnät. Det är vad samhället behöver. Ren, stabil el när varje hushåll behöver det och där varje industri vill ha det.

Kära socialdemokrater, och min förnuftiga utskottskollega Fredrik Olovsson! Det finns flera förnuftiga socialdemokrater i näringsutskottet, ska jag vara väldigt tydlig med. Ni har vändats över kärnkraften i 50 år nu. Frågan handlar inte om pengarna eller behovet. Alternativen är betydligt dyrare och löser inte problemen, och behovet av kärnkraft är uppenbart. Ni socialdemokrater vet det.

Problemet är att man har drivit opinion mot kärnkraften i 45 år och dessutom lämnat över sin energipolitik till Miljöpartiet och Centerpartiet, som egentligen har elransonering som bärande idé. Ni har redan erkänt att vi hade rätt och kopierat vår politik inom rättsväsen och migration.

Jag väddar: Ta nu ansvar för Sverige, och släpp ransoneringsradikallerna på ytterkanten. Stå upp för svensk industri, svensk välfärd och svenska arbetstillfällen och ge dem den baskraft de behöver. Kopiera den samhällsbyggande energipolitiken.

Herr talman! Fyra år och två månader – det var så lång tid det tog att bygga Oskarshamn 3. På 13 år byggdes tolv reaktorer i Sverige, och två levererades till Finland. Ingen kunde bygga kärnkraft lika effektivt som Sverige under 80-talet, och ingen har kunnat bygga så effektivt sedan dess. Tyvärr har vi inte längre den förmågan. Den fantastiska kärnkraftsindustrin vi hade var inte välkommen av våra fyra oppositionspartier på vänstersidan.

Genom tankeförbud, stopplagar, forcerade nedläggningar, indragna forskningsmedel och politiskt avbrutna projekt har man försökt att strypa den svenska kärnkraftsindustrin. Investerare har lärt sig: Att bygga ett kärnkraftverk i Sverige är riskfyllt. När som helst kan oppositionspartierna vilja stänga det.

Herr talman! Låt mig avsluta med att säga varför denna proposition om kärnkraftsfinansiering behövs. Industrin ska kunna vara trygg med att staten säkerställer den grundläggande infrastrukturen och inte försöker torpedera den med jämna mellanrum. Vi säkerställer nu detta.

Ny kärnkraft ska byggas för dagens och morgondagens svenskar. Varje hushåll och företag ska ha tillgång till el – dygnet runt, året runt och i hela

landet. Sverige behöver i princip fritt flödande, fossilfri, billig el. Det finns, herr talman, inga rika lågenergiländer.

Med det yrkar jag bifall till förslaget om statlig riskdelning för ny kärnkraft.
(Applåder)

I detta anförande instämde Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Josef Fransson (SD) och Camilla Brodin (KD).

Anf. 31 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Att vi inte får veta vad det kommer att kosta har blivit rätt tydligt hittills i debatten. Det jag undrar är: Vem ska betala? Tittar man i utredningens förslag ska alla elanvändare vara med och dela på kostnadsnotan. Men i regeringens proposition saknas den informationen.

Det gäller oavsett hur mycket man nu tänker sig att det kommer att bli. Regeringens kalkyler är något av glädjekalkyler. Vi ska bygga på snabbare tid än någon annan, till ett billigare pris än någon annan, med ett elpris som redan är högre än någon annan prognostiserat och så vidare.

Oaktat det svarar man inte på frågan: Vem ska betala? Vem ska betala den kärnkraftsskatt som regeringen vill införa och som kommer att finnas kvar i decennier framöver? Vem betalar egentligen, Mats Green?

Anf. 32 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Tyvärr är det Sveriges befolkning som har fått betala Centerpartiets stora käpphäst de senaste 50 åren, att avveckla Sveriges kärnkraft. Nu handlar det om att återställa spelplanen.

Vem är det som får betala? Naturligtvis betalar vi som sedan kommer att bli de stora vinnarna på detta. Det är dessutom så att det är regeringen och riksdagen som på öret beslutar om den totala kostnaden för att bygga upp den kärnkraft som gav oss världens renaste energisystem och de billigaste elpriserna och ser till att det gäller även i framtiden.

Jag måste ändå ställa frågan till Centerpartiet, som bara talar om kostnader. Vad är kostnaden för ert förslag till lösning, och då "lösning" inom citationstecken? Hälften av den lösningen handlar egentligen om elransonering. Ni kallar det energieffektivisering.

Mer än hälften av den el ni vill ha handlar om att man ska förbruka mindre el. Det är vad som gör att företag framför allt i södra Sverige säger: Vi kan inte fortsätta vår verksamhet. Rickard Nordin står här och påstår att hans alternativ är helt gratis. Återigen: Om man påstår det vilseleder man väljarna ganska grovt. Svenska folket har nu fått betala kostnaden för den nedstängda svenska klimatsmarta kärnkraften.

Det här är alltså inte något bidrag rakt ned i fickorna på aktörerna, som stödet till vindkraften var. Det här är lån som ska betalas tillbaka med ränta. Det är den stora skillnaden.

Jag upprepar: Vad kostar ert förslag till lösning, Rickard Nordin?

Anf. 33 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Först och främst: Mellan 2009 och 2019 hade Moderaterna och Centerpartiet samma energipolitik. Det var Alliansens energiöverenskommelse, som sedan ledde vidare till en annan energiöverenskommelse.

se som Moderaterna till slut lämnade. Det är sanningen om vi pratar om vilken energipolitik vi har haft.

Om vi pratar om vad kostnaderna för vårt förslag är kan vi lösa samma problem som regeringen har med hjälp av vattenkraft och kraftvärme. Det kostar en fjärdedel av priset, och det går att göra på halva tiden. Den energieffektivisering som Mats Green pratar om som elransonering är lönsam. Det handlar inte om att någon ska göra mindre av något eller förbruka mindre el, för man behöver inte använda mer el.

Mats Green vill att vi ska elda upp pengar; det är det han säger. Vi ska slösa bort saker, menar han. Vi kommer inte att ha sämre komfort inomhus. Industrin kommer inte att göra mindre. Man använder bara bättre fönster, tilläggsisolerade grejer, bättre varvtalsräknare i motorer och annat. Energimyndigheten har räknat på detta och dessutom sagt att det är lönsamt.

Problemet som Mats Green har är att han inte svarar på frågan. Jag frågade: Vem ska betala? Bland annat handlar det om lånen som man ställer ut. De behöver betalas tillbaka av någon, och det gör företagen. Men de gör det med den intäkt de får från den skatt som Mats Green och hans kompisar ska införa. Vi har alltså moderater som i regeringsställning är beredda att införa en skatt som ska finnas kvar i decennier. Men Mats Green kan inte svara på vem som ska betala skatten.

Det är en mycket enkel fråga som alla som lyssnar på debatten har rätt att få svar på. Vem ska betala regeringens kärnkraftsskatt? Det är den som i sin tur betalar bolagen för att bygga reaktorerna. Är det en så svår fråga att besvara? Man vill införa en skatt, men man kan inte säga vem som ska betala den.

Du får en chans till, Mats Green: Vem ska betala regeringens kärnkraftsskatt?

Anf. 34 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Det finns ju ingen kärnkraftsskatt över huvud taget. Det finns inget förslag om att införa någon kärnkraftsskatt. Den kärnkraftsskatt som fanns ville Centerpartiet mångdubbla för att driva ut kärnkraften ur Sverige.

Det här ska naturligtvis betalas på precis samma sätt som alla andra statsutgifter som vi har, med den skillnaden att det här ska betalas tillbaka med ränta. Återigen: Det här är inga bidrag rakt ned i fickorna på aktörer, som de gamla elcertifikaten var. Det här är lån som ska betalas tillbaka till Sveriges skattebetalare med ränta.

Jag tycker att det är jättebra att Centern numera omfamnar kraftvärmen, som tydligen ska lösa allting trots att man ville beskatta bort kraftvärmen under tidigare mandatperioder och belade den med den ena straffskatten efter den andra.

Nu vurmar ni också för vattenkraften, och det är jättebra. Men era kollegor i Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill riva ut så mycket vattenkraft som de bara kan. Miljöpartiet satsar ännu mer pengar på att accelerera utrivningstakten i södra Sverige, där vattenkraften behövs som mest. Ni har inga förslag vad gäller ny baskraft i Sverige.

Nu har jag besvarat Rickard Nordins frågor, och jag behöver återigen ställa frågan: Vad är alternativkostnaden för ert förslag till lösning, där hälften bygger på att hushåll och företag ska förbruka mindre el?

Prot. 2024/25:120
21 maj

*Finansiering och
riskdelning vid
investeringar i
ny kärnkraft*

Vi såg hur det här gick under inledningen av energikrisen, när familjer stängde av vissa rum och vissa företag gick i konkurs. Hade det någon effekt på förbrukningen? Svar nej. Lösningen på Sveriges problem är inte elransonering. En del av lösningen är ny, klimatsmart, billig och fritt flödande baskraft. Kärnkraften är en stor del av det svaret.

Anf. 35 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Herr talman! Tack, Mats Green, för anförandet, som väckte några frågor!

Jag är enig när det gäller att energipolitiken bör vara samhällsbyggande. Det är liksom hela idén. Det spelar naturligtvis jättestor roll för vårt samhälle hur el- och energisystemen utformas.

En viktig sak att ha med sig i detta arbete är förstås att det är ett effektivt, billigt och konkurrenskraftigt system. För att åstadkomma det i en modern värld behövs flera kraftslag. Vi ska använda en mix av åtgärder som gör att vi får ned priserna för konsumenter och företag så att de blir så låga som möjligt. Då får man som konsument en liten elräkning att betala och mer pengar över till annat, och som företagare kan man se till att konkurrera på världsmarknaden. Då behöver man mer än bara kärnkraft och vattenkraft; man behöver investera i mycket annat också.

En sak som spelar stor roll är förstås de nätinvesteringar som behöver göras och som Mats Green tog upp. Det finns ganska aggressiva utbyggnadsplaner för elnätet. När man lyssnar på Mats Green låter det som att man nu kan dra tillbaka alla dessa. Nu kan Svenska kraftnät och regionnätägarna helt enkelt skrota de planer som de har. Jag undrar om det verkligen är Mats Greens uppfattning, för det lät som att kärnkraft skulle ersätta de investeringarna.

Det är också märkligt att frågan om energieffektivisering beskrivs på det sätt som Mats Green gör. Vi har ju kommit långt genom att effektivisera både vår energiförbrukning och vår elkonsument. Det är ett effektivt sätt att göra saker och ting billigare. Energimyndigheten säger att var sjunde kilowattimme är samhällsekonomiskt lönsam att spara bort. Det skapar också utrymme för de företag som vill investera och utveckla verksamheten framöver i ett kortare perspektiv innan ny kraft kan komma på plats. Varför så defensiv?

Anf. 36 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Jag trodde att huvudanklagelsen i dag var att vi i Moderaterna och våra kollegor är för offensiva. Men nu är vi visst för defensiva.

Först och främst: Det är väl ingen som är emot energieffektivisering! Vi har energieffektivitet i Sverige. Marknaden har åstadkommit det, och tekniken har åstadkommit det. Kraftvärmens är en stor del av detta, men den ville ni beskatta bort. Problemet uppstår när man ska göra det här på politisk väg, för det blir ju elransonering om man ska tvinga företag och familjer att skära ned på sin elförbrukning.

Kärnkraften är inte lösningen på allting; det har vi aldrig sagt. Men låt oss komma ihåg att vi bara under den tid som har gått hittills under vårt regeringsinnehav har fått in mer väderbunden kraft i systemet, 6 000 megawatt, än hela vårt startprogram för kärnkraft.

När det gäller diskussionen kring nät är en del av problemet att våra fantastiska förfäder byggde ett perfekt kraftsystem där man i södra Sverige hade ett fåtal stora sajter som tryckte in massivt med el i hela systemet. Om man ska ha massor med småsajter över hela Sverige kommer det naturligtvis att kräva enorma nätutbyggnader, och det ställer jag mig väldigt skeptisk till.

Det är klart att man kommer att behöva bygga ut näten. Men det mest samhällsekonomiskt och miljömässigt försvarbara är naturligtvis att utgå från de stora anslutningspunkter vi har – de stora sajter där man redan har en anslutning till stamnätet.

Jag behöver återupprepa min fråga eftersom jag inte fick ett enda svar från Fredrik Olovsson tidigare. Vad är er alternativkostnad? Påstår ni här att ert ”förslag” till lösning på Sveriges elutmaning kostar noll kronor och är gratis? Jag vet att Fredrik Olovsson inte påstår detta, för han vet att det kostar enorma summor – betydligt mer än vårt startprogram för kärnkraft.

Vad är er beräkning av vad ert alternativ, eller frånvaron av alternativ från er, kommer att kosta? Det finns inget gratis nollalternativ till kärnkraftsfinansiering, mina vänner. Den som påstår det far med osanning.

Anf. 37 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis oerhört svårt att jämföra system när regeringen i sin proposition inte berättar vad det förslag som ska röstas igenom faktiskt innebär i form av kostnader. Det framgår varken när det handlar om investeringen eller när det handlar om nivån på CFD-kontrakten, de garanterade lägsta priserna som man ska betala till reaktorägarna under flera decennier.

I den meningen går det inte att jämföra, för ni har inte presenterat något sådant förslag. Det borde vara tydligt i propositionen om ni hade ställt de här sakerna mot varandra. Det är en brist i beredningen.

Jag vill komma tillbaka till en annan fråga som jag tog upp i mitt anförande. De här subventionerna slår förvisso mot andra kraftslag, men jag vill också lyfta den befintliga kärnkraftens lönsamhet när ni ger stora subventioner till den nya. Här skriver ni väldigt övergripande att risken är liten att man ska konkurrera ut sig själv. Men det finns ju andra, oberoende rapporter som pekar på motsatsen.

Mats Green ger ju sällan uttryck för några varmare känslor för andra kraftslag, men jag tänker att den befintliga kärnkraften ändå måste ligga honom väldigt varmt om hjärtat. Kärleken till de reaktorerna borde väl få honom att oroas åtminstone lite grann. Det vore ju som sagt en ödets ironi om stora subventioner för ny kärnkraft skulle konkurrera ut billig, avbetald, gammal kärnkraft och kanske framför allt den livstidsförlängning och effekthöjning som skulle kunna göras på samhällsekonomiskt väldigt lönsamma villkor. Eller tänker sig Mats Green att också den ska få stora subventioner framöver?

Anf. 38 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Fredrik Olovsson säger att jag bara skulle krama kärnkraft. Jag tror att de som är helt besatta av kärnkraft och bara pratar kärnkraft är dels vindkraftsbolagen, dels den rödgröna oppositionen.

Fredrik Olovsson vet att jag älskar vattenkraft. Jag älskar också kraftvärme, för jag vet hur bra det är. Och visst, jag har en ganska positiv känsla

även för kärnkraft eftersom jag älskar Sverige. Vi är ett välfärdsland och kommer förhoppningsvis att kunna vara ett framgångsrikt industriland även i framtiden.

Att detta skulle slå ut befintlig kärnkraft är ett argument som jag aldrig ens hört någon framföra på fullt allvar. Det ser jag faktiskt inte någon risk för över huvud taget.

Ibland framförs det dock i debatten från Fredrik Olovssons och hans partis sida att detta riskerar att slå ut vindkraften och solkraften. Då kan jag bara konstatera: Det enda som slår ut investeringar i solkraft är mer solkraft, och det enda som slår ut investeringar i vindkraft är mer vindkraft – detta eftersom man då kannibaliserar på sina egna vinstmarginaler. Det gäller i synnerhet under sommarhalvåret, om man då producerar massivt med el när det behövs som minst, så att säga.

Vi satsar på alla kraftslag. Vi har förbättrat för både vindkraften och solkraften. Vi gör så att kommunerna får fastighetsskatten för vindkraft, exempelvis, och vi tittar på hur man kan kompensera närboende för vindkraftens konsekvenser.

När det gäller kärnkraften handlar det om att återställa spelplanen eftersom ni stängde ned sex av tolv fullt fungerande klimatsmarta reaktorer. Det är därför vi behöver göra detta, eftersom just kärnkraften har pekats ut som det mest förhatliga av alla kraftslag. Det är därför vi behöver göra en återstart av kärnkraften för miljöns, för tillväxtens och för den svenska välfärdens skull.

(Applåder)

Anf. 39 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr talman och ledamoten Mats Green! Jag börjar med det som vi absolut är överens om, så behöver inte Mats Green mata mig med det: Det finns inget nollalternativ till de systemnyttor som kärnkraften i dag levererar. Och om det är någon som vill bygga utan stöd så inte mig emot, också om det skulle handla om kärnkraft.

Mats Green representerar ett regeringsparti. Kanske håller vi inte alla gånger med, men Moderaterna värnar alltid om marknadslösningar. De fungerar. De ger mest pang för pengarna. Jag stördes givetvis i början av att Sverige har låtit en samhällsnyttig funktion som elproduktion och el-distribution bli marknad. Jag störs jättemycket av, även om jag själv gynnas av det, att vi har jättebillig el i norra Sverige, också med minuspriser, samtidigt som smålänningarna och skåningarna som mest betalar 8 kronor per kilowattimme. Det är något sjukt i systemet.

Jag vill fråga Moderaterna: Tror Moderaterna plötsligt inte på marknadslösningar? Säg att man skulle gå ut och fråga om någon kan leverera systemnyttor 2035 som ger effektbalans – man pratar mycket om effekt, men det är inte många timmar det är underskott på effekt heller i prisområde 4. Tror Moderaterna plötsligt inte att någon då skulle kliva fram och säga: För den här prislappen ger vi systemnyttor?

Jag tror att det skulle vara billigare än det man försöker driva fram i dag.

Anf. 40 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Jag gillar Birger Lahti skarpt. Jag brukar på moderata årsmöten säga att statskommunismen är underskattad, och alla fattar vad jag

menar. För en god moderat i allmänhet och för mig som ändå har vissa konservativa sympatier är det klart att det finns vissa grundläggande samhällskritiska infrastrukturer där det offentliga alltid måste ha ett grundgrepp, även om det inte behöver göra allting.

Jag tycker att jag är lika god marknadsliberal som någon. Men kan någon visa mig något kraftsystem i världen som bara bygger på marknadsmässig grund? Det finns inget sådant.

Återigen: Vi behöver ha ett offentligt grundgrepp och ta ansvar för det som det offentliga har gått in och stängt ned, framför allt kärnkraften.

Sedan pratar Birger Lahti om systemnytta. Det vill jag också göra. Det är ju min replik, känner jag. Vi kan vara teknikneutrala och kraftslagsneutrala, och då hade det varit jättebra om vi hade kunnat göra upp med Vänsterpartiet om att alla kraftslag behöver behandlas lika. Alla kraftslag ska producera och leverera el dygnet runt, årets alla dagar, med undantag för revision, renovering och driftsunderhåll. Ett sådant likadant krav på alla kraftslag vill dock Vänsterpartiet absolut inte ha, eftersom alla kraftslag inte klarar av att leverera detta.

Jag är beredd att säga: Vi ställer samma krav på alla kraftslag att leverera dygnet runt, årets alla dagar. Varför motsätter sig Vänsterpartiet det? Varför vill man bara ha kraftslag som bara levererar el när de känner för det? Så bygger man inte ett framgångsrikt samhälle och i synnerhet inte ett framgångsrikt industriland, herr talman.

Anf. 41 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr talman! Jag tackar Mats Green för svaret.

Jag är övertygad om att vi måste ha ett system där industrin känner sig trygg. Jag har träffat företrädare för många tunga industrier i norra Sverige som inte alls känner sig bekväma med det som håller på att hända. Elpriset riskerar att höjas på ett sätt som inte är till gagn för deras planer på grön omställning. Jag vet inte varför Mats Green vill få det att framstå som att vi inte skulle ha förståelse för det. Det är klart att vi inte kan ha ett system där 50 hertz i transmissionsnätet inte skulle funka. Det funkar i dag därför att det finns tekniker som gör att det funkar.

I Sverige har vi också vattenkraften, som vi ska vara jättegglada för. Det finns länder som dreglar när de hör hur det ser ut i Sverige.

Att vi skulle vara i kris i Sverige vad gäller elsystemet stämmer inte. Det är återigen en sådan där lögn som man försöker basunera ut gång på gång från talarstolen.

Jag fick egentligen inget svar från Mats Green på min fråga. Tror inte Mats Green att det skulle komma fram någon om man gick ut och frågade vem som kunde leverera systemnytta med effektbalans i prisområde 4 och tillräckligt med produktion? Ja, vi vet att det finns fördelar med kärnkraft, men tror inte Mats Green att det skulle finnas någon som kunde leverera detta om man ställde frågan? Om fem år kanske någon kommer och säger: För den här prislappen gör vi det.

Från regeringspartiets sida har man ju ingen prislapp, precis som många har varit inne på. Hur mycket kommer det här att kosta? Det står fortfarande skrivet i stjärnorna hur stor prislappen blir för konsumenter och stat.

Anf. 42 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Alla nya kraftslag kostar pengar i början. Kärnkraften gör det därför att risken med den egentligen är att Vänsterpartiet ska komma i regeringsställning och lägga ned den tillsammans med kollegorna i Centerpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna. Det är risken där.

Visst, jag har också mött oroliga industriledare i norr. De är oroliga för Vänsterns budgetförslag, där man lägger i princip hela sin energisatsning på att öka överföringskapaciteten från norra till södra Sverige. Det är naturligtvis det sista de vill, för det skulle generera högre elpriser för el. De är livrädda för Vänsterns energipolitik.

Återigen: Varför kan vi inte ställa samma teknikneutrala och kraftslagsneutrala krav på alla kraftslag? Med undantag för revision och underhåll ska ni ju leverera el till Sveriges hushåll och industrier dygnet runt, årets alla dagar. Varför ska vissa undantas från detta?

Det kan heller inte vara så att baskraften – kärnkraften, kraftvärmen och den fantastiska vattenkraften, som ni i Vänsterpartiet vill riva ut – enbart ska finnas till för att facilitera kraftslag som bara levererar el när de känner för det.

Herr talman! Det var inte så vi byggde Sverige rikt och framgångsrikt. Så bygger vi inte ett rikt, framgångsrikt och fossilfritt Sverige i framtiden. Vi behöver mer baskraft. Det här är inte ett inlägg i kulturkriget mellan vindkraften och kärnkraften, utan det är tekniska faktum och naturlagar. Vi behöver baskraft. Kärnkraften är en omistlig del av den planerbara baskraften. Så är det.

(Applåder)

Anf. 43 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Jag är väl inte fullt lika imponerad av Mats Green som företrädare för sitt parti som Fredrik Olovsson är. Jag tycker nämligen att man ska hålla sig till sanningen och inte stå och ljuga här i kammaren.

Det finns inget parti som har föreslagit elransonering i Sverige. Jag brukar i mina repliker försöka reda ut alla felaktiga påståenden som Mats Green hittar på, men tyvärr tar tiden då oftast slut. Jag tänkte att vi ska prata lite om kostnader i stället.

Mats Green menar att andra kraftslag också kostar pengar att bygga, och det gör de naturligtvis. Men det intressanta är ju vad de kostar – alltså hur mycket. Jag vet inte vad man ska jämföra med. Men det är lite som om Mats Green skulle gå på en visning av en lyxvilla på 20 miljoner och på en av en mindre bostad för 2 miljoner och tänka att båda kostar pengar, alltså kan han lika gärna slå till på 20-miljonerkronorsvillan. Man får lite *Lyxfällan*-känsla av Mats Greens resonemang. Det kanske är ”pappa betal-lar”-politik som har smugit sig in här.

Många oberoende analyser visar att skillnaden mellan ett system som bygger på förnybar energi med grön baskraft och ett som bygger på kärnkraft är att systemet med ny kärnkraft blir radikalt mycket dyrare. Regeringen vill i den här propositionen att mellanskillnaden ska betalas med en straffskatt på svenska elkonsumenter. Det står Mats Green och försöker mörka och förneka här i kammaren.

Garantipriset måste ju betalas. Det blir högst sannolikt skillnad mellan vad ny kärnkraft kostar och vad systempriset i Sverige kommer att vara. Jag vill ha svar på frågan om vem som ska betala straffskatten.

Anf. 44 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Jag gillar hus med bärande pelare och bärande väggar. När jag köper hus vill jag inte ha sådana som kollapsar så fort det börjar blåsa. Jag tycker inte att det är kul att bo i en håla under jorden med stampat jordgolv. Jag vill ha ett robust hus som bygger på beprövad vetenskap. Man vet att det här funkar. Man vet att det här bär. Kärnkraften är en av de bärande väggarna och en av de bärande pelarna. Vi kan även diskutera byggnormer, och där vet jag vad Miljöpartiet står för. Men när jag tittar efter hus är det det jag är beredd att betala för. Jag är inte beredd att betala mycket mer för ett sämre hus.

Detta är inte en straffskatt. Då skulle ju elcertifikaten i vindkraften vara straffskatt, men det är det ingen som påstår, för det stämmer inte. Detta är lån som ska betalas tillbaka med ränta, och till skillnad från era elcertifikat är det inte pengar rakt ned i fickorna på aktörerna.

Apropå straffskatter betalar i synnerhet Skåne, men även mitt Småland och största delen av övriga södra Sverige, just nu straffskatter för ett miljöpartistiskt kraftsystem där man bara har väderberoende kraft, som ger volatila elpriser som för det mesta är höga. Det är ett komplett opålitligt system.

Det system Miljöpartiet vill ha finns inte någonstans i världen. Det är dessutom helt oförenligt med att Sverige ska fortsätta vara detta rika, framgångsrika, fossilfria industriland. Det kraftsystem Miljöpartiet förespråkar existerar inte i sinnevärlden. Det är ett faktum, herr talman.

(Applåder)

Anf. 45 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Det är ju ett totalt falsarium. Det är precis tvärtom. Mats Green står här och vevar mot Miljöpartiet och vill ha mer reglerbar kraft. I sitt anförande tog han upp Kraftlyftet, som är en direkt kopia av Miljöpartiets politik. Det vi hade året innan hette Kraftsteget och innehöll exakt samma sak. Mats Greens regering har alltså kopierat Miljöpartiets politik, eftersom den faktiskt fungerar i verkligheten. Det är dessutom exakt det Skånes effektkommission – som för övrigt leds av en partikollega till Mats Green – efterfrågar. Det handlar om effekt som kan komma här och nu, som är betydligt billigare än kärnkraft och som kan komplettera mer billig el från vindkraft och solkraft. Men det sätter Mats Green stopp för.

Jag kan ta några röster från högersidan om regeringens extrema kärnkraftssubventioner. ”Stoppa miljardsubventioner till kärnkraft”, skriver företrädare för Institutet för Näringslivsforskning och Timbro och kallar projektet ”planekonomiskt”. PM Nilsson dömer ut satsningen på ny kärnkraft i Sverige och säger att prislappen blir sinnessjukt stor och att tidsplanen är helt orealistisk. Mikael Odenberg, tidigare moderat energitalesperson, försvarsminister och gd för Svenska kraftnät, kallade beslutet att stoppa 13 vindkraftsprojekt i södra Sverige närmast katastrofalt och tangerande självskadebeteende.

Det här är ett näringspolitiskt och energipolitiskt haveri, och försvarspolitiskt betyder det ingenting. Vad har Mats Green att säga om det?

Anf. 46 MATS GREEN (M) replik:

Herr talman! Ingen av dem Linus Lakso räknade upp har något emot kärnkraft. De säger alla att Sverige behöver kärnkraft. Sedan ska man ock-

så komma ihåg att en av dem sitter i styrelsen för ett vindkraftsbolag eller arbetar för ett vindkraftsbolag. Egenintresset ljuger aldrig. Så är det ju.

Linus Lakso pratade om falsarier. Men om vindkraft och solkraft hade gått snabbt och varit billigt att bygga hade Skåne haft Sveriges absolut lägsta elpriser, inte Sveriges högsta elpriser. Det är således ett direkt och uppenbart fel. Skånes effektkommission säger absolut inte det Linus Lakso står här och påstår.

Miljöpartiet pratar nu om baskraft. Det är jättebra. De förnekade ju behovet av baskraft under 40 år, trots att det är ett tekniskt faktum, en naturlag. De säger att de vill ha grön baskraft. Det har vi velat ha hela tiden. De vill ha vattenkraft och kraftvärme, säger de – men de ägnade åtta år i regeringsställning åt att riva ut vattenkraft. Miljöpartiet lägger 50 miljoner i sitt budgetförslag på att se till att utrivningen av vattenkraft i södra Sverige, där den behövs som bäst, ska gå betydligt snabbare.

Miljöpartiet hatade kraftvärme. De lade ett antal straffskatter på kraftvärme, som gjorde att många anläggningar blev ekonomiskt olönsamma. Bara några veckor efter att vi tog över makten 2022 rensade vi bort de kraftvärmerelaterade straffskatterna. Vi satte stopp för avvecklingen av Öresundsverket i Skåne. Det gick åter i drift för bara några veckor sedan, just där det behövs som bäst.

De kraftslag Miljöpartiet hatade mest då – förutom kärnkraften – det vill säga vattenkraften och kraftvärmen, omfamnar de mest nu. Det tycker jag är jättebra. Men jag tror också att man behöver vara ärlig med historie-skrivningen. Vi behöver givetvis all baskraft, men kärnkraften är omistlig och den största delen av en ny, miljövänlig, fossilfri baskraft för Sverige. (Applåder)

Anf. 47 BIRGER LAHTI (V):

Herr talman! Jag skickade ett sms till min fru i morse. I sms:et skrev jag: I dag ska jag ha den viktigaste debatten jag haft i riksdagen under min tid.

Debatten handlar om finansiering och riskdelning av investeringar i ny kärnkraft. Jag börjar med att konstatera magnituden av ärendet. Om det är något som kan skuldsätta kommande generationer eller riskerar att de måste betala notan för något vars behov är ytterst osäkert är det ny kärnkraft.

Att som regeringen stressa fram ett beslut som om det vore panik att få avtal på plats med någon som tar på sig att bygga och drifta ny kärnkraft är så oansvarigt att det liknar ingenting. Det är ingenting annat än näst intill kriminellt att äventyra gigantiska investeringssummor där svartepetter hamnar hos kommande generationer och skattebetalare. Jag kan för ingenting i världen förstå den här forceringen när det verkligen inte är någon ko på isen att fatta detta beslut nu.

Vi vet att utvecklingen för vind och framför allt sol går framåt med hiskelig fart. Priserna för dessa produktionsslag minskar varje år. Att med en åsnas envishet bara köra på med ett nytt kärnkraftsspår, och till vilket pris som helst, är oförståeligt.

Herr talman! Jag har vid det här laget varit med i många debatter om just energisystemet och framtiden för detsamma. Varje gång kommer kritik om hur sossarna stängde fungerande kärnkraft och hur vårt elsystem

därför har blivit så dåligt att priserna har skenat och att allt håller på att kollapsa.

Jag har sagt tidigare att jag håller med om det som sagts om de två som stängdes i Barsebäck. Vi betalade till och med dyrt för den första. Det är klart att det var politiska beslut. Men jag köper inte påståendet att det var samma sak med de andra fyra.

Därför frågar jag: Hur kan riksdagsledamöter tillåta sig att säga vad som helst från den här talarstolen och komma undan med det?

Ta bara effektskatten, eller skatt på termisk effekt som det heter när det gäller kärnkraft. Det går inte att bara peka ut sossarna som bovar som beskattade den. Regeringen Reinfeldt höjde den redan höga skatten med ytterligare 24 procent i januari 2008. Smaka på det, moderater! Javisst höjdes den ytterligare med en S-regering 2015, innan den 2017 sänktes med 90 procent av en regering under samma ledning.

Den blocköverskridande överenskommelsen slopades helt 2018, och det skedde under samma S-ledda regering. Det är sju år sedan, mina vänner.

När man påstår att allt som har hänt med kärnkraften bara kan hänföras till sosseregeringar är det alltså inte sant.

Jag har ofta sagt att jag som politiker är så ärlig att jag egentligen inte är någon duktig politiker. Några gånger är det till min nackdel att jag är ärlig, och någon gång kan det vara till min fördel.

Att Moderaterna och Kristdemokraterna hoppade av den förra energippgörelsen är egentligen bara skämmigt. Kritiken handlade om att man skrivit ”förnybart” i stället för ”fossilfritt”. Detta skulle ha skrämt bort investerare för ny kärnkraft, och därför valde dessa partier att hoppa av uppgörelsen. Sverigedemokraterna och Liberalerna var i alla fall ärliga och hade en orsak till att de inte anslöt sig till uppgörelsen. Det var på något sätt hedervärt och ärligt.

Anledningen till att jag och Vänsterpartiet inte kunde ansluta oss var ett kongressbeslut om att fasa ut kärnkraften snabbt. Och jag hade svårt att tolka det på något annat sätt än att sådana skrivningar av naturliga skäl inte kunde skrivas in i uppgörelsen. Men i dag skulle jag kunna ansluta mig till skrivningar som liknar dem som fanns med då.

Låt mig återgå till alla fel som skulle kunna stavas ”Socialdemokraterna”. Även jag har massor av kritik som skulle kunna hänföras till S-ledda regeringar, herr talman. Men om jag någon gång ändå står vid pärleporten och mycket troligt hamnar i en dispyt med Sankte Per, precis som i sången av trubaduren Liikavaara-Frans från Gällivare, om vilket håll jag ska gå åt vill jag stolt kunna säga: Det må bli den värld det blir för mig. Men om jag riskerar att hamna där jag hamnar på grund av alla lögner eller för att jag varit en hycklare blir det en diskussion som jag kommer att klara av med Sankte Per.

Jag kommer nog att hamna i den hetare delen av andra orsaker, men det är en annan femma. Att ljuga sig genom livet kommer i alla fall inte att vara min orsak.

Efter 2018 har kärnkraften fått sina skatter borttagna men även fått pålagor genom krav på oberoende härdkylning och liknande. Det har inte precis gjort att investerare har vallfärdat för att få investera i denna fantastiska teknik, som i princip har stått stilla i flera decennier. Det här är inget

man kan använda som orsak till att man pekar ut en enskild regerings beslut.

I ett replikskifte med den moderata ledamoten tog jag nyss upp att jag kan sträcka mig så långt som till att regeringen borde ha lugnat ned sig lite och låtit se över vad som står till buds som skulle kunna ge samma systemnyttor om bara några år. Om det då inte kan presenteras en plan som fungerar efter 2035, med ett robust elsystem, skulle vi kunna titta på hur mycket kärnkraft som de livstidsförlängda reaktorerna kan leverera.

Vi instämmer givetvis i regeringens uppfattning att det av både klimat- och konkurrensskäl är nödvändigt med en kraftig utbyggnad av fossilfri elproduktion i Sverige. Däremot delar vi inte regeringens enögda vurm för just kärnkraften som svar på de utmaningar som kraftsystemet och elmarknaden står inför.

Det ska vara möjligt för riksdagen att ta välgrundad ställning till en i flera avseenden så riskfylld satsning på ett specifikt produktionsslag. Då måste beslutsunderlagen vara mycket mer solida än de som regeringen presenterar i propositionen.

Ett antal tunga remissinstanser har för övrigt riktat stark kritik mot konsekvenserna av förslaget. De menar att de är bristfälligt belysta. Det handlar bland annat om att det inte går att veta vad de sammantagna kostnaderna kommer att bli, vilket tagits upp i andra replikskiften. Det går heller inte att veta vem som ska bekosta de skattehöjningar som kommer att behövas för att finansiera delar av förslaget. Då talar vi givetvis om garanti-sommorna, inte investeringssommorna.

Enligt vår uppfattning vilar de scenarier som regeringen redovisar när det gäller hur hushållen kan komma att drabbas på orealistiska antaganden om byggtid, förväntat elpris och flera andra parametrar. Det saknas dessutom sådana känslighetsanalyser som ett anständigt beslutsunderlag rimligen bör innehålla.

Till detta vill jag även foga att tidsplanen för utbyggnaden av kärnkraft måste betraktas som högst osäker i ljuset av de omfattande förseningar som drabbat olika kärnkraftsprojekt runt om i Europa. De som har sökt tillstånd i västvärlden hamnar på 19 år från start.

Utöver detta ger propositionen inga svar på hur marknaden kan komma att påverkas beträffande vare sig elpriser, uteblivna investeringar i andra kraftslag eller påverkan på elbehovet.

Herr talman! Vi har föreslagit att riksdagen ska avslå propositionen. Oavsett om förslaget vinner gehör eller inte anser vi att riksdagen bör uppmana regeringen att återkomma med en mer genomarbetad konsekvensanalys av det aktuella lagförslaget. Denna analys kan sedan ligga till grund antingen för att den föreslagna lagen rivs upp, för ett nytt lagförslag eller för att underlätta bedömningen av de avtal som eventuellt kan komma att tecknas med stöd av den nya lagen.

Det som känns märkligt är att man, när man försöker hitta underbyggda fakta som visar varför regeringen landar i att ny kärnkraft nu bör byggas, inte hittar dessa faktaunderlag.

I DN den 26 april skrev 1 047 forskare så här: ”Att som makthavare ignorera forskningsbaserade fakta och avfärda vetenskapliga rön som ’åsikter’ underminerar grunden för ett demokratiskt och hållbart samhälle.”

Underlaget för det förslag som nu ligger på riksdagens bord har ifrågasatts av nästan alla expertmyndigheter. Det är inte rimligt att utifrån ett så bristfälligt underlag ta ett beslut med så långtgående konsekvenser som den föreslagna lagen får. Jag har hört att några själva inser att de kommer att vara begravda. Det talas om millennieskiftet eller om att ett nytt sekel har börjat.

Att man skulle kunna kalla mitt ställningstagande för en åsikt kan nog många hålla med om, även jag. Jag är politiker och lekman och måste förlita mig på forskare, vetenskap, expertmyndigheter och så vidare och utifrån den samlade bilden bilda mig en åsikt och landa i ett beslut. Men jag har i alla fall något att trygga mitt sinne med när det gäller varför jag tycker så här. Frågan som ska ställas till regeringen och Sverigedemokraterna är: Vilka tillförlitliga underlag bygger ni er åsikt på? Är det männe national-ekonomerna Henrekson och Sundén som är faktaunderlaget?

Herr talman! För att klargöra för alla lyssnare: Sveriges befolkning, Sveriges konkurrenskraft och småföretag och den tunga industrin, som är viktig för vårt välstånd, förtjänar en mer seriös hantering av vår framtid när det gäller energiförsörjningen. Det är inte seriöst att de partier som styr Sverige, bara för att de gett löften om att ny kärnkraft ska börja byggas under mandatperioden, är beredda att skriva avtal som garanterar priset på el från ett kraftslag i decennier, ger kreditgarantier och tar mycket stora risker samtidigt som forskningen visar att detta kanske inte behövs.

Herr talman! Jag yrkar givetvis bifall till vår reservation 1 men även till reservation 5.

Jag vill även påpeka att jag ser det som en betydande brist i beredningen av ärendet att Lagrådet inte fick möjlighet att granska lagförslaget. Mot bakgrund av att förslaget kan kräva att det införs en ny elskatt och således kan komma att beröra enskilda människors ekonomiska förhållanden borde Lagrådet ha fått den möjligheten.

De avtal som förhandlas fram mellan regeringen och kärnkraftsbolaget om den här propositionen vinner stöd kommer att innehålla huvuddelen av de parametrar som avgör utfallet av den föreslagna lagens tillämpning, inte minst när det gäller påverkan på statens finansiella åtaganden. Givet de många osäkerheter när det gäller kostnader och risk som fortfarande kvarstår efter att lagstiftningsärendet har behandlats av riksdagen anser jag att det ska krävas att de eventuella avtal som sluts med stöd av den föreslagna lagen också godkänns av riksdagen.

Herr talman! Jag vet att jag har dragit över tiden. Men som jag inledde med att säga är detta en av de viktigaste debatterna. Jag försöker förmå svenska folket att se riskerna. Då tar jag inte med mina känslor – vad jag tycker om kärnkraft – i bilden, utan det handlar om kostnaderna för kommande generationer och för svenska folket.

Anf. 48 CAMILLA BRODIN (KD):

Herr talman! I dag är det en historisk dag för Sverige. Den 21 maj 2025 kommer att gå till historien som dagen då en ny era för svensk kärnkraft inleddes.

Men innan vi kastar oss in i framtiden skulle jag vilja be om att vi gör en snabb tillbakablick. Året är 1954, och Sveriges första kärnteknikprogram inleds. Socialdemokraten Tage Erlander är statsminister. Snabbt rör vi oss vidare in i det teknikoptimistiska 60-talet, och Sveriges första kom-

mersiella kärnkraftsreaktor invigs i Ågesta 1964. Socialdemokraten Tage Erlander är fortfarande statsminister.

Under 70- och 80-talen sker en kraftig utbyggnad av kärnkraften – hela tolv reaktorer byggs före 1985. Olof Palme och Centerpartiets Thorbjörn Fälldin turas om att inneha statsministerposten under denna period. Trots den stora utbyggnaden växer en kärnteknisk skepticism nu fram, och det uppstår ett motstånd till kärnkraft. Och så inleds också avvecklingen.

I folkomröstningen 1980 står valet mellan tre olika alternativ när det gäller avveckling. Kristdemokraterna sitter inte i riksdagen vid denna tid men stöder linje 3: avveckling inom tio år och satsning på andra alternativ – alltså kärnkraftens värsta fiende.

Vi har sedan dess omprövat vår hållning, med sans och balans. Vi var kritiska till nedläggningen av Barsebäck och har konsekvent drivit linjen att kärnkraft inte kan fasa ut förrän likvärdiga alternativ finns på plats.

Sedan kommer ödesåret 1999, då den första reaktorn i Barsebäck avvecklas. Därefter faller de en efter en. I dag återstår endast sex av tolv kärnkraftsreaktorer – en dyr förlust för Sverige. Hur kunde vi hamna här? Var är betongsossarna när man bäst behöver dem?

Den nutida historien har ni koll på. Kristdemokraterna, Socialdemokraterna, Moderaterna, Centerpartiet och Miljöpartiet ingick den energipolitiska överenskommelsen 2016. Kärnkraften skulle få finnas kvar, men i praktiken innebar överenskommelsen ett hot om dess avveckling. Vi lämnade också överenskommelsen.

Man känner historiens vingslag – och nu står vi här i dag.

Herr talman! I dag behandlar vi näringsutskottets betänkande om finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft. Det handlar om att skapa ett elsystem som gör att vi klarar både framtidens behov och våra klimatmål – om att gå från avveckling till utveckling.

Sverige har stora ambitioner för klimatet. Vi elektrifierar vår industri och transportsektor, och det kommer att kräva mycket mer el än vi konsumerar i dag. Men det räcker inte att elen vi producerar är fossilfri; den måste vara storskalig, stabil och planerbar. Det finns i dag ett enda fossilfritt kraftslag som klarar det kravet, och det är kärnkraften.

Vi har sett vad som händer när elsystemet blir alltför väderberoende – vi kan ta Spanien som exempel. Jag landade den 28 april i ett strömlöst Valencia. Elnätet hade kollapsat, och 50 miljoner människor drabbades. Det innebar inga fungerande betalsystem och inga kylar eller frysar. Sjukhus och flygplatser hölls igång med fossila reservgeneratorer.

Tankarna gick till någon dystopisk cyberattack som Spanien utsatts för, men det visade sig vara läskigare än så. Avbrottet berodde i grund och botten på medvetna, inhemska energipolitiska beslut. Enligt kraftnätsoperatören Ren och de första rapporterna om händelseförloppet uppstod flera kraftiga oscillationer i spänning och frekvens. En halvtimme senare föll produktion bort från nätet, och blackout i Spanien och delar av Portugal, med spilleffekter över hela det europeiska nätet, var ett faktum.

Det låter lite som om kollapsen var en blixtnär klar himmel – det var krafter bortom vår kontroll. Fenomenet må vara ovanligt, men det är inte första gången Spaniens elnät har utsatts för sådana påfrestningar. Liknande hände i maj 2022, och då lyckades man rädda systemet med bara 30 minuters marginal.

Problemet här är inte oscillationer. Problemet är hur människor har planerat kraftsystemet. Ett kraftsystem behöver kunna hantera alla väderfenomen och drifttillstånd, och den egenskapen har inte de väderberoende kraftslagen riktigt än.

Spaniens energiminister skulle göra rätt i att titta på Ukraina. Ukraina är ett land i krig, invaderat av Ryssland, och ändå står landets elnät kvar. Ukrainas kraftsystem bygger till 90 procent på baskraft: kärnkraft, gas, kol och olja. Och trots pågående krig har den ukrainska regeringen beslutat att 50 procent av elen ska komma från fossilfri kärnkraft i framtiden och 50 procent från förnybart.

Ukraina visar att ett robust, planerbart elsystem är det som klarar de svåraste påfrestningarna. Ukraina har också förstått att kärnkraft är avgörande för klimatomställningen.

Herr talman! Dagens elprissituation är ohållbar. I södra Sverige betalar hushåll och företag betydligt mer för el än man gör i norr. Vi har inte bara problem med höga elpriser, utan de är också ojämna och oförutsägbara. Det hämmar både hushållsekonomin och företagets konkurrenskraft.

Ny kärnkraft på rätt plats kan minska dessa prisskillnader. Tillförlitlig effekt ut i elnätet gynnar hela landet och skapar trygghet för både människor och företag.

Det betänkande vi behandlar i dag innebär ett finansiellt ramverk som möjliggör ny investering i kärnkraft. Marknaden bygger, men staten tar ansvar för spelreglerna – precis som vi gjort när det gäller vägar, järnvägar och elnät. Nu gör vi det för en ytterligare samhällskritisk infrastruktur, nämligen kärnkraften.

Jag hoppas in i det sista att alla partier i Sveriges riksdag kan samlas i den här frågan. Det omöjliga har varit möjligt förut. Under 1970-talets oljekris samlades Sverige över blockgränserna. Man tog ansvar. Det är dags att göra det igen.

Herr talman! Det finns kritiker som invänder mot utskottets förslag. Man hör dem säga att kärnkraft är för dyrt. Men effektbrist är ännu dyrare, för industrin, för hushållen och för klimatet.

Man hör dem säga att det tar för lång tid. Ja, det går snabbt att riva ned, men det tar tid att bygga nytt. Därför måste vi börja i dag.

De säger att det tränger undan vind- och solkraft. Nej, elbehovet ökar. Alla fossilfria kraftslag kommer att behövas. Kärnkraften kompletterar sol och vind men står inte och faller med moln eller vindstilla dagar.

Herr talman! Det vi beslutar om här i dag är en avgörande pusselbit i Sveriges klimatomställning, beredskap och konkurrenskraft. I dag röstar vi för att göra det som krävs. I dag röstar vi för att ta ansvar. I dag möjliggör vi ny kärnkraft – för Sverige, för klimatet och för framtiden.

Jag röstar ja till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 49 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Jag kan börja med att påminna Camilla Brodin om att det största strömavbrottet vi haft i Sverige var 2003. Då handlade det om att det först blev ett snabbstopp i en reaktor, som stängdes. Sedan var det ett fel i ett ställverk som gjorde att ytterligare två kärnkraftverk stängdes ned. Det ledde till att i princip hela södra Sverige och även Själland blev strömlöst. Den typen av problem finns i alla kraftsystem, även i det svenska.

Som Svenska kraftnät har sagt är detta ganska svårt att parera. Om man ska göra det vid varje givet tillfälle blir det väldigt dyrt. Sådana problem kan alltså drabba även Sverige. Jag tror inte att man behöver måla fan på väggen när det gäller just det spanska systemet. Men nog om det. Detta var mer av en upplysning.

Det jag är lite nyfiken på är vilken prislapp Kristdemokraterna kan tänka sig för detta. Det finns inga summor nämnda i propositionen när det gäller hur mycket av skattebetalarnas pengar som regeringen kan tänka sig att gå in med i detta. Det räkneexempel som ges i propositionen handlar om ett 80 öres lösenpris, trots att Vattenfall säger att det nog behöver ligga på 1 krona eller 1,10. Vi vet att omvärldens prissättning ligger på nästan det dubbla.

Man räknar med sju års byggtid, trots att rekordet i Europa ligger på elva, tror jag. Man räknar också med högre elpriser än alla andra bedömningar för att kunna hålla nere subventionsgraden i räkneexemplet. Det gör att de exempel som finns i propositionen blir minst sagt glädjekalkyler.

Då blir min fråga: Finns det någon övre gräns för hur mycket Kristdemokraterna är beredda att betala med skattebetalarnas pengar för att få de nya kärnkraftverken på plats?

Anf. 50 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Alternativkostnaden är inte noll. Jag har hört mina vänner i regeringen och regeringsunderlaget besvara denna fråga så korrekt som det bara går. Men alternativkostnaden är alltså inte noll. Om man säger att ny kärnkraft är dyr bör man se svenska företag och hushåll i ögonen när man påstår att det inte finns någon alternativkostnad.

Det är också en billig försäkring mot höga och variabla elpriser. I dag finns ingen förutsägbarhet. Man kan inte förutsäga vad nästa månads elräkning ska bli. Detta måste vi ta bort, och det går bara om man också bygger stabil baskraft, särskilt i södra Sverige.

Här behöver staten gå in och medfinansiera med lån. Staten behöver låna ut pengar som sedan ska betalas tillbaka. Vi har hört Mats Green tala om detta tidigare. Jag tror att vi också kommer att få tala om det längre fram.

När vi debatterar här i talarstolen tror nog svenska folket att vi har lite hål i huvudet. Ibland känns det så. Vi diskuterar ett elsystem som ska vara robust och leveranssäkert. Som politiker tar vi ansvar för att här i dag fatta beslut som kommer att vara historiska. Nästa generation kommer att tacka oss för att det faktiskt fanns modiga politiker – precis som jag stod här i talarstolen nyss och tackade de politiker som vågade vara modiga tidigare. Det är tack vare dem som vi har ett näst intill helt fossilfritt elsystem.

Men låt mig komma med en motfråga. Ni släppte en rapport i år med en alternativ strategi för Sveriges elförsörjning. Vad skulle ert alternativ kosta?

Anf. 51 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Detta är ju inte bara hål i huvudet, om man vill uttrycka det så, utan framför allt gräver det djupa hål i hushållens plånböcker.

De lån som Mats Green och Camilla Brodin talar om ska ju betalas tillbaka, och de vinster som man ska betala tillbaka lånen med ska finan-

sieras av någon. De finansieras inte av dem som ska betala elen, för elen kommer att vara för dyr för att säljas på marknaden. Lånen ska alltså betalas med de differenskontrakt som regeringen föreslår. Men det regering-
en inte föreslår och inte pratar om är hur de ska finansieras.

Detta är en mycket enkel och basal fråga. Vem ska betala för dessa kontrakt? Det har jag inte fått något svar på.

Alternativkostnaden är inte noll, säger Camilla Brodin. Nej, absolut. Men regeringen och Camilla Brodin har inte svarat på vilken kostnaden är för det alternativ vi nu debatterar. Det är ju detta som är problemet. Det är detta som svenska folket borde få veta. Vad kostar det?

Vi har visat på kostnaderna. Utbyggd kraftvärme motsvarande två kärnkraftverk kostar 3–4 miljarder. Det är en hundradel av de belopp som regeringen vill låna ut till ny kärnkraft, vilket i sig bygger på glädjekalkyler.

Ökad effekt i vattenkraften kan ge motsvarande fyra kärnkraftsreaktorer. Kostnaden för det motsvarar ungefär en fjärdedel av de pengar som regeringen vill låna ut.

Vår alternativkostnad är supertydlig. Läger vi dessutom till den lönsamma potentialen i energieffektivisering – det vill säga att vi gör saker bättre och smartare utan att det kostar mer och utan att man minskar komforten – kan vi se att vi kan fördubbla effektpotentialen. Detta är superenkelt. Jag har redovisat vår kostnad, men regeringen har inte redovisat sin.

Min fråga kvarstår: Vem ska betala, och vad kommer det att kosta? Den här propositionen ger inga som helst svar på det. Jag tycker att skattebetalarna är värda att få veta det.

Anf. 52 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för att han återigen upprepar vad han anser att vi ska stå här och säga – exakt på kronan och öret. Själv har han inte några svar att ge tillbaka.

Jag tycker att det vore smakligt om Sveriges medborgare kunde bli upplysta om att Rickard Nordin och hans parti har tagit fram en rapport där man har räknat ut att man liksom ska bygga dubbelt så mycket och att det ska kosta en fjärdedel av priset. Det intressanta är att det inte finns en enda forskare eller expert som någonsin har lyft fram det här som ett gott exempel.

Men oavsett legitimiteten i det här förslaget handlar politik om att man behöver gå från ord till handling. En fråga som vi inte kommer att få svar på nu är: Hur ska man få igenom sitt eget lite hopsnickrade förslag, som ingen stöder, med resten av oppositionen? Det behöver Sveriges medborgare i så fall få reda på.

Det man vet är att man, med det beslut vi tar här i dag, faktiskt kommer att få ny kärnkraft i Sverige.

(Applåder)

Anf. 53 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr talman! Tack, Camilla Brodin, för anförandet!

Camilla Brodin sa någonsins i anförandet att vi får se hur kommande generation kommer att tacka den här regeringen för beslut som tas. Jag kommer att säga så här: Vi får se vem som tackar vem i historien.

Camilla Brodin säger: Marknaden bygger. Staten tar ansvar för spelreglerna. Är det så Kristdemokraterna ser på det här – att det bara är spelreglerna som staten tar ansvar för? Staten går ju inte bara in och garanterar, så att säga, lånesummor. Man garanterar priset. Man gör mycket stora och osäkra finansieringsmodeller när man inte, som många har varit inne på, vet summan. Det var en socialdemokrat som sa att det är ungefär som att köpa grisen i säcken. Det är det som det handlar om.

Jag har inga problem, som jag sa, med att man skulle landa i detta om det skulle visa sig att Sverige behöver det och att det inte finns något annat som kan täcka de här systemnyttorna – *fine*. Men i det här skedet går man in för ett energislag, ett produktionsslag. Man ger stora subventioner för att få det på plats utan att se om det finns någonting annat. Man går ju inte till marknaden. Man säger: Marknaden bygger. Är det någon som kan leverera samma systemnyttor för någon annan summa?

Det kallas också för planekonomi. Vi beskylls många gånger för det. Jag tycker att det här lutar åt planekonomi.

Anf. 54 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Herr talman! Tack, Birger Lahti, för ditt anförande! Det här är mycket riktigt, som du påpekade, kanske den viktigaste debatten som du har varit med i här i kammaren. Så är det också för mig.

Birger Lahti pratade om spelreglerna och så vidare. Jag uppfattade inte riktigt frågan, men jag ska försöka summera det hela.

Här har vi gått från ett helt förnybart system till ett helt fossilfritt elsystem. Detta är liksom en del i varför man inte tidigare har satsat på kärnkraften.

Vi har också gått från ett system där vi länge subventionerade vindkraften för att lyfta upp den och för att den skulle komma in på marknaden. Staten gick faktiskt in och gjorde det. Vi gjorde det tillsammans med Norge. Det är fint så.

Här behöver vi se hur vi ska kunna ha ett elsystem som är robust, leveranssäkert och så vidare.

Det här är det absolut modigaste beslut som vi politiker kan fatta. Vi gör detta just nu genom att också ge lån för att man ska våga ta den risk som det ändå innebär med ganska framtunga investeringar. Det här är något som vi borde ha gjort för länge sedan. Men nu ska ingen dag gå förlorad, utan vi tar de här besluten i dag. Jag tycker att det är det modiga politiker ska göra. De ska sätta upp reglerna så att man vet vad man har att förhålla sig till när man gör den här typen av investeringar. Oavsett i vilken bransch man är vill man veta om det är lönsamt eller inte att göra investeringar.

Med den tidigare förda politiken var det inte lönsamt, för då skulle inte ens kärnkraften finnas kvar efter 2040. Det har vi ändrat på, och det tycker jag är klokt och bra. Vi har modiga politiker som sitter i regeringen i dag.

Anf. 55 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr talman! Tack, Camilla Brodin, för svaren!

Jag ska bara klargöra något när det gäller elcertifikatssystemet. Ja, det var ett stödssystem, men varenda en visste vilka som betalade. Det var konsumenterna som betalade några ören via sin elräkning. Det blev ingen nota för staten. Det var ett system som var byggt för att uppmuntra vindkraft

eller förnybart – ja, absolut. Men man visste vem som fick räkningen. I det här fallet vet vi inte. Vi har fortfarande inte fått svar. Många av mina kollegor har frågat: Vem ska betala? Det har de inte fått svar på.

Min fråga var: Ser Kristdemokraterna det som att staten bara tar ansvar för spelreglerna? Staten tar ju ansvar för hela kittet. Man går ju in med både hängslen och livrem. Men fortfarande saknas svar på frågorna: Vem ska betala? Hur länge ska man betala?

Vi kan gå tillbaka till det som man brukar kalla för marknadsekonomi. Kristdemokraterna var ju själva med i energiuppgörelsen. Man klev av den eftersom det var ett ord som man störde sig på. Det var det som gjorde att man inte kunde få investeringar på plats. Det handlade om förnybart i stället för fossilfritt. Man tog bort texten 2018, när ni tyckte att man skulle ta bort den texten. Det finns inte med någonstans att Sverige skulle vara emot att kalla det för fossilfritt. Det är sju år sedan. Det är fortfarande ingen som vill investera utan stöd.

Jag köper till och med stödsystemet, om det är det som krävs. Men som jag har sagt: Man tittar inte på modeller där marknaden får komma fram. Är ni villiga att presentera ett system som ger detsamma som kärnkraft? Nej, det har blivit religion för den här regeringen att bygga kärnkraft till vilket pris som helst. Det ska svenska folket veta.

Anf. 56 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Herr talman! Här ställer ledamoten några frågor om energiöverenskommelsen. Jag har stått i den här kammaren ganska många gånger och förklarat varför vi lämnade den överenskommelsen 2019.

När man gör en överenskommelse ”committar” man sig till olika delar. I den här stod det att vi skulle ha upp till tio reaktorer – det var möjligt. Vi hade sex reaktorer, så det fanns lite utrymme där. Vi gjorde detta för att vi skulle rädda kärnkraften och för att inte mer skulle avvecklas i framtiden – man straffbeskattade ju kärnkraften. Det var därför vi gick in i det här. Ja, effektskatten togs bort.

Men tänk på när det sedan kommer regeringar, när man väl har gjort den här överenskommelsen, som faktiskt gör tvärtemot det som man har kommit överens om! Ta kraftvärmen, exempelvis! Är det att värna kraft- och fjärrvärmen när man åttadubblar skatten och man har tre månader på sig att ställa om? Nej, det är inte särskilt fräscht. När de gång på gång går emot det som vi har kommit överens om ger man till slut upp, för en överenskommelse är inte någonting värd när de gång på gång bryter mot den.

Vi lämnade den. Vi gjorde det för att vi också ville ha en helt ny inriktning på energipolitiken. Den var faktiskt skadlig för Sverige.

Det går fort att riva, men det tar lite längre tid att bygga upp. Jag är glad över att vi har en regering på plats som faktiskt tar sitt ansvar för att bygga ett robust och leveranssäkert elsystem, så att morgondagens generation inte ska behöva tveka om huruvida elen finns när man behöver den och där den behövs.

Tack för att vi har en ny regering, och tack för frågan, Birger Lahti!

Anf. 57 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Tack så mycket för anförandet, Camilla Brodin!

Först och främst vill jag nämna Spanien. Jag tycker att det är grovt vilseledande att ta det som exempel på att förnybart inte funkar, för det

finns ingen utredning som har slagit fast vad felet berodde på. Jag kan i sammanhanget konstatera att samma sak har hänt i England – och även i Sverige. I till exempel England var mindre nogräknade politiker och tryckare ute och skyllde på det förnybara, men det visade sig vara ett fel i ett konventionellt kraftverk.

Det som verkar ha hänt är ett så kallat N-2-fel, det vill säga att två stora fel inträffar samtidigt utan att man vet riktigt vad. Det har hänt även i Sverige då två kärnkraftverk och dessutom ett värmekraftverk stoppade. Det berodde på ett elfel i ett ställverk, så det var inte deras fel, men vi var otroligt nära en blackout i Sverige – ytterst på grund av kärnkraften, som snabbstoppade på grund av detta. Jag tycker att vi ska vara lite mer nogräknade där.

Camilla Brodin tog också lite spjörn i historien och gick ända tillbaka till 50-talet. Det är ju intressant. Pratar vi utifrån de perspektiven och tittar på teknikutvecklingen tänker jag att det ändå vore intressant att ställa en fråga. För en eller två veckor sedan hade vi en debatt om energipolitiken lite bredare, och där hade alla partier i oppositionen en reservation om att införa bättre reglering av och en strategi för fusionskraft. Tekniken är fortfarande på forskningsstadiet, men det går framåt. Jag tror att vi alla har besökt ett ledande svenskt företag som jobbar med det här.

Pratar vi om ett tidsperspektiv där 50-talet ingår och tittar 20–50 år framåt kan detta bli ett alternativ. Det är faktiskt en sorts utvinning av kärnenergi som är hållbar och i princip kan anses vara en förnybar energikälla. Men Camilla Brodin och regeringen röstade nej till detta. Varför gjorde man det?

Anf. 58 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Herr talman! Tack, Linus Lakso, för frågan!

Jag tror också att vi är många som har besökt ett företag som forskar kring fusionsenergi. Man tar baby steps framåt, och det går i rätt riktning. Men pratar vi med andra forskare hör vi att det där kommer att vara på plats om 50 år. Vi måste absolut omfamna ny teknik, men vi måste även försöka se vad som behöver göras här och nu. Vi måste också se vad vi ska grotta i lite mer exakt så att vi inte gör fel framöver utan ser till att ändå fatta kloka och goda beslut.

Jag stänger dock inte dörren, utan jag tror att vi säkerligen kommer att få debattera just den här frågan även framöver. Men jag tror att vi behöver se en lagstiftning som gör det möjligt att omfamna ny teknik i framtiden. Vi är alltså inte teknikfientliga på något sätt – absolut inte – men det är inte detta vi kommer att bygga i dag. Tekniken finns nämligen inte färdig. Däremot kan det absolut bli aktuellt någon gång i framtiden.

Anf. 59 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Då måste jag tyvärr informera Camilla Brodin om att vi inte kommer att bygga någon konventionell kärnkraft i dag heller. Tittar man på byggtiderna runt om i Europa ser man att det handlar om 14–18 år från byggstart. Nyligen var Romina Pourmokhtari ute och skröt om att tillståndprocessen har kortats från 13 till 10 år. Det går säkert att korta den något år – det ska jag inte hålla för omöjligt – men även om vi kortar processen från 25 till 20 år blir det verkligen inget här och nu.

Där är regeringen alltså fortfarande svaret skyldig. Man har väl börjat inse lite grann att det behövs politik här och nu. Inte minst har man kopierat Miljöpartiets gröna baskraft i form av Kraftsteget, vilket vi välkomnar.

Vi har dock inte fått svar på frågan vem som ska betala kärnkraftsskatten. Det tycker jag faktiskt är extremt allvarligt. Och jag vet inte vad som är mest allvarligt, herr talman – Mats Green och Camilla Brodin kanske inte förstår förslaget, det vill säga att differenskontraktet i alla fall enligt utredningen ska finansieras av en skatt. Här får vi absolut inga svar.

När regeringen går fram med någonting som kan behöva subventioneras med hundratals eller kanske faktiskt tusentals miljarder, vilket ett flertal oberoende analyser visar – jo, Niklas Wykman, det stämmer – bör man faktiskt få reda på vem som ska betala den skatten. Skattebetalarna kommer nämligen inte att få tillbaka de pengarna på något sätt.

Det skulle jag alltså faktiskt vilja ha svar på från Camilla Brodin. Är det industrin eller elkonsumenterna som ska betala? Ska det smetas ut på elpriset?

Anf. 60 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Herr talman! Tack, Linus Lakso, för många olika frågor i ett och samma inlägg!

När det gäller att kärnkraftens utbyggnadstid är lång: Om man tittar på all kärnkraft i hela världen ser man att snitttiden är någonstans kring fem och ett halvt till sex år.

Tillståndprocesser i Sverige har vi stått här och debatterat ganska många gånger. Jag tror inte att det finns något parti som inte vill att tillståndprocesserna ska kortas. Vad gör den här regeringen? Jo, man jobbar stenhårt. Den förra regeringen tog ett steg på vägen – absolut – och vi tar vid och ska fortsätta.

Varför får vi alltid höra exempel som visar att det skulle ta fasansfullt lång tid? Varför ska Sverige alltid sikta på att vara sämst i klassen? Med vår ingenjörskonst kan vi faktiskt vara stolta som kärnkraftsnation och ändå visa att det *går* att bygga, både när det gäller tid och när det gäller kostnad. Varför ska man dra upp en massa andra exempel?

Man kanske måste bygga flera reaktorer samtidigt för att man ska kunna komma i mål med det där, och det skapar den här regeringen förutsättningar för just nu. Det är någonting som borde ha gjorts för länge sedan. Vi hade inte heller behövt lägga ned reaktorer i södra Sverige. Då hade södra Sverige inte haft de kostnader de har i dag.

Det är lätt att vara efterklok, men här visar vi att vi har en helt annan energipolitik än Miljöpartiet och att det går i rätt riktning. Man ska inte kunna tveka på att Sverige nu har en regering som tar fasta på leveranssäkerhet och robusthet i den tid vi lever i, med alla osäkerheter runt om i världen. Det är den stora skillnaden mellan den här regeringen och Miljöpartiet.

(Applåder)

Anf. 61 RICKARD NORDIN (C):

Herr talman! Det överlägset största stödet till ett enskilt företag och till en enskild teknik någonsin i svensk historia.

Ett ideologiskt beslut utan hänsyn tagen till vare sig verklighet eller faktiska behov.

En lösning som inte svarar mot de problem som finns, vare sig på kort eller på lång sikt.

Ett planekonomiskt beslut utan vare sig eftertanke eller utvärdering.

En skattehöjning i generationer framåt med hundratals, kanske tusentals, miljarder.

En skattehöjning på tusentals kronor per år för ett vanligt villahushåll.

En blank check som regeringen ber riksdagen att skriva ut, helt utan insyn eller möjlighet att granska.

Ett förslag som kraftigt ökar risken för korruption och där konkurrens i praktiken saknas.

Att gå fram med förslaget om kärnkraftssubventioner är tekniskt och ekonomiskt vansinne – speciellt som vi har visat att vi kan lösa de här problemen, på halva tiden och till en fjärdedel av kostnaden, med det förslag som Centerpartiet har lagt fram. Till skillnad från regeringen klarar vi nämligen av att redovisa kostnader.

Det finns många sätt att beskriva regeringens förslag till kärnkraftsfinansiering. De jag nyss nämnde är några, och jag hade kunnat fortsätta länge till. Att helt utan att värdera alternativen vilja låsa sig vid en enskild teknik, med kostnader som är oöverskådliga i generationer framåt, är minst sagt ansvarslöst. Beakta de tidsperspektiv som tidigare talare har talat sig varma för! Det här ska gälla tills vi alla är döda. Då måste man klara av att titta på helheten.

Hur en moderatledd regering kan ta något så marknadsfrånvänt till sig är nästan oförklarligt. Väljarna får betala för regeringens vidlyftiga valloften, oavsett vad som sades före valet. Då behövdes tydligen inga subventioner, för bara man tillät reaktorer att byggas lite var som helst och ändrade det energipolitiska målet skulle investerarna stå på kö. Nu har vi facit: Det är ingen som vill bygga – om nu inte skattebetalarna står för notan och garanterar avkastningen, såklart.

Skattebetalarna får stå kvar med en kärnkraftsskatt i decennier framöver. Både Niklas Wykman och Ebba Busch kommer att närma sig 90-årsdagen innan skatten, i bästa fall, avskaffas. Då har den sannolikt dragit in något tusental miljarder till kärnkraftsbolagen. Det är långt mycket mer än vad regeringen anför i sina räkneexempel, för de kalkylerna håller inte.

Man räknar med att bygga snabbare än någon har gjort i västvärlden i modern tid. Man räknar med att kostnaden för att bygga är betydligt lägre än vad bolagen själva anger. Man räknar på snabbare tillståndsprocesser än vad man själv säger är möjligt i sin egen kommunikation. Man räknar med högre elpriser i samhället än vad någon annan marknadsbedömare gör för att kunna minimera behovet av stöd. Man vägrar dessutom att berätta vem som ska stå för kalaset. Ska industrin vara med och betala, eller ska hushållen få stå för hela notan?

Allt görs för att det ska låta så billigt som möjligt, men inte ens då är det billigt. Regeringen pratar om 80 öre. Det är högre än snittpriset i södra Sverige 75 procent av tiden. I norr skulle konsumenterna förlora på det här 90 procent av tiden. Om vi i stället gör något mer rimliga antaganden när det gäller byggtid och andra kostnader är det lönsamt med kärnkraft ungefär 5 procent av tiden; de övriga 95 procenten får konsumenterna stå för. Det är helt galet.

Regeringens kärnkraftspolitik väcker frågor om framtidens energisystem, om ansvarstagande och om vår väg mot klimatneutralitet. Från Cen-

terpartiets sida ser vi med oro på hur regeringen ensidigt fokuserar på en energikälla som varken är snabb, billig eller riskfri att bygga ut. Om vi tittar på den forskning som finns kring stora projekt kan vi se att det bara är olympiska spel som har blivit dyrare än kärnkraftsbyggen. Om vi tittar i andra änden av skalan – på det som faktiskt har blivit billigare än planerat – hittar vi solkraft.

Remissinstanserna är tydliga; det är inte bara Centerpartiet som säger det här. Varenda remissinstans påpekar att underlag saknas eller är missvisande. Forskare skriker sig hesa – för döva öron – om riskerna med allt från förseningar till fördyringar. Energibranschen varnar för konsekvenserna för såväl befintlig kärnkraft som kommande elproduktion. Sällan har ett enskilt förslag fått så mycket kritik.

Vi står mitt i en energiomställning där Sverige behöver mer el. Framför allt behöver vi el snabbt, hållbart och kostnadseffektivt. Att då sätta sin tillit till att nya kärnkraftsreaktorer ska lösa problemen är att spela ett högt spel med både skattebetalarnas pengar och klimatets tålamod.

Vi centerpartister är inte emot kärnkraften i sig. Kärnkraft är en möjlighet men inte en fysisk nödvändighet, som ett antal forskare skrev på DN Debatt nyligen. Den kan fylla en viktig funktion, inte minst den kärnkraft vi har i dag, men att bygga ny kärnkraft med hundratals – kanske tusentals – miljarder i subventioner löser inga problem på kort sikt. Den tar decennier att bygga. Samtidigt har vi redan i dag tekniker som är billigare och snabbare och som kan ge oss den energisäkerhet vi behöver.

Centerpartiet har lagt fram förslag om detta, med vattenkraft, kraftvärme och energieffektivisering som bas. Det är heller inte bara vi som tycker så. Om Camilla Brodin faktiskt hade läst rapporten och kollat på källhänvisningarna hade hon sett att det här backas upp av exempelvis forskare på Chalmers och Energimyndigheten, som har tagit fram de här rapporterna. Sveriges Ingenjörer har lagt fram siffrorna när det gäller potentialen i vattenkraft. Det är ingenting vi har hittat på.

Det som däremot saknas är rimliga källhänvisningar till forskning i regeringens förslag. Man har en egen utredning som inte backas upp av någon som helst forskning.

Det här handlar inte om teknik. Det handlar inte om ekonomi. Det handlar om politik. Regeringen gick till val på att bygga ny kärnkraft, och nu ska den byggas – kosta vad det kosta vill.

Regeringen pratar gärna om teknikneutralitet. Det här är otroligt fascinerande. I Tidöavtalet står att man ska fokusera på teknikneutralitet, och Ebba Busch brukar prata om förmågor snarare än kraftslag, men nu gör man precis tvärtom. Man fokuserar inte på förmågor utan på ett enskilt kraftslag utan att ens titta på alternativen.

Till skillnad från regeringen tror vi i Centerpartiet på marknadens kraft. Staten ska sätta spelregler, inte peka ut vinnare i förväg. Vi har visat på vilka alternativ som finns men inte sagt att det är de som ska ges direkt stöd.

Med regeringens politik har investeringarna i andra kraftslag slopats. Vi vet att det på kort sikt behövs mer vind och mer sol; det är detta som kan lösa situationen. Det säger också forskare mycket tydligt. Fyra oberoende forskargrupper från Energiforsk, bland annat de mest kärnkraftsvänliga forskningsgrupper vi har i Sverige, säger samma sak.

Risken är att de här investeringarna inte blir av nu. Vem vågar investera i något annat när man vet att man om ett fåtal år, enligt regeringens planer, kommer att bli utkonkurrerad av subventionerad kärnkraft som får betalt även när det är minuspriser och den inte behövs?

Riksrevisionen har riktat kritik mot tidigare regeringars energipolitik. Den kritiken är en västanvind jämfört med det som komma skall, för en så undermålig konsekvensanalys som i det här förslaget har jag nog aldrig någonsin sett.

Sverige har i decennier byggt sin styrka på ett brett, robust, förnybart och hållbart energisystem som är fossilfritt. Vi har nyttjat de fantastiska förutsättningar som naturen har gett oss, som gör att vi kan vara konkurrenskraftiga. Oavsett vad regeringen säger rankas vi i topp internationellt. En lögn blir inte sann bara för att den upprepas.

I ett slag vill nu Tidöregeringen höja folks elräkningar och slå sönder det energisystem som vi så mödosamt har byggt upp. Vi ska bygga samma sorts kärnkraft som alla andra, och då kommer vi också att ha samma elpris som alla andra.

Om Ebba Busch nu tvunget vill ha ett kärnkraftverk kan jag tipsa om att Marvikens kärnkraftverk ligger ute på Hemnet för 5 miljoner. Det är betydligt billigare än de hundratals miljarder av skattebetalarnas pengar som man nu vill lägga.

Låt oss fokusera på det som faktiskt funkar, som är klimatsmart och som kan byggas ut nu! Låt oss fokusera på det som sänker folks elräkningar och inte höjer dem! Låt oss fokusera på det som stärker vår energisäkerhet och inte gör oss mer sårbara! Låt oss avslå den här propositionen en gång för alla!

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 8.

I detta anförande instämde Birger Lahti (V).

Anf. 62 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Rickard Nordin för ett intressant anförande.

Det finns väl egentligen ingen anledning att på nytt konstatera att Rickard Nordin och jag tycker väldigt olika och ser verkligheten på olika sätt i den här frågan. Det jag däremot tycker är väldigt intressant är hur oppositionen mot den proposition som vi debatterar här i dag ska försöka enas kring något alternativ.

I den energipolitiska debatten här i kammaren för ett tag sedan lyfte jag fram vilka olika ambitioner de fyra oppositionspartierna har. Hur mycket solkraft behövs det, och till vilket årtal? Hur mycket vindkraft behövs det, och till vilket årtal? Hur mycket nät behöver man, och till vilket årtal? Hur många gasturbiner behövs, och vad ska de matas med? Det finns fyra olika svar på alla dessa frågor, som berör all energipolitik från de fyra oppositionspartierna.

Det enda de egentligen enas i, herr talman, är att de här i dag motsätter sig den här kärnkraftsfinansieringspropositionen. Åtminstone Socialdemokraterna börjar dock luckra upp lite – det kanske ändå kan finnas ett behov av kärnkraft i framtiden, men det behöver finnas vissa tak för statens åtagande.

Jag vill ställa en fråga om något som jag tycker är intressant i den här kontexten. Detta var anledningen till att jag tog replik på Rickard Nordin;

jag hade också kunnat göra det på Birger Lahti eller någon annan. Kommer Centerpartiet att acceptera en socialdemokratisk statsministerkandidat som väljer att inte riva upp det vi i dag fattar beslut om?

Alldeles oavsett det avslagsyrkande som kom från Rickard Nordin kommer ju kammaren i eftermiddag – om det inte är fler än tre som trycker fel eller som har glömt att komma hit – att bifalla den här propositionen. Det innebär att vi skapar förutsättningar för att sluta avtal med kärnkraftsbolag om nyproduktion av kärnkraftverk i Sverige, oavsett vad Rickard Nordin tycker. Om det – gud förbjude – blir ett maktskifte någon gång i framtiden kan ju nästa regering välja att låta detta finnas kvar. Hur agerar C då?

Anf. 63 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Först kan jag konstatera att jag när jag räknar antalet mandat i riksdagen ser en majoritet för stärkt vattenkraft, effektknningar, pumpkraft och annat som är mycket mer kostnadseffektivt än regeringens kärnkraftsförslag. Jag ser samma majoritet för effektknningar och stöd till kraftvärme. Jag ser samma majoritet – kanske med någon skillnad, men det är ändå en tydlig majoritet – för energieffektivisering. Jag ser det även för havsvind och för sol.

Att samla majoritet i riksdagen för alternativ är alltså inte svårt. Det går ganska lätt om man jämför de olika partiernas energipolitik. Jag har inget problem med att enas med många partier i riksdagen om energipolitiken. Vi kanske inte kommer överens om 100 procent, men kan vi lösa 80 procent vore det väldigt välkommet, inte minst för dem som sysslar med vattenkraft och kraftvärme.

Jag svarar för Centerpartiet. Vad Socialdemokraterna gör får Fredrik Olovsson och Socialdemokraterna svara för. Vi är tydliga. Vi röstar emot denna proposition, precis som övriga oppositionspartier gör. Alla beslut som fattas i kammaren och som vi röstar emot har vi också frihet att fortsätta att vara emot. Det tycker jag mig också ha hört väldigt tydligt från Socialdemokraterna.

För vår del är vår främsta statsministerkandidat Anna-Karin Hatt. Vi går inte till val för något annat partis räkning. Vi går till val för vårt parti och på vår politik, och vi vet, uppbackade av forskare och en myndighet, att det finns mycket effektivare sätt att lösa de problem regeringen nu försöker lösa med miljarder i kärnkraftssubventioner.

Låt mig passa tillbaka till Tobias Andersson så att vi får ett fortsatt bra replikutbyte: Vem ska betala för subventionerna? Det har jag fortfarande inte fått svar på.

Anf. 64 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att glädja Rickard Nordin med att jag, Niklas Wykman och andra i förra veckan höll en pressträff bara 150 meter härifrån där vi bland annat presenterade just de kortsiktiga lösningar Rickard Nordin efterlyser rörande både effekthöjningar i vattenkraft och kraftvärme – om nu Rickard Nordin skulle ha missat det. Detta paket på exakt det tema ledamoten efterfrågar går att läsa om på regeringens hemsida, och det är ganska konkret och kommer att konkretiseras ytterligare.

Gällande Socialdemokraternas agerande är jag medveten om att Centerpartiet och Socialdemokraterna är två olika partier. Ibland är det väldigt tyd-

ligt, ibland mindre tydligt. I går sa Centerpartiet att man avser att försöka sätta stopp för detta i framtiden, om det blir ett maktskifte. Är det ett ultimatum? Kommer man att säga till Magdalena Andersson eller den som är Socialdemokraternas partiordförande den dag Tidöpartierna lämnar ifrån sig nycklarna till Rosenbad att Centerpartiet inte kommer att rösta ja till en statsministerkandidat som inte aktivt river upp den kärnkraftsfinansiering som kammaren i dag ska fatta beslut om? Det vore intressant att veta. Är detta ett ultimatum som kommer att ställas till alla framtida statsministerkandidater?

Gällande de forskare Rickard Nordin upprepat nämner kan jag konstatera att varken Chalmers eller Blekinge tekniska högskolas papper har granskats vetenskapligt eller ens varit *peer-reviewed* av andra på lärosätena. Jag tycker att det är relevant då dessa insatsvärden har ifrågasatts av Energiföretagen och andra. Det är alltså många som tycker mycket, och det får de gärna göra. Men de övertygar inte mig.

Gällande kostnaden vet Rickard Nordin att det inte handlar om några tusentals miljarder, vilket han slänger sig med. Utredaren har ett maxtak på lånedelen på 600 miljarder, och det betalas tillbaka. Enligt beräkningen i CFD:n handlar det om 50 kronor per hushåll.

Anf. 65 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Tyvärr löser ett par myndighetsuppdrag varken utrivningen av vattenkraft i södra Sverige eller situationen för öringen i norr. Det frigör inte heller potentialen i kraftvärmen. Än så länge är det bara ord på papper.

Om regeringen hade varit seriös hade man gett samma förutsättningar till vattenkraftens effektivisering och effekthöjning och kraftvärmens dito som till kärnkraften. Men det är klart, då hade det inte blivit någon kärnkraft eftersom dessa lösningar är så otroligt mycket billigare och snabbare.

Sveriges Ingenjörer håller med Centerpartiet liksom Energimyndigheten, Chalmers, KTH och ett stort antal forskare. Nästan ingen backar regeringens och Sverigedemokraternas förslag. Några av remissinstanserna gör det, och det är de som får bygga kärnkraftverken och de som tjänar på dem. Det är de enda remissinstanser som är positiva.

Att det skulle kosta 80 öre per kilowattimme för ett differenskontrakt, CFD, är ett räkneexempel. Det säger inget om vad det övre taket är. Och lånen ska betalas tillbaka och bekostas av den kärnkraftsskatt som föreslås. I propositionen sägs inte vem som ska betala denna skatt. Man säger att en skatt antagligen kommer att införas, vilket också utredningen föreslog.

Om vi nu ska göra den största statliga satsningen någonsin förtjänar svenska folket att få veta vad det kommer att kosta och vem som ska betala. Svaret på det står regeringen och Sverigedemokraterna helt utan.

Anf. 66 LOUISE EKLUND (L):

Herr talman! Vi har ett historiskt beslut att fatta i dag. Det ligger äntligen ett förslag på bordet om hur vi ska skapa förutsättningar för att få på plats en stabil energiproduktion i hela landet. Förslaget möter både näringslivets behov i dag och i morgon och möjliggör den elektrifiering och gröna omställning som många i denna kammare vill se och som framför allt det klimatarbete vi bedriver behöver. Dagens beslut ligger också i linje med vad som nu sker i ett flertal europeiska länder, vilket är bra.

Det är inte första gången vi debatterar energi i kammaren, och anledningen är givetvis att vi fortsatt har problem med energiförsörjningen i Sverige. Ett grundproblem är att det råder stora obalanser mellan landets norra och södra delar. Medan södra Sverige har ett väl utbyggt nät men dåligt med energiproduktion har landets norra delar en väl utbyggd produktion men ett sämre utbyggt nät.

Som nyss nämnades presenterade regeringen i förra veckan ett uppdrag till Svenska kraftnät att verket ska komplettera sin planering med att även titta på hur stamnätet ska kunna byggas ut i norra Sverige. Som det ser ut i dag slutar transmissionsnätet i Porjus i Jokkmokks kommun, och det är inte rimligt.

Obalansen mellan landets norra och södra delar ställer till det för vår elförsörjning, för vår konkurrenskraft, för vår förmåga att leverera på de energipolitiska målen och faktiskt även för våra Natoåtaganden. Utöver detta ser vi hur en sviktande produktion och överföringsförmåga får konsekvenser för både elektrifieringen av befintlig industri och den nyindustrialisering av landet vi hoppas på.

Att bygga ut transmissionsnätet i norra Sverige löser en del av problemet. Men det är tydligt att vi även behöver åtgärda bristerna i landets södra delar, inte minst i ljuset av det nya säkerhetspolitiska läget.

Herr talman! Vad gäller produktionen av energi har regeringen lagt om inriktningen för energipolitiken sedan den tillträdde. Målet har varit att öka produktionen av fossilfri energi till konkurrenskraftiga priser. Tack vare de helt avgörande beslut vi har tagit på energiområdet sedan regeringen tillträdde står vi nu rustade att ta oss an det historiska skifte som elektrifieringen och den gröna omställningen innebär.

Oppositionen målar i dag upp en inte helt sanningsenlig bild av vad regeringen har gjort utöver besluten om ny kärnkraft. Regeringen har också presenterat en rad åtgärder som möter den situation vi har att hantera här och nu. Det handlar om energieffektivisering, om hur fjärrvärme och kraftvärme kan bidra till det större systemet och om en översikt av prisområdena, som ibland gör elen oerhört dyr, speciellt i landets södra delar. Det handlar också om ekonomisk ersättning till vindkraftskommuner samt en rad andra åtgärder.

När det gäller kärnkraften har vi beslutat att tillåta nya kärnkraftsreaktorer och att kärnkraft ska få etableras på nya platser. Vi har också beslutat om en färdplan för att bygga ut den fossilfria kärnkraften, vilket vi debatterar här i dag och vilket i mina ögon är det kanske enskilt viktigaste Sverige kan göra för att leva upp till sina åtaganden i det globala klimatarbetet: att gå från fossila till fossilfria energikällor. Att kärnkraften är avgörande i det hänseendet går inte att blunda för. Det går inte heller att på något annat sätt så snabbt ställa om energiproduktionen med bibehållna leverans- och driftssäkerhetsmål.

Att använda gasturbiner som en övergångslösning har lyfts fram här, och det kan vi göra. Det är bra att de alternativen och tekniska lösningarna finns, men nu har vi faktiskt ett förslag på bordet som inte bara skulle göra det lättare att få på plats övergångslösningar utan som permanent skulle skapa en stabil energiproduktion även i det längre perspektivet.

Man kan naturligtvis ha åsikter om utformningen, men att det finns ett seriöst, välbalanserat förslag som signalerar statens villighet att ta risk och bygga ut den fossilfria energiproduktionen är helt avgörande. Det är avgör-

ande för att kunna tillmötesgå hela Sveriges, men i dagsläget speciellt södra Sveriges, behov av egen energiproduktion och därmed tillmötesgå näringslivet, som lägger grunden för den välfärd vi har i dag i Sverige och som i alla fall jag önskar att vi kommer att ha även fortsättningsvis.

Vi pratar om alternativkostnader. Om vi inte går vidare med detta är jag rädd för vad det kommer att innebära för Sveriges produktivitet, näringsliv och jobbskapande och därmed för den svenska välfärden.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och till det som min moderata kollega kallade fritt flödande fossilfri el.
(Applåder)

Anf. 67 LINUS LAKSO (MP):

Herr talman! Det här är sannolikt det mest oansvariga beslut som Sveriges riksdag har fattat under sin historia. Tidöpartiernas plan är alltså att kasta hundratals eller, mer sannolikt, tusentals miljarder av skattebetalarnas pengar på något som enligt en enig expertkår inte behövs och som dessutom bromsar klimatomställningen.

Elkostnaden kan bli 1 000 kronor dyrare per månad för hushållen i 40 år, om det är de som ska stå för notan. Det värsta av allt är ändå att det inte bidrar till att vi når våra klimatmål, utan det bidrar tvärtom till ökade utsläpp eftersom ny kärnkraft tar alldeles för lång tid att få på plats.

Därför, herr talman, kommer vi i Miljöpartiet att göra vad vi kan för att sätta stopp för vansinnet och i stället styra mot en hållbar och verklighetsförankrad energipolitik. En röst på Miljöpartiet i nästa val är alltså en röst på ett nej till 1 000 kronor mer i elkostnad varje månad, ett nej till skenande koldioxidutsläpp och ett nej till urangruvor som förstör den svenska landsbygden.

Herr talman! Regeringen verkar helt sakna kompetens för den här typen av beslut, som är otroligt avgörande för Sveriges framtid. Vi har en energiminister som inte kan skilja mellan effekt och kapacitet i elnäten, vi har en finansmarknadsminister som inte kunde skilja mellan elenergi och energi under utfrågningen i finansutskottet och vi har en statsminister som tror att Sverige hade ett fossilfritt energisystem på 70-talet, vilket är väldigt långt från sanningen. Ideologiska skygglappar gör nu att man har statkat ut en plan som är totalt orealistisk vad gäller både tid och kostnad och som helt saknar vettiga konsekvensanalyser.

Herr talman! Innan jag går in på det som är mest graverande vad gäller tid och kostnad vill jag klargöra några saker. Regeringen anför som anledning att vi har ett havererat energisystem och att det inte går att bygga ut det förnybara, men detta motsägs inte minst av Svenska kraftnät, Energimyndigheten, Chalmers och flera andra universitet samt nu senast Energiforsk, som har visat att det går alldeles utmärkt att expandera energisystemet rejält de närmaste decennierna och därmed nå klimatmålen med förnybar energi i kombination med grön baskraft, som jag kallar det.

Vi har alltså inte ett havererat energisystem. Under elpriskrisen 2022 hade vi de lägsta priserna i EU och det största elöverskottet, och förra året hade vi ett effektöverskott 90 procent av tiden. Man kan läsa om detta i propositionen, där det står att Sveriges elsystem i en internationell jämförelse är säkert, kostnadseffektivt och miljömässigt hållbart.

De problem vi hade under åren 2021–2023 med kostnadskrisen berodde på Putins fullskaliga invasion av Ukraina och energikrig mot Eu-

ropa. Därefter har vi sett att priserna har gått ned, tillsammans med och tack vare att vi har byggt ut den förnybara energin. Då bör man dra slutsatsen att det är Europas beroende av fossila bränslen som är grundproblemet och försöka minska det beroendet, men regeringen gör precis tvärtom. Man ökar beroendet av fossila bränslen och därmed också utsläppen.

Det går som sagt alldeles utmärkt att fasa ut den fossila energin genom att bygga ut sol och vind tillsammans med tekniker som balanserar ett sådant system. Med grön baskraft avser jag höjd effekt i vattenkraften, mer flexibilitet och effekt från kraftvärmen, energilagring i form av pumpkraft, värmelagring och kanske även vätgas samt gasturbiner som drivs av biogas producerad av svenska bönder i stället för rysk fossilgas, som Sverigedemokraterna vill ha.

Det handlar också om efterfrågefleksibilitet, smart styrning av elbils-laddning, värmepumpar och så vidare. Det här är helt möjligt. Det är beprövad teknik. Jag har rest runt i landet och tittat på de pumpkraftverk vi har, de värmelager som redan har byggts, de batterilager som snabbt byggs upp och så vidare. De finns i verkligheten. Jag har besökt de platserna.

Herr talman! En röst på Miljöpartiet i nästa val är ett ja till ett miljövänligt och väl fungerande energisystem med låga elpriser och en konkurrenskraftig grön industri, elektrifierade transporter till låga driftskostnader, ett omfattande program för energieffektivisering, mer hållbart producerad energi från sol och vind och ett energisystem som balanseras av grön baskraft.

Herr talman! Jag ska tala lite mer om vilka kostnader som vi faktiskt pratar om och fattar beslut om här i dag. Om man jämför systemkostnaderna för ett förnybart system med systemkostnaderna för ett system med kärnkraft, vilket till exempel BTH – med siffror från Internationella energibyrån – Chalmers, KTH, Institutet för Näringslivsforskning och Svenska kraftnät har gjort, ser man att merkostnaden uppgår till mellan 1 000 och 5 000 miljarder, sett över systemets livslängd.

Svenska kraftnäts långsiktiga marknadsanalys visar att elpriset blir 20 öre högre per kilowattimme med utbyggd kärnkraft jämfört med om vi bygger ut det förnybara. SNS Konjunkturråd pekar på att ny kärnkraft är det dyraste alternativet och förespråkar i stället en marknadsbaserad utbyggnad, där landbaserad vind är det billigaste.

Om vi slår ut kostnaderna på hushållen ser vi att det rör sig om 1 000 kronor per månad och hushåll i 40 år. Den fråga som vi inte har fått svar på, herr talman, är vem som ska betala och vad som är realistiska antaganden.

Jag bad riksdagens utredningstjänst att räkna på lite olika alternativ. Man kan utgå från lite mer realistiska antaganden, såsom ett elpris på 50 öre framöver, vilket är fullt möjligt om vi bygger ut det förnybara, och en kostnad för ny kärnkraft på 150 öre, vilket är väl i linje med den som har byggts runt om i Europa.

Vi har som sagt inte fått svar på vem som ska betala, men om man inte lägger kostnaden på alla elkonsumenter utan bara på hushållen – jag tror inte att industrin är så sugen på att betala det här – rör det sig för en villaägare om en kostnadschock på mellan 30 000 och 36 000 kronor per år, räknat på en villa som förbrukar 20 000 kilowattimmar – om vi ska ha tio nya reaktorer, vilket regeringen vill.

Det finns inget tak i den här finansieringsmodellen, även om man nämner 5 gigawatt. Räknar vi på fyra reaktorer blir det för en villaägare 15 000 kronor per år. Det är alltså astronomiska belopp, som regeringen inte kan svara på vem som ska betala eller hur de ska finansieras.

Om man i stället slår ut kostnaden per kilowattimme rör det sig snarare om 20 öre per kilowattimme för 5 gigawatt och 50 öre per kilowattimme för tio nya reaktorer. Jag vet inte om näringslivet är så suget på att betala de kostnaderna i slutändan.

Man kan naturligtvis spekulera och undra om framtida elpriser, men räknar man på de siffror som jag nämnde blir detta resultatet.

Herr talman! Sannolikheten att regeringens kärnkraftsprojekt – om det blir av, vilket jag inte tror – skulle hålla sig inom utsatt tidsram är väl i princip obefintlig. Vi kan ju titta på vad som har hänt när man har byggt kärnkraft runt om i Europa.

I Frankrike byggdes nyligen Flamanville 3 klart. Planen var en byggtid på 5 år med start 2007 och en budget på 40 miljarder. Resultatet var en byggtid på 17 år, och den verkliga kostnaden beräknas till 200 miljarder kronor – fem gånger ursprunglig budget.

I Storbritannien byggs Hinkley Point C. Man fick tillstånd 2012 och började bygga 2017. Planen var att vara klar 2025. Nu är prognosen kring 2030, alltså en byggtid på minst 13 år, och kostnaden har skenat till 600 miljarder för två kärnkraftsreaktorer.

I Finland började man 2005 bygga Olkiluoto 3 med planerad driftsstart 2009. Driftsstarten blev i stället 2023, 14 år försenad, och byggtiden slutade på 18 år. Planerad budget var 37 miljarder; slutnotan uppskattas till 125 miljarder.

Det här är faktiskt inga undantag. Bredare sammanställningar visar att just kärnkraftsprojekt dras med de värsta förseningarna och fördyringarna av alla projekt i alla kategorier.

Herr talman! Kan då ny kärnkraft faktiskt bidra till att klara klimatomställningen?

Sverige har nationella klimatpolitiska mål för 2030, 2040 och 2045 och ett särskilt mål för transportsektorn. Utöver detta har vi ett antal EU-mål till 2030. Majoriteten av Sveriges klimatpolitiska mål förutsätter en snabb elektrifiering, vilket i sin tur kräver mer el och mer effekt i närtid.

Regeringens plan är motsvarande två storskaliga kärnkraftsreaktorer till 2035, men den tidsplanen har dömts ut av många remissinstanser. Inte ens regeringens egen kärnkraftssamordnare tror på den.

En studie från handelshögskolan i Köpenhamn och Berlins tekniska universitet visar att kärnkraftsprojekt i EU har blivit i snitt elva till tolv år försenade. Då är regeringens projekt färdigt någonstans efter 2045, alltså efter att Sverige ska ha uppnått klimatneutralitet. Med den tidsaspekten kommer ny kärnkraft inte att kunna bidra till något av Sveriges klimatmål – vare sig till 2030, 2040 eller 2045.

Men klimatproblemen med regeringens kärnkraftsstöd stannar inte vid att det blir för dyrt och för sent. Det är tyvärr värre än så, herr talman.

Det föreslagna statliga stödet till ny kärnkraft kommer att aktivt motverka utbyggnaden av den energi som vi behöver här och nu. Det kommer att tränga undan investeringar i annan fossilfri elproduktion såsom effekthöjningar och livstidsförlängningar av existerande elproduktion, inklusive vattenkraft och befintlig kärnkraft, men framför allt i ny förnybar energi.

Remissinstanser har understrukt att detta ökar risken för effektbrist i närtid och bromsar elektrifieringen.

Naturskyddsföreningen har räknat på klimateffekten av den här fördröjningen och visat att om vi fasar ut den fossila energin betydligt långsammare blir utsläppen 220 miljoner ton högre. Det motsvarar fyra gånger Sveriges årliga utsläpp.

Därför, herr talman, anser jag att riksdagen gör klokast i att avslå den här propositionen. Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 4.

Anf. 68 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Herr talman! Splittringen i oppositionen är minst sagt omfattande. Det har den här debatten visat väldigt tydligt.

Man kan börja med den rena formfrågan, där Socialdemokraternas Fredrik Olovsson mer eller mindre säger att den här propositionen kanske egentligen inte behövs och att det här skulle ha kunnat lösas på annat sätt. Det kan man möjligtvis tycka har sina poänger. Vi har tyckt att det har varit rimligt att gå till Sveriges riksdag med detta för att fatta beslut i demokratisk ordning.

Men det är inte min poäng här. Poängen är att Socialdemokraternas bedömning är att den här propositionen nog inte är så viktig medan det vi hör från Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Centerpartiet är att det här är det värsta som har hänt. Det är ett ganska stort spann däremellan, får man väl lov att säga, från den något nedtonande och eventuellt diskutabla positionen att det här kanske är ett steg men inte hela klivet som behöver tas till positionen att det här är det värsta som har hänt. Det är en mycket stor spricka där.

En annan sak som förvånar, herr talman, är den mycket negativa inställningen till kärnkraften som Centerpartiet, Vänsterpartiet och framför allt Miljöpartiet ger uttryck för. En ganska vanlig bedömning är trots allt att Sverige har och framför allt har haft ett av världens bästa elsystem. Lite förenklat brukar man tala om att vattenkraften i norr och kärnkraften i söder har byggt ett av världens bästa länder att jobba och leva i, som dessutom har kunnat ha mycket lägre utsläpp än andra länder. Ändå beskrivs kärnkraften som något alldeles fruktansvärt. Det finns inte ett slut på listan över de problem som kärnkraften medför. Det finns något slags stolthet över att vi har och har haft ett av de bästa energisystemen, som har byggt en av världens högsta levnadsstandarder. Men ändå finns det bara problem, hur många som helst, när man pratar kärnkraft.

Det finns en annan sak som är värd att reflektera över när man lyssnar på de mest inbitna motståndarna till detta. Det hänvisas till rapporter, citat och forskare, och bilden som målas upp är att det finns ett kompakt motstånd mot ny kärnkraft i Sverige. Det finns ingen gräns för hur eländigt det är med lite ny kärnkraft i Sverige.

Problemet som de personer som ger uttryck för de här uppfattningarna åtminstone kan fundera på är hur de ser på verkligheten och på hur de människor som faktiskt lever och verkar i ekonomin förhåller sig till detta.

Vi hör positiva signaler från den svenska fackföreningsrörelsen om ny kärnkraft. Har de helt fel?

Vi har sett det ena stora och stolta industriföretaget efter det andra skriva om att det behövs ny kärnkraft i Sverige. Har de helt fel?

Prot. 2024/25:120
21 maj

*Finansiering och
riskdelning vid
investeringar i
ny kärnkraft*

Vi har sett de många viktiga och fina traditionella industriföretagen i sammanslagningen Industrikraft säga att de till och med är beredda att investera i och vara med och driva kärnkraft. Har de helt fel och Miljöpartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet helt rätt?

Ute i det arbetande och producerande Sverige finns det en mycket stor efterfrågan på mer baskraft och mer kärnkraft, men i ett ganska högt tonläge och emellanåt lite raljant underkänns alla deras bedömningar trots att det är de som går till industrijobben och trots att det är de som försöker konkurrera på den internationella marknaden.

Alla de hushåll som säger att det behövs mer baskraft in i systemet avfärdas likadant – de som har de volatila elpriserna och den tuffa utmaningen med att det är jättedyrt att använda elen när man behöver den som mest. Har alla de också fel?

Min bedömning, herr talman, är att det finns en ganska stor trötthet på detta tonläge i debatten. Man väntar på och längtar efter en lösning – inte mer av det här käbblet.

Ny kärnkraft är en trygghetsfråga mer än någonting annat. Det är trygghet för svenska jobb, trygghet för klimatomställningen och trygghet för hushållsekonomin. Det är också en trygghetsfråga för vår svenska säkerhet att vi har ett stabilt, robust och pålitligt elsystem som klarar av olika typer av externa chocker och problem eller utmaningar. I värsta fall ska det snabbt kunna omstartas, men framför allt ska det kunna stå emot olika typer av osäkerheter.

Nu har vi också en trygg modell för finansiering av ny kärnkraft. Det är en modell som värnar skattebetalarnas pengar, slår vakt om de offentliga finanserna och skapar transparens och tydlighet. Det gäller dagens proposition, den förordning som finns och de frågor som får sitt svar – som andra frågor får sitt ekonomiska svar – i den budgetproposition vi senare lägger på riksdagens bord.

Det är sedan förhandlingar, och vi ska ha ett godkännande från EU. Det är absolut en komplicerad process. Det är stora investeringar. De kräver mycket eftertanke, kompetens och vägval. Men i verkligheten, där det på riktigt händer, kan vi konstatera att vi redan är igång. Vattenfall har som exempel redan bildat ett projektbolag som är redo att bygga. De har sagt att de kommer att inkomma med en ansökan i höst. På frågan om spaden i backen har de svarat att de inte riktigt förstår frågeställningen, för de är redan igång och förbereder sin sajt i Ringhals för nya reaktorer.

Det här kan ske tack vare att vi i Sverige äntligen har en energiminister och en regering som ser till alla energislags styrkor. Vi har också äntligen en majoritet inne i den här kammaren som är beredd att ge långsiktiga förutsättningar för det som är bäst för svenskt energisystem. Det handlar om att vi har gett bättre förutsättningar för vindkraft och för att öka den lokala acceptansen för denna.

Det har talats mycket i denna kammare i dag om de förbättrade förutsättningar vi förbereder för fjärr- och kraftvärme och som vi gör för vattenkraften. På område efter område förstärker vi det svenska energisystemet utan ideologiska blockeringar eller käpphästar.

Herr talman! Det är väldigt enkelt. Alla energislag har sina brister och sina förtjänster. Baskraft som kärnkraft har den mycket tydliga förtjänsten att den alltid kan producera. Den tillför många stödtjänster in i systemet. Den hjälper till att stabilisera och bygga motståndskraft.

Vindkraft till exempel kan ha den stora fördelen att man när det blåser mycket kan producera el till mycket låg marginalkostnad. Den har å andra sidan problemet att den inte levererar samma stödtjänster, och den levererar inte när det inte blåser. Vitsen här är inte att lägga alla ägg i samma korg, utan vitsen är att upprätthålla den grundstyrka vi har haft i Sverige.

Vi har byggt ett av världens mest framgångsrika exportländer. Vi har byggt ett av världens bästa länder att bo och verka i. Vi ska ha kvar vår vattenkraft och till och med dra mer nytta av den. Vi ska ha kvar vår förmåga till kärnkraftsproduktion. Självklart ska vi anamma och komplettera med det nya. Vi ska ha stått på två ben väldigt tydligt. Nu är det bättre att stå på tre ben eller fler men inte skapa risker och osäkerheter.

Jag har fått en del kritik förut för att jag har pratat om den här enhörningen. Men vi är inte beredda att satsa på att den där enhörningen finns. Det kan vara så att vi i framtiden får nya teknologier och bättre sätt att lagra energi. Det är långa ledtider på det. Det är mycket kring detta som fortfarande är forskning och på försöksstadiet.

Det är att spela tärning att säga till svenska folket att vi med säkerhet vågar säga att det här kommer och att vi därför inte behöver värna våra grundstyrkor, att vi inte behöver ta till vara vår baskraft i södra Sverige och inte behöver stärka vår grundkapacitet i elnätet. Det är att spela tärning med svenska jobb, svenska hushåll, svenska möjligheter att exportera och svenska företag.

Grunden för den här modellen är ganska enkel, även om man givetvis kan tycka att enskilda detaljer är komplicerade. Det handlar om att ta till vara företags möjlighet till kompetens men också företags drivkrafter att vara effektiva och sköta saker på ett så effektivt sätt som möjligt och att tillsammans med statens möjlighet att låna mycket billigare än vad ett enskilt företag kan göra sedan gjuta ihop detta till en fungerande helhet – en helhet bestående av företags ständiga strävan efter effektivitet, företags höga kompetens när det gäller att bygga och driva olika funktioner i våra elsystem och statens förmåga att låna billigt och ge långsiktiga förutsättningar.

Huvuddelen i detta handlar om lån som ska betalas tillbaka. Man kan under byggfasen få lite högre kostnader, och sedan får staten lite högre intäkter i takt med att lånen betalas tillbaka.

Herr talman! Det framförs diverse olika spekulationer kring vad detta ska kosta. De bedömningar som hittills har gjorts visar att det, förutsatt att vi får ett lägre elpris än vad man kan förvänta och föreställa sig – vilket skulle vara bra för svensk industri, svenska jobb, svenska löner och svenska hushåll – kan kosta någon tia för ett lägenhetshushåll eller någon femtiolapp för ett villahushåll. Det är i de digniteterna vi pratar, givet det förslag som har funnits i utredningen.

Kostnaden för att inte göra detta känner vi i hyfsat stor utsträckning redan till: volatila elpriser, stor osäkerhet för hushållen och problem för företag att ansluta till elnätet. Vi känner till och har sett den sårbarhet som har vuxit fram i Europa med beroende av gasleveranser från till exempel Ryssland.

Den person som säger ”låt oss nu bara göra det som är billigast, snabbast och lättast” har ju redan facit. Det är ett ökat europeiskt beroende av rysk gas, svenska volatila elpriser och problem med att ansluta till elnätet.

Är det verkligen, herr talman, så vi vill ha det i Sverige? Ska vi göra mer av bara det? Vi har ju provat det, och vi vet vad vi har fått.

Det var bättre förr. Det smärtar mig som en framåtsyftande person att säga. Men elsystemet fungerade faktiskt bättre innan man började lägga ned kärnkraftsreaktorerna.

Herr talman! Vi har pratat en hel del om kostnaderna för det volatila elsystem vi har fått. Låt mig som finansmarknadsminister nämna en sak till.

När man får väldigt volatila priser på en marknad behövs olika typer av finansiella produkter för att hantera det. Företag och hushåll kan inte klara av hur mycket volatilitet eller hur stora prisförändringar som helst. Då skaffar man sig olika typer av försäkringar för det – derivat till exempel.

Jag har sett människor som ägnar sig åt den här typen av derivathandel med näbbar och klor försvara det volatila elsystem vi har fått. De vill absolut inte ha kärnkraft, för då finns det inga derivat att sälja. Då går i stället ekonomins förmåga till arbetarna i fabriken. De här människorna vill i stället att det ska gå till finansvalparna som säljer derivat.

Det är klart att man då vill ha ett volatilt elsystem som ger väldigt skiftande priser, för då kan man sälja fler derivat. Det här har vi fått i Sverige eftersom vi har lagt ned baskraft. Förra regeringen fick ställa ut likviditetsstöd på en kraschande derivatmarknad på 250 miljarder kronor – 250 miljarder kronor i likviditetsstöd till en marknad som har slutat fungera, helt enkelt därför att det är alldeles för volatilt.

Herr talman! Det är klart att man får blicka bakåt. Nedläggningen av Barsebäck och de nedstängda kärnkraftsreaktorerna har skapat olika typer av problem. Vi syftar på att återskapa en svensk grundstyrka: ett pålitligt och tryggt elsystem som ger hushållen vad de behöver, som ger företagen rätt förutsättningar och som slår vakt om den gröna omställningen.

Det är dags att lägga ideologi och käpphästar åt sidan. Den modell som debatteras här i dag har fått ett ”comfort letter” från EU som ungefär betyder att den i sin form är användbar för de syften som åsyftas.

Vattenfall är redan igång med sitt arbete. Man ska skicka in en ansökan. Man har meddelat att man ska göra det. Andra energibolag är intresserade av detta. Stora delar av fackföreningsrörelsen är positiva till ny kärnkraft. Näringslivet driver på för detta. Flera stora svenska industriföretag har på olika sätt sagt att de till och med kan vara beredda att investera eller vara med och driva detta. Det svenska folket är med på detta. Man vill ha mer baskraft.

Vad är det vi egentligen väntar på? Jag har en tydlig uppmaning till Socialdemokraterna, nämligen att inte låta Centerpartiet och Miljöpartiet skrämmas. Ni är bättre än dem. Alla kan göra fel, men framöver kan man också välja att göra rätt. Sverige behöver mer baskraft. Kärnkraften är viktig. Så har vi byggt ett av världens bästa länder, och det kan vi fortsätta att göra.

(Applåder)

I detta anförande instämde Lars Englund, Mats Green och Ann-Charlotte Hammar Johnsson (alla M).

Anf. 69 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tackar finansmarknadsministern för att han deltar i debatten. Det är alldeles för sällan som statsråden kommer hit när propositionerna ska debatteras och beslutas.

Jag kan också stämma in i varför vi ska ha ett starkt, stabilt och konkurrenskraftigt el- och energisystem. Det är naturligtvis helt centralt. Men just konkurrenskraften handlar i stor utsträckning om vilka priser och kostnader som företag och hushåll möter för elen de köper och för de kostnader som hänger ihop med leveransen – det är en helhet. Att ha låga systemkostnader är avgörande för hushållens möjligheter att klara att betala sina elräkningar och för företag som ska möta internationell konkurrens. Därför blir det så centralt att ställa frågan till finansmarknadsministern och till regeringen, och till de ledamöter som ska rösta på propositionen, vad det kommer att kosta och vem som ska betala.

Jag förstår att det är svårt att svara på frågan i dag, men om man går fram med den typen av propositioner och anser att detta är starten – eller i alla fall en viktig milstolpe – på vägen till ny kärnkraft bör man också kunna svara på frågorna. Det handlar trots allt om hundratals miljarder kronor och i varje fall om många miljarder i årliga kostnader för att betala för den prisgaranti som reaktorägarna ska få. Det är viktiga frågor.

Jag tycker också att det är viktigt att regeringen svarar på frågan hur man ska lösa andra kraftslags möjligheter att utvecklas med den typen av mycket omfattande subventioner. Vi ser redan i dag hur investeringsbesluten inte fattas för ny energiproduktion, därför att det ligger så mycket pengar just till ett kraftslag som man sedan förväntas konkurrera med. Det skulle vara viktigt att få besked också på den punkten från regeringen, det vill säga att ni inte är nöjda med att så ensidigt stödja kärnkraft.

Anf. 70 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Herr talman! Låt mig först och främst säga att jag tycker att alla Fredrik Olovssons frågor är relevanta, och var och en av dem förtjänar ett svar. Jag ser på min nedtickande klocka att 1 minut och 49 sekunder nödvändigtvis inte kommer att räcka för att ge alla svaren. Dessbättre finns de formulerade i andra sammanhang.

Herr talman! Låt mig också säga att det här var precis den tanke som drev mig när vi började ta fram ett konkret förslag. I stället för att låsa in sig i rum och förhandla om oklarheter har vi lagt fram förslag. Det konkretiserar debatten och diskussionen, det gör det tydligare för svenska folket och det gör det lättare att utkräva ansvar. Det är bra.

Precis som har sagts flera gånger i debatten är det tre olika typer av kostnader man måste väga mot varandra. Ett nollalternativ: att ha det som i dag, det vill säga inte att tillföra mer elproduktion in i systemet och att ha kvar ett tungt väderberoende. Det blir volatila priser och anslutningsproblem till elnätet. Detta medför mycket stora samhällsekonomiska kostnader utöver vad som händer i själva elsystemet, eftersom det påverkar hushållen och påverkar industrin och jobbskapande.

Det andra alternativet är att hoppas på att det dyker upp nya tekniker. Det hör vi mycket om – enhörningen. Det ska komma superbatterier och jättestora lagringsmöjligheter. Allt detta är ett mycket stort risktagande; det kanske inte blir så eller kommer mycket senare än vad man hade tänkt sig. Det kan också vara dyrt, och här råder genuin osäkerhet om kostna-

derna. Eftersom tekniken inte finns går det inte att kostnadssätta den, och vi är inte beredda att chansa på det sättet.

När det kommer till den här modellen och de offentliga finanserna handlar det i huvudsak om lån som ska ställas ut och som ska betalas tillbaka. Utredningen visar på så sätt hur de offentliga finanserna till och med kan gå något plus i detta. Även om det inte är ett självändamål råder följande, nämligen att värna skattebetalarnas pengar, hålla ordning och reda samt ha stabilitet i våra ekonomiska system.

Anf. 71 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tror fortfarande att det skulle vara till stor nytta om regeringen och de partier som ska rösta för förslaget berättar vad det ska kosta och vem som ska betala. Det borde inte vara så svårt när man tycker att man har kommit långt i processen.

Det finns ingen som förespråkar ett nollalternativ. Alla vill utveckla vårt elsystem på olika sätt, och vi vill göra det så kostnadseffektivt som möjligt. Det är inte heller någon science fiction som vi eftersträvar. Det handlar inte så mycket om ny teknik, utan det handlar om att köpa grejer som svenska metallarbetare redan gör i Finspång i form av gasturbiner. Eller det kan vara grejer från Hitachi i Ludvika, som får de största exportorderna någonsin därför att andra länder utvecklar sina elsystem – samtidigt som vi mest pratar om dem eftersom investeringsbeslut inte fattas för ny elproduktion.

Det skulle vara viktigt att veta hur regeringen tänker sig att lösa problemet. De stora subventionerna till ett kraftslag innebär de facto att andra inte vågar investera och inte vågar komma fram. Finansministern, chefen för det departement som Niklas Wykman jobbar på, sa alldeles nyligen att det var uteslutet att ge samma stöd till havsvindkraft. Regeringen har förvisso avslagit de flesta ansökningarna, men det finns några kvar som har fått tillstånd. Och det finns rimligen andra som skulle kunna bidra.

Om vi verkligen ska få fart på energiproduktionen i Sverige, om industrin ska känna att man de närmaste 10–15 åren kan vara säker på att få leveranser, måste andra kraftslag leverera. Varken jag eller Niklas Wykman kommer ifrån detta. Det är också ett tydligt medskick från remissinstanser, från industrin och från facken. Lös problemen även de kommande åren.

Visst, ni vill bygga kärnkraft – gör det! Men ingen kommer undan politiken, och i det här fallet handlar det om att få mer billig el på plats snabbare.

Anf. 72 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Herr talman! Jag ser det inte på något annat sätt än att det råder en bred enighet mellan oss att stärka svensk energiproduktion brett. Så sent som förra veckan presenterade regeringen ett antal åtgärder och ett antal nödvändiga förutsättningar för att bättre ta till vara vattenkraft och fjärrvärme. Här råder det en bred samsyn.

Det blir mycket diskussion om kärnkraften eftersom det här finns gamla käpphästar och ideologiska motsättningar. Kring de andra energislagen råder det en bred samsyn. Däremot behöver vi konstatera att vi måste tillföra baskraft in i systemet. Vi har relativt mycket el när det väl blåser

och väderförutsättningarna är de rätta. Men det som detta syftar till att lösa är att vi ska ha ett stabilt elsystem som fungerar också när det inte blåser.

Sedan var det frågan om kostnaderna. Eftersom det förekommer många diskussioner kan vi ta ett djupt andetag och fundera över vad kostnaden är och inte låta fria fantasier definiera svaret. Bland annat har man räknat på CFD. Har vi fått lägre elpriser än förväntat? Beräkningarna från Finansdepartementet har visat att det kan handla om någon tia i månaden för ett lägenhetshushåll och någon femtiolapp för ett villahushåll. Skulle elpriset bli radikalt ännu lägre handlar det såklart om stora vinster för hushållen och industrin. Då skulle man få betala lite mer för försäkringen.

Låt oss gå på utredningens fördyringsalternativ – vi tar värsta möjliga scenario – att det ska kosta 600 miljarder kronor enligt utredningen. För enkelhetens skull säger vi att vi kan driva detta i 60 år. Då är kostnaden 10 miljarder kronor per år.

Innan man svävar iväg i en massa komplicerade modeller kan man se det så enkelt som möjligt. Om det kostar 600 miljarder kronor att bygga, då är det också kostnaden. Man kan driva det i 60 år – låt oss säga det för enkelhetens skull. Och då är det bara att dela 600 med 60 så får man en årskostnad. Jag säger inte att detta är den riktiga kostnaden, men det är svårt att tro att det blir dyrare.

Anf. 73 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att klargöra för Niklas Wykman att jag och Centerpartiet inte har något emot kärnkraft. Det vi däremot har något emot är ensidiga subventioner på hushållens bekostnad. Det vi också har något emot är åtskilliga miljarder i skattehöjningar, som hushållen kommer att få betala för differenskontrakten. Att vara emot skattehöjningar och subventioner brukar Moderaterna också vara – men uppenbarligen inte här.

Under valåret kunde man läsa en artikel i Dagens industri med en intervju med Ulf Kristersson. Där stod det att Moderaterna inte var villiga att ställa sig bakom statliga subventioner till kärnkraft. I stället ville de ändra målformuleringar, och det har de nu gjort i sin inriktningsproposition. De ville också att lagstiftningen bakom skulle ändras, och det har de också gjort.

Så sent som valåret 2022 sa Moderaterna alltså att vi inte skulle ha några statliga subventioner till kärnkraft. Vad, Niklas Wykman, är det som har ändrats sedan 2022 som nu motiverar att vi ska ha det största statliga ingripandet och åtagandet för något infrastrukturprojekt någonsin i svensk historia?

Anf. 74 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Herr ålderspresident! Jag tänker inte ge mig in i någon tävlan med Rickard Nordin om politisk arkeologi. Vi kan titta på verkligheten i stället. Det är väldigt volatila elpriser. Det är ibland svårt att ansluta till elnätet. Hushållen oroar sig mycket över att det är dyrt att använda el när man behöver den som mest. Och det har hänt saker i Ryssland, i Ukraina och med svensk energimarknad.

Det är möjligt att man vill ta sin utgångspunkt i gamla citat och andra saker. Men det är nog rimligare att titta på verkligheten och sedan utforma politiken utifrån hur det faktiskt ser ut.

Beskedet från verkligheten är entydigt. Vi behöver mer baskraft in i systemet. Men jag har respekt för dem som säger att man ska bygga gas-turbiner och så vidare. Många länder runt om i Europa är inte lika avståndstagande till koldioxidutsläpp som vi är i Sverige. Jag står bakom till exempel våra höga ambitioner på klimatområdet fullt ut. Därför är kärnkraften ett attraktivt alternativ som baskraft.

När det kommer till grundläggande infrastruktur i samhället är Moderaterna ett parti som tycker att staten har ett ansvar. Energisystem, vägar och sjukhus ger tillsammans något mer än glassbilarna. Vi är ett land, och vi gör saker ihop.

Vi säkrar saker för våra medborgare och skapar trygghet och säkerhet. Infrastruktur är en sak. Energitillgång är en annan. Likvärdig möjlighet till skola och utbildning är en del av Sverige. Det är värt någonting. Det är den moderata hållningen till detta. Den skäms jag inte alls för. Vi tar det ansvaret, också i energipolitiken. Det är klart att vi ska ha ett fungerande elsystem. Och det är klart att det ytterst är ett statligt ansvar.

Anf. 75 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr ålderspresident! Det här är inte någon historia som går långt tillbaka. Det är vad Moderaterna sa i den senaste valrörelsen. Man sa att man inte var beredd att ställa sig bakom statliga subventioner till kärnkraft. Och nu föreslår man de största subventionerna någonsin, i något enskilt projekt. Kan man inte lita på vad Ulf Kristersson säger till väljarna? Det är den stora frågan.

Det är klart att alla tycker att det vore bra med mindre volatila priser, om vi kan öka effektmöjligheterna i södra Sverige och lösa alla andra problem som Niklas Wykman radar upp.

Problemet är att om det är kärnkraft som ska vara lösningen kommer vi inte att ha någon lösning på plats de närmaste 10–15 kanske till och med 20 åren. Det är ett gigantiskt problem.

Det är något som väljarna, inte minst i södra Sverige, får ta med sig in i nästa valrörelse. För det första går det inte att lita på vad Ulf Kristersson säger, eftersom förutsättningarna förändras radikalt efter valet. För det andra kommer den enda lösningen man har att levereras om decennier.

Det finns andra lösningar. Niklas Wykman talade om alternativen tidigare. Men nollalternativet är det ingen som föreslår. Teknikalternativet, med framtida teknik, är det inte heller någon som föreslår. Däremot finns det många som föreslår att vi ska nyttja den teknik som redan finns på bättre sätt. Det handlar om kraftvärmen i söder, om vattenkraften i norr, om effektiviseringar och annat. Det backas också upp av forskning och myndigheter. Det som inte backas upp är regeringens politik, förutom av Niklas Wykman och hans kollegor.

Min fråga går tillbaka. Vad är det som har ändrats sedan Ulf Kristersson sa att vi inte ska ha några statliga subventioner till kärnkraft, vilket han gjorde i valrörelsen? Kan man inte lita på hans ord?

Anf. 76 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Herr ålderspresident! Låt mig återvända till mitt anförande. Folk är trötta på det här käbblandet i oändlighet – vem som sa vad och när – på politiskt språk och på konfliktmakeri.

Vi har en verklighet att hantera, Rickard Nordin och Centerpartiet. Där har vi väldigt volatila elpriser. Det skapar problem för hushållen och avslutningsproblem för företagen. Vi har också en klimatomställning att ta ansvar för.

Jag har all respekt för att man kan gå tillbaka och leta efter olika citat och sätta in dem i ett annat sammanhang. Problemet med det är att det inte spelar någon roll. Problemen finns kvar. Det är ett aggressivt Ryssland, som lever på att sälja råvaror och som har energiexport som en mycket viktig intäktskälla och använder den i sitt krig. Och vi har ett väderberoende elsystem, vilket skapar stora problem för våra konsumenter och producenter i svensk ekonomi.

Vi behöver riktiga lösningar, inte politiska oneliners och bråk av olika slag. Därför är jag glad över att Socialdemokraterna trots allt stegvis har närmat sig en position som innebär att vi kan bygga ny kärnkraft i Sverige. Det är tråkigt att det inte blir en ja-röst fullt ut här i dag, men jag är glad för de öppningar som finns framöver.

Man kan lita på Ulf Kristersson. Det här är inte stora subventioner till ett enskilt kraftslag. Det handlar om lån som ska betalas tillbaka. Och en prismekanism och en vinstdelningsmekanism ska säkerställa att projekten kan fullgöra att vinsterna inte blir för stora. Det handlar om ordning och reda, trygghet och stabilitet.

Centerpartiet vill kanske inte ha det elsystemet. Så kan det vara. Men när det kommer till att vara en lösning eller ett problem tänker jag att det måste vara besvärligt att vara Rickard Nordin. Tänk på alla röster som ropar efter breda överenskommelser, från fack till industri – svenska jobb-skapare. Varför ropar de efter breda överenskommelser? Det gör de eftersom de är rädda för Centerpartiet och Rickard Nordin.

(Applåder)

Anf. 77 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr ålderspresident och statsrådet Wykman! Det var intressant att höra anförandet. Mycket skulle jag också kunna skriva under på. Jag reagerar dock på att statsrådet hänvisar till att hushållen behöver baskraft. Det hushållen behöver är låga energipriser. Det är det som är avgörande för hur hushållen ser på det som kommer från uttaget.

När det gäller den prissättning som vi tillämpar för el hade man om man värnade om hushållen och låga elpriser infört Bekenmodellen för länge sedan. Jag har försökt bilda mig en uppfattning om det ens är möjligt. Finns de pusselbitarna? Någon har ju hittat på det, och det är ingen hemlighet att vi har hakat på och kallar det för Sverigepriser.

Det sägs att om man utmanar systemet och säger att man tänker införa ett femte prisområde för exportdelen i dag skulle man i bästa fall kunna implementera det efter ett år. Men det har man inte velat göra, eftersom det givetvis också trillar in pengar i statskassan med det här systemet.

Låt oss säga att det byggs reaktorer. Jag har varit inne på att det inte är någon religion för mig att säga nej på grund av att jag inte tycker om kärnkraft. Men det här systemet, att processa fram det så fort och kostnaden är osäkerheter. Men säg att det nu byggs en ny reaktor och att det strular till sig på kontinenten. Då kommer svenska konsumenter att få betala ett högt pris för samma el som kommer från den reaktorn, och det kommer inte att

stanna på de 80 örena. Om de på kontinenten då är beredda att betala mer för den elen blir det marginalprissättning igen.

Är inte det ett systemfel eller ett problem om hushållen ska få de här låga elpriserna?

Anf. 78 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Herr ålderspresident! Tack, Birger Lahti, för frågan!

Jag uppskattar verkligen de samtal vi har haft om olika saker. Ibland låter det som att vi står väldigt långt ifrån varandra. Det gör vi inte nödvändigtvis alltid, åtminstone inte i fråga om att vi behöver elektricitet i Sverige. Sedan kan vägen dit vara lite annorlunda.

Birger Lahti sätter fingret på ett betydande problem. Att ett antal europeiska länder inte har skött sina elsystem på ett bra sätt har fått väldigt stora konsekvenser, också i Sverige. Men man ska i all ödmjukhet säga att vi inte heller har skött vårt elsystem på bästa sätt. Ifall vi inte hade beroendet av övriga länder, för att kunna importera när vår egen produktion brister, skulle exponeringen såklart vara mindre. Men i och med att vi har avhämt oss mycket av vår baskraft genom de omfattande kärnkraftsnedläggningar vi gjort har vi också skapat ett större beroende till andra länder.

I grund och botten är jag en person som tycker att ömsesidiga beroenden, oavsett om det gäller medmänniskor eller grannländer, bygger mer styrka. Ensam är inte stark, utan tillsammans gör man saker och ting bättre. Jag tycker inte att man ska stänga ned idén om att vi ska hjälpa varandra i Europa och stå starka tillsammans.

Det som Birger Lahti pratar om gällande elprisområdena handlar om europeisk reglering. Det är klart att den har blivit mer svårhanterlig för Sverige eftersom man har stängt ned baskraft i södra Sverige. Man har fått både överföringskapacitetsproblem och mer av volatila priser. Därför är det nu väldigt viktigt att vi kan komma fram med mer baskraft i södra Sverige. Om då den här problematiken inte helt upphör mildras den åtminstone.

Med den här propositionen är vi alla skåningar. Vi ser de problem man har i Skåne, och vi möter dem med det här förslaget. Vi har lyssnat på Carl Johan Sonesson och andras önskemål. Vi går brett fram med förslag om kraftvärme, fjärrvärme och annat som ska hjälpa skåningarna ur den här mycket problematiska situationen.

Anf. 79 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar statsrådet för svaret.

Det finns något som stör mig lite grann i den här diskussionen. Ja, vi har haft nettoimport av el. Jag kommer inte ihåg om det var 2023 eller 2024 som det gällde ungefär 140 timmar; i övrigt var det nettoexport. Men det svaret räcker inte för att förklara de här höga priserna. Vi smittas av höga priser, precis som statsrådet nämner; det finns länder som inte har skött sitt system på ett bra sätt, och det smittar av sig. Men jag kan aldrig inför konsumenter som frågar argumentera att problemet bara skulle ligga i det här. Det finns givetvis fog för det som statsrådet säger, men det räcker inte.

Problemet kommer att kvarstå oavsett om man bygger reaktorer i elprisområde 4. Om problemen med marginalprissättningen kvarstår kommer även den elen att göra att man får betala höga elpriser i elprisområde 4

på grund av det system vi har för priser. Däremot håller jag med statsrådet om att vi står starka gemensamt och inte ska klippa kablar. Men det skulle inte förändra priset för vår exportel med det prissättningssystem som vi har förespråkat. Det vill man dock inte ta i, för det kommer pengar till statskassan med det här systemet.

Hur ser Moderaterna på bränslet till kärnkraften? Ryssland är den största uranexportören och har de lägsta priserna. Även om vi och de andra européerna inte köper deras uran har deras export inte gått ned. Någonstans hamnar det. Den här cykeln gör, vill jag hävda, att Sveriges import av uran har en koppling till att ryssarna fortfarande tjänar pengar på sitt uran. Stör det inte regeringspartiet att det är så här vi får vårt uran?

Anf. 80 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Herr ålderspresident! Låt mig först och främst vara mycket tydlig med att regeringen inte har några pekuniära intressen av att upprätthålla ett dåligt elsystem. Tvärtom slår brister i vårt elsystem långsiktigt hårt även mot de offentliga finanserna. De gör oss mindre produktiva, mindre arbetande och mer sårbara som land. Även om jag inte förstod precis vad Birger Lahti hänvisade till vill jag säga att det inte finns några dolda motiv som handlar om att öka intäkterna till staten med ett dysfunktionellt elsystem. Det tror jag i ärlighetens namn inte heller att socialdemokrater eller andra skulle vilja ägna sig åt. Det är ett betydande problem att det ser ut som det gör.

Vad gäller prissättningen tittar vi nu över elprisområdena, som vi har meddelat. Det är viktigt. Men det ska ändå poängteras att om man inte vill ha stora prisskiftningar inom landet eller mellan länder måste man ha mer av baskraft i södra Sverige och en fungerande överföringskapacitet. Det är kärnan i problemet med att EU-reglerna slår så hårt mot Sverige, framför allt södra Sverige, som de nu gör. Det ska också poängteras att ett dåligt fungerande elsystem drabbar hela landet och alla medborgare, både genom den generellt sett sämre förmåga landet får och genom olika typer av avgifter och skatter som tillkommer på grund av dysfunktionalitet.

När det kommer till Ryssland kan jag säga till Birger Lahti och denna kammare att vi är glada för den breda stöd som finns för att motverka det ryska kriget och den ryska ekonomin. Här står vi eniga, och det ska vi fortsätta att göra. Uran är en fråga som inte är aktuell för den svenska marknaden. Men här ska man konstatera att Ryssland har mycket av andra stora exportintäkter som också kommer från energisektorn, inte minst från gas och olja. Att bygga ny kärnkraft i Sverige är också ett sätt att göra Europa och Sverige mindre beroende av den ryska gasen. Det är ett hårt slag mot den ryska krigsekonomin.

Anf. 81 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr ålderspresident! Jag vill rikta ett stort tack till Niklas Wykman för att han deltar i debatten. Jag tycker att det är väldigt bra när statsråd gör det.

Jag vill börja lite grann med historieberedningen. Låt oss gå tillbaka till den tid då Moderaterna styrde förra gången, det vill säga allianstiden. Det är den tid som Niklas Wykman verkar drömma sig tillbaka till vad gäller elsystemet. Men då var Sverige på årsbasis beroende av import av bland annat tysk och polsk kolkraft. Det är bara att gå tillbaka och kolla på statistiken för hur energibalansen såg ut då.

Sedan säger Niklas Wykman att det är viktigt att bygga ut elsystemet. Där kan vi också kolla hur det går i verkligheten. När vi lämnade över regeringsmakten 2022 hade vi det största elöverskottet och de lägsta elpriserna i Europa. Vi hade också en historiskt hög utbyggnadstakt på ungefär 3 gigawatt per år. Nu har den kollapsat. Sedan regeringen tog över och fram till i år minskade den med 50 procent, och den ser ut att minska ännu mer, kanske med 75 procent, till nästa år. Där går utvecklingen åt helt fel håll. Dessutom har vi ett ökat fossilberoende, tvärt emot vad Niklas Wykman säger sig vilja åstadkomma, genom kraftiga subventioner till fossila bränslen, varav 50 procent är av okänt ursprung och kanske kommer från Ryssland.

Niklas Wykman säger också att det alternativa sättet att balansera det förnybara, det vill säga grön baskraft, inte finns. Då kan jag berätta för Niklas Wykman att jag har ägnat mig åt att resa runt och titta på de anläggningar som finns runt om i Sverige och de tekniker som redan används för produktion. Jag ska berätta lite mer om det i min nästa replik, för snart tar min talartid slut.

Slutligen vill jag återigen ställa en fråga som vi inte har fått svar på. Det blir väl sista chansen. Vem ska betala straffskatten för ny kärnkraft?

Anf. 82 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Herr ålderspresident! Något som Miljöpartiet och Centerpartiet har gemensamt – förutom att vara ett stort problem för Socialdemokraterna såklart – är att det är politisk arkeologi som gäller för dem. Man ska blicka tillbaka och ha mycket diskussion om vad som varit. Anledningen till att vi inte riktigt känner behov av att delta i detta, herr ålderspresident, är dels att det inte löser något aktuellt samhällsproblem, dels att alla som vill veta vad som har gått snett i Sverige kan läsa Göran Perssons memoarer, där han mycket noggrant och skrytsamt går igenom hur man till exempel stängde ned Barsebäck och hur det sedan har fortsatt i Sverige. Det finns nedtecknat från högsta ort, så det är inte så stor idé att prata mer om det. Det är bekanta siffror. Den som låg bakom det har dessutom skrutit om det för egen maskin. Det är klart att alla som vill kan läsa på.

Vårt arbete handlar om att lösa de problem Sverige har. Det är fråga om volatila elpriser, problem med att ansluta till elnätet och ett europeiskt beroende av rysk gas, för att nämna tre betydande exempel. Det här skapar svårigheter för bland annat den gröna omställningen, nya jobb och högre löner i Sverige.

Jag har lyssnat på Linus Laksos tidigare argument om kostnaderna för detta. Han talar om tiotusentals kronor per år och hushåll, flera tusen miljarder och så vidare. Det här är ett mycket avgränsat program. Det syftar till att möjliggöra att man kan bygga motsvarande fyra fullskaliga reaktorer. Enligt utredningens huvudbedömning – fördringsalternativet – är det fråga om 600 miljarder kronor. Tänker man sig att de drivs 60 år är det 10 miljarder kronor per år. Jag säger inte att det är den exakta kostnaden, men det är mycket svårt att förstå vad man hittar för andra kostnader utöver hela kostnaden för att bygga reaktorerna. Men det kanske Linus Lakso har ett begåvat svar på.

Anf. 83 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr ålderspresident! Jag noterar att jag inte fick svar på frågan om vem som ska betala den straffskatt som ska bekosta CFD-kontrakten, eller differenskontrakten, som det kallas.

Vad man får för resultat beror på vad man stoppar in för siffror. Där har regeringen stoppat in glädjekalkyler vad gäller både kostnaden för ny kärnkraft, byggtiden och framtida elpris.

Man kan alltid manipulera en beräkning. Men jag har bett riksdagens utredningstjänst att stoppa in lite mer realistiska siffror. Det var dem jag hänvisade till i mitt anförande. Då hamnar vi på de beloppen.

Speciellt om kostnaderna enbart ska läggas på hushållen handlar det om att det kommer att kosta kanske 1 000 kronor eller mer i månaden per år i 40 år.

Jag ska också berätta lite grann om vad som faktiskt existerar i verkligheten. Jag skulle rekommendera Niklas Wykman att lämna Stockholms tullar och sitt kontor och resa runt.

Jag har nämligen besökt till exempel Göteborg Energi som redan i dag har gasturbiner, och det fungerar. Jag har besökt Skellefteå Kraft som effekthöjer vattenkraften i Rengård i Skellefteälven.

Jag har besökt Mälarenergi som redan har invigt ett värmelager som kan göra kraftvärmen mer flexibel. I Finspång tillverkas gasturbinerna. I Ludvika tillverkas den kraftelektronik som kan balansera ett system med mycket förnybar energi vad gäller kraftelektronik, svängmassa, spänningsreglering och så vidare.

Jag har besökt Vattenfalls pumpkraftverk som man håller på att återuppta i Juktan i Västerbottens inland.

Det här är tekniker som finns och som fungerar. Det är inga enhörningar. De enhörningarna finns nog mer på Niklas Wykmans kontor i hans beräkningar av kostnaderna.

Här är sista chansen att svara. Är det hushållen eller industrin som ska betala? Vem är det som ska betala kärnkraftsskatten som detta kommer att innebära?

Anf. 84 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Herr ålderspresident! Det kanske till och med kommer en resedagbok från Linus alla resor runt om i Sverige. Jag tror att de flesta av oss som ägnar oss åt att försöka förbättra Sverige också skulle kunna vara med och skriva en sådan.

När det kommer till kostnaderna talas det igen om tusentals miljarder. Det skapar en oro om att Linus Lakso kanske inte har förstått alla delarna i förslaget.

Det finns en vinstdelningsmekanism som består av tre delar. Man ska kunna få tillgång till billigare lån. Man ska ha en CFD som säkerställer att man kan gå vidare med projekt och genomföra dem. Sedan finns också delen med risk- och vinstdelningsmekanism.

Ifall det till exempel finns en investering på 300 miljarder säger Linus att det ska leda till att tusentals miljarder ska betalas. Det en risk- och vinstdelningsmekanism syftar till är att det inte ska bli så.

Visar det sig att projektet är väldigt lönsamma kommer räntan på lånen att höjas eller CFD:n att sänkas. På så sätt kommer det att återföras mer pengar tillbaka till skattebetalarna.

Här finns tre olika typer av mekanismer. I bästa fall är det så att Linus Lakso har utelämnat den tredje och sista mekanismen. Ifall man skulle betala in tusentals miljarder för investeringar på några hundra miljarder talar vi i sådana fall om en väldigt hög avkastning.

Det finns en begränsning för hög avkastning i det tredje benet i förslaget. Ifall avkastningen skulle visa sig bli väldigt hög sker det i sådana fall en återbetalning. Kanske har Linus Lakso inte fullt ut tagit in det i sin bedömning av detta.

Linus Lakso har dock det stora testet kvar. Ifall han har rätt, varför har då så stora delar av svensk fackföreningsrörelse och så många stora gamla svenska industriföretag, det svenska näringslivet och svenska energibolag fel?

Det är en tung uppgift för Linus Lakso att förklara för alla framgångsrika svenska bolag, stora delar av svensk fackföreningsrörelse och svenskt näringsliv varför han har rätt och alla de har fel.

(Applåder)

Anf. 85 JOSEF FRANSSON (SD):

Herr ålderspresident! I dag debatterar vi NU20, *Finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft*. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet i dess helhet.

Jag menar att det är ett viktigt steg på vägen för att Sverige ska få en ny planerbar och miljövänlig kraft så att vi kan återskapa ett robust energisystem med konkurrenskraftiga priser.

Man kan också säga i sammanhanget att vi egentligen aldrig hade behövt vara här. Vi ska nu ge någon form av stöd till kärnkraften, även om vi diskuterar lite grann vad det stödet kommer att innebära. Det beror på tidigare politiska misstag.

Statliga Vattenfall hade med enkelhet kunnat förnya sin kärnkraftspark successivt bland annat med de pengar man plöjde ned i Nuonaffären eller på tysk kolkraft.

Socialdemokraternas och Centerpartiets historiska kärnkraftsmotstånd har kostat Sverige otaliga miljarder. Tyvärr fortsätter man på samma spår här i dag.

Herr ålderspresident! Jag vill reagera lite grann på den alternativa politiken som presenteras. Det är den politik som oppositionen står för när man här i dag tänker rösta emot vägen till ny kärnkraft.

Jag ska läsa upp ett stycke från den gemensamma reservationen från S, V, C och MP. Det står att ”det är mycket tveksamt om just kärnkraft ska vara det givna valet för att möta de utmaningar och nå de mål som regeringen listar i propositionen när det samtidigt finns flera alternativa lösningar. Dessa alternativ inkluderar höjd effekt i vattenkraften och kraftvärmen, en mer flexibel elanvändning, gasturbiner drivna med förnybara bränslen och olika former av energilagring”. Detta var alltså ett citat från reservationen.

Jag menar att detta inte alls är några alternativa lösningar. Rent tekniskt kan man åstadkomma mycket. Men lägger man på ekonomi som en faktor för att industrin ska kunna ha konkurrenskraftiga priser är detta ungefär lika realistiskt som ett barns fantasier om rosa flygande enhörningar.

Jag ska försöka att bryta ned alternativen lite grann. Vi börjar med ökad effekt i vattenkraft och kraftvärme, som syftar till att reglera vindkraften på ett mer effektivt sätt.

Det är klart att det är möjligt. Men jag har svårt att se att det åtminstone i närtid kan hjälpa balanseringen av vindkraften mer än på marginalen. Det tar också tid att bygga upp.

Rickard Nordin nämnde tidigare i debatten att det fanns potential att öka effekten i svenska vattenkraftverk med motsvarande fyra kärnkraftverk eller 4 gigawatt.

Till att börja med är det inte någon ny energi som tillförs, utan det handlar bara om när man använder effekten. Men det som Nordin helt verkar ha glömt är tidshorisonten. Det här är ingenting som man gör i en handvändning.

Det här är ingenting som man gör innan ny kärnkraft är på plats. Det handlar om ett antal decennier innan man kan nå ett sådant mål. I en rapport som behandlade just detta nämndes 2050.

Det kommer också med en mängd andra utmaningar och konsekvenser. Det är inte så enkelt att man bara kan slänga sig med sådana saker utan att verkligen fördjupa sig.

Jag går vidare. Man talar från oppositionen om mer flexibel användning som ett alternativ till kärnkraft. Återigen kan det på marginalen kapa toppar och minska dalar i användningen. Men i det stora hela löser det definitivt inte Sveriges behov av planerbar kraft. Det gäller särskilt inte från en säsong till en annan. Det kan möjligen vara från en dag till en annan.

Sanningen är att priselasticiteten är nära på noll när det kommer till el. Sjukhus, industrier, skolor och så vidare kan inte i någon avgörande utsträckning planera sin förbrukning efter elpriset, utan de behöver kraften när de behöver den. Prismekanismerna på en marknad fungerar inte för el på det sättet. Snälla, släpp det och gå vidare!

Sedan nämner man gasturbiner drivna med förnybara bränslen, igen som alternativ till kärnkraft. Tidigare debattörer har redan ställt frågorna. Men jag hade gärna velat se att man berättade och satte siffror på det. Var ska gasen komma ifrån om det inte är naturgas?

Biogasens potential är högst begränsad, och då återstår bara vätgas. Återigen är det tekniskt inte några problem. Det är möjligt att reglera med vätgas och gasturbiner. Men det är förenat med stora investeringskostnader såväl som massiva energiförluster.

Att producera vätgas, lagra densamma och sedan använda den för att åter producera el i en gasturbin är förenat med energiförluster på ungefär 70 procent.

Om vi har ett genomsnittligt elpris på ett par kronor i Sverige skulle en sådan investering alldeles säkert kunna bära sig. Men kan vi ha så höga elpriser? Kommer några industriföretag att kunna verka i Sverige då? Förra året var Sveriges genomsnittliga elpris på spotmarknaden runt 60 öre, kanske något mer.

Berätta gärna i detalj, ni i oppositionen, vad ni menar med grön gas och hur den ska produceras! Hur ska den användas, och i vilka mängder? Då skulle jag och vi andra här i kammaren få möjlighet att granska och analysera de förslag som kommer från er. Då kommer det också att bli uppenbart hur verklighetsfrånvänt det här är.

Herr ålderspresident! Jag går vidare till lagring, som man också nämner som en del i alternativen till ny kärnkraft. Det kan betyda många saker. Våra vattenkraftsdammar är lagrad energi, och jag tror faktiskt själv att de längst hängande frukterna finns just där när det handlar om att öka lagringskapaciteten. Men jag tror inte att det är det som avses i reservationen, utan den handlar snarast om vätgas och batterier.

Vätgas har jag redan nämnt, så nu tänkte jag säga några ord om batterier. Till er som menar att batterier skulle vara en lösning på fluktuationer i elleveranserna och använder detta påstående i er argumentation skulle jag vilja säga: Det är helt verklighetsfrånvänt!

Om man gör minsta ansträngning för att räkna på det här framstår storskalig lagring i batterier inte alls som något särskilt trevligt alternativ. Det är extremt resurskrävande och extremt kostsamt. När jag själv försöker göra beräkningar för en sådan investering hamnar jag på åtminstone en bra bit över 10 kronor per kilowattimme, om man tänker sig att en vindkraftspark ska kompletteras med batterier för att kunna leverera en jämn ström. Det behövs alltså mer än 10 kronor per kilowattimme för att man ska kunna bekosta sin investering.

Återigen: Glöm och gå vidare! Batterier kommer aldrig att kunna användas till annat än väldigt specifika systemtjänster såsom effekttreglering på sekundnivå.

Sedan kommer vi till vindkraften. Den nämns förvisso inte i reservationen i dag, men i tidigare energidebatter är det ständigt denna vindkraft som kommer tillbaka. Det är häpnadsväckande att se hur oppositionen ropar på mer vindkraft för att lösa de problem som vindkraften har medfört.

Här i dag har man sagt att företagen behöver ny energi snabbare än på de tio år vi räknar med att det kommer att ta att bygga ny kärnkraft. Men även om det vore sant att man kan bygga ut så stora mängder vindkraft på så kort tid löser inte det effektsituationen.

Nu ska jag berätta en sak, och jag hoppas att ni spetsar öronen. Tittar man på statistiken över energitillskott från vindkraft och svensk export, alltså nettoexport, av energi ser man att korrelationen är väldigt hög. Det är klart att det är variationer från år till år, men i princip gäller detta: När vi installerar mer vindkraft i Sverige ökar exporten med ungefär lika mycket. Titta på de senaste tio åren så ser ni en nästan perfekt korrelation! Hur kan då ny vindkraft lösa dagens problem för dagens industri? Kontentan är att den inte gör det.

Jag måste nämna någonting om solceller också. Vi har ett miljöparti här i riksdagen som tycker att vi ska ha ett mål om en utbyggnad av 30 terawattimmar solet senast till 2030. Det skulle innebära en installerad effekt på en bit över 30 gigawatt. Det betyder att en solig sommardag, när industrin är stängd och vi ligger på stranden och lapar sol, kommer solkraften under en viss timme att leverera in en effekt motsvarande 30 kärnkraftverk. En varm sommardag ligger förbrukningen på kanske 12–13 gigawatt. Är det då lämpligt att trycka in 30 gigawatt solet utöver det man inte kan reglera med till exempel vindkraft och vattenkraft? Nej, det är det inte.

Vad gäller solkraft över huvud taget tycker jag alltid att det är angeläget att lyfta att solkraft levererar under sommarmånaderna. Under vintermånaderna levererar solkraft i princip inte över huvud taget. Men det är på vintern svensk industri och svenska hushåll är i allra störst behov av energi

och effekt. Den slutsats jag drar är att solkraft i Sverige aldrig kan bli annat än en hobby. Det är totalt vansinne med storskalig solkraft i Sverige.

Till slut skulle jag vilja säga någonting om kostnader. Oppositionen har ägnat nästan hela debatten åt att kräva svar på vad utbyggnaden av kärnkraften ska kosta. Men den mest relevanta frågan i sammanhanget är: Vad är samhällskostnaden för ett dysfunktionellt energisystem? Den är hög. Det tickar på.

Det handlar om uteblivna investeringar i industrin, inte minst, men även om bostäder och annat. Det handlar om tiotals miljarder årligen i uteblivna investeringar, och vi tappar jobb och tillväxt. Där borde debatten också landa: Alternativkostnaden för att inte bygga kärnkraft eller ny baskraft är mycket hög.

Anf. 86 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr ålderspresident! Tack för anförandet, Josef Fransson!

Anförandet landar hela tiden i att alla kraftslag förutom kärnkraft är dåliga. Det är den tolkning man gör när man lyssnar på Josef Franssons anförande. Jag tänkte inte begära replik, för jag är så hungrig efter den långa debatten, men jag kunde inte låta bli att ställa en fråga.

Ledamoten sågar helt möjligheterna att höja effekten på vattenkraften och säger att det skulle ta decennier. Då frågar jag: Vet Josef Fransson hur lång tid det tog för Skellefteå Kraft att dubblera effekten på ett vattenkraftverk i Skellefteälven från det att beslutet fattades till dess att stationen började producera dubbel effekt? Låt höra!

Anf. 87 JOSEF FRANSSON (SD) replik:

Herr ålderspresident! Svaret på den direkta frågan är: ingen aning.

Alla kraftslag är dåliga utom kärnkraft, säger Birger Lahti att jag har sagt. Det är egentligen inte vad jag säger eller vad någon annan här inne har sagt tidigare heller, för den delen.

Det handlar om att Sveriges energisystem behöver ny baskraft. Där är kärnkraften ett mycket attraktivt alternativ kopplat till kostnad och dessutom förenat med väldigt låga utsläpp. Kärnkraften är miljövänlig. Alternativen är kol, olja och gas, och vi har ju gemensamt bestämt här i kammaren att vi inte vill satsa på det. Då återstår bara kärnkraft. Det är det enda energislag som är uppskalbart på det sätt som vi behöver i dag.

Låt mig komma tillbaka till Skellefteå Kraft och deras utbyggnad. Det beror ju på vilka förutsättningar man har. De kanske hade en väldigt lågt hängande frukt genom att byta ut gammal teknik. Det kan finnas ytterligare sådana fall där man kan göra investeringar som ger resultat väldigt fort.

Men ska man bygga ut en hel älv hjälper det inte att bygga på en kraftdamm. Då får man kanske för mycket vatten i nästa kraftdamm. Då måste man bygga om den, och så får man för mycket vatten i nästa kraftdamm. Sedan får man kanske alldeles för snabba fluktuationer i vattennivå, och man kan ha eventuella vattendomar och sådant att förhålla sig till.

På det stora hela är det inte så enkelt som oppositionen vill göra gällande. Det är avancerat och komplext, och det kommer att ta tid. I den rapport som jag tror att Rickard Nordin hänvisade till tidigare – jag hoppas i alla fall att det är samma rapport – nämndes att fyra kärnkraftverk i effekt skulle kunna vara på plats runt 2050. Då ska man också ha med sig att det

inte är någon ny effekt. Det är bara det att man har flyttat den från en tidpunkt till en annan för att lösa vindkraftens inneboende problem.

Anf. 88 BIRGER LAHTI (V) replik:

Herr ålderspresident! Tack, Josef Fransson, för svaret!

Fyra år är svaret på frågan om hur lång tid det tog från det att Skellefteå Kraft började söka tillstånd för att byta ut en turbin till dess att effekten fördubblades. Rengårds kraftstation heter stationen – du kan googla på det efter debatten. Och det finns många sådana exempel.

Det är ingen som vill bygga ut en ny älv. Det finns inte på kartan; det tror jag att alla är överens om. Men det finns stor potential i vattenkraften, som ledamoten själv var inne på, om man har ett helt älvsystem med många kraftstationer och samkör dem. Det finns mycket att göra, och jag hävdar inte att alla kommer att göra det på fyra år. Men ledamoten sa att det kommer att dröja decennier innan man får effekter, och det stämmer inte heller.

Det var därför jag reagerade och begärde replik. Man kan inte bara svartmåla. Jag har sagt det tidigare: Man kan säga vilka lögnar som helst i talarstolen och komma undan med det. Därför ville jag ha sagt att det inte är sant att det skulle ta decennier. Det finns effekt att ta.

Jag ställde en fråga till regeringspartiet Moderaterna som jag nu vill ställa till Sverigedemokraterna, som ju i många andra sammanhang vurmär för marknadsmekanismer och marknadskrafter. Säg att man hade gått ut och sagt: Vem kan leverera dessa systemnyttor i prisområde 4, och till vilken prislapp? Det finns många olika system. Jag vet inte alls vad det skulle handla om, men kärnkraften är inte det allena rådande svaret på den frågan. Men säg att man skulle testa att fråga om någon ville räkna på detta och vilket pris det då skulle bli. Tror inte Sverigedemokraterna att någon aktör då skulle säga: ”Det här fixar vi, och det blir inte med kärnkraft”?

Låt mig vara tydlig: Jag säger inte detta för att jag inte tror att också kärnkraften har sina fördelar utan för att jag vill spara pengar.

Anf. 89 JOSEF FRANSSON (SD) replik:

Herr ålderspresident! Jag känner mig helt övertygad om detta: Om vi hade haft en kärnkraftsvänlig inställning brett över blockgränserna de senaste årtiondena och inte totalt krossat och förstört Sveriges elmarknad med vindkraft, om vi hade haft stabila elpriser och en stabil politik, hade kärnkraften stått på egna ben. Att ingen har vågat investera i kärnkraft de senaste åren, åtminstone inte självständigt, beror ju just på det: politisk osäkerhet och att man inte vet vart priserna tar vägen.

Ett tag har vi jättelåga elpriser. Sedan lägger vi ned en massa kärnkraftverk, och helt plötsligt blir priserna jättehöga. Då, när priserna sticker upp, kanske det förvisso blir lite mer intressant att investera. Men då återstår fortfarande den politiska ovissheten. Vad händer om, gud förbjude, de rödgröna skulle vinna nästa val? Hur många år till klarar vi att svensk industri står och väntar på att få effekttilldelning trots att vi exporterar? För vartenda nytt vindkraftverk vi installerar exporterar vi lika mycket. Men elen stannar inte i Sverige. Den är mer eller mindre obrukbar i Sverige så som det ser ut. Titta på de siffrorna!

Som sagt: Det finns inget egenvärde i kärnkraft. Baskraft finns det egenvärde i, och där är kärnkraften – tyvärr, om man har den synvinkeln – det enda alternativ som är skalbart och mer eller mindre utsläppsfritt.

Anf. 90 LAILA NARAGHI (S):

Herr ålderspresident! Förra året kom 7 procent av all svenskproducerad el från kärnkraften i Oskarshamn. Där, i min hemkommun, finns också allt Sveriges högaktiva kärnavfall i mellanlagret Clab. Utan Clab kan inget kärnkraftverk köras.

Vi har även det världsunika Äspölaboratoriet och kapsellaboratoriet för forskningen om slutförvaret. Där finns också M/S Sigrids hemmahamn, fartyget som transporterar allt kärnbränsle.

Utan denna elproduktion, utan mellanlagret, utan forskningen och utan fartyget som finns i Oskarshamn skulle Sverige vara elektricitetsfattigare.

Hemma är vi stolta över det vi bidrar med. Det skapas av företag och löntagare i god samverkan med politiken och till gagn för hela Sverige.

Herr ålderspresident! I Oskarshamn har vi vinnlagt oss om att ha bred politisk enighet kring frågor som rör kärnkraft. Vi sätter säkerheten främst och lägger stor vikt vid demokratisk förankring, vetenskap och forskning.

Exempelvis har kärnavfallet tagit mycket tid från kommunstyrelse, kommunfullmäktige och kommunal förvaltning. Självklart har det haft undanträngningseffekter. Men vi har satt en ära i att ta dessa frågor på största allvar och ta vår del av ansvaret. Det borde politiken nationellt också göra.

Men, herr ålderspresident, över tid har vi tyvärr sett hur kärnkraften i stället använts som accessoar för att markera ideologisk identitet, skapa konflikt och vinna opinion, kanske någon enstaka procentenhet för den som är nära riksdagssparren. Det är ovärdigt. Svensk kärnkraft tarvar större respekt – av flera skäl.

För det första: Kärnkraft är förknippat med risker för människor, djur och natur. Det vet vi som bor nära och som har det geografiska områdesansvaret. Säkerheten måste sättas främst. Vi tar riskerna på stort allvar.

I Oskarshamn vet vi att det är möjligt att förse Sverige med kärnkraftsel på ett för omgivningen säkert sätt. Men det lättsinne en del politiker behandlar frågan om kärnkraft med är inte seriöst – varken vetenskapligt eller demokratiskt.

För det andra: Kärnkraften är nödvändig för välfärd, jobb och tillväxt. Behovet av el är stort och kommer att bli större. Att minimera kärnkraftens betydelse är inte verklighetsförankrat. Sverige behöver mer kärnkraftsel, inte mindre.

För det tredje: Kärnkraft är en vetenskap för att producera el. Det är inte en religion att tillbe eller en ideologi att ställa mot andra. Det är fullt möjligt – och nödvändigt – för Sverige att satsa på flera energislag samtidigt. Att framställa det som att det är antingen eller gynnar varken svensk kärnkraft eller vår energiförsörjning.

Herr ålderspresident! Det krävs blocköverskridande överenskommelser, handslag, för att garantera satsningar på svensk kärnkraft. Det har upprepats av näringslivets företrädare. Det krävs långsiktighet, att man vet att politikens beslut ligger fast, för att långsiktiga investeringar ska komma till.

Herr ålderspresident och ärade kollegor! Jag är uppvuxen med en ensamstående mamma som under hela min uppväxt jobbade ute på Simpe-

Prot. 2024/25:120
21 maj

*Finansiering och
riskdelning vid
investeringar i
ny kärnkraft*

varp, på OKG. Hon tog bussen kvart i sju från staden, varje morgon. Hon var tolk och översättare, och även guide.

Jag har själv jobbat på SKB, Svensk Kärnbränslehantering. Under ett par somrar var jag guide i Äspö-tunneln. Där tog jag tillsammans med mina kollegor emot mängder av besökare som ville lära sig om hur Sverige tar hand om sitt använda kärnbränsle i Oskarshamn.

Det är knappast någon hemlighet att jag – liksom många oskarshamnare och andra hemma i Kalmar län – har nära band till och kontakter med kärnkraften och annan industri hemma: Scania, Saft, Press Kogyo, Lilje-holmens och många fler. Det är jag stolt över. Jag är också stolt över att få vara folkvald från denna bygd, att som representant ha i uppdrag att arbeta för våra frågor här i riksdagen, frågor som i grunden handlar om jobben och välfärden i hela Sverige.

Men ibland, herr ålderspresident, har jag fått höra, lite föraktfullt, att jag är indoktrinerad och att vi oskarshamnare skulle vara köpta av industrin. Det är ett cyniskt och respektlöst sätt att se på oss, inte minst i ljuset av allt som Oskarshamn bidrar med till svensk elförsörjning, bnp och tillväxt och som alla svenskar har nytta av.

Men framför allt är det fel. Vi är inte indoktrinerade eller köpta. Där-emot är vi mer pålästa och medvetna – för att vi måste. Det handlar ju om vårt närområde, vår natur, våra bäckar, våra gullvivegläntor och våra sten-rösen – dem har vi många av i Småland. Det handlar om havet och om skogen där vi vandrar. Det handlar också om dem vi älskar – våra barn, familjer, vänner och släktingar.

Vi är ju inte dumma. Vi må inte vara storstadsbor, men stockholmare är faktiskt inte smartare än lantisar. Självklart vill vi leva säkert och tryggt.

Det är också därför vi fäster så stor vikt vid säkerheten, med allt vad det innebär. Vi fäster vikt vid kärnkraftsindustrins eget säkerhetsarbete, vid oberoende granskningar, vid vetenskap och akademi, vid mediernas roll, vid expertmyndigheten SSM, vid länsstyrelsens säkerhetsarbete och så vidare.

Vi fäster också, herr ålderspresident, stor vikt vid den lagfästa rätten för vår kommun att ha inflytande och kontroll, vilket jag tidigare lyft här i kammaren.

Transparens, tillit och förankring är nödvändigt för säkerheten och där-med för kärnkraften som sådan. Det önskar jag verkligen att politiken nationellt tog intryck av. Därför, herr ålderspresident, är det lika bedrövligt att lyssna på politiska företrädare som vill avveckla kärnkraften och blunda för konsekvenserna för jobben och välfärden som att lyssna på dem som framställer ny kärnkraft som något man kan smälla upp var som helst och blundar för de säkerhetsåtaganden som krävs. Men allra mest bedrövlig är frånvaron av ett gemensamt ansvarstagande.

Herr ålderspresident! Vi lever i en demokrati, och denna regering kommer inte att sitta i 80 år till. Det kommer inte heller nästa socialdemokratiskt ledda regering att göra. Regeringar kommer och går, men kärnkraften består. Stora investeringar över uppemot 80 år kräver långsiktiga spelregler. Den som är intresserad av att Sverige ska ha kärnkraft bör investera sin tid i att nå samling i dessa frågor och att fundera på hur vi kan skapa bred uppslutning kring detta. Det är bara så vi kan säkra Sverige som kärnkraftsland.

Samling får man genom tålmodigt arbete för kunskap och förankring, genom att bygga tillit och transparens, genom att göra handslag och hedra dem. Den som tjafsar, är oseriös och söker snabba poäng går kärnkraftsmotståndarnas ärenden, oavsett om det är medvetet eller omedvetet. Många gånger har jag lyssnat på vad vissa regeringsföreträdare har sagt och undrat om de förstår vilken björntjänst de gör svensk kärnkraft och oss i Oskarshamn.

Herr ålderspresident! "Samling" måste vara ledordet. I grunden handlar det om att Socialdemokraterna och Moderaterna behöver komma överens och hålla fast vid det. Ska något hålla över tid är konflikt inte lösningen. Det är möjligt att komma överens. I Oskarshamn styr vi ihop, liksom på flera håll runt om i landet.

Nationellt har vi haft bra möten där vi enats om de lagändringar kring civilrätten som nu genomförs. Samtal mellan våra två partier pågår också när det gäller kärnkraften. Ett idogt arbete har gjorts för att komma hit och för att söka nå samling. Jag välkomnar de nya melodier som börjat höras. Jag hoppas att de kommer att ge resultat.

Dagens situation, som framträtt bara de senaste månaderna, är förvisso glädjande men fortfarande otillräcklig, för majoritetens besked i dag i kammaren bortser från marknadens kanske främsta princip: Det krävs företaget som vill satsa för att det ska bli business. Staten kan inte lösa uppgiften utan ett näringsliv som litar på spelreglerna långsiktigt. Utan sådana spelar det mindre eller kanske ingen roll hur mycket pengar staten går in med. Då blir det skattebetalarna som åker på att betala risktagandet. Därför, herr ålderspresident, måste vi lära av historien i stället för att upprepa den.

Kärnkraften och energiförsörjningen bör ses som själva definitionen av sådant vi som land behöver arbeta med på lång sikt och gemensamt, så att näringslivet får långsiktiga spelregler, just som de efterfrågat. Företagen kan och vill kliva in i ekvationen. Staten kommer inte att klara det själv, som sagt.

Jag vill verkligen tro att Moderaterna har det inom sig att uppamma tillräcklig respekt, också nationellt, för oss socialdemokrater, människorna vi företräder och det vi kommer till bordet med så att politiken kan åstadkomma tydliga besked om de långsiktiga villkoren. Näringslivet får då vad Jacob Wallenberg och Jan-Olof Jacke från Svenskt Näringsliv efterfrågade på DN Debatt i slutet av november: ett glasklart gemensamt besked om kärnkraftens och vindkraftens framtid.

Herr ålderspresident! Det besked svenskarna får i dag av regeringen borde vara att det blir ett handslag med Socialdemokraterna, där det satsas på såväl kärnkraft som vindkraft. Det krävs för att nå den samling som är nödvändig. Ett handslag om kärnkraft och vindkraft skulle skapa den typ av blocköverskridande förankring hos Socialdemokraterna och Moderaterna som krävs och som näringslivet efterfrågat. På så vis skulle bred politisk samling leda vägen för näringslivet. På så vis kan också skattebetalarnas plånböcker fredas i högre grad.

Herr ålderspresident! Hur mycket man än ser kärnkraftens fördelar, vilket jag verkligen gör, byggs kärnkraft inte på en dag. När det byggdes kärnkraft i Oskarshamn tog det tid. Det gick många år mellan proposition och färdig reaktor. Det är inget konstigt. Det är en avancerad och potent teknik vi talar om. Men som bekant behöver vi mer el här och nu. Det vet

alla, inte minst svenska konsumenter och företag. Därför behövs såklart även vindkraften, gärna till havs. Vindkraft går betydligt snabbare att bygga. Det går inte att blunda för.

Herr ålderspresident! Medborgarna och arbetsmarknadens parter förväntar sig att vi folkvalda samarbetar för att lösa vår tids stora problem, som energiförsörjningen. Demokratien måste leverera, särskilt i tider som dessa. Varken svensk kärnkraft eller landets medborgare är betjänta av att kärnkraften är ett slagträ i debatten. Det vet vi i Oskarshamn, som levtt belägrade genom decennier av politiskt skyttegravskrig.

Historiens läxa är att Socialdemokraterna och Moderaterna behöver enas om ett helhetsgrepp för att garantera svensk kärnkraft. Det håller inte att peka finger. Förutsättningarna finns att komma överens, om vi båda vill.

Anf. 91 LARS ENGSUND (M):

Herr ålderspresident! På ett riksdagsseminarium tidigare i vår träffade jag Björn Rosengren. Mitt i sitt anförande råkade han säga: Jag lade ned kärnkraften, och det var ju korkat.

Låt oss lägga det tragiska avsnittet i vårt elsystems historia till handlingarna. De rödgrönas politik har bidragit till nedläggning av välfungerande baskraft, framför allt i Sydsverige. Vi ska i stället fokusera på var vi står här och nu. Vi ser ett elsystem som åsamkar företag volatila priser och effektbrist, framför allt i Sydsverige. Besök dem och fråga vad problemet är, så får ni ett entydigt svar: Gör något åt saken nu!

Det finns inga exempel i världen där energifattigdom ger välbefinn till samhället. Vi behöver förstå att vi inte kan lita till väderberoende kraftkällor. Det fungerar inte. Man pratar om att utbyggda väderberoende kraftkällor, främst vindkraft och solkraft tillsammans med kraftelektronik, batterilagring och vätgaslagring ska leverera den effekt vi behöver och förse elsystemet med de egenskaper och stödtjänster som behövs i ett robust elsystem – detta i stället för leveranssäker, 24:7-producerande baskraft.

Herr ålderspresident! När kommer detta? Var finns detta? Vad kommer det att kosta? Har ni koll på storheterna i systemen? Nej, sanningen är att man helt enkelt inte har koll på vare sig storheter eller fysik. Det går inte att lura naturlagar. Vi behöver baskraft. Baskraften har tjänat oss väl i decennier.

Den typ av frågeställningar som diskuteras i dag med volatilitet, effektbrist med mera finns inte innan den väderberoende kraften kom in i vårt elsystem. Elsystemet fungerade alldeles utmärkt med enkom baskraft. Baskraften är en förutsättning för att vi ska kunna ha väderberoende kraft i systemet. Se er om i världen, eller se på Tyskland! Det fungerar inte. Man har fått återstarta kolkraftverk för att ersätta nedlagd kärnkraft.

Herr ålderspresident! Som gammal ingenjör i kärnkraftsbranschen vill jag försöka ta död på två klyschor som används flitigt. Man säger att det är dyrt med kärnkraft och att det tar lång tid att bygga. Man hänvisar till Finland 5, Hinkley Point och Vogtle i USA. Har ni varit där och frågat vad problemen berodde på och tagit reda på varför de projekten gick fel? Har någon kikat på vad som hände i Sverige mellan 1966 och 1985?

Om man jämför projekt med varandra måste man ha en jämförelsebas. Man ska jämföra päron med päron och äpplen med äpplen. Glöm inte det! Projekt som går dåligt beror vanligen på att man inte har koll på sin till-

ståndshantering, konstruktion och logistik och inte har säkrat sina leverantörskedjor, för att ta några exempel. Jag har besökt Finland 5 och Vogtle i USA och inhämtat kunskaper och erfarenheter. Det är entydigt att dessa problem finns och fanns i de projekten.

Herr ålderspresident! Som jag nämnde nyss hände något i Sverige mellan 1966 och 1985. Vi byggde elva reaktorer i Sverige. Asea Atom levererade i tid och inom budgeten. Det tog 50 månader att bygga Oskarshamn 3.

Vi borde kunna göra samma resa igen. Kunskapen finns, och tekniken finns. Våra största reaktorer har prestanda i världsklass när det gäller säkerhet, ekonomi och drifttillgänglighet. Låt oss sätta igång och göra samma sak igen! Det här skulle generera tiotusentals arbetstillfällen i vårt land.

För att åstadkomma detta krävs ledarskap och samverkan mellan politik, finans och industri. Fortum och Vattenfall är entydiga: Utan finansieringsmodell blir det ingen ny kärnkraft.

Vi har gjort det förut, och vi kan göra det igen.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 11.)

§ 8 Ersättning till radio- och tv-företag vid privatkopiering

Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU21
Ersättning till radio- och tv-företag vid privatkopiering (prop.
2024/25:137)
föredrogs.

Anf. 92 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSON (M):

Herr ålderspresident! Jag har tillbringat tid här i kammaren från klockan 09.20 i morse – klockan är nu 14.00 – med det stora ämnet kärnkraft och dess finansiering. Det är självfallet ett viktigt ämne, men inte mindre viktigt är immaterialrätt. Det är viktigt på ett helt annat sätt och är kanske ingen kioskvältare i valrörelser.

Ni som sitter med spetsade öron sedan den förra debatten kan fortsätta göra det, för det är väldigt viktigt att man i Sverige förstår vad immaterialrätt innebär. Om man inte vet vad det betyder kan man slå upp det.

I detta betänkande finns två delar. Den ena innebär i korthet att vi ska besluta om ett lagförslag om att radio- och tv-företag inkluderas i ersättningsordningen för privatkopiering och att regeringens rätt att meddela föreskrifter tydliggörs. Den andra delen samlar motioner från den allmänna motionstiden om olika delar av immaterialrätt.

Immaterialrätt förkortas IP, från engelskans intellectual property, och delas in i upphovsrätt och industriellt rättsskydd. Upphovsrätten ger skydd för musik, litteratur och annat konstnärligt skapande, och det industriella skyddet omfattar skydd för tekniska lösningar genom patent, designskydd och skydd för varumärken och andra varukännetecken.

Vi kommer som privatpersoner dagligdags i kontakt med immaterialrätten, inte minst när vi rör oss i sociala medier. Förr satt vi med våra fotoalbum. Nu lägger vi ut bilder för hela världen. Men många tänker inte på

Prot. 2024/25:120
21 maj

*Finansiering och
riskdelning vid
investeringar i
ny kärnkraft*

*Ersättning till
radio- och tv-företag
vid privatkopiering*

att det inte är självklart att publicera bilder på andra. Man behöver få tillåtelse att göra det. För det mesta – kanske i 98 procent av fallen – tycker de som är med på bilderna att detta är okej om man befinner sig i samma rum och blir tillfrågad.

Tittar man på helheten handlar lagstiftningen om såväl respekt som rättigheter.

Herr ålderspresident! Personer livnär sig på sin konst, sin musik och sina framträdanden. Historiskt sett har Sverige burit fram fantastiska skapare: författare som Selma Lagerlöf och Astrid Lindgren, musikskapare som Benny Andersson och konstnärer som Carl Larsson. Och listan kan göras lång med filmskapare, formgivare och uppfinnare. Deras verk har inte bara format vår kultur och identitet, de har också skapat ekonomiska värden, arbetsplatser och inspiration över hela världen.

De immateriella rättigheterna kan vara och är av stor ekonomisk betydelse för upphovspersoner, uppfinnare och entreprenörer. Därför har man genom historien tagit fram internationella konventioner, såsom Bernkonventionen 1886 för upphovsrätten och Pariskonventionen 1883 för det industriella rättsskyddet och konkurrens.

År 1994 fick vi Tripsavtalet, Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. Det togs fram inom ramen för Världshandelsorganisationen, WTO. Avtalet förpliktar de avtalsslutande länderna att upprätthålla den standard som följer av de senaste textversionerna av Bern- och Pariskonventionerna.

Inom EU bärs systemet upp av flera centrala syften. En ökad harmonisering av medlemsstaternas immaterialrättsliga regleringar är viktig för att skapa bättre konkurrensvillkor för aktörerna inom EU och främja EU-företagens internationella konkurrenskraft. Det här är en viktig nationell såväl som internationell lagstiftning.

Herr ålderspresident! Immaterialrätten är inte bara en teknisk eller juridisk fråga. Det är också både en ekonomisk fråga och en demokratifråga. Vi måste därför börja tidigt. Redan i grundskolan bör barn få lära sig om immaterialrätt. Men det behövs mer. Kunskap om immaterialrätt måste också vara en självklar del av undervisningen på universitet och högskolor, kanske särskilt inom teknik, design, konst, musik, juridik, journalistik och entreprenörskap. Det är där framtidens innovatörer, kreatörer och företagare formas. Det behöver dock genomsyra hela universitetsvärlden.

Vår industri och våra företag behöver personer som är duktiga inom immaterialrätt och entreprenörskap som kan leva på sitt skapande. De behöver veta hur man skyddar sig.

Herr ålderspresident! En allt större del av företagets värde i dag ligger i deras immateriella tillgångar: deras varumärken, uppfinningar, tekniska lösningar, design och digitala innehåll. Tyvärr saknar många små och medelstora företag i Sverige kunskap om hur man skyddar dessa tillgångar. Det gör dem sårbara.

Patent- och registreringsverket jobbar med detta. Man har varit ute på universiteten och informerat och har nu goda kontakter med organisationer, företagsvärlden och andra myndigheter.

För att Sverige ska kunna vara en stark nation behöver vi identifiera, registrera och kommersialisera immateriella rättigheter på ett strategiskt sätt. Det är därför glädjande, herr ålderspresident, att regeringen tagit initiativ till att samla och stärka detta område.

En särskild arbetsgrupp, IDA-gruppen, som är en interdepartemental arbetsgrupp, har tillsatts och har kommit igång inom Regeringskansliet. Uppdraget är att samordna immaterialrättsliga frågor och bidra till att ta fram en svensk strategi för området.

Inom vårt land är industriellt, kreativt och kulturellt skapande centralt för svensk innovations- och konkurrenskraft. Vi rör oss i en värld där samhällsutmaningar, snabb teknikutveckling, AI och en tuff global konkurrens råder. Därför är det viktigt att det initiativ som regeringen nu har tagit leder fram till ett samlat grepp.

Tio departement är involverade. Man jobbar nu vågrätt mellan departementen för att samla kunskap. Det gäller Arbetsmarknadsdepartementet, Finansdepartementet, Försvarsdepartementet, Klimat- och näringslivsdepartementet, Kulturdepartementet, Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, Socialdepartementet, Utbildningsdepartementet och Utrikesdepartementet. Allting samlas under Justitiedepartementet.

Justitieministern talar om att det gäller att flytta fram positionerna för Sverige. Energi- och näringsministern understryker att det handlar om att behålla och öka Sveriges ställning som innovationsland. Och kulturministern kallar de kulturella och kreativa branscherna för en ny basnäring i Sverige.

Det är viktigt att alla delar av samhället involveras. Utbildning, företagande, forskning och kulturskapande samlas kring samma mål: att immaterialrätt inte ska vara något för de få utan något som bär vår gemensamma framtid.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionerna.

Anf. 93 AIDA BIRINXHIKU (S) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Vi står inför väldigt stora utmaningar just nu i fråga om immaterialrätts område. Den globala konkurrensen hårdnar för varje dag som går. Därför menar vi socialdemokrater att det inte bara behövs ett samlat grepp, som den här regeringen nu talar om, utan även ett strategiskt grepp.

Jag vill vara tydlig med att jag inte ifrågasätter ledamotens engagemang i frågorna. Det jag ifrågasätter gäller regeringens ambitionsnivå, särskilt när vi ser hur andra länder växlar upp på området.

Det näringslivet, akademien och innovatörer vill se är en nationell strategi med konkreta målsättningar och tillräckliga resurser. De vill även se en bred politisk förankring, vilket jag är helt övertygad om att vi kan uppnå.

Det är inte bara vi socialdemokrater som säger att det inte är tillräckligt att tillsätta en arbetsgrupp inom Regeringskansliet eller att bjuda in till ännu ett rundabordssamtal, som jag läste om i det pressmeddelande som skickades ut. I stället behöver vi en nationell strategi.

Iva publicerade också nyligen en förstudie, där man har tittat på dessa möjligheter och tagit fram en färdplan med 23 konkreta förslag. Där är slutsatsen klar och tydlig: Sverige behöver en nationell strategi för att vi ska kunna ta till vara våra kunskapsbaserade tillgångar på bästa möjliga sätt. Delar inte ledamoten den slutsatsen?

Anf. 94 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSON (M) replik:

Herr ålderspresident! Tack, Aida Birinxhiku, för frågan! Jo, jag delar uppfattningen att vi ska ha en nationell strategi. Och strategi är alltså en av de delar som ingår – det är därför det är tio departement som är involverade i frågan.

Detta ska ske brett. Vi hade tidigare en utrikeshandelsstrategi, och den har man också tagit vara på genom att man sett till att det inte blir en fälla till ett departement och en annan fälla till ett annat departement. Dessutom bjuder man in brett till de rundabordssamtal som ledamoten uttryckte sig lite nedvärderande om men som jag känner är väldigt viktiga så att man får en bred syn på detta.

Fort är inte alltid bäst. Jag kan själv vara väldigt frustrerad över att tiden går, men jag tycker att det är viktigt att man tar detta grepp och har med alla dessa delar för att kunna göra ett så bra jobb som möjligt och få så mycket input på varje område så att detta hänger ihop.

När det gäller detta pratar vi ofta om att det saknas delar som avser utbildning, näring eller något annat. För att få alla dessa inslag kan man inte bara göra som Socialdemokraterna – man hade där och då breda sittningar, stormöten, om upphovsrätten. I stället sitter man ned och möts och kommunicerar – det handlar inte om envägsinformation.

Detta är viktigt, och jag känner gott förtroende för att det kommer att bli riktigt bra.

Anf. 95 AIDA BIRINXHIKU (S) replik:

Herr ålderspresident! Tack, ledamoten, för svaret!

Det var inte min avsikt att uttrycka mig nedlåtande om arbetsgruppen. Min avsikt med mitt anförande och min fråga till ledamoten, som jag har upprepat ända sedan jag klev in i näringsutskottet och började arbeta med de här frågorna, var att ta reda på när den här strategin kan vara på plats – när man inte bara tar ett samlat grepp utan också ett strategiskt grepp, vilket vi ser sker i många andra länder som vi konkurrerar med på immaterialrättens område.

Tidigare handlade det om brist på underlag. När Iva nu – det skedde i april – har presenterat förstudien och lagt fram en färdplan med 23 konkreta förslag har regeringen underlaget och den breda politiska förankringen. Då har regeringen hejaropen från näringslivet och akademien. Jag har svårt att begripa vad det i så fall är man väntar på.

Men jag ska ändå snälltolka ledamotens svar. Eftersom ledamoten vill se en strategi och det verkar som att regeringen är på väg mot en strategi kan jag inte låta bli att fråga om den här strategin kommer att komma på plats före mandatperiodens slut, särskilt mot bakgrund av att Iva faktiskt har presenterat den här förstudien, som kan utgöra ett fullgott underlag.

Anf. 96 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSON (M) replik:

Herr ålderspresident! Tack, ledamoten, för frågan!

Det är spännande med Socialdemokraterna. När man sitter i opposition kan man alltid göra något från en dag till en annan. Man kan lämna en regering i Rosenbad, och dagen efter ska allting vara gjort som man inte gjorde på åtta år.

Vi har drivit frågan – jag har själv drivit den i opposition. Nu är den på väg fram, och man gör detta. Man tar vara på Ivas stora arbete med den här förstudien. Man ser till att man har alla samtal med sig.

När detta ska avgöras kan jag inte ge ledamoten svar på, för jag sitter inte i regeringen. Men jag har gott hopp om att detta kommer att bli riktigt bra för svensk konkurrenskraft och innovationskraft framöver, med den moderatledda regeringen.

Anf. 97 AIDA BIRINXHIKU (S):

Herr ålderspresident! De immaterialrättsliga frågorna får sällan det utrymme som de förtjänar, trots att världsekonomin under de senaste decennierna har börjat skifta från fysiska till immateriella tillgångar. Det är i den här verkligheten, i den moderna kunskapsekonomin, som Sverige måste ligga i framkant.

I dag står de immaterialrättsintensiva näringarna för över en tredjedel av alla jobb och nästan 40 procent av vår bnp. I vissa branscher utgör de immateriella tillgångarna hela 80 procent av företagets värde. Det handlar om patent, varumärken, upphovsrätt och design. Det handlar om värdeskapande.

Trots detta, herr ålderspresident, är den dominerande bilden i Sverige att immaterialrätt bara handlar om att skydda och inte så mycket om strategi. Det gör att vi missar hela poängen. Immaterialrättens roll handlar i dag inte bara om att försvara idéer utan om att bygga värde – genom kommersialisering, export och innovation.

Sverige är en stark kunskapsnation, men vi måste bli bättre på att få utväxling av den kunskapen och omsätta den till fler arbetstillfällen, större exportintäkter och lösningar på våra samhällsproblem, inte minst när det gäller klimatomställningen. Detta är helt avgörande för vår välfärd, vårt välstånd och vår konkurrenskraft i den moderna kunskapsekonomin.

Herr ålderspresident! Det är mot bakgrund av just detta som vi socialdemokrater vill se en nationell innovationsstrategi, vilket jag nämnde i mitt tidigare replikskifte, med en bred ansats och en effektiv hantering av våra immateriella tillgångar. Det är inte bara vi socialdemokrater som vill det. Det vill som sagt näringslivet, akademien och nu senast även Iva. I april presenterade Iva sin förstudie om behovet av en strategi för immaterialrätt, och slutsatsen var klar och tydlig: Vi i Sverige behöver en nationell strategi för att vi ska kunna ta till vara våra kunskapsbaserade tillgångar på bästa möjliga sätt.

Sverige ligger i framkant. Men faktum är att andra länder nu springer förbi oss. De gör det snabbt och med en samlad strategi på plats. Den globala konkurrensen hårdnar. De geopolitiska spänningarna ökar, och klimatförändringarna kräver nya lösningar. Det handlar inte längre bara om låga kostnader utan om vem som snabbast kan utveckla, skydda och sprida sina idéer. Därför behöver vi en nationell strategi för hur vi kan hantera våra immateriella tillgångar, särskilt i ljuset av den gröna och den digitala omställningen.

Många länder, från Storbritannien till Sydkorea, har insett dessa tillgångars strategiska betydelse och därför arbetat fram nationella strategier, handlingsplaner och snabbspår. Våra grannländer har också gått före. Det är bara att konstatera: Vi håller på att halka efter och måste bli bättre på att

få utväxling av vår innovationsförmåga. Detta, herr ålderspresident, kräver kraftsamling.

Vi socialdemokrater har presenterat flera konkreta förslag som man kan läsa om i det här betänkandet och som vi skulle vilja se inom ramen för en sådan kraftsamling. Vi vill öka kunskapen om immaterialrätt som strategisk tillgång, framför allt bland små och medelstora företag. Det handlar om att skapa bättre förutsättningar för svenska företag att växa och konkurrera globalt.

Lika viktigt är det att kunskapen ökar inom universitets- och högskolevärlden och att samverkan mellan akademien och företagen stärks. Den kunskapsbrist som råder i dag leder till att alldeles för stora värden går förlorade. Därför vill vi socialdemokrater även se ett nationellt kunskapscentrum för immaterialrätt, enligt finsk modell.

Därutöver är det hög tid att vi börjar använda patentinformation på ett systematiskt och strategiskt sätt.

Precis som i Norge borde vi göra djupgående patentanalyser varje år för att kunna påskynda innovationer, analysera utvecklingstendenser och helt enkelt öka utväxlingen av våra innovationssatsningar. Vi socialdemokrater vill även utreda ett snabbspår för patent inom grön teknik, särskilt när vi ser hur den globala konkurrensen hårdnar och hur vi behöver öka takten i den gröna omställningen.

För att möta den snabba utvecklingen inom AI och digitalisering behöver vi ha ett välfungerande regelverk på plats även på den digitala marknaden. Här ser vi hur den kulturella och kreativa sektorn, som är helt grundläggande för vår ekonomi och vårt kulturliv, just nu står inför stora utmaningar. Vi behöver säkerställa att rättighetshavares möjligheter att utöva sina rättigheter inte urholkas.

Slutligen vill jag ta upp det växande problemet med intrång i immaterialrättigheter. Varje år förlorar Sverige jobb, innovationer och skatteintäkter på grund av dessa intrång. Det handlar om miljardbelopp som flödar rakt in i organiserad kriminell verksamhet och omsätts illegalt.

Herr ålderspresident! Det är mot bakgrund av denna utveckling som vi socialdemokrater vill se en nationell innovationsstrategi med konkreta målsättningar, med bred politisk förankring och med tillräckliga resurser. Då duger det inte att regeringen tillsätter en arbetsgrupp inom Regeringskansliet eller bjuder in till ännu ett rundabordssamtal, utan vi behöver en gemensam vision för ökad kompetens, konkurrenskraft och kommersialisering för att Sverige ska vara en ledande innovationsnation även i framtiden – även i den nya geopolitiska och teknologiska verklighet som vi befinner oss i.

Vi måste ta till vara våra kunskapsbaserade tillgångar på bästa möjliga sätt, för jobben, för välfärden och för vårt framtida välbefinnande. Med de orden vill jag avslutningsvis yrka bifall till vår reservation nummer 13.
(Applåder)

Anf. 98 LILI ANDRÉ (KD):

Herr ålderspresident! Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga motioner.

Kristdemokraterna tror på ett samhälle som byggs underifrån, av människor som tar ansvar, som bygger företag och skapar idéer, kultur och

innovation. Det är därför vi alltid har värnat ägares och upphovsmäns rätt till frukten av sitt arbete.

Immaterialrätten – rätten till den egna uppfinningen, den egna sången eller det egna varumärket – är inte bara juridik. Det är en frihetsfråga, en rättvisefråga och en avgörande fråga för Sveriges innovationsförmåga.

Den proposition som ligger på bordet i dag, *Ersättning till radio- och tv-företag vid privatkopiering*, handlar om en relativt smal men viktig förändring i upphovsrättslagstiftningen. Det handlar framför allt om rättvisa.

Kristdemokraterna står bakom förslaget och välkomnar att vi nu säkerställer att även radio- och tv-företag får den ersättning de har rätt till när deras verk kopieras för privatbruk. Det är en efterlängtat förändring och en nödvändig sådan.

Bakgrunden till propositionen är tydlig. Enligt EU:s upphovsrättsdirektiv, det så kallade Infosocdirektivet, har medlemsstaterna rätt att införa undantag från upphovsrätten vid privatkopiering, alltså när enskilda personer gör kopior av skyddade verk för eget icke-kommersiellt bruk. Ett sådant undantag kräver dock att rättighetshavarna får så kallad skälig kompensation.

Det har redan funnits ett system för privatkopieringsersättning i Sverige sedan 1990-talet, där upphovsrättsinnehavare som artister, filmproducenter och manusförfattare får ersättning via en avgift på lagringsmedier. Men radio- och tv-företag har hittills varit uteslutna från denna krets av ersättningsberättigade, trots att deras material i praktiken är lika utsatt för privatkopiering som andra former av verk. Detta är en ordningsfråga, herr ålderspresident, men också en principfråga.

Kristdemokraterna har alltid betonat vikten av att människor ska få skälig ersättning för sitt arbete, oavsett om det handlar om vårdpersonal, småföretagare eller, som här, producenter av innehåll som når miljoner tittare och lyssnare. Att inte ge de här aktörerna tillgång till privatkopieringsersättning vore att behandla dem som upphovsrättsliga aktörer av andra klass. Det är inte rätt, och det är inte heller förenligt med EU-rätten.

Detta är också en fråga om likvärdiga konkurrensvillkor. Att säkerställa att alla typer av rättsinnehavare omfattas av samma system är avgörande för att skapa förutsägbarhet och rättvisa på mediemarknaden. Vi vet att mediebranschen är pressad, inte minst av digitalisering, global konkurrens och nya konsumtionsmönster. Då måste lagstiftningen vara tydlig, konsekvent och rättvis.

Samtidigt stärker vi Sveriges efterlevnad av de åtaganden som följer av EU:s regelverk. En ökad harmonisering av medlemsstaternas immaterialrättsliga regleringar är viktig för att skapa bättre konkurrensvillkor för aktörer inom EU och främja EU:s och företagens internationella konkurrenskraft.

Vi får inte ha en situation där nationell lagstiftning blir ett hinder för den fria rörligheten eller skapar ojämlika förutsättningar mellan medlemsländerna. Genom att Sverige nu rättar till denna obalans skapar vi ett mer rättvist och EU-konformt system där alla upphovsrättsinnehavare får samma möjligheter att kompenseras när deras verk används privat.

Herr ålderspresident! Även om dagens proposition är ett välkommet steg återstår viktiga utmaningar på immaterialrättens område. En av de mest akuta gäller rättssäkerheten för små och kunskapsintensiva företag, forskare och innovatörer. I takt med att Sverige blir ett alltmer idéburet

och forskningsdrivet land ser vi också att tvister om patent, företagshemligheter och immateriella tillgångar blir allt vanligare. Det är tydligt att systemet inte alltid är rustat för att skydda de mindre aktörerna som kämpar i uppförsbacke när det gäller att skydda sina immateriella rättigheter i praktiken.

Vi ser hur kostnaderna för att driva ett civilrättsligt mål om till exempel intrång i en företagshemlighet kan vara så höga att mindre företag helt enkelt ger upp. Vi ser orimligt långa handläggningstider, och vi ser att de asymmetriska förhållandena mellan små och stora parter riskerar att tysta rättmätiga krav. För en startup inom life science, för en forskare med ny teknik eller för ett litet mediebolag kan en enda rättslig konflikt vara skillnaden mellan fortsatt verksamhet och nedläggning.

Regeringen följer utvecklingen noga och är beredd att se över hur civilrättsliga processer kan bli mer rättssäkra och tillgängliga även för små aktörer.

Herr ålderspresident! Kristdemokraterna vill se ett samhälle där arbete lönar sig, där rättvisa råder och där de som bygger Sverige – oavsett om det sker med mikrofon eller svets – får det erkännande de förtjänar. Vi står därför bakom regeringens proposition och anser att den är ett nödvändigt steg mot en mer rättvis, konkurrenskraftig och EU-förenlig immaterialrätt.

Anf. 99 ANGELICA LUNDBERG (SD):

Herr ålderspresident! Jag yrkar bifall till Sverigedemokraternas reservation nummer 8.

Immaterialrätt framstår antagligen för många som både tråkigt och komplicerat, men trots detta är vi alla dagligen omringade av immateriella tillgångar, troligtvis utan att reflektera över det eller ens veta om det.

Immaterialrätt handlar om tillgångar som inte är fysiska. Det kan till exempel vara uppfinningar som skyddas via patent, varumärken, logotyper eller företagsnamn som skyddas genom varumärkesskydd. Det kan vara design och formgivning som skyddas genom mönsterskydd. Det kan också vara litterära och konstnärliga verk som böcker, musik och film som skyddas av upphovsrätten. Allt detta är tillgångar som har ett värde.

Syftet med immaterialrätten är att uppmuntra kreativitet, innovation och företagsamhet genom att ge skapare och uppfinnare ensamrätt att bestämma över hur deras verk eller idéer ska få användas under en viss tid. Det gör att de kan få en belöning för det arbete och den tid som de har lagt ned på sin uppfinning eller sitt varumärke och att andra inte kan stjäla det som tillhör dem.

Herr ålderspresident! Det svenska folket är exceptionellt när det kommer till uppfinningar och innovationer. Sverige har genom åren, via våra uppfinnare, fått globala storföretag som varit avgörande för Sveriges utveckling.

Vi står dock i dag inför en utmaning som hotar Sveriges position som ledande innovationsnation. Trots vårt rika arv av uppfinningar och teknologiska framsteg riskerar vi att förlora mark i den globala konkurrensen. En central orsak till det är bristerna i vårt immaterialrättsliga system, särskilt när det gäller att skydda och försvara patent.

En del i att återskapa det vi har förlorat och åter göra Sverige till en blomstrande industrination är att underlätta för nya uppfinningar, lösningar och innovationer och att skydda dem från immaterialrättsintrång. Här kan och bör politiken ta på sig sin del.

Sverigedemokraterna har lyft fram de här problemen och föreslagit konkreta åtgärder för att stärka Sveriges innovationskraft. Men, herr ålderspresident, det är inte lätt att navigera i den juridiska djungeln. Vi föreslår därför att en myndighet ska få i uppdrag att assistera svenska företagare och uppfinnare vid immaterialrättsliga intrång. Det skulle kunna handla om rådgivning, stöd och vägledning för att hjälpa aktörer att navigera i det komplexa rättssystemet. Vi vill också utreda hur en försäkringslösning med statlig garanti skulle kunna erbjuda skydd och ekonomiskt stöd för dem som hamnar i en tvist om sitt patent.

Vidare föreslår Sverigedemokraterna att det ska införas ett tak för rättegångskostnader vid patenttvister för att hjälpa småföretagare och uppfinnare att försvara sina rättigheter. Detta är något som annars kan kosta stora summor och som kan hindra mindre aktörer från att ta sin sak till domstol. Så ska det såklart inte vara. Näringsutskottet riktade 2022 ett tillkännagivande till regeringen om att se över handläggningstider och processkostnader, så att även mindre aktörer får möjlighet att skydda sina patent.

De här förslagen är inte bara önskvärda. De är också nödvändiga. I en studie från Chalmers från 2023 analyserades ett stort antal rättegångar i 40 länder, däribland Sverige, där mindre företag deltagit i olika rättstvister. Resultatet visade att de små aktörerna och deras rådgivare saknade både erfarenhet och kunskap när det gällde immaterialrätt. Det är därför avgörande att vi skapar ett system där även små och medelstora företag har möjlighet att försvara sina rättigheter utan att riskera hela sin ekonomi. Vi måste säkerställa att det finns en rättslig infrastruktur som är tillgänglig och rättvis för alla aktörer, oavsett storlek.

Herr ålderspresident! Vi kan inte tillåta att ett bristande skydd för immateriella rättigheter hindrar Sveriges innovationskraft. Vi måste undanröja onödigt byråkrati och regelkrångel för företag för att möjliggöra nyetablering och innovation. Det här gäller för alla företag – nya som gamla, små som stora – i alla branscher. Det ska inte vara så himla krångligt.

Genom att vidta dessa åtgärder kan vi skapa ett system som främjar innovation, skyddar uppfinnare och säkerställer att Sverige förblir en ledande aktör inom forskning och utveckling – från tändstickor och skiftnycklar, via Bluetooth, Spotify och mobilt bredband och in i framtiden.

Anf. 100 ELISABETH THAND RINGQVIST (C) replik:

Herr ålderspresident! Jag blev väldigt glad när ledamoten Lundberg pratade om hur viktigt det är för småföretag att kunna få hjälp – det handlar om startup-företag och innovationssystem – och att en myndighet bör få i uppdrag att hjälpa dem med det här.

Det finns en myndighet i dag som heter Vinnova, som har det här uppdraget och som tillsammans med innovationshubbar runt om i Sverige har varit de som har hjälpt startup-företag med det som handlar om innovation och framför allt patent. I hubbarna har man kunnat ta hjälp av andra företag som har varit i samma situation. Man har kunnat ta in experter. Man har också tagit in olika typer av mentorer som har jobbat med företagen.

Jag undrar: Varför har Sverigedemokraterna jobbat med att dra ned anslagen till Vinnova när de är så viktiga i fråga om att jobba med innovationshubbarna runt om i landet?

Anf. 101 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Herr ålderspresident! Tack till ledamoten för frågan!

Det finns en uppsjö av olika stöd från det offentliga till det privata näringslivet. Det är innovationsstöd, industrikliv, klimatkiv och så vidare. Att få en överblick över systemen och stöden och över vad de har för effekt är mer eller mindre omöjligt.

Vi måste göra satsningar som faktiskt gör nytta på riktigt. Så länge vi inte vet var pengarna hamnar är inte mer pengar alltid lösningen. Jag tror att ledamoten och jag är överens om att regelförenklingar för företag kommer att bidra till en ökad innovationskraft och även stärka konkurrenskraften för Sveriges företag ute i världen.

Vi har ju en historik i Sverige av att tillämpa till exempel EU-direktiv och annat som kommer från Bryssel på ett sätt som kanske inte alltid harmonierar med vad företagen vill och behöver och på ett sätt som kanske inte alltid heller är nödvändigt.

Jag tror att det viktiga är att vi skapar regelförenklingar för företag och att vi skyddar immateriella rättigheter och stärker skyddet för de små och medelstora företagen när det kommer till deras immateriella tillgångar.

Anf. 102 ELISABETH THAND RINGQVIST (C) replik:

Herr ålderspresident! Tack, Angelica Lundberg, för svaret!

Det finns många olika typer av stödformer. Startup-företag vet att industrikliv och miljökliv handlar om helt andra summor än vad de själva har råd med. För dem är det viktigt att det finns en science park, att det finns en innovationshubb och att det finns en accelerator. Särskilt viktigt är det i städer ute i Sverige.

I Stockholm finns det oftast nätverk som är tillräckliga. Även här är de viktiga, och de är väldigt starka. Men jag tänker på de strukturer som har byggts upp under många, många år tillsammans med universitet, regioner och lokala företag i till exempel Östersund, Kalmar och Skövde. Där har de miljöer som har byggts upp blivit otroligt viktiga för fortsatt utveckling för de här företagen. Det är just de miljöerna som i dag vittnar om att de har fått halverade anslag och därmed måste ta bort väldigt mycket av sin verksamhet.

Jag ställer frågan igen. Om vi tror att de här strukturerna är viktiga undrar jag varför Sverigedemokraterna har valt att underminera just de strukturerna, som finns ute i landet.

Anf. 103 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Herr ålderspresident! Man ska komma ihåg att det land som Tidöpartierna ärvde hösten 2022 var ett trasigt land med enormt många stora problem.

Det är såklart viktigt att beta av problemen undan för undan, och för det krävs det naturligtvis investeringar. Vi har inte en aldrig sinande kassa eller ett pengatråd i regeringens källare som vi kan använda oss av. Vi måste se till att de satsningar vi gör är viktiga och riktiga och att de har effekt.

Vinnova har fortfarande kvar uppdraget, och det finns fortfarande pengar till det. Men jag tror att det finns andra delar i det här som är viktigare för företagen, och jag tror att frågan är för viktig för att vi ska skapa en politisk konflikt som kanske inte är nödvändig. Jag tycker att vi ska arbeta tillsammans för att hitta bästa vägen för företagen. Där tror jag att vi kan vara överens, jag och ledamoten.

Anf. 104 LOUISE EKLUND (L):

Herr ålderspresident! Vi har i dag att diskutera immaterialrätt, det vill säga skyddet av intellektuella prestationer – ett starkt begrepp och en väldigt viktig princip om vi även fortsättningsvis ska ha innovation i Sverige och i Europa.

Immaterialrätten är nämligen i allra högsta grad internationell. Den påverkas av globaliseringen och av den tekniska utvecklingen. Inte minst det senare har gjort att musik, böcker och innovationer i bred skala kan få väldigt stor internationell spridning.

Detta gäller dessutom precis alla områden – jag har exempelvis förstått att den teknik i beachvolleyball som ledde Sverige till OS-guld nu har varumärkesskyddats som Swedish Jump Set. Det är ju alldeles utmärkt. Fler borde belönas även ekonomiskt för de innovationer och tekniska utvecklingar som de kommer på. Detta gäller inte minst de intellektuella prestationer som ibland kan vara svåra att definiera och därmed också att skydda.

Det förslag vi nu har på bordet är ett sätt att både uppmuntra och försvara uppfinningar, utveckling och tekniska innovationer. Därför är det också alldeles självklart för mig att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 105 BIRGER LAHTI (V):

Herr ålderspresident! Nu har jag kanske chansen att betala tillbaka lite talartid.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag om ersättning till radio- och tv-företag vid privatkopiering. Lagförslagen innebär att radio- och tv-företag inkluderas i en ersättningsordning för privatkopiering samt att regeringens rätt att meddela föreskrifter tydliggörs. Så långt är vi överens.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om olika immaterialrättsliga frågor. Utskottet hänvisar bland annat till pågående arbete, vilket vi hörde i ett replikskifte här.

För att se skillnaderna gällande vilka som lyckas komma framåt i att försvara sin immaterialrätt bör man dock ha hela bilden framför sig. För att stärka innovationskraften anser jag att patent hos småföretag, startup-företag och uppfinnare behöver säkerställas. Patenträttegångar är väldigt dyra, vilket gör att få vågar ta risken att inleda en rättslig process.

Bland andra Europeiska kommissionen och FN:s immaterialrättsorgan World Intellectual Property Organization – eller Wipo, som det förkortas – har studerat dessa frågor. Sammanfattningsvis har de kommit fram till att reglerna för rättegångar är en grundpelare i patentsystemet, att kostnadsfördelning har en fundamental betydelse, att tidsutdräkten till det rättsliga utslaget har stor betydelse och att data för jämförelse mellan olika system saknas.

I Sverige tar rättegångarna lång tid jämfört med liknande rättegångar i andra delar av världen. Jag tycker därför att regeringen bör utreda hur patenträttigheterna kan stärkas och hur obalansen mellan parterna kan minimeras vid rättegångar.

Herr ålderspresident! Jag yrkar bifall till reservation 9, som beskriver precis det här.

Anf. 106 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr ålderspresident! Sverige är en kunskapsdriven ekonomi. Vår framtid bygger på kreativitet, nytänkande och innovation. Därför är immaterialrätt, trots att sakfrågan kanske inte får pulsen att rusa, en av de mest avgörande framtidsfrågorna för ett kunskapssamhälle – inte bara som skydd utan också som möjliggörare.

Dagens betänkande rör just de verktyg som gör att nya idéer kan bli till affärer, att konst kan spridas och att företag kan växa i trygg vetskap om att det de skapar inte olovligen tas ifrån dem. Men det är tydligt att mycket av dagens system är byggt för en annan tid. Därför har Centerpartiet i det här betänkandet flera reservationer som har en gemensam grundidé, nämligen att vi måste modernisera immaterialrätten, med innovationen i centrum.

Herr ålderspresident! Redan vid millennieskiftet för 25 år sedan – säger jag och tittar på de unga personer som sitter på läktaren – var kassettband i princip utagerade som huvudsakligt musikformat i de flesta länder. I dag är det knappt någon under 25 som vet vad ett kassettband är.

Vi föreslår därför att den så kallade kassettbandsavgiften, alltså arvet från en tid med just bandspelare och cd-skivor, avskaffas. Det är dags att gå vidare till ett system som reflekterar hur kultur faktiskt konsumeras och sprids i dag. Lagringsmedier är inte längre kopieringsverktyg utan en del av en digital vardag. Den nuvarande modellen riskerar att slå orimligt hårt mot både konsumenter och innovativa företag.

Vi föreslår också att den så kallade panoramafriheten utvidgas. Det måste vara tillåtet att inte bara fotografera ett offentligt konstverk utan också dela bilderna digitalt. Det handlar inte om att underminera upphovsrätten utan om att anpassa den till en verklighet där gränsen mellan det fysiska och det digitala har suddats ut.

Slutligen behövs det som flera talare har varit inne på i dag, det vill säga en samlad strategi. Det räcker inte med fragmenterade initiativ, punktinsatser eller möjligtvis ännu en arbetsgrupp. Sverige behöver en tydlig, samlad strategi för immaterialrätten som utgår från innovatörernas och kreatörernas perspektiv, som tar hänsyn till nya affärsmodeller och som väver ihop upphovsrätt, patent, data och AI.

Vi har blivit bättre men är fortfarande svaga på att ta innovationerna hela vägen till kommersialisering och investering. Det innebär att idéer som föds här hemma alltför ofta blir till företag i ett annat land, vilket betyder att arbetstillfällena också hamnar i ett annat land. Det är ett systemfel som vi måste rätta till, och där är frågan om patent väldigt viktig.

För att mer av värdet från svensk forskning och innovation ska stanna i landet krävs ett innovationssystem som hänger ihop. Villkoren för utveckling, testning, uppskalning och affärsutveckling behöver förbättras. Det måste också bli enklare för små företag och nya innovatörer att förstå hur man skyddar sina idéer med tydlig, tillgänglig information om patent-

och immaterialrätt. Här spelar forskningsinstitutioner och inkubatorer en nyckelroll som broar mellan akademi och näringsliv, men det kräver ett tydligt uppdrag, en samlad styrning och anslag.

Det vi har i dag är som ett halvfärdigt manus utan tydlig intrig och utan regi. Sverige förtjänar en immaterialrättspolitik med både riktning, handling och framtidstro. Därför vill vi se en nationell strategi som samlar universitet, näringsliv, myndigheter och kultursektor med ett tydligt uppdrag att ta Sverige från skydd till möjliggörande, herr ålderspresident. Det är inte bara en fråga om rättvisa, utan det är även en fråga om tillväxt.

Innovation kräver trygghet, men innovation kräver också rörelse – att vi ständigt ser till att lagstiftning och regelverk följer med när världen utvecklas. Vi i Centerpartiet kommer alltid att försvara den balansen. Vi tror på kraften i en idé, och vi vet att rätt immaterialrätt kan vara det som förvandlar just den idén till nästa svenska världsföretag, nästa genombrott inom AI eller nästa internationella kultursuccé.

Jag yrkar bifall till reservation 12 under punkt 7.

Anf. 107 KATARINA LUHR (MP):

Herr ålderspresident! Den här debatten berör lite olika områden, och jag skulle vilja säga någonting om upphovsrätt och AI.

AI har utvecklats snabbt de senaste åren, och jag är säker på att många av oss har sett exempel på den mångfald av nya webbtjänster som har tillkommit och som tillgängliggör AI-tekniken för var och en. Förutom att AI kan skriva tal och ett oändligt antal frågor till våra ministrar kan man också som total amatör skräddarsy egna låtar i olika genrer eller göra om sina semesterbilder i olika konstnärliga utformningar, allt från japansk anime till Pixarfilmsstuk. Det är förstås jättekul, men det har redan inneburit och kommer att fortsätta att innebära enorma förändringar och utmaningar inte minst för kultursektorn.

Förutom frågor om kulturens värde och funktion, konstnärlig kvalitet, etik och autenticitet är upphovsrättslagstiftningen i det här avseendet helt central. AI tränas i dag på stora mängder befintligt material, och det är svårt – för att inte säga omöjligt – för upphovsrättsinnehavare att hävda sina rättigheter till materialet. Det handlar alltså om författare, bildkonstnärer, kompositörer, musiker, skådespelare och filmskapare vars verk och prestationer utnyttjas utan att de gett sitt medgivande och utan att de ekonomiska värden som skapas av de AI-genererade verken tillfaller upphovsrättsinnehavarna.

Det regelverk vi har från EU är inte tillräckligt på området och ställer krav på den enskilda upphovsrättsinnehavarens uttryckliga agerande. Hittills har det ofta tolkats som att det utan ett tydligt nej är tillåtet att träna AI på upphovsrättsskyddat material. Upphovsrätsfrågan måste därför behandlas både snabbt och separat från annat. Sverige behöver agera, och det är bråttom.

Jag anser därför att regeringen omgående bör tillsätta en utredning med syfte att se över lagstiftningen för att säkra upphovspersonernas och de utövande konstnärernas rättigheter i ljuset av den snabba AI-utvecklingen. Arbetet inom EU behöver också påskyndas, och jag menar att regeringen behöver vara pådrivande inom EU för en översyn av gällande upphovsrättslagstiftning.

Prot. 2024/25:120
21 maj

*Ersättning till
radio- och tv-företag
vid privatkopiering*

Många är de konstnärer som har lagt ett liv på att förfinas sin egen stil. Denna stil kan nu någon som jag själv kopiera och sprida på en kafferst, till exempel på Instagram. Hayao Miyazaki, som ligger bakom filmer som *Min granne Totoro* och *Spirited Away*, har sagt följande om AI-genererade bilder: I strongly feel that this is an insult to life itself.

Herr ålderspresident! Jag vill därför yrka bifall till Miljöpartiets reservation 3 i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 11.)

§ 9 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU15
Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop.
2024/25:60)
föredrogs.

Anf. 108 FREDRIK MALM (L):

Herr ålderspresident! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 92 under punkt 49. Det är en reservation som är gemensam för Liberalerna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Centerpartiet och som handlar om associationsformer.

I dag debatterar vi regeringens forsknings- och innovationsproposition för perioden 2025–2028. Detta är en ambitiös och nödvändig framtidssatsning i en tid då kunskap, teknik och innovation avgör nationers frihet, trygghet och välbefinnande.

Låt mig börja i det stora. Denna forskningsproposition innebär de största tillskotten till forskningen någonsin i Sverige. Justerat för inflation – alltså i fasta priser – är det den näst största, endast slagen av propositionen 2008. Också den togs fram av en liberal utbildningsminister, Lars Leijonborg. Det här är ingen slump, herr ålderspresident. Med Liberalerna får man alltid de största satsningarna på kunskap och forskning. Det beror inte bara på att vi tror på vetenskap. Vi vet också att Sverige, som ett litet, öppet och exportberoende land, inte har någon annan väg till framtiden än att vara ett av världens mest kunniga länder.

Propositionen rymmer också ett viktigt och avgörande erkännande: Sverige håller på att tappa fart i den globala kunskapskonkurrensen. USA och Kina investerar i en omfattning som förändrar spelplanen. Vi måste svara, inte med symbolpolitik utan med riktiga, långsiktiga resurser som går till den absolut bästa forskningen.

Det är just vad denna proposition gör. För några år sedan talades det knappt om kvantdatorer eller artificiell intelligens. Nu är det vedertagna områden. Till skillnad från den förra regeringen satsar vi mer pengar på fri forskning. Det innebär att forskare i större utsträckning kan välja områden att utforska. Detta sker genom satsningar på 1,4 miljarder kronor via Vetenskapsrådet för att bygga ut excellenscenter och etablera excellenskluster och ett nytt program för banbrytande teknik. Detta ska ge förutsättningar för nya forskningsgenombrott.

Sverige ska leda klimatomställningen med teknikutveckling. Vi tar höjd för det okända och skapar förutsättningar för nya forskningsgenombrott. Särskilt satsar vi på forskning om metaller, mineral och batterier.

Ett exempel är karriärstöden för unga forskare. Vi stärker forskarrekryteringen med nästan en halv miljard per år 2028. Det handlar om att ge fler av våra mest lovande unga forskare möjlighet att bygga sin karriär här i Sverige. När amerikanska medier intervjuar svenska forskare om varför de lämnar landet handlar det om just detta: brist på långsiktiga karriärvägar, brist på trygghet och brist på erkännande. Nu tar vi ett steg för att förbättra det här.

I detta nu, herr ålderspresident, pågår något mycket allvarligt på andra sidan Atlanten. Den amerikanska forskarvärlden, som länge varit en ledstjärna för många svenska akademiker, befinner sig i kris. Under trycket av politisk klåfingrighet och avbrutna anslag söker nu många av världens främsta forskartalanger nya hem. Det som nyss var en dröm – en karriär vid ett amerikanskt toppuniversitet – har för många blivit ett varnings-tecken. Svenska universitet vittnar nu om att amerikanska forskare själva sprider svenska jobbannonser. Forskare ställer in resor, projekt stoppas och studenter tvekar inför utbyten.

Här står vi med öppna dörrar, långsiktiga medel, karriärstöd, akademisk frihet och ett samhälle där forskningen skyddas och inte förtrycks. Vi tittar redan nu på att tidigarelägga karriärstöden, inte som en nödlösning utan som ett strukturellt svar på det nya läget. Vi har redan färdigutredda förslag för att förenkla migrationen för forskare. Vi erbjuder trygghet, tillit och inte minst frihet.

Vi stärker också den akademiska friheten. Det finns i dag forskare som utsätts för hot, inte från statsmakten utan från studenter, kollegor eller digitala mobbar. Det är inte acceptabelt. Forskningen måste vara fri även när den är obekväm. Därför har regeringen tillsatt en särskild utredning om akademisk frihet. Vi har redan förstärkt det rättsliga skyddet för forskare. Rätten att tänka fritt, tala fritt och forska fritt är en liberal princip.

Här har dessvärre Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna enats i sin vilja att styra landets högre lärosäten från politiskt håll, herr ålderspresident, och aviserat sitt motstånd mot vår utredning om akademisk frihet. Låt mig vara tydlig: Liberalerna kommer alltid att värna universitetens oberoende och akademiska frihet.

Vi gör också strukturella reformer. Vi föreslår en ändring i högskolelagen för att underlätta så kallade förenade anställningar, alltså tjänster där forskare också arbetar inom industrin, inom vården eller någon annanstans i samhället. Det stärker mobilitet, innovation och tillämpning.

Vi skapar bättre villkor för att locka internationell spetskompetens till Sverige. I budgetpropositionen för detta år finns särskilda medel för talangrekrytering, och genom Tillväxtverkets initiativ Work in Sweden hjälper vi internationella forskare att etablera sig i landet. Den här regeringen ligger steget före.

Vi investerar också tungt i forskningsinfrastruktur. Sci Life Lab, Max IV och ESS är några av världens mest avancerade forskningsanläggningar. De möjliggör forskning i världsklass. Vi stärker dessa, liksom den digitala infrastrukturen för superdatorer, kvantteknik och AI. Här ska Sverige ligga i den absoluta forskningsfronten.

Fru talman! Vi ska också bedriva forskning som hjälper oss att möta stora samhällsutmaningar, såsom läskrisen i svensk skola och den eskalerande gängbrottsligheten. Vi satsar därför på forskning för att förstå vilka metoder som funkar bäst för att få fler elever att klara skolan och för att bryta nyrekryteringen till gängen.

Fru talman! Life science står för nära 10 procent av Sveriges export och är en av våra absolut viktigaste basnäringar. Vi satsar därför 600 miljoner på medicin och hälsa.

Sveriges position som en ledande rymdnation i Europa ska stärkas. Vi satsar också på polarforskning, som bedriver viktiga studier av havsisen och klimatförändringarna i norr.

Vi avvisar förslag om att starta nya universitet. Det handlar inte om att vi är emot universitet utan om kvalitet. Det handlar om att bygga starka, excellenta miljöer, inte om att skapa nya lärosäten för att tillfredsställa lokalpolitiska intressen. Högre utbildning ska inte reduceras till enkel regionalpolitik.

Fru talman! Vi har ett mål. Sverige ska vara bland världens främsta forsknings- och innovationsländer. Sverige ska ligga i topp globalt när det gäller FoU-investeringar som andel av bnp. I dag ligger Sverige på 3,6 procent. Det imponerar på europeiska kollegor, men vi ska bygga vidare på detta.

Socialdemokraterna talar ofta om att de vill satsa på kunskap, men det är med Liberalerna i regeringen som satsningarna verkligen blir av. De största forskningssatsningarna är dem vi skapar, och det är för att vi inte bara säger att vi värderar kunskap högst utan också visar det.

Fru talman! Med denna Sveriges största forskningsproposition någonsin rustar vi vårt land för framtiden. Sverige ska inte bara dela ut Nobelpris; vi ska ta emot dem också.

(Applåder)

Anf. 109 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Låt mig först säga några ord om Fredrik Malms direkta påhopp på Socialdemokraterna. Med Socialdemokraternas budget får man 700 miljoner mer än i Liberalernas budget, det vill säga en 50 procent större satsning.

Fredrik Malm sa att Liberalerna alltid kommer att värna lärosätenas frihet. Det är stora ord från ett parti som de senaste åren har visat en anmärkningsvärd klåfingrighet när det gäller lärosätenas styrelser och en förbluffande arrogans mot innehållet i specifika utbildningar. Detta är inte ett parti som respekterar lärosätenas frihet.

Liberalerna föreslår att målet om jämställdhet ska avvecklas, och detta vill jag fråga Fredrik Malm om. I Liberalernas partiprogram från 2022 slås fast att jämställdhet mellan könen ska genomsyra verksamheten inom såväl högre utbildning som forskning. Samtidigt slår en rapport från Sveriges universitetslärare och forskare, Sulf, fast att kvinnor utsätts för fler belastningar och har tillgång till färre resurser än män och att kvinnor upplever sig bli behandlade annorlunda än män i både det dagliga arbetet och fördelningen av uppgifter.

Betyder detta att Fredrik Malm och Liberalerna gör bedömningen att jämställdhet mellan könen genomsyrar verksamheten inom såväl högre utbildning som forskning, vilket är Liberalernas uttryckliga politik? Vilka

Anf. 110 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Frågan om politisk styrning och akademisk frihet är intressant. I Sverige har vi en ordning som avviker mycket från andra länders, nämligen det faktum att i stort sett alla Sveriges universitet är myndigheter. Vi kan fundera på vad som skulle ha hänt om Harvard hade varit en myndighet nu när Donald Trump drar undan anslagen. Han hade kunnat stänga Harvard på en dag. En framtida svensk regering som har en annan uppfattning än ett lärosäte skulle kunna agera på samma sätt.

Socialdemokraterna har tillsammans med Sverigedemokraterna ett tillkännagivande där man hänvisar till att lärosäten som inte är myndigheter skulle styras av marknadskrafter. Jag vet inte om Socialdemokraterna menar att Columbia University i New York styrs av marknadskrafter och att det är någon sorts riskkapitalistisk bastion i USA. Jag anser inte det. Jag ser enormt seriösa ledare för universiteten i USA.

Fru talman! Som socialdemokrat ska man nog inte tala om politisk styrning om man är av uppfattningen att staten ska ha den politiska kontrollen och att det är av Gud givet att regeringen till exempel ska utse alla rektorer vid våra lärosäten.

Jämställdhet genomsyrar regleringsbrev, högskolelag och en rad olika dokument. Det är självklart att vi ska sträva efter jämställdhet inom högre utbildning. Det finns många mätbara mål och annat. Allt detta väljer Linus Sköld att blunda för, men så är det. Svensk högskole- och universitetsutbildning ska verkligen sträva efter ökad jämställdhet. Det är mycket viktigt.

Anf. 111 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Låt mig påpeka att jag inte blundar för något. Jag ställer min fråga utifrån ett förslag som Liberalernas minister har skrivit under och lagt på riksdagens bord för behandling. Vi har en debatt om detta förslag, och förslaget är att det övergripande delmålet om jämställdhet ska utmönstras. Som företrädare för ett parti som säger att jämställdhet ska genomsyra akademin måste Fredrik Malm ha kommit till slutsatsen att akademin är jämställd. Annars skulle det övergripande målet inte utmönstras. Hur har Fredrik Malm kommit till slutsatsen att han som företrädare för ett parti som vill att verksamheterna ska genomsyras av jämställdhet kan stödja detta förslag? Hur har Liberalerna landat i denna slutsats?

De delmål regeringen vill förändra beslutades 2017 av riksdagen, och de skulle gälla i tio år. Nu har de gällt i åtta år, och regeringen har utan att göra någon utvärdering eller redovisa någon översyn kommit med förslag om att förändra dem så drastiskt att man utmönstrar viktiga principer såsom jämställdhet. På vilka grunder lägger Fredrik Malm fram ett sådant förslag? På vilka grunder röstar Fredrik Malm för att ta bort strävan efter jämställdhet inom högre utbildning och forskning?

Anf. 112 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Jo, av det enkla skälet att vi inte gör det, Linus Sköld. Det finns en rad olika mål i svensk högskolepolitik sedan tre, fyra eller säkert fem årtionden tillbaka. Det handlar om nyutnämningar av professorer, om

strävan efter jämn könsfördelning och om en rad olika åtgärder som kontinuerligt görs för likabehandling och för att möjliggöra för exempelvis småbarnsföräldrar att kunna studera med mera.

Det ser olika ut i akademien. Flickor presterar generellt bättre än pojkar i skolan. På professorsnivå är det fortfarande manlig dominans, men på grundnivå presterar kvinnor ofta mycket bättre.

Målen finns i lagstiftning och regleringsbrev, och det avsätts även särskilda resurser till Vetenskapsrådet och andra för att detta ska fortsätta att implementeras. Det är mycket tydligt i styrdokumentet för lärosätena.

Jag noterar dock att Socialdemokraterna väljer att blunda för detta och tror att Liberalerna inte vill ha jämställdhet. Mitt parti har stått för jämställdhet i över hundra år, och vi drev tillsammans med Socialdemokraterna igenom kvinnlig rösträtt i Sverige. Vi fortsätter också att engagera oss mycket djupt för att Sverige ska ha en mer jämställd akademi.

Anf. 113 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Tack, Fredrik Malm, för anförandet!

Vi kommer nog att upptäcka att dagens debatt kretsar runt akademisk frihet på många sätt. Det finns två typer av akademisk frihet. Den ena är den institutionella friheten, som Fredrik Malm berörde. Det är ett oberoende för lärosätena och deras ledningar som gör att de kan fatta egna beslut och driva sina egna agendor på universiteten. Den andra friheten är forskarnas individuella frihet. Det är att de själva väljer forskningsfrågor och gräver djupare och funderar på hur de ska upptäcka nya saker.

Det enda parti i denna kammare som bejakar båda friheterna fullt ut är Centerpartiet. När det gäller finansieringen av svensk forskning går ni i Liberalerna väldigt långt i att det inte ska vara forskarna som har möjlighet till egen nyfikenhetsdriven forskning. Pengarna som prioriteras i budgeten går till forskningsråden, och nästan ingenting går till basfinansiering. Jag vill därför ställa en första fråga till Fredrik Malm: Hur kommer det sig att ni vill ta ifrån forskarna friheten och låta någon annan än forskarna bestämma vad som är viktigt att forska om?

Den andra frågan handlar om Ulf KristerSSon. Han brukar säga: ”På vår sida i politiken är vi överens.” När det kommer till utredningen om associationsformer är det uppenbart att regeringspartierna och Sverigedemokraterna inte är överens. Vill Fredrik Malm berätta hur det kommer sig att det som är det starka kortet på regeringssidan inte är något kort alls?

Anf. 114 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Jag kan börja med att svara på den sista frågan. Orsaken är att Sverigedemokraterna har anslutit sig till Socialdemokraternas uppfattning. Socialdemokraterna råkar ju vara det parti som Centerpartiet vill ska leda Sverige, och deras uppfattning är raka motsatsen till Centerpartiets uppfattning, min uppfattning, Moderaternas uppfattning och Kristdemokraternas uppfattning.

Vi är överens, Anders Ådahl och jag, om att det är fullt rimligt att göra en översyn av associationsformerna i den högre utbildningen. Det blir lite märkligt att vi två, som står bakom samma reservation, ska ha ett replikskifte med varandra när vi tycker precis samma sak. Det hade väl varit bättre att ta replik efter Linus Skölds anförande än efter mitt.

Fru talman! Den akademiska friheten angrips från olika håll i dag. Det finns aktivister som försöker påverka forskare. Det finns en risk att man blir utstött ur sitt skrå. Det finns en rad olika utmaningar för den akademiska friheten. Det finns även säkerhetspolitiska och geopolitiska aspekter som påverkar.

Vi har nu tillsatt en utredning för att stärka den akademiska friheten ytterligare. Jag skulle gärna se att inte bara forskningens frihet utan också den akademiska friheten skrivs in i grundlagen. Den regleras i dag i annan lagstiftning.

När det gäller USA, fru talman, måste vi noga följa utvecklingen på andra sidan Atlanten, för den är mycket oroväckande. Det som sker i USA brukar ju några år senare komma till Europa på olika sätt. Jag bävar inför en debatt lik den man har i USA. Det vore mycket allvarligt. Det brådskar att skydda den akademiska friheten tydligare i Sverige.

Anf. 115 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Jag tänker att jag själv kan bestämma vem jag tar replik på och vilka typer av repliker jag väljer att ta.

Jag kan också upplysa ledamoten Malm om att Centerpartiet är ett oppositionsparti som har Anna-Karin Hatt som statsministerkandidat. Det kan vi i alla fall vara överens om här i kammaren; det är så det ser ut för Centerpartiet.

Det finns två sätt att styra akademin. Det ena är hur man väljer att organisera sektorn. Precis där är vi helt överens. Det behöver skapas ett större avstånd mellan den politiska makten och den makt som akademin själv kan ha. Därför har vi gått samman och har en gemensam reservation som säger att vi behöver utreda associationsformerna.

Det andra, hur man finansierar forskningen, styr precis lika mycket, men där är vi inte överens. Där finns det anledning för mig att fortsätta att ställa frågan, eftersom jag inte fick svar i den förra repliken: Hur kommer det sig att Liberalerna och regeringen, med stöd av Sverigedemokraterna, driver en linje där forskningen ska bli mer ofri, där forskarna ska behöva söka mer och mer pengar, där någon annan än forskarna bestämmer vad som är viktiga forskningsområden och forskningsfrågor och där basanslagens andel minskar?

Hur kommer det sig att Liberalerna väljer att gå mot akademisk frihet när det gäller organisering men går i motsatt riktning när det kommer till finansiering?

Anf. 116 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Det här replikskiftet blir mycket märkligt. Det som Anders Ådahl säger stämmer ju inte. Genom propositionen görs de största satsningarna någonsin på svensk forskning, även på basanslagen. De kommer att öka jämfört med dagens nivåer. År 2028 kommer de att ligga en och en halv miljard över dagens nivåer – ännu mer, tror jag.

Vi satsar brett över hela fältet, men från regeringens sida är vi också tydliga med att det som i slutändan gör Sverige relevant i ett internationellt forskningssammanhang är excellens och kvalitet. Det betyder att vi måste vässa oss där vi också är starka.

Sedan pekar vi ut ett antal områden, fru talman, vilket jag uppfattar att Centerpartiet tycker är helt fel. Regeringen gör bedömningen att teknik-

området, till exempel STEM-ämnena, klimatforskning och en del andra områden är väldigt viktiga. De är viktiga för svenskt näringsliv. De är viktiga för innovation och utveckling. De är viktiga för individens framtida frihet och för att vi ska klara de utmaningar som vår planet står inför.

Det är klart att vi måste kunna identifiera områden. Sedan går vi inte in och detaljstyr specifika tekniker och annat. Tvärtom allokeras resurser för det vi kallar banbrytande forskning, som innebär att man kan hitta nya tekniker, nya metoder och så vidare. Det är något som kommer att tjäna Sverige väl på både kort och lång sikt.

Basanslagen stärks. Excellenssidan i den högre utbildningen stärks. Vi pekar ut ett antal områden som är centrala för att Sverige även långsiktigt ska kunna vara en industrination, en välfärdsnation och en klimatneutral nation i framtiden.

Anf. 117 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Tack, Fredrik Malm, för anförandet!

Sveriges utbildningsminister Johan Pehrson välkomnar amerikanska forskare hit med orden: ”Det går ju rätt vilt till i Vita huset och det är väldigt dåligt för forskningen där. Då ska vi ju säga bara: Se här, Amerika! Välkomna hit. Vi kan erbjuda tillit. Vi har akademisk frihet.”

Det är såklart ett välkomnande som även Miljöpartiet instämmer i, men frågan är hur det är ställt med den akademiska friheten och med tilliten. Vi vill se ett starkare skydd för den akademiska friheten – ett starkt grundlagsskydd, som jag har förstått att även Fredrik Malm och Liberalerna som parti vill ha, även om den regering som de representerar inte vill det.

Vi vet att en del av de saker som kan hända i USA också kan hända här. En del har till och med redan hänt. Då syftar jag på den förkortade mandattiden för universitetsstyrelserna. Det är inte olagligt. Det har bara inte använts på det sättet förut. Det skedde också med väldigt kort varsel. Detta väckte sådana reaktioner i den akademiska sfären att det tog mindre än två dygn för lärosätenas rektorer att protestera mot tilltaget.

Vi har även hört raljerande uttalanden från ministrar om detaljer kring vilka kurser som håller akademisk kvalitet och inte. Vi har också sett en utredning där det påpekas att den politiska styrningen är ett hot mot den akademiska friheten, men detta lyfter regeringen inte fram.

Nu är en åtgärd planerad när det gäller lärosätenas associationsformer, men det kommer att ta tid. Jag vill veta vad regeringen gör nu, på kort sikt, för att ge ett ärligt välkomnande till de utländska forskare som söker tillit och akademisk frihet.

Anf. 118 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Miljöpartiet drev igenom en ny utlänningslag tillsammans med Socialdemokraterna för drygt fyra år sedan. Den ledde till dramatiskt försämrade möjligheter för utländska studenter som till exempel disputerat i Sverige att stanna kvar i landet. Det rättar vi till nu. Vi har haft en utredning för detta.

Den här regeringen är mycket angelägen om att vi ska ha migrationslagstiftning som innebär att vi inte stöter bort utländska studenter och forskare från Sverige. Vi rättade till de misstag som Miljöpartiet drev igenom, för att nämna ett exempel.

När det gäller universitetsstyrelserna, fru talman, hade det att göra med säkerhetsaspekter. Vi lever nu i en geopolitisk situation med Ryssland, Iran, Kina och en rad andra länder som är betydligt mer hårdhänta än vad Sverige är, för att uttrycka det milt. Man utmanar våra lärosäten på olika sätt genom spionage och genom att man försöker komma åt innovationer och mycket annat, och vi behöver verkligen steppa upp och stärka säkerheten på de svenska lärosätena. Det var för att få in mer av den kompetensen som detta gjordes.

Det har aldrig använts förut, säger Miljöpartiet. Jo, om jag inte minns fel gjorde faktiskt Socialdemokraterna samma sak för ett antal år sedan. Men vi erbjuder tillit. Vi ska vara väldigt stolta över hur väl Sverige presterar och har presterat. Vi kan höja oss ytterligare – så är det – och det gör vi genom den här propositionen. Men jag tycker inte att man ska uttrycka sig på ett sådant sätt att man relativiserar eller likställer den svenska högre utbildningen med situationen under Donald Trump i USA. Det tycker jag är fel.

Anf. 119 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Det är väl ändå allmänt känt att när det gäller migrationspolitik kanske Liberalerna och Miljöpartiet står på lite olika sidor. Det brukar inte vara Miljöpartiet som bygger murar, utan vi bygger snarare broar.

Ytterligare ett exempel på regeringens agerande gäller utvecklingsforskningen. Där var pengar fördelade och ansökningar inskickade, och beredning av beslut pågick när regeringen ändrade förutsättningarna så att man fick avbryta den processen.

Det man också kan se när det gäller den amerikanska situationen är att det inte enbart handlar om associationsform. Hot mot akademisk frihet från regeringar handlar också om många andra saker, till exempel ekonomiska beroenden. Det blir en sårbarhet, och det är något som behöver utredas.

Den utredning om akademisk frihet som regeringen har tillsatt förbjuder uttryckligen all utredning av grundlagsskydd. Det är rimligt, för det behöver man en parlamentarisk kommitté för att göra. Men man kan ändå låta en enskild utredare utreda vad det finns för olika förutsättningar för att en sådan kommitté ska kunna komma igång snabbare med sitt arbete.

Min fråga var inte vad Miljöpartiet och Socialdemokraterna gjorde förra eller förrförra mandatperioden utan vad den här regeringen avser att göra nu, inom kort, för att stärka den akademiska friheten och för att stärka tilliten och välkomna de amerikanska forskarna – och för all del forskare från andra länder där den akademiska friheten är hotad. Vad kommer att hända inom kort, inom det närmaste året?

Anf. 120 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Vi tidigarelägger nu – eller vi har i alla fall för avsikt att tidigarelägga; vi får se hur pass snabbt vi kan göra det – de här karriärsatsningarna för att kunna möta en ökad efterfrågan från amerikanska studenter och forskare som vill komma hit. Jag tycker att detta är mycket viktigt.

Det ska också sägas, fru talman, att vi i Sverige har en tradition av att välkomna akademiker från olika håll i världen som har svårt att forska fritt i de länder där de verkar. Det kan vara ett land som Turkiet, där man inte har en fri akademi på samma sätt som här.

Sverige har också många utländska studenter som kommit hit tack vare vår akademiska frihet – och inte bara det, fru talman, utan även tack vare andra värden som jag tycker är värda att nämna i sammanhanget. Vi har ett välfärdssamhälle. Vi har ett förhållandevis jämställt samhälle. Vi har ett sekulärt samhälle. Vi har, i alla fall jämfört med många andra länder, en rätt hög grad av jämlikhet och så vidare. Vi har en bra föräldraförsäkring och så vidare. Det är också saker som man kan värdera och som får en att komma till Sverige för att forska.

Sedan studsade jag till lite, fru talman, inför det Camilla Hansén sa angående utvecklingsforskningen. Det ligger inte på det här utskottets beredningsområde, ska sägas till att börja med, utan på utrikesutskottets. Men det är ju så att det har skett stora förändringar inom svenskt bistånd, och det är framför allt för att frigöra resurser för att öka stödet till Ukraina. Jag menar att om man då skiljer ut ett enskilt område i biståndet och säger att det här får ni inte dra ned på, då får man vara ärlig och säga vilken av de ukrainska städerna som ska få mindre ammunition och mindre luftförsvar. Är det Odessa, Kramatorsk, Cherson eller Charkiv? Det är ju det som det handlar om – att kunna öka stödet till Ukraina. Då får vi göra vissa prioriteringar.

Anf. 121 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! ”Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.”

Så lyder det övergripande målet för forskningspolitiken. För oss socialdemokrater är det viktigt eftersom vi vill bygga vårt lands konkurrenskraft på kunskap och kompetens, inte på låga löner och kassa arbetsvillkor.

Vi är ett exportberoende land. Flera miljoner svenska arbetstillfällen är direkt beroende av vår export. Vår export bygger givetvis på att vi har stora naturtillgångar, men lika mycket bygger den på att vi är suveränt bra på att bygga kunskap. Det är liksom inte för att vi bryter järnmalm billigast i världen som den gynnar vårt lands handelsbalans, utan det är för att vi vet hur man gör bra grejer av den.

Det är det vi menar när vi säger att vi ska konkurrera med kunskap, inte med låga löner. På det viset går det att argumentera för att forskning och innovation bygger det svenska välståndet och är en förutsättning för landets ekonomi och medborgarnas välfärd.

För åtta år sedan antog riksdagen de nu gällande målen för forskningspolitiken. Det jag läste upp nyss var alltså det övergripande målet. Till det kommer tre delmål. De målen skulle gälla i tio år, enligt det beslut som fattades då.

Regeringen har nu lagt fram ett förslag om att det övergripande målet ska ligga fast, men man föreslår omfattande förändringar av delmålen trots att de har två års giltighet kvar. Regeringen påstår sig ha gjort en genomgång av delmålen men presenterar ingen sådan. Det finns ingen utvärdering eller uppföljning som motiverar de föreslagna förändringarna.

Det har fram till nu funnits ett delmål om att jämställdheten ska öka. Det delmålet föreslår regeringen ska strykas helt. Det innebär att regeringen föreslår att man ska avveckla forskningspolitikens strävan att öka jäm-

ställdheten. Det är en förändring som vi givetvis avvisar eftersom jämställdheten inom akademien alltfjänt är bristande.

Regeringen föreslår också en utmönstring av målet att samverkan och samhällspåverkan ska öka. Avskaffar man det delmålet riskerar man att styra bort från forskningens samhällspåverkan och forskares samverkan med det omgivande samhället.

Regional samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle är viktig för att bygga regional konkurrenskraft och kompetensförsörjning. Således avvisar vi givetvis även den förändringen.

Vårt förslag är i stället att de tre gällande delmålen för forskningspolitiken får ligga fast, men att de utvärderas under den närmaste fyraårsperioden. Vi delar dock regeringens bedömning att det vore lämpligt att införa ett fjärde delmål om att Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer. Det kompletterar den skrivning som finns i det övergripande målet bra och bör alltså läggas till.

Fru talman! Regeringen har lanserat resurserna i den här propositionen som historiska. Liberalernas företrädare sa i talarstolen alldeles nyss att de är de största någonsin. Historien har dock lärt oss att det är dags att bli misstänksam när den här regeringen lanserar satsningar som historiska.

Vid en närmare granskning var det inte sant den här gången heller. I år ökade resurserna till forskning med en och en halv miljard. Det motsvarar ganska precis den pris- och löneomräkning som regeringen har bedömt att högskolesektorn behöver 2025 – efter produktivitetsavdrag.

På samma sätt är påståendet att detta är den största satsningen någonsin bara sant om man inte räknar med att det sker prisökningar varje år. I inflationsjusterade priser är resursökningarna i denna proposition mindre än vad som var fallet i propositionen år 2020.

I vårt budgetförslag har vi lagt ungefär 700 miljoner mer än regeringen på forskning och innovation. Det är en satsning som är extra viktig nu när vi har en utdragen lågkonjunktur och en orolig omvärld.

Fru talman! Medlen i den här forskningspropositionen är inte bara för lite och för sent. De borde också fördelas annorlunda än vad regeringen föreslår. Regeringens förslag innebär en stor övervikt i medel som ska fördelas via de externa finansiärerna, det vill säga i forskningsråden. Utöver det innebär regeringens förslag att även de medel som går direkt till lärosätena ska omfördelas i konkurrens eller till politiskt prioriterade forskningsområden.

Basresursen, det vill säga de medel som varje lärosäte är garanterat, lämnar regeringen oförändrad på samma nivå som år 2020. De dåvarande socialdemokratiska regeringarna ökade i de två forskningspropositionerna före denna basresursen med ungefär 50 procent per proposition. Den gick från 8 000 per student till 12 000 år 2016 och från 12 000 per student till 17 500 år 2020.

Nu föreslår alltså regeringen att basresursen lämnas oförändrad. Med den inflation vi har haft sedan 2020 innebär det en realvärdesminskning av basresursen på över 4 000 kronor per student – mer än 20 procent.

Resultatet av regeringens förslag är att varenda tillkommande krona ska fördelas i konkurrens enligt politiskt beslutade kriterier eller till politiskt beslutade ändamål. På det viset minskar regeringens resursfördelningsförslag den akademiska friheten. Precis detta var Anders Ådahl inne på i ett replikskifte alldeles nyss.

Fru talman! Akademisk frihet är en viktig princip i forskningspolitiken. Forskare ska fritt kunna välja sina forskningsfrågor och sin metod och fritt kunna publicera sina resultat. Lärosätena måste vara fria att prioritera, att kunna planera långsiktigt och att bestämma själva. Det enda sättet att uppnå akademisk frihet är att politiker tar ansvar för att respektera forskares, lärares och lärosätens autonomi.

De senaste åren har flagranta övertramp skett från politiskt håll. Regeringens klåfingrighet när det gäller lärosätenas styrelser är ett exempel. Ett annat exempel är hopplöst raljanta uttalanden om enskilda kursers innehåll. Sverigedemokraternas attacker på lärosätenas inre arbete är ett tredje exempel. Det sistnämnda är för övrigt ett bevis för att lärosätenas associationsform inte skyddar akademien från politiska angrepp. Att Chalmers är en stiftelse hindrade inte Sverigedemokraterna från att hota dem med att dra in deras finansiering om de införde ett kontor för sitt jämlikhetsarbete.

Vi socialdemokrater ser stora risker med att på bredden reformera lärosätenas associationsform. En sådan inriktning riskerar att bli den här regeringens nästa marknadsmisslyckande. Så länge vi vill ha kvar principen att forskning och högre utbildning vid lärosätena ska finansieras av det offentliga kommer vi att behöva politiker som klarar av att respektera den akademiska friheten. Därför är en utredning om lärosätenas associationsform överflödigt.

Vi vill i stället se mer fria medel till forskarinitierad forskning, större frihet för lärosätena att använda sina forskningsmedel och bättre planeringsförutsättningar för att ge möjlighet till tryggare anställningar för forskare.

Fru talman! Det handlar inte bara om akademisk frihet. Det handlar också om högre utbildning och forskning i hela landet. Vi socialdemokrater har svarat för en omfattande utbyggnad av lärosäten i hela landet. Regeringens förslag leder i rakt motsatt riktning. Hur bra Uppsala och Lund än är så är jag övertygad om att excellens inte bara kan uppstå där.

Forskning i hela landet ger förutsättningar för regionala tillväxtkluster och regional kompetensförsörjning. Flera exempel på världsledande forskning finns vid mindre och nyare lärosäten i hela landet.

Fru talman! Vi socialdemokrater vill använda kunskapsbildning och forskning för att lösa samhällsutmaningar som är aktuella här och nu. Därför har vi lagt fram förslag om att avsätta mer resurser till forskning om till exempel brottsprevention. Regeringen har ett något enögt fokus på brottsbekämpning – något som är viktigt – men det bästa brottet är fortfarande det som aldrig begås.

Vi vill se mer resurser till forskning om arbetslivets villkor. Det är avgörande för ett långt och hälsosamt liv. Därför behövs mer kunskap om hur allvarliga arbetsplatsolyckor kan förebyggas, hur arbetsrelaterad ohälsa kan förhindras och vad som krävs för att människor ska orka – och hålla – fortsätta arbeta hela vägen fram till pensionsåldern.

Klimatkrisen är här och nu. AI-utvecklingen sker här och nu. Det krävs mer forskningsmedel om vi inte ska hamna hopplöst efter.

Fru talman! Jag vill slutligen säga något om det svenska språkets ställning. Det svenska språkets ställning i akademien har försvagats de senaste decennierna. År 2022 skrevs 94 procent av alla avhandlingar vid svenska lärosäten på engelska. Forskning på svenska förhållanden är viktigt, inte minst i samhällsvetenskaper och humaniora. Om all forskning sker på and-

ra språk än svenska riskeras både kunskapen om svenska förhållanden och stora språkliga domänförluster när all begreppsbildning i olika ämnen sker på andra språk än svenska. Begreppsbildning är centralt för att bygga starka professioner i det här landet.

Detta är en utveckling som vi socialdemokrater ser med oro på. Vi vill därför att åtgärder vidtas. Fler utbildningar på kandidatnivå måste ske på svenska. Fler svenska studenter måste fortsätta till forskarstudier, och andelen avhandlingar som skrivs på svenska måste öka.

Sammanfattningsvis vill vi socialdemokrater se mer resurser till forskning i hela landet fördelade med långsiktighet och respekt för akademisk frihet som övergripande principer. Vi vill upprätthålla strävan mot jämställdhet i akademien och samverkan med det omgivande samhället. Vi vill sätta av externa medel för att finna ny kunskap som kan bidra till att lösa de mest trängande samhällsproblemen. Vi vill också stärka det svenska språkets ställning i akademien.

Vi står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag endast bifall till reservationerna 7, 29 och 84.

(Applåder)

Anf. 122 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Linus Sköld tog upp den viktiga frågan om svenska språkets ställning inom högskolan. Denna fråga behöver vi se över.

Kvällens debattämne verkar bli akademisk frihet. Vi har faktiskt några bra förslag som skulle utöka den akademiska friheten. Vi vill till exempel förändra styrelsernas sammansättning så att det blir fler akademiker i styrelsen och färre folk utifrån.

Vi vill se över Akademiska Hus uppdrag. När man pratar med rektorer och andra från olika lärosäten och högskolor är en återkommande tråd att förhållandet till Akademiska Hus börjar bli betungande.

Vi har tagit upp det tyska begreppet die Lehrfreiheit. Jag tror att Anders Ådahl har varit inne på den frågan. Lärare på universitet och högskolor ska själva bestämma, till exempel litteraturlistan. Det var ett uppmärksammat fall tidigare. Erik Ringmar blev pådyvlat litteratur som inte passade hans historiekurs. Detta anser vi inte är akademisk frihet. Verklig akademisk frihet är mer frihet till dem som faktiskt jobbar på universiteten – lärarna. Att det kommer en dekan, prorektor eller vice rektor och beordrar någon att ta in litteratur som över huvud taget inte hör hemma på en kurs anser vi är ett brott mot den akademiska friheten. Just dessa frågor talas det inte så mycket om i salen utan man uttrycker sig mer svepande.

Jag är lite nyfiken på vad Linus Sköld anser.

Anf. 123 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Linus Sköld anser att den akademiska friheten bör stärkas. Forskare ska fritt kunna välja forskningsfrågor, fritt välja metod och fritt publicera sina resultat. Lärare ska fritt styra över utbildningens innehåll på vetenskaplig grund och fritt välja metod för sin undervisning. Detta råder det inget tvivel om.

Lärosätenas rätt att bestämma över sitt inre arbete måste givetvis också respekteras. Det måste självklart finnas en autonomi för de individer som verkar i akademien och för institutionerna.

Jag undrar om Robert Stenkvist är beredd att ställa upp på att forskare fritt får välja sina forskningsämnen. Jag undrar om Robert Stenkvist är beredd att ställa upp på att lärare fritt får välja innehåll i undervisningen och metod för att utbilda sina studenter. Det är mer än en gång som jag har hört Robert Stenkvist underkänna hela institutioner och centrubildningar i kammaren, specifikt om genusforskning.

Om Robert Stenkvist oroar sig över att dekanen eller prorektorn ingriper i sättandet av en litteraturlista så oroar jag mig över att Robert Stenkvist ingriper i valet av forskningsfråga och undervisningens innehåll i akademien.

Jag ställer en fråga tillbaka till Robert Stenkvist: Vad tänker han om den akademiska friheten och de risker som hans egen politik innebär? (Applåder)

Anf. 124 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Robert Stenkvist ställer absolut upp på fråga två. När det gäller fråga ett finns ett anslagsförfarande. Alla forskare får inte anslag, men det är inte vi politiker som väljer vilka forskare som får anslag eller inte. Det ska inte vara vi politiker som i detalj avgör vilka forskare som ska få anslag.

Vetenskapsrådet har grupper som avgör vilka som får anslag och vilka som inte får det. Sedan kan vi politiker ha synpunkter och åsikter. När vi uttrycker synpunkter och åsikter blir det för Socialdemokraterna att vi beordrar saker och ting. Nej, det är en helt annan sak. Vi kan inte beordra en massa saker inom högskolesektorn. Det går inte eftersom forskarna är självständiga.

Sedan var det frågan om institutionen för genusvetenskap. Jag har aldrig här i talarstolen sagt något om att ge order. Vi anser att institutionen inte följer högskolelagens krav på vetenskaplighet. Nu har jag inte tagit med mig en massa exempel. Det borde jag naturligtvis ha gjort eftersom jag visste att frågan skulle komma upp. Det är ju en återkommande fråga.

Jag har läst saker som uppenbarligen strider mot allt sunt förnuft. Jag har lyssnat på en annan person, Anna-Karin Wyndhamn. Hon jobbade flera år på institutionen, och hon hoppade av eftersom hon tyckte att de ägnade sig åt kvacksalveri.

Då finns synpunkten att de inte följer högskolelagens krav på vetenskaplighet eller beprövad erfarenhet. Det är en synpunkt, Linus Sköld. Högskolelagen ska väl följas. Jag vet inte var Socialdemokraterna står i frågan, men det kan Linus Sköld berätta.

(Applåder)

Anf. 125 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Robert Stenkvist ställer upp på akademisk frihet så länge de forskningsfrågor som forskare ställer eller den undervisning som ges vid lärosätena inte misshagar Robert Stenkvist och hans politiska uppfattning. När de gör det tar han sig friheten att lämna omdömen om dem offentligt. Han står här i talarstolen och underkänner dem, eller han rycker ut i medierna och säger att finansieringen ska dras in om ett kontor för jämlikhet inrättas vid Chalmers. Det var förvisso inte Robert Stenkvist utan en partikamrat till honom som sa detta.

Likt förbaskat respekterar inte Sverigedemokraterna den akademiska friheten. Sverigedemokraterna håller inte tillbörligt avstånd till att detaljstyra och lämnar inte utrymme för autonomi till vare sig individer eller institutioner i akademin. Det är därför vi över huvud taget har den här diskussionen.

Detta handlar egentligen om att vi socialdemokrater, och även Liberalerna, vill skydda akademin från den typen av ingrepp som Sverigedemokraterna vill göra i forskares, lärares och institutioners frihet.

Anf. 126 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Linus Sköld för hans anförande.

Sveriges universitet och högskolor är i ett skede av ökad internationell konkurrens om forskare, studenter och excellens. Våra lärosäten vittnar om utmaningar inom den akademiska friheten, brist på långsiktighet och begränsningar i att utveckla verksamheten på egna villkor.

Regeringen har därför meddelat att man avser att tillsätta en utredning för att se hur den nuvarande myndighetsformen för universitet och högskolor kan se ut. Man ska analysera om dagens modell verkligen är ändamålsenlig i ett modernt forskningslandskap.

Det här handlar inte om privatisering eller marknadsivering. Det ansvar vi tar handlar om att stärka akademins självbestämmande, om att skapa bättre förutsättningar för kvalitet, utbildning och forskning och om att trygga Sveriges ställning som ledande forskningsnation. Vi vill undersöka hur man kan stärka autonomin. Mot den bakgrunden är det beklagligt att Socialdemokraterna aktivt stoppar utredningen.

Fru talman! Socialdemokraterna hävdar att det är professionen, inte politiken, som ska styra forskningen. Ändå vill man inte ens analysera om dagens styrmodell faktiskt ger professionen det handlingsutrymme som krävs. Det är inte bara motsägelsefullt, utan det är också ett uttryck för misstro mot lärosätenas förmåga att ta ansvar.

Vi kristdemokrater i den här regeringen ser behov av att se över hur vi moderniserar och utvecklar sektorns villkor. Vi vill se mindre politisk detaljstyrning, starkare akademisk frihet och en långsiktig finansieringsstruktur som ger lärosätena stabilitet att växa. Att stoppa utredningen är att blunda för de problem som forskarsamhället självt pekar på.

Varför?

Anf. 127 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Till Lili André vill jag säga att jag svarade på den frågan i mitt anförande alldeles nyss. Jag ska citera mig själv: ”Så länge vi vill ha kvar principen att forskning och högre utbildning vid lärosätena ska finansieras av det offentliga kommer vi att behöva politiker som klarar av att respektera den akademiska friheten.”

Det fanns som sagt ingenting i Chalmers stiftelseform som hindrade Patrick Reslow och hans kompisar från att hota med att dra in finansieringen när man ville organisera sig på ett sätt som misshagade Sverigedemokraterna. Ingenting i stiftelseformen hindrade dem från att komma med det hotet. Därför är en utredning om lärosätenas associationsform överflödigt.

Det vi i stället behöver är politiker som ställer upp på att akademin måste få besluta själv. Akademin måste få vara autonom, och individerna

som är verksamma där måste få ställa sina forskningsfrågor och besluta om sin undervisning utan att politiker lägger sig i de detaljerna. Det ska ske på vetenskaplig grund, inget annat.

Om Lili André verkligen vill öka den akademiska friheten skulle hon inte lägga fram förslag om att avskaffa de medel som i den förra propositionen fanns till den fria forskarinitierade forskningen vid Vetenskapsrådet. Dem föreslår regeringen nu att avskaffa. Hon skulle inte öka den politiska styrningen av de medel som går direkt till lärosätena. Hon skulle tvärtom säga att det är fritt för lärosätena att disponera de medlen. Det skulle på riktigt öka lärosätenas autonomi och deras frihet.

Men eftersom Lili André tror på konkurrens som enda verktyg för att nå kvalitet klarar hon inte av att göra en sådan prioritering.

Anf. 128 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Fru talman! Jag vill bara replikera till Linus Sköld att det finns högre anslag för den breda banbrytande forskningen att söka för forskarna. Det är alltså inte sant att det inte finns fria medel för forskare.

Jag vill dock gå tillbaka till associationsform och en utredning som Linus Sköld verkar veta hur den slutar, utan att den ens har kommit till.

Det finns inte bara ett sätt att säga att vi ska respektera forskarnas autonomi. Vi behöver mer pengar! Men vi behöver verka på flera olika sätt för att kunna göra så att lärosätena får ett större strategiskt ansvar och sedan också större frihet och autonomi.

Jag är lite intresserad av en sak. Gång på gång får jag höra av Socialdemokraterna om deras motvilja mot att Sverigedemokraterna är ett stödparti till regeringen och att det skulle vara Sverigedemokraterna som styr regeringens beslut. Men här ser vi ett märkligt skådespel. Socialdemokraterna ställer sig nu tillsammans med Sverigedemokraterna bakom att stoppa en utredning som syftar till att ge lärosätena mer frihet och att det ska bli mindre politisk detaljstyrning.

Jag vet inte om jag är förvånad över detta eller om det är naturligt att Socialdemokraterna nu går samman med Sverigedemokraterna i en sakfråga, vilket Kristdemokraterna och regeringen också gör i Tidöavtalet – det som Socialdemokraterna ständigt kritiserar.

Ställningstagandet, den här gemensamma inställningen, handlar om tillit till Sveriges forskningsprofession. I stället för att öppna dörren för ökad autonomi och förutsättningar för ökad kvalitet inom högre utbildning väljer man att hålla fast vid en modell som i dag har en del utmaningar.

Anf. 129 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Jag ska uppdatera Lili André om hur detta har gått till. Vi socialdemokrater har skrivit en följdmotion till ett förslag från regeringen. Det är ett förslag som innebär att regeringen vill tillsätta en utredning som vi socialdemokrater tycker är överflödig. Därför har vi lagt fram ett förslag i en följdmotion om att en sådan utredning skulle vara överflödig. Och det förslaget har Sverigedemokraterna ställt sig bakom. Det var exakt så det gick till, och jag välkomnar även Lili André att ställa sig bakom det förslaget om hon vill.

Jag har inte gjort en tillstyrkelse till anpassning av min politik eller mitt sätt att formulera den för att få andras stöd för den. Men om Lili André vill rösta för vårt förslag är hon givetvis fri att göra det.

När det gäller att öka och ge bättre förutsättningar för akademisk frihet har den här regeringen visat med önskvärd tydlighet att så länge man har majoritet i den här kammaren kan man snäva in den akademiska friheten. Då kan man styra medlen hårdare, prioritera politiskt vilken forskning som ska bli av eller minska medlen till vissa lärosäten och öka dem till andra, helt utan att redogöra för på vilka grunder detta sker.

Om man har majoritet i den här kammaren är det ett klent skydd att ha utrett associationsformen. Den här regeringen har visat att det enda sättet att skydda den akademiska friheten är att ha politiker som respekterar den akademiska friheten.

(Applåder)

(forts. § 12)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.55 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 20 maj

CU19 Lättnader i byggkraven för studentbostäder

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)

1. utskottet

2. res. 1 (V)

3. res. 2 (MP)

Förberedande votering:

22 för res. 1

15 för res. 2

268 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Elisabeth Thand Ringqvist (C) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

270 för utskottet

21 för res. 1

15 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 60 M, 21 C, 16 KD, 14 L, 2 -

För res. 1: 21 V

Avstod: 15 MP

Frånvarande: 13 S, 8 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 2 (Lagstiftningens framtida utformning m.m.)

1. utskottet

2. res. 3 (S)

Votering:

183 för utskottet

94 för res. 3

29 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 60 M, 7 V, 21 C, 16 KD, 14 L, 1 -

För res. 3: 93 S, 1 -

Avstod: 14 V, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 8 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Malcolm Momodou Jallow (V) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 3 (Utvärdering av den nya lagstiftningen)

1. utskottet

2. res. 5 (S, V, MP)

Votering:

172 för utskottet

129 för res. 5

4 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 60 M, 17 C, 16 KD, 14 L, 1 -

För res. 5: 93 S, 21 V, 14 MP, 1 -

Avstod: 4 C

Frånvarande: 13 S, 8 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 4 MP, 2 L

Christofer Bergenblock, Stina Larsson och Anders W Jonsson (alla C) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Amanda Lind (MP) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

TU13 Luftfartsfrågor

Punkt 2 (Omfattning och möjlighet till nedsättning av sanktionsavgifter)

1. utskottet

2. res. 2 (MP)

Votering:

269 för utskottet

15 för res. 2

21 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 16 KD, 14 L, 2 -

För res. 2: 15 MP

Avstod: 21 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 3 (Finansiering och stöd till regionala flygplatser)

1. utskottet

2. res. 3 (S)

3. res. 4 (C)

Förberedande votering:

92 för res. 3

21 för res. 4

192 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Sanne Lennström (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Huvudvotering:

175 för utskottet

94 för res. 3

36 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 16 KD, 14 L, 1 -

För res. 3: 93 S, 1 -

Avstod: 21 C, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 4 (Beredskapsflygplatser)

1. utskottet

2. res. 7 (SD)

Votering:

127 för utskottet

63 för res. 7

115 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 60 M, 21 V, 16 KD, 15 MP, 14 L

För res. 7: 63 SD

Avstod: 92 S, 21 C, 2 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 5 (Arlanda, Bromma och Skavsta flygplats)

1. utskottet

2. res. 9 (S)

3. res. 10 (V, MP)

Förberedande votering:

94 för res. 9

36 för res. 10

175 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 9.

Prot. 2024/25:120

21 maj

Huvudvotering:
175 för utskottet
94 för res. 9
36 avstod
44 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 16 KD, 14 L, 1 -
För res. 9: 93 S, 1 -
Avstod: 21 V, 15 MP
Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter
Kammaren biföll utskottets förslag.

TU16 Lagändringar till följd av ändrade EU-regler om utsläppsfria tunga fordon

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU17 Ändringar i lagen om hamnskydd

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 11 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

FiU37 Stärkt konsumentskydd på kreditmarknaden

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Fortsatta möjligheter till kreditförmedling)

1. utskottet

2. res. 2 (C)

Votering:

284 för utskottet

21 för res. 2

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 16 KD, 15 MP, 14 L, 2 -

För res. 2: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

NU20 Finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, C, MP)

Votering:

154 för utskottet

151 för res. 1

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 16 KD, 14 L, 1 -

För res. 1: 93 S, 21 V, 21 C, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Prot. 2024/25:120

21 maj

Punkt 2 (Konsekvensanalys av lagförslaget)

1. utskottet

2. res. 4 (MP)

Votering:

154 för utskottet

15 för res. 4

136 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 16 KD, 14 L, 1 -

För res. 4: 15 MP

Avstod: 93 S, 21 V, 21 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 3 (Riksdagsprövning av eventuella avtal)

1. utskottet

2. res. 5 (V, MP)

Votering:

255 för utskottet

36 för res. 5

14 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 80 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 16 KD, 14 L, 1 -

För res. 5: 21 V, 15 MP

Avstod: 13 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Blåvitt Elofsson, Kenneth G Forslund, Fredrik Lundh Sammeli, Lars Mejern Larsson, Magnus Manhammar, Karin Sundin och Louise Thunström (alla S) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 4 (Alternativ till regeringens förslag)

1. utskottet

2. res. 7 (S)

3. res. 8 (V, C)

Förberedande votering:

93 för res. 7

42 för res. 8

170 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 7.

Lena Johansson (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Huvudvotering:
154 för utskottet
94 för res. 7
57 avstod
44 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 63 SD, 60 M, 16 KD, 14 L, 1 -
För res. 7: 93 S, 1 -
Avstod: 21 V, 21 C, 15 MP
Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 5

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU21 Ersättning till radio- och tv-företag vid privatkopiering

Punkt 2 (Upphovsrätt och AI)

1. utskottet
2. res. 3 (MP)
Votering:
132 för utskottet
15 för res. 3
158 avstod
44 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 60 M, 21 V, 21 C, 16 KD, 14 L
För res. 3: 15 MP
Avstod: 93 S, 63 SD, 2 -
Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 5 (Stöd vid patentintrång)

1. utskottet
2. res. 8 (SD)
3. res. 9 (V)
Förberedande votering:
64 för res. 8
22 för res. 9
219 avstod
44 frånvarande
Kammaren biträdde res. 8.
Jörgen Grubb (SD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.
Huvudvotering:
126 för utskottet
64 för res. 8
115 avstod
44 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 21 C, 16 KD, 15 MP, 14 L

För res. 8: 63 SD, 1 -

Avstod: 93 S, 21 V, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Prot. 2024/25:120

21 maj

Punkt 7 (Nationell strategi för immaterialrätt)

1. utskottet

2. res. 12 (C)

Votering:

284 för utskottet

21 för res. 12

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 16 KD, 15 MP, 14 L, 2 -

För res. 12: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 8 (Kunskapscentrum för immaterialrätt)

1. utskottet

2. res. 13 (S)

Votering:

210 för utskottet

95 för res. 13

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 20 C, 16 KD, 15 MP, 14 L, 1 -

För res. 13: 93 S, 1 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 12 (forts. från § 9) Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (forts. UbU15)

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Anf. 130 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Här i kammaren har vi nu två oppositionspartier som tar replik på varandra. Vi ser samtidigt att blockpolitiken inte alls behöver vara så cementerad som politiska reportrar och många tänker sig. Vi kan debattera och ta repliker på varandra även i oppositionen.

Vi debatterar forskningspropositionen, och Linus Sköld har haft ett anförande. Socialdemokraterna och Centerpartiet delar syn i många delar. Det gäller till exempel jämställdhet som ett delmål och att ha en friare finansiering av forskningslandskapet. Vi delar synen på woke och inre hot, men vi delar även synen på att vi behöver högskolor i hela landet – detta sagt som några exempel.

Däremot delar vi inte syn när det gäller hur sektorn ska organiseras. Socialdemokraterna har en reservation som säger att man inte vill utreda associationsformer. Man vill inte från Socialdemokraternas sida öka avståndet när det gäller direktstyrning från politiken in till lärosätenas ledningar.

En rektor vid en högskola är både akademisk ledare och administrativ chef, förvaltningschef. En rektor är regeringens förlängda arm. Det är ingen skillnad.

Därför vill jag fråga Linus Sköld: Hur är det möjligt att i ett tidigare replikskifte säga att det måste finnas en autonomi vid lärosätena utan att samtidigt inse att om det ska finnas en autonomi måste vi också organisatoriskt se till att vi har ett avstånd mellan politik och lärosäten?

Anf. 131 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Det finns ett flertal politikområden där vi brett erkänner behovet av ett avstånd mellan politisk nivå och mer fria utförare. Kulturpolitiken är ett sådant område. Vi har gott om statliga kulturinstitutioner. Där kallar man det för armlängds avstånd.

Parallellen när det kommer till högre utbildning och forskning är akademisk frihet. På samma sätt har vi statliga institutioner som är lärosäten – alla utom tre såvitt jag vet, Anders Ådahl får rätta mig om jag har fel – och som är statliga myndigheter.

Det som satte frågan på vår agenda från början är de övertramp som har skett från den politiska nivån när det gäller att lägga sig i saker som rimligen borde beslutas av dem i akademien verksamma. Det handlar om saker som rimligen borde vara upp till dem att uttala sig om, forska om eller publicera resultat om.

Vi ser motsvarande tendenser när det gäller armlängds avstånd i kulturpolitiken. Vi ser motsvarande tendenser till framflyttade positioner när det gäller politisk styrning av folkbildningen.

Det finns jättemånga exempel på politikområden där vi vill ha en vall mellan den politiska nivån och dem som ska vara fria att forma utförandet, för det är viktigt att det inte är politik och politisk övertygelse som styr hur det blir. Detta fungerar alldeles utmärkt så länge vi har politiker som respekterar den akademiska friheten.

Anf. 132 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Det är just det där sista som är problemet med Socialdemokraternas hållning. Om vi har politiker som respekterar den akademiska friheten, säger Linus Sköld. Men vad händer om vi inte har det? Vad händer om vi har en svensk Donald Trump vid makten?

Jag läste i Dagens Nyheter i dag ett reportage om Sida och deras ställningstagande angående FN-organet UNRWA. DN frågade: Sidas humanitära avdelning kommer fram till att UNRWA kan ge hjälp mest effektivt. Varför blir det ändå en politisk fråga? Generaldirektören svarade: Sida är en förvaltningsmyndighet som jobbar på regeringens uppdrag under lagar och förordningar, som alla svenska förvaltningsmyndigheter gör.

Låt oss för ett ögonblick pröva att byta Sida mot Göteborgs universitet. Låt oss säga att frågan hade varit ställd så här: Göteborgs universitets medicinska fakultet kommer fram till att en viss cancerforskning kan ge hjälp mest effektivt. Varför blir det ändå en politisk fråga? Rektor måste då sva-

ra: GU är en förvaltningsmyndighet som jobbar på regeringens uppdrag under lagar och förordningar, som alla svenska förvaltningsmyndigheter gör.

Fru talman! En svensk Donald Trump eller ett svenskt parti, vilket som, som vill direktstyra våra förvaltningsmyndigheter, kan göra exakt vad de vill. För Centerpartiet är det en situation som inte är hållbar och en situation vi inte kan acceptera.

Ska vi växa som samhälle behöver vi friare akademier där politiker som inte respekterar akademisk frihet inte kan bete sig hur de vill. Hur vill Socialdemokraterna ha det?

Anf. 133 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Jag tycker att Anders Ådahls exempel talar emot hans egen slutsats. UNRWA lyder inte under förvaltningsmyndigheten och är alltså en fristående organisation som inte styrs av regeringen, men som delvis finansieras av densamma. Därför blir det inga pengar till UNRWA, för regeringen gillar inte UNRWA.

På samma sätt: Om regeringen inte gillar Chalmers blir det inga pengar till Chalmers. Har vi inte politiker som respekterar den akademiska friheten finns det ingen associationsform i världen som kan skydda lärosätena från den typen av ingrepp. Det har Sverigedemokraterna illustrerat för oss för bara några veckor sedan, möjligen månader vid det här laget.

Så länge vi vill ha kvar principen att forskning och högre utbildning vid lärosätena ska finansieras av det offentliga kommer vi att behöva politiker som klarar av att respektera den akademiska friheten. Annars blir det ingen akademisk frihet. Då behövs ett annat finansieringssystem, och då öppnar Anders Ådahl på riktigt upp för en privatisering av den högre utbildningen och forskningen. Då är det filantroper som avgör vilken forskning som finansieras, och det är studenters terminsavgifter som får finansiera vilken utbildning som blir av.

Då kan du bygga helt autonoma organisationer som inte är beroende av offentliga medel. Men det tror jag inte att Anders Ådahl föreslår, för då snackar vi om en privatisering av högskolesektorn på riktigt. Det här är bara ett steg i ett vouchersystem som riskerar att bli samma marknadsmisslyckande som det har blivit på skolans område eller av bilprovningen. (Applåder)

Anf. 134 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Att lyssna på Socialdemokraterna i en debatt om universitet, högskolor och forskning är lite som att ha en klocka som går baklänges. Den går åt andra hållet på något sätt.

Låt mig inleda med detta, fru talman: Linus Sköld säger i sitt anförande att den högre utbildningen och forskningen finansieras av det offentliga. Är det så? Vi lägger i Sverige i grova drag 3,6 procent av vår bruttonationalprodukt på forskning och utveckling. Av det står det offentliga för 0,8 procentenheter, och det privata näringslivet står för 2,8 procentenheter.

Våra universitet och högskolor, fru talman, är myndigheter. Det är inte särskilt mycket som skiljer Uppsala universitet från Post- och telestyrelsen eller Trafikverket. Det innebär att det är regeringen som utser rektorer. Våra lärosäten är begränsade i vissa delar när det handlar om att kunna ingå i till exempel internationella forskningssamarbeten, kunna äga fastig-

heter och mycket annat, vilket man kan på många andra håll i världen. Det här har inte gått obemärkt förbi, utan det har även uppmärksammats internationellt att Sverige skiljer ut sig när det gäller detta.

Regeringen vill göra en översyn av hur pass ändamålsenlig associationsformen är. Det försöker nu Socialdemokraterna blockera med hänvisning till att man är rädd för ”ökad påverkan av marknadskrafter i högskolesektorn”. Men en stor majoritet av forskningen i Sverige i dag finansieras av dessa marknadskrafter. Det är tack vare Volvo, Wallenberg, Ax:son Johnson och en rad andra så kallade filantroper, som Linus Sköld kallar dem, som vi har så pass stora satsningar på forskning som Sverige har i dag.

Anf. 135 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Att likna mig vid en klocka som går baklänges tror jag var ett försök till förolämpning, men jag förstår den inte. Fredrik Malm får gärna förtydliga vad han menar med detta mer eller mindre personliga försök till påhopp i sin nästa replik.

När det gäller akademisk frihet och lärosätenas associationsform är det som jag nu sagt i replik efter replik: Så länge vi vill ha kvar principen att forskning och högre utbildning ska finansieras av det offentliga kommer vi att behöva politiker som klarar av att respektera den akademiska friheten.

Ett avreglerat system där man låter marknadskrafter styra klarar inte av – detta har visats i försök efter försök – att fördela gemensamma nyttigheter på ett rättvist sätt så att man får jämlik tillgång för människor oavsett vilka förutsättningar de har. Det är anledningen till att vi vill ha en högre utbildning tillgänglig i hela landet, för alla att söka med samma meritvärdering. Oavsett om man är rik eller fattig och vilken bakgrund man har ska man värderas på samma sätt och kunna antas på samma sätt.

Den relation som finns mellan det offentliga, det allmänna, och den enskilde är dessutom grundlagsreglerad. Den omfattas myndigheter av, inte stiftelser eller andra typer av privata bolag. Fredrik Malms invändning att detta inte skulle innebära en risk för privatisering och marknadsmisslyckande har alltså ingen giltighet.

Anf. 136 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Handelshögskolan och Chalmers är exempel på andra associationsformer. Menar möjligen Socialdemokraterna då att Chalmers är ett exempel på ett marknadsmisslyckande, att likställa med Thorengruppen när det handlar om friskolor eller någonting sådant? Detta övergår mitt förstånd.

Vi kommer aldrig att kunna stärka och utveckla forskning i Sverige med den medicin som Linus Sköld här ordinerar, som innebär att vi bara ska finansiera med skattepengar och att all högre utbildning ska bedrivas i myndighetsform. Jag uppfattar det som Socialdemokraternas politik.

Då är frågan: Vad vill Linus Sköld göra med Volvo? Hur ska vi utveckla Jas? Är det enbart över statsbudgeten med anslag i budgetpropositioner? Hur blir det med partikelacceleratorn ESS, vår forskningsinfrastruktur och den avancerade forskningen – som såklart är mycket kostnadsdrivande – för att få fram framtidens mediciner och för att lösa klimatutmaningarna?

Vi behöver ännu mer av privat kapital och ännu mer av skattefinansiering in i den högre utbildningen. Vi behöver injicera miljarder och åter miljarder i den här sektorn för att klara av de nya, stora landvinningarna. Då är Linus Skölds svar: Nej, det ska bara vara pengar över skattsedeln till den högre utbildningen, annars blir det marknadskrafterna som styr.

2,8 av de 3,6 procent av vår bnp som vi lägger på forskning och utveckling kommer just från de marknadskrafter som Linus Sköld står här och säger att det vore fruktansvärt att få in i högskolesektorn. Vi är oerhört beroende av näringslivet för detta. Ser inte Socialdemokraterna det?

Anf. 137 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Jag ska citera mig själv igen. I anförandet som Fredrik Malm begärde replik på sa jag uttryckligen så här: "Regional samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle är viktig för att bygga regional konkurrenskraft och kompetensförsörjning."

Det finns inget hinder för en samverkan mellan den offentligt finansierade akademien och näringslivet i forskning, innovation och utveckling – självklart inte. Att Fredrik Malm vill tillskriva mig en sådan uppfattning visar bara Fredrik Malms historielöshet. Det är ju vi som har byggt upp det här systemet.

Poängen är att associationsformen fungerar. Den levererar det vi vill att den ska leverera – så länge politiker avhåller sig från att göra den typ av politiska ingrepp i vad lärosätena får ägna sig åt som både liberala och sverigedemokratiska företrädare har gjort sig skyldiga till denna mandatperiod.

Så länge vi finansierar i friare form så att man kan skapa långsiktighet, trygga anställningar och mindre byråkrati ökar förutsättningarna för den akademiska friheten. Men om vi gör som Liberalerna – snävar in vad man får använda pengarna till och säger att politiken ska styra att man ska forska om det här eller att man ska omfördela medel från den ena högskolan till den andra – minskar den akademiska friheten och möjligheten att planera långsiktigt, ha trygga anställningar och ha ett skydd från politisk styrning.

Fredrik Malm vill utreda associationsformen som en avledningsmanöver för att han själv och hans parti gör sig skyldiga till politiska ingrepp i den akademiska friheten.

Anf. 138 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Fru talman! Det har varit många stora ord om akademisk frihet här. Det har också varit ett stort motstånd för Linus Sköld, har jag noterat. Det har dock inte varit så många egna förslag. Det är tyvärr lite talande för debatten. Därför skulle jag gärna ge Linus Sköld en möjlighet att här beskriva vad som egentligen är Socialdemokraternas politik för att öka den akademiska friheten.

Hittills har jag uppfattat att man är motståndare till att utvärdera de associationsformer som vi vet har fungerat väldigt väl, både i andra delar av världen och i olika delar av Sverige. Man är emot att specialisera och klustra resurser så att vi kan bli bättre genom specialisering där några lärosäten får fokusera på forskning på några områden för att kunna bli världsledande. Detta har jag också noterat att Linus Sköld är emot.

Jag har dock inte hört så mycket om vad Linus Sköld faktiskt är för, fru talman. Det skulle jag väldigt gärna vilja höra från Linus Sköld.

Anf. 139 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! En friare fördelning av forskningsmedlen.

Anf. 140 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik:

Fru talman! Då är min följdfråga till Linus Sköld: Vad är det som bidrar till att stärka den akademiska friheten? Är det den utveckling som vi historiskt har sett inom högre utbildning i Sverige?

Jag tänker specifikt på den utvärdering som SNS har gjort, där man tittat på utvecklingen av forskningsanslagen. Från 2004 till 2019 ökade antalet studenter med 10 procent. Antalet lärare och forskare låg fast. Det som ökade, kära kollegor, var antalet kommunikatörer och administratörer. Det ökade under samma period med 66 procent.

Antalet studenter ökade alltså med 10 procent och antalet kommunikatörer och administratörer med 66 procent. Kan Linus Sköld svara på hur det bidrar till att stärka den akademiska friheten i Sverige?

Anf. 141 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Jag tänker inte här sätta mig till doms över beslut som fattas på lärosätena. Det är det som är hela min poäng: Om vi ska ha en starkare akademisk frihet behöver vi ha politiker som respekterar den akademiska friheten. Beslut som fattas på lärosätena får lärosätenas företrädare svara för, inte jag.

Josefin Malmqvist må tillhöra ett regeringsunderlag som inte respekterar den gränsen. Jag kommer dock inte här att sätta mig till doms över beslut som har fattats på lärosätena.

(Applåder)

Anf. 142 ROBERT STENKVIST (SD):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till vår reservation 93. Den handlar om förändringar för att öka andelen akademiker i högskolornas styrelser för att öka den akademiska friheten, som vi har pratat så mycket om här.

Värt att notera är att vi också har två särskilda yttranden i betänkandet. Det första handlar om ett andrahandsyrkande, punkt 45, reservation 85. Det andra särskilda yttrandet handlar om att vi i punkt 49 förklarar vårt ställningstagande som handlar om styrelseformen för lärosätena. Det är det vi har debatterat. Jag kommer att gå in på detta i mitt anförande, men i korta drag handlar det om rimligheten för insyn och inflytande från en demokratiskt vald regering. Det låter här nästan som om Sverige har icke-demokratiskt valda regeringar och att vi mer betonar akademisk frihet än lärosätesfrihet.

Fru talman! Nu till propositionen. Min första reflektion är att den är mer konkret än tidigare forskningspropositioner. Några sådana som jag har tagit del av under min tid i den här församlingen har varit så svamliga att det varit svårt att skriva följdmotioner på dem. Så illa har det varit. Propositionen är också rent sakligt bättre än dem jag tidigare har tagit del av. Den innehåller lite färre plakatord och en hel del bra idéer och tankar.

Dessutom är det nog den proposition som har anslagit mest pengar till forskning.

Vad gäller förbättringspotential vill jag framhålla ett par saker – förutom våra egna yrkanden, som vi står bakom – utan att yrka på dem. Jag kommer att nämna sidnummer, så att alla själva kan se vad som skrivits. Det handlar om forskningspropositionen.

På s. 52 behandlas koldioxidens inverkan på klimatet. Det finns ingen analys av koldioxidens påverkan på klimatet jämfört med andra faktorer som solaktivitet och Milanković-cyklerna. Jag efterfrågar sådan forskning – riktig vetenskaplig forskning.

På s. 100 står det att anskaffandet av en ny forskningsisbrytare utreds. Jag anser att det är hög tid att beställa en ny forskningsisbrytare efter Oden II. Den kommer självfallet att heta Oden III. Men skrivningen och ambitionsnivån är för låg. Specificera krav på isbrytaren, beställ den och lägg in den i kommande budget!

Det finns ett högst begränsat antal varv i världen som kan bygga forskningsisbrytare. Det finns bara ett utanför Ryssland, vad jag vet, och det ligger i Finland. Plötsligt har en massa andra nationer blivit jätteintresserade av att beställa forskningsisbrytare. Det innebär att vi kan hamna sist i kön. Jag tror att ni alla har hört om intresset för mineral och liknande uppe i Arktis och på Grönland. Det gäller att vi inte blir sist i kön om vi ska kunna få en ersättare till Oden II. Det är viktigt.

På s. 140 står det om jämställdhetsarbetet inom akademien. Det finns med i forskningspropositionen. Jag har ingenting emot det som står skrivet i propositionen angående detta. Jag undrar bara varför man inte helt enkelt kan gå efter meritokratiska principer. Enkelt!

En annan sak som jag har funderat många gånger över är varför könsfördelningen bland professorer och andra tjänster inom akademien är en stor fråga. Det är ju en icke-fråga inom till exempel gruvnäringen eller sopåkerskrået. Jämställdhet är helt ointressant inom yrken som är tunga och skitiga.

På s. 104 står det att kärnkraftsforskningen är eftersatt och att det nu är dags att sätta fart på den forskningen. Jag håller helt med, och jag har påtalat det långt tidigare i kammaren. Det står att finansieringen av kärnteknisk grundforskning behöver öka. Ska vi ha tillräckligt med el i framtiden för både företag och människor behöver vi forska om kärnkraften och bygga ut den – så enkelt är det. Det finns inga alternativ, om vi inte ska bygga ut älvarna. Bra där, regeringen!

På s. 133 står det om ökat självbestämmande för högskolorna. När det gäller de allra flesta frågor är det enligt mig – jag vill vara tydlig med det – helt upp till lärosätena själva att bestämma. I många frågor är personalen på universitet och högskolor de verkliga experterna. Där ska ingen annan lägga sig i – inga politiker heller. Som jag tidigare varit inne på vill vi i vissa frågor se betydligt mer akademisk frihet än i dag.

Fru talman! Regeringen avser – eller avsåg – att tillsätta en utredning om hur våra lärosäten bäst ska styras. Vi är negativa till att de ska drivas i stiftelseform. För det första ska de fortsättningsvis skattefinansieras. I verksamheter som skattefinansieras är det rimligt med viss insyn och påverkan från regering och riksdag. För det andra har vissa högskolor sparat ur i och med Mellanösternkonflikten.

Prot. 2024/25:120
21 maj

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Fru talman! Jag kan inte låta bli att nämna en artikel i tidningen Curie skriven av en docent i Uppsala, Ylva Söderfeldt. Där beskrivs en förfärlig situation på Uppsala universitet. Det är alltså vårt främsta universitet, som ska locka utländska forskare från USA. En grupp aktivister – antagligen klädda i palestinasjalar – hotar andra, bedriver ren terrorverksamhet och vidtar aktioner, enligt artikelförfattaren.

Styret på Uppsala universitet har bytt namn på en byggnad som hade ett judiskt namn. Här står vi och pratar om akademisk frihet. Vad är det för akademisk frihet, mina vänner? Det är fullkomligt åt skogen. Jag vet inte hur mycket som är sant av vad Söderfeldt skriver eller om det finns överdrifter, men hon uppfattar att universitetsledningen har börjat vika sig när det gäller att driva utrikespolitik och kanske föreslår att Uppsala universitet ska föreslå bojkott av israeliska varor. Det kan regeringen besluta om den så vill. Men vi ska inte ha några universitet – som lyckligtvis är statliga myndigheter – som går så långt.

Söderfeldt beskriver också en atmosfär av rädsla och hot som drabbar dem med avvikande åsikter. Det, mina vänner, är allt annat än akademisk frihet. Det pågår nu. Det är inte någon framtida Trump-verklighet, utan det pågår nu, i dag, och det är bedrövligt.

Det stiftelser till viss del slipper är Akademiska Hus. Jag tror att någon var inne på det. De verkar vara en tung börda för många lärosäten. Det måste dock gå att reformera Akademiska Hus uppdrag utan att röra själva driftsformen. Vi har påpekat det många gånger. Däremot är vi positiva till ökad samverkan mellan högskolorna för att effektivisera verksamheten och höja kvaliteten. En sådan omfattande reform gjorde man i Danmark med mycket goda resultat. Man borde titta på den danska reformen och göra något liknande.

Vi borde öka specialiseringen vid våra lärosäten så att de kan erbjuda spetsutbildningar och spetsforskning på sina nischområden. Vi borde också utnämna ett par av våra universitet till spetsforskningsuniversitet, som har till uppgift att locka till sig utländska forskare. Med det kommer ett extra anslag. Jag hade tänkt att Uppsala universitet skulle vara just ett sådant lärosäte.

På s. 69 står det om ansvarsfull internationalisering. Vad innebär det? Det handlar såklart om att viktig information för vårt samhälle och framtida välbefinnande inte på ett otillbörligt sätt hamnar i utländska händer. Ett antal myndigheter har fått i uppdrag att dra upp nationella riktlinjer. Uppdraget är tydligen inte slutfört än. Jag har försökt kolla upp det. Det verkar ha funnits ett regelverk om informationssäkerhet sedan åtminstone 2006–2007. Riksrevisionen kollade upp detta 2010, med förfärande resultat.

Det finns en motsättning här, vilket propositionen tar upp, fru talman. Forskningen mår bra av att vara så öppen som möjligt, samtidigt som vi måste skydda viss kunskap. Så ser verkligheten ut. Men det måste gå att avgöra vad som är skyddsvärt och vad som absolut inte är det. Sedan finns det alltid en gråzon. Till det har vi sunt förnuft.

Sammanfattningsvis har informationssäkerheten inte fungerat. Där måste vi se en förbättring.

Fru talman! Vi talar mycket om akademisk frihet. I dag har vi talat väldigt mycket om det. Men vi talar inte alls om akademiskt ansvar. Med frihet kommer också ansvar – ansvar för att verksamheten bedrivs med

kvalitet, ansvar för att skattepengarna förvaltas efter bästa förmåga och ansvar för att högskolelagen följs och att all verksamhet bedrivs på vetenskaplig grund. Vid en sammanvägd bedömning kommer vi fram till att våra lärosäten fortsatt ska drivas i myndighetsform.
(Applåder)

I detta anförande instämde Eric Palmqvist och Patrick Reslow (båda SD).

Anf. 143 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Till att börja med vill jag upplysa Robert Stenkvist om min bild av hur de näringslivsexempel om jämställdhet som han gav speglar verkligheten. Jag uppfattar det som att såväl gruvbolag som renhållningsföretag också strävar efter en jämställd sammansättning av sin arbetskraft – precis som man borde göra inom akademien. Jag tror helt enkelt att Robert Stenkvist har fel när han säger att de som driver verksamheter som dessa vill att det ska vara mansdominerade verksamheter.

Sedan visade Robert Stenkvist upp en kavalkad av bevis på hur politiker gör när man inte respekterar den akademiska friheten. Nyckelord här var ”riktig” vetenskaplig forskning, som om Robert Stenkvist skulle vara den som avgör vad som är riktig forskning. Han talar om högskolor som har sparat ur och att det är helt åt skogen. Det är hans recensioner av verksamheter.

Det är anmärkningsvärt hur Robert Stenkvist tar sig friheten att, trots den pågående debatten om akademisk frihet, göra sådana utlåtanden om den verksamhet vars frihet vi vill värna.

Anf. 144 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Jag uppfattade att Linus Sköld reagerade på vad jag sa om Uppsala universitet. Jag reagerade på vad docenten från Uppsala universitet skriver. Det är fruktansvärda förhållanden, med upprop till bojkott.

Jag har viss fördragsamhet med att studenter då och då gör uppror. Men här är forskare och lärare med i upproret. Hon skriver om återkommande hot och att det förekommer rena attentat mot forskare. De kräver att Uppsala officiellt ska ansluta sig till en bojkott mot Israel. Det här är utrikespolitik. Sådant kan studenterna kräva, men jag kräver mer av dem som arbetar på ett universitet.

Ylva Söderfeldt, som docenten heter, skriver att det finns tendenser till att ledningen börjar ge vika för opinionen. Är det någonstans där åsikter ska brytas mot varandra – om man inte är rädd för dem – och där vi ska ha olika åsikter och kunna ha olika åsikter, bolla idéer och debattera är det väl på våra universitet? Hon skriver också att det är en stämning som är tvärt emot det. Folk är rädda, och det finns en atmosfär av tystnad och rädsla – på ett universitet! Vad fan är det för akademisk frihet?

Ursäkta, fru talman, men jag blir upprörd när jag läser det här. Hur kan man ställa sig bakom det här?

Linus Sköld! Det här är förmodligen personer beklädda med palestinasjalar. Det finns ibland några personer här i riksdagen som är klädda i palestinasjalar. Det handlar ju om ert tilltänkta regeringsunderlag, om jag har förstått saken rätt.

(Applåder)

Prot. 2024/25:120
21 maj

*Forskning och innovation för framtid,
nyfikenhet och nytta*

Anf. 145 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får be ledamoten att tänka på språkbruket. Vi brukar inte svära här i kammaren.

(ROBERT STENKVIST (SD): Jag ber om ursäkt, fru talman.)

Anf. 146 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Robert Stenkvist säger att han kan ha en viss fördragsamhet med att studenter då och då gör uppror. Robert Stenkvist, hans parti och den regering som lyder honom har visat med önskvärd tydlighet att de inte alls har någon fördragsamhet med studenter som organiserar sig. Tvärtom kommer de att ta bort en tredjedel av finansieringen till studentorganisationerna nästa år. Det finns alltså ingen fördragsamhet med studenter som organiserar sig för en viss sak.

I den här propositionen är varenda tillkommande krona fördelad i konkurrens, enligt politiskt beslutade kriterier, eller till politiskt prioriterade områden. Även de befintliga anslagen ska kunna omfördelas mellan lärosätena enligt de nya politiskt beslutade fördelningskriterierna.

Med excellens som täckmantel har regeringen föreslagit en fördelningsmodell som innebär att man kommer att samla forskningsmedel hos de redan stora lärosätena. Med excellens som täckmantel vill regeringen skärpa konkurrensen, inte bara om de medel som går via externa finansierare utan också konkurrensen om basanslagen. Med excellens som täckmantel vill regeringen satsa på naturvetenskap och teknik men nämner knappt humaniora och samhällsvetenskap och avstår helt från att omnämna konstnärlig forskning.

Sammantaget kommer det att öka byråkratin och minska förutsättningarna för långsiktighet och därmed trygga anställningar. Det kommer att minska den akademiska friheten och hota den regionala tillväxten och i förlängningen kompetensförsörjningen i hela landet.

När Robert Stenkvist står i talarstolen och pratar om ”riktig” forskning undrar jag om det här är Robert Stenkvists konstruktion för att avfinansiera humaniora, samhällsvetenskap och konstnärlig forskning och i stället finansiera sådant som Robert Stenkvist bedömer är riktig forskning.

Anf. 147 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Jag lär inte hinna svara på allt. Men vi står bakom regeringen till hundra procent när det gäller att satsa på naturvetenskap och teknik. Det måste vi göra med tanke på landets framtida välfärd.

Förslagen om att konkurrensutsätta många olika anslag tycker vi är något som ska utvärderas. Det här är inte vårt förslag från början. Man får utvärdera och se hur det fungerar. Om det inte fungerar får vi göra om det.

Sådant som strategiska forskningsområden har både blå och röda regeringar haft, vilket innebär att man satsat på vissa forskningsområden. Jag tror att det var Alliansregeringen som införde det en gång i tiden. Sedan har socialdemokratiska regeringar också haft sådana områden. Man skulle kunna tänka sig att minska ned antalet strategiska forskningsområden. Det vore inte helt omöjligt.

Nej, jag avgör inte vad som är forskning och inte eller vad som är god forskning och inte. Men jag ville ta upp artikeln från Dagens Nyheter. 1 000 forskare skrev under en artikel där det påstods en del saker. Vissa

saker är säkert sanna och stämmer, men en del saker stämmer inte. De krävde att politikerna nu måste lyssna på dem. Det var bara ett problem: 950 av dessa forskare hade ingen susning om vad som stod i artikeln. Det vore tjänstefel av oss att lyssna på sådant. Sedan kom nämligen andra experter som påtalade felaktigheter i artikeln.

Menar Linus Sköld att vi måste lyssna på de 1 000 akademiker som skrivit under artikeln? Det fanns ju en massa felaktigheter i den. Man måste vara lite kritisk och använda sitt eget sunda förnuft, fru talman.

(Applåder)

Anf. 148 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Tack, Robert Stenkvist, för anförandet! Det är alltid intressant att lyssna på Robert Stenkvist – jag finner stort nöje i det. Jag kan också läsa delar i Sverigedemokraternas politik på det här området som inte alls är fel. Samtidigt är det inte utan att man studsar på ett och annat. Jag tänkte att vi kunde diskutera två ämnen i vårt replikskifte. Det ena är jämställdhet och det andra, föga överraskande, akademisk frihet.

Låt oss börja med jämställdhet. På högskolan är det i dag betydligt fler tjejer än killar som blir antagna och studerar. Det är lite olika för olika inriktningar, men totalt är det betydligt fler kvinnor. När man sedan ska göra akademisk karriär blir färre och färre kvinnor kvar i systemet. Bland dem som når den högsta nivån i akademien, professor, är andelen kvinnor väldigt mycket lägre.

Vi i Centerpartiet ser detta som ett strukturellt problem, inte bara i akademien utan i samhället i stort. Det är både tråkigt och orättvist mot skickliga kvinnor att vi har ett strukturellt problem som gör att de inte kan göra karriär. Men kanske ännu viktigare: Det är inte bra för landet Sverige att den stora kompetensbasen i form av Sveriges unga kvinnor inte ges lika möjligheter att göra karriär.

Vi vill gärna behålla målet om jämställdhet för att få upp kvaliteten i svensk forskning, men det vill inte Sverigedemokraterna. Vore det möjligt att få höra varför?

Anf. 149 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Det är väl jättebra om fler kvinnor blir professorer. Men när det gäller en sak viker vi oss inte: Meritokratiska principer ska gälla vid tillsättningarna. Sedan får man fundera på varför det är färre kvinnor. Det är ju, precis som Anders Ådahl sa, fler kvinnor som studerar. Har vi något svar på detta? Handlar det om barnafödande eller familjebildning, eller vad beror det på? Men vid tillsättandet måste vi ha meritokratiska principer, för annars är vi på ett sluttande plan.

Jag har kollat upp Harvard lite – det har ju varit i ropet nu. Det är fruktansvärt. De har kvotering av allt möjligt. Det handlar om etniska grupper – svarta, asiater, latinamerikaner. Det är ett träsk som aldrig tar slut. Vi sverigedemokrater vill inte ha en sådan ordning. Vi måste ha meritokratiska principer.

Sedan kan man fråga sig vilka orsakerna är. Kan en viss grupp ha sämre utbildning? När det gäller kvinnor, vad är det för krav som gör att de faktiskt väljer att inte fortsätta? Jag har inget bra svar på detta. Vi forskar om allt möjligt, och vi anslår jättemycket pengar till forskning. Får jag då före-

slå ett nytt forskningsområde: Varför avbryter kvinnor sin akademiska karriär? Skulle inte det vara intressant, Anders Ådahl?

Jag har läst på om Harvard. En sådan ordning vill vi sverigedemokrater inte se.

Anf. 150 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag tror knappast att kvinnor generellt sett har sämre meriter eller är mer ointelligenta än män. Att gå den vägen känns oerhört vanskligt, herr Stenkvist – den vägen ska vi nog inte ge oss in på.

Det handlar om strukturella problem, som jag var inne på. I första hand skulle jag vilja säga att det är otrygga anställningsförhållanden som gör att det när man är i 25- eller 30-årsåldern och i en familjebildningssituation är väldigt osäkert att inte ha en stabil anställning. Det är mer osäkert för kvinnor än för män. Där har vi nog orsaken. Visst, vi kan gärna forska djupare om detta. Men att stryka målet om jämställdhet känns som en oerhört oklok idé.

Akademisk frihet talade vi också om. Sverigedemokraterna lyckas med konststycket att kryssa i båda boxarna – minska den finansiella friheten och minska den organisatoriska friheten. Det är en bedrift i sig, när exempelvis Centerpartiet vill öka den akademiska friheten i båda avseendena.

Låt mig bara till slut få ställa en fråga. Stenkvist var inne på akademiskt ansvar. Han radar upp ett antal exempel på oegentligheter vid universitet – det handlar om vem som ska bestämma och vem som ska sätta upp regler. Eftersom Stenkvist vill ha kvar förvaltningsmyndigheter som lyder direkt under regeringen blir frågan: Är det Stenkvists mening att politiker direkt ska gå in och säga vad som är rätt och fel på ett universitet så att en rektor måste lyda det, eller finns det förtroende för universitetsledningarna så att de kan ha ett självvranssakande och ett eget akademiskt ansvar?

Anf. 151 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Herr talman! Det vi vill är att högskolelagen följs. Om den följs eller inte är en jättediskussion. Vi kan inte gå in på det; vi har inte tid.

Jag tycker inte att vi ska gå in och detaljstyra och tala om för universitetsledningar hur de ska göra. Jag tog upp exemplet med Uppsala universitet och det som den här docenten skriver. Det är jätteallvarligt, tycker jag. Vi pratar om akademisk frihet. Folk är tysta, och folk är rädda – herregud!

Man måste åtminstone kunna ha en dialog med regeringen. Det är inte samma sak som att vi går in och pekar med hela handen. Man ser problemet, och det är allvarligt. Det den här docenten skriver kan vara en överdrift, men det har kommit fler rapporter. Det handlar inte bara om Uppsala, utan det har kommit rapporter från olika lärosäten. Vad har Ylva Söderfeldt för anledning att överdriva? Det vet vi inte, men vi borde undersöka om hon gör det. Vid sådana här tillfällen tycker jag att en dialog med regeringen måste till.

Frihet innebär också ansvar. Det rör sig om statliga myndigheter, och jag anser att vi har ett ansvar för att folk inte ska vara rädda och tysta på våra högskolor och universitet. Det är skattefinansierad verksamhet.

Så är det inte i USA. De har en helt annan modell. Det är en orsak till att vi inte är för stiftelseformen. De har enorma kapital som de får avkastning från. Jag tror att jag har någon siffra här. Harvard har en avkastning

på 10 procent och får ut 53 miljarder dollar. Detta kommer inte att ske i Sverige.
(Applåder)

Anf. 152 JOSEFIN MALMQVIST (M):

Herr talman! Sverige är och ska vara en kunskapsnation. Det som har byggt Sverige starkt är inte utjämnande av resurser utan utjämnande av möjligheter. Det ska inte spela någon roll varifrån du kommer; det viktiga är vart du är på väg.

Det är också detta som har byggt ingenjörlandet Sverige. Den resan börjar redan i grundskolan och fortsätter sedan genom hela utbildningssystemet upp till högre utbildning och forskning. Det är därför otroligt viktigt att den forskningsproposition som vi debatterar här i dag lägger grunden för just detta.

Propositionen har en tydlig inriktning: Sverige ska fortsatt vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Vi lägger nu grunden för en långsiktig och strategisk utveckling av svensk forskning och högre utbildning, där fokus ligger på kvalitet, konkurrenskraft och internationell relevans. Med en global utveckling där kunskap, teknik och innovation spelar en allt större roll för såväl ekonomi som säkerhet och samhällsutveckling är det avgörande att Sverige inte bara hänger med utan också ligger i framkant.

Vi är därför stolta över att denna forskningsproposition, som vi nu har att debattera här i dag, innebär det största tillskottet till forskning och innovation i modern svensk historia.

Det samlade anslaget handlar om 6,5 miljarder kronor i ökade resurser fram till 2028. Redan i år innebär detta att vi har ökat anslaget med 1,5 miljarder. Dessa medel går till universitet och högskolor, till våra statliga forskningsfinansiärer som Vetenskapsrådet, Vinnova, Formas, Forte och Rymdstyrelsen och till forskningsinstitut som Rise. Det är en offensiv satsning som ger stabilitet och långsiktighet i ett läge där konkurrensen om kunskapen är allt hårdare.

Herr talman! Det handlar dock inte bara om att tillföra nya resurser. Det handlar minst lika mycket om hur vi använder de skattemedel som vi tillsammans ansvarar för och värnar i det offentliga systemet. Det handlar om effektivt resursutnyttjande, som vi diskuterade i ett replikskifte tidigare.

Det handlar om att använda resurserna på ett klokt och strategiskt sätt med en tydlig inriktning och prioritering, för vi kan inte ge allt till alla. Det räcker därför inte med att öka volymen. Det som bygger forskningsframsteg, innovationer och samhällsnytta är kvalitet och excellens. Då måste vi också styra mot det.

Sverige har tappat internationellt under flera år i rad. Vi står oss när det gäller antalet publikationer men inte lika väl när det gäller genomslag för dessa publikationer. Detta är någonting som vi behöver ta fasta på. Det ger sämre förutsättningar för banbrytande forskning och för att lägga grunden för framtida genombrott. Därför skärper vi också prioriteringen och inriktningen på de statliga forskningsmedlen i denna forskningsproposition.

Fokus flyttas till forskningsmiljöer som håller högsta internationella klass. Vi stärker konkurrensutsättningen av anslag, och vi premierar de

Prot. 2024/25:120
21 maj

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

miljöer som visar kvalitet i resultat, förmåga till samverkan, internationalisering och vetenskapligt genomslag.

Sverige behöver starka forskningsmiljöer där forskare får möjlighet att själva formulera sina frågor, pröva nya hypoteser och bedriva långsiktig kunskapsutveckling. Genom satsningar på excellenscenter och fri banbrytande forskning skapar vi utrymme för det nya och oväntade – det som kan leda till framtidens stora genombrott. Detta stärker våra vetenskapliga infrastrukturer och ger förutsättningar för svensk forskning att återta förlorad makt i internationella jämförelser.

Herr talman! Vi ser också ett behov av att kraftsamla kring vissa strategiskt viktiga områden. Därför inrättar vi nu åtta strategiska forskningsområden. Det handlar om life science och AI. Det handlar om kvantteknik, polarforskning, avancerade material, forskning om klimatet och den gröna omställningen, krisberedskap, totalförsvar och om praktisknära forskning om alltifrån brott till vad som händer i grundskolan. Detta är områden där vi vet att Sverige har speciella och särskilda förutsättningar att bidra, samtidigt som vi ser att samhällsbehoven är väldigt stora. Här finns det samhällsutmaningar att möta, och forskningen kan få stort genomslag både vetenskapligt och praktiskt.

Men forskning handlar inte bara om teknik och naturvetenskap. Vi behöver också insikter om samhällsutvecklingen i stort, människors villkor, demokratiska processer och kultur. Därför finns en stark betoning på tvärvetenskap i denna proposition, som handlar om samverkan mellan fält med samhällsrelevans. Vi vet att kunskap som förmår bidra till förståelse och lösningar på stora samhällsfrågor kräver perspektiv från flera håll.

Forskning och högre utbildning måste vara öppna mot samhället. Därför gör vi det möjligt att förena anställning vid lärosäten med arbete utanför akademien. Det är ett viktigt och efterlängtat steg som stärker mobiliteten mellan akademien och det omgivande samhället. Lärare och forskare ska kunna arbeta deltid i skolan, vården och näringslivet, och vice versa. Det tillför kunskap, stärker utbildningens professionsförankring och bidrar till ökat nyttiggörande av forskningen.

Den föreslagna förändringen i högskolelagen träder i kraft i sommar och möjliggör denna viktiga förändring.

Den fria forskningen är en hörnsten i varje kunskapssamhälle, men friheten kräver också ett ansvar. Forskningen måste hålla hög kvalitet, bedrivas med god etik och granskas enligt högt ställda krav. Därför förstärker vi också stödet till etikprövning och forskningskvalitet.

Vi har nyligen tagit emot en utredning som har tittat just på hur etikprövningslagen kan göras tydligare, mer ändamålsenlig och bättre anpassad för olika forskningsfält. Målet är att minska onödig byråkrati. Det är viktigt, men utan att tumma på individens integritet och frihet.

Samtidigt stärker vi arbetet med öppen vetenskap och öppna data. Forskning som finansieras med offentliga medel ska tillgängliggöras för fler. Publicerade resultat, data och metoder ska kunna granskas, upprepas och utvecklas. Detta ökar inte bara kvaliteten och trovärdigheten i resultaten och i forskningen utan stärker också god forskningssed och valideringen av kunskap.

Vi ser också i flera fall att det behövs ytterligare sekretess. Det är andra sidan av detta mynt. Uppgifter som är känsliga för nationell säkerhet behöver värnas. Detsamma gäller känsliga frågor som rör innovationer. Där-

för utvecklar vi samtidigt forskningssäkerheten, inklusive regler för samarbete med aktörer från länder med andra säkerhetspolitiska intressen. Detta är någonting som flera lärosäten lyfter fram när vi har samtal med dem. Man önskar helt enkelt ökat stöd när det gäller säkerhetsfrågorna. Det bidrar vi nu med.

Herr talman! Regeringens forsknings- och innovationspolitik är inte en isolerad satsning vid sidan av allting annat, utan det är en central del i Sveriges forsknings- och framtidsstrategi.

Forskning och innovation är avgörande för att bygga ett starkt försvar och en effektiv välfärd. Det handlar om ett konkurrenskraftigt näringsliv och en hållbar samhällsutveckling. En stärkt forsknings- och innovationspolitik bidrar till att stärka svensk tillväxt och konkurrenskraft. Det är därför också logiskt att forskningsmedel nu tydligare riktas mot strategiska samhällsutmaningar för att bygga kunskapsmiljöer som förmår bidra till lösningen.

Vi har en forskningspolitik som premierar mod, nyskapande och ansvar. Vi tror på fria och starka forskningsmiljöer. Vi tror på samverkan med det omgivande samhället. Vi tror att Sverige kan bli bäst i världen om vi vågar satsa och vågar välja kvalitet framför volym. Denna proposition tar viktiga steg i just den riktningen.

Avslutningsvis vill jag uttrycka min tacksamhet till forskare, ledningar på lärosäten, lärare, studenter och aktörer i den högre utbildningen som på olika sätt har bidragit i det viktiga arbetet med att ta fram den här propositionen. Det är ett gemensamt ansvar som gör att Sverige nu står starkt i framtidens kunskaps ekonomi. Jag är som moderat stolt över en regering som går fram med denna proposition som sätter forskning, bildning och innovation i främsta rummet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag, med undantag för reservation 92, som jag yrkar bifall till.
(Applåder)

Anf. 153 ANDERS ÅDAHL (C):

Herr talman! Tidigare i dag debatterades regeringens förslag om att ruinera generationer av svenska medborgare genom kärnkraftsfinansiering. På plats var regeringens finansmarknadsminister Niklas Wykman. Det var bra. Vid större debatter är det brukligt att ansvarig minister är på plats för att ge regeringens syn på lagd proposition och försvara densamma. Men utbildningsministern är inte i kammaren i dag för att debattera mandatperiodens forsknings- och innovationsproposition.

Utbildningsministern är inte på plats. Så har det varit under hela mandatperioden. Utbildningsminister Pehrson – oavsett om det varit Mats Persson eller Johan Pehrson – har ständigt lyst med sin frånvaro. Det är ett mönster. Jag kan inte tolka det som något annat än ett ointresse. Samtidigt vet vi att forsknings- och innovationspolitiken banar väg för svensk konkurrenskraft och demokratisk utveckling.

Herr talman! Debatten om forsknings- och innovationspropositionen måste med nödvändighet handla om akademisk frihet, inte minst i ljuset av vad som händer i Trumps USA men också i ljuset av vad som händer i svensk politik. Centerpartiet är det enda parti i riksdagen som fullt ut står upp för akademisk frihet och som har förslag som entydigt går i den riktningen. Övriga partier halkar på ett eller annat sätt ned i diket genom att

via politiken vilja styra, domdera och dämpa akademiens egen inneboende kraft. En kort sammanfattning är att regeringspartierna vill direktstyra genom finansiering medan Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna vill direktstyra genom organisering.

Herr talman! Vi har byggt in mekanismer som gör forskningen ofri – så skriver vi i vår 31 sidor långa följdmotion. Ja, så är det faktiskt. Det är illavarslande om vi vill se en starkare forskning i Sverige, en ökad konkurrenskraft och en demokratisk utveckling av samhället

Sverige har länge ansetts vara en akademisk toppnation – innovativ och med framstående forskning. Vi har kunnat locka hit högkompetent arbetskraft. Det har stärkt företagandet och skapat tillväxt, men nu är vi i en situation då vi tappar alltmer mark.

Regeringens respons i forsknings- och innovationspropositionen har varit mer pengar till samma system – samma system som inte levererar det som behövs. Det är en fråntavla av reformer. Jag undrar retoriskt: Vad hjälper pengar när själva strukturen är defekt?

Sverige har nästan bara ett sätt att växa ekonomiskt. Det handlar om hög kunskap i våra företag och i det offentliga. Vår framtida välfärd riskeras när vi nu som forskningsnation har hamnat på efterkälken. Det är en allvarlig utveckling som i längden riskerar att skada Sveriges situation. Kvaliteten i svensk forskning bestämmer kvaliteten på våra innovationer, våra startup-företag, våra scaleup-företag och våra etablerade företag. Det är en välfärdskedja där ingen länk får vara svag.

Även om satsningar på forskning fortfarande utgör en stor andel av vår bnp har Sverige kvalitetsmässigt inte hållit med i den internationella utvecklingen. Vi ser även en betydande passivitet från regeringen när det kommer till att locka amerikanska och internationella forskare till Sverige från en sönderfallande amerikansk akademi.

Vi i Centerpartiet har lyft fram fyra förslag för att öka attraktionen på både kort och lång sikt.

För det första föreslår vi en nationell strategi för spetskompetens. Vi tycker att det behövs en nationell strategi vars syfte är att skapa bättre förutsättningar för svenska företag och universitet att attrahera, rekrytera och behålla spetskompetens.

För det andra tycker vi att det här och nu behövs en öronmärkt satsning för toppforskare. Universiteten bör utnyttja sitt interna kapital, och staten kan matcha det med nya anslag. Universitetens motprestation bör vara att de forskare som anställs håller en extraordinär kvalitet. Vi tycker att Vetenskapsrådet ska kunna stå för en sådan granskning.

För det tredje vill vi införa en one-stop shop. Många arbetskraftsinvandrare och forskare väljer bort Sverige för att det av praktiska skäl är svårt att flytta hit. Det kan handla om svårigheter att hitta en bostad men även om att hitta en skola för medföljande barn. Det ska vara enkelt för hela familjen att komma hit. Därför behövs en så kallad one-stop shop för arbetskraftsinvandrare.

För det fjärde behöver vi stärka den akademiska friheten på hemmaplan.

Herr talman! Centerpartiets utgångspunkt är att det inte i huvudsak är för lite pengar som är problemet utan hur vi har riggat hela sektorn. Det handlar om hur vårt finansieringssystem ser ut, hur sektorn är organiserad och hur politiserad vi har tillåtit den att bli.

Vi vill från vår sida se två djupa reformer, dels en ny organisering av sektorn, dels en ny och långsiktigt stabil finansiering av sektorn.

Vi välkomnar regeringens initiativ till att utreda associationsformer. I Sverige är i stort sett alla lärosäten förvaltningsmyndigheter. Det leder både till en konformitet och till en alltför nära relation till statsmakten som håller tillbaka kreativitet och idérikedom. Universitetsledningar måste ägna mer tid åt myndighetsuppgifter, administration och politiska nycker än åt att vara akademiska ledare. Man kan säga att politikens makt är total.

Vi i Centerpartiet vill se friare lärosäten och faktiskt en pluralism av associationsformer. Vi delar sålunda regeringens bedömning att en utredning i frågan måste tillsättas.

Detta är alltså Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna emot.

Låt mig i sammanhanget, herr talman, få citera Hans Ellegren, som är ständigt sekreterare i Kungliga Vetenskapsakademien. Han skriver i dagens Altinget så här:

”I en tid där populism, faktaresistens och desinformation breder ut sig är autonoma lärosäten en nödvändighet för att oberoende kunskap ska utvecklas och förmedlas inom samhället. Det är en grundpelare i en fungerande demokrati. Det borde ligga i alla politiska partiers intresse att verka för en sådan utveckling.”

Vi i Centerpartiet ställer oss naturligtvis helt bakom en sådan kommentar.

Herr talman! Den akademiska ofriheten stannar inte vid associationsformer för lärosätena. I forskningspropositionen ser vi att såväl den institutionella autonomi som den individuella friheten ytterligare försvagas genom hur finansieringssystemet göds med pengar. I princip alla nya tillskott av medel ska fördelas av forskningsråden. Universiteten och högskolorna reduceras alltmer till administrativa enheter i statens vård. Och forskarna transformeras från proaktiva forskare till reaktiva. Det blir de facto ett alltmer inlåst system för forskning, och det är tyvärr inte ett system som levererar när ofrihet blir dogm. Utbildningsminister Pehrson cementerar landet lagom och gör kanske till och med saker värre än de är. Satsningarna är som tidigare tillfälliga och tyngda av administration.

För våra två djupa reformer behövs en tågordning. Det börjar med en friare organisering och fortsätter med en friare finansiering. Friheten som ges i organisation måste mötas upp av ett akademiskt ansvar. Därför måste organiseringen ske först och finansieringsreformen sedan, men de hänger samman.

Herr talman! Låt oss vara noggranna med att säga att frihet kommer med en lika stor portion ansvar. Hög akademisk frihet medför högt akademiskt ansvar. Högskoleledningar och högskolestyrelser har ett stort ansvar att utveckla sina miljöer. Det är frihetens nödvändiga konsekvens – ansvar. Om detta måste universitetssektorn tala mycket mer för att nå politikens öra brett. För det sorgliga är att politikens ryggmärgsreflex är att öka den politiska detaljstyrningen i stället för att utveckla det akademiska ansvaret. Däri ligger också den stora skillnaden mellan Centerpartiets ansatser och övriga partiers.

Herr talman! Vi i Centerpartiet har väldigt många reservationer i detta betänkande, närmare bestämt 32 stycken. Vår politik är bred och omfattande, och vi presenterar en uppsjö av förslag jämte akademisk frihet för en bättre framtid för svensk forskning och innovation.

Jag vill kort lyfta fyra områden.

För det första ser vi att jämställdheten måste öka i akademien. Det är många kvinnor som läser högre utbildningar, men i fråga om andel är det färre och färre kvinnor som går upp för hela karriärstegen till professor. Vi missar mycket kompetens med det ojämställda system vi har i dag. Unga kvinnor är de som missgynnas mest. Vi anser därmed att det forskningspolitiska delmålet om att jämställdheten ska öka måste vara kvar.

För det andra behövs det ett tydligare system för kvalitetsuppföljning av svensk forskning och innovation. Det finns därför ett behov av att införa ett system för en samlad och oberoende analys av vilka resultat och effekter statliga investeringar i forskning, utveckling och innovation har. Det är något som faktiskt finns i de flesta jämförbara länder. Vi anser att en utredning bör tillsättas som ska lämna förslag på hur ett sådant system kan inrättas.

För det tredje anser vi att antalet forskningsfinansiärer behöver minska. Färre finansiärer och färre överlappande utlysningar gör att forskarnas arbetsbörda när det gäller att skriva projektansökningar minskar. Det skulle också bidra till en mer ändamålsenlig och effektiv forskningsfinansiering. Dessutom, herr talman, är det inte ovanligt att mediokra projektförslag som får nej hos första, andra och tredje forskningsfinansiären i stället får ja hos den fjärde eller femte. Det är inte ett kvalitetsdrivande system.

För det fjärde är det viktigt att de satsningar som görs inom innovation bidrar till att stärka Sveriges konkurrenskraft och minska sårbarheten. Statens roll i innovationssatsningar bör vara utformad som en katalysator, så att det skapas förutsättningar för framväxande och banbrytande tekniker och så att satsningarna sker nedifrån och upp. Sverige har inte möjlighet att vara världsledande inom alla tekniker, utan statens satsningar måste ta sin utgångspunkt i Sveriges unika industritradition, kompetenser och möjligheter.

Herr talman! Av alla våra 32 reservationer väljer jag att yrka bifall till reservationerna 12 och 86.

Anf. 154 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Herr talman! Johan Pehrson är på Harpsund för regeringsöverläggningar. Det är därför han inte är här.

Jag kan inte låta bli att ställa en fråga. Det talades om ett nytt system för utvärdering. Vi införde ett nytt system för utvärdering mandatperioden 2014–2018 för att uppfylla EU:s krav. Nu är det EU som styr hela processen. Då får man antingen vara för eller emot EU-kraven på utvärdering. Jag tycker att EU går alldeles för långt och styr för mycket. Där kan man snacka om styrning och ingen frihet.

Men det var inte den saken jag tänkte ställa en fråga om till Anders Ådahl. Jag tänkte hålla mig kort så att vi kanske hinner till Nationalmuseum senare i kväll.

(ANDERS ÅDAHL (C): Absolut!)

Anders Ådahl och Niels Paarup-Petersen har varit i USA och drivit kampanj för att locka toppforskare från amerikanska universitet. Det är väl att ta till överord att tala om en sönderfallande akademi, men det handlar alltså om att locka hit forskare. Vi är gärna med på det. Det är bra. Ni har

använt mycket energi till detta. Niels Paarup-Petersen har varit runt och satt upp lappar på amerikanska universitet, såg jag i någon artikel. Det är beundransvärd energi.

Hur fungerar det när amerikanska forskare får ta del av det som händer på Uppsala universitet? Här förekommer förföljelse, hot och rena attentat mot forskare. Det framgår här att det är ren antisemitism – illa förklädd – och rena hyllningar av Hamas. Hur reagerar toppforskarna på det, Anders Ådahl?

Prot. 2024/25:120
21 maj

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Anf. 155 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag tackar Robert Stenkvist för frågorna.

Vi kan börja med att kommentera att det behöver införas ett nytt system för uppföljning. I Sverige är det lite olyckligt att det är Vetenskapsrådet som både beviljar anslag och sedan har ansvar för uppföljning. Det tycker vi är problematiskt eftersom det då finns en uppenbar risk att man skyddar sina egna beslut. Därför anser vi att det behöver ses över och en ny ordning inrättas. Kanske någon annan myndighet får ta det ansvaret. Vi tycker helt enkelt att det ska utredas.

Det stämmer att vi har bedrivit en kampanj under våren som vi har kallat Come to Sweden. För den uppmärksamme är det kanske en respons till Sverigedemokraternas kampanj i – tror jag – Turkiet: Kom inte till Sverige. Vi tycker i stället att Sverige ska vara ett attraktivt land att komma till. Vi har så mycket att erbjuda i vårt land. Om det amerikanska systemet faller sönder – eller vilket ord vi vill använda – finns all anledning att sträcka ut handen och utnyttja möjligheten.

Hela EU och andra länder i världen har noterat att här finns chansen att från USA locka de bästa forskarna. Robert Stenkvist undrar hur de ska lockas hit när det sker oegentligheter på Uppsala universitet.

Vi hade ju faktiskt fyra punkter, och den fjärde punkten var att stärka den akademiska friheten. Vi vill inte att det ska ske oegentligheter vid universiteten. Vi vill att universitetsledningarna får större frihet, större befogenheter och större ansvar att hålla sina miljöer helt vetenskapliga. Vi i politiken ska hålla oss borta från att tycka det ena eller det andra.

Svaret är att det ska vara fråga om skickliga forskare som vill jobba i en fri miljö med goda forskningsförutsättningar, och de ska ha tillgång till en forskningsinfrastruktur utan politiker som springer runt och säger vad som är rätt och fel.

Anf. 156 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med om en hel del som Anders Ådahl säger. Men en sak håller jag inte med om. Jag anser att problemen på Uppsala universitet och även andra universitet för en gångs skull inte är politikernas fel. Tvärtom. Här framgår att universitetsledningen ger efter. Universitetsledningen har bytt namn på en byggnad som råkade ha ett judiskt namn – av en orsak.

Det här problemet hade inte kunnat åtgärdas genom att Uppsala universitet skulle vara en stiftelse – men kanske andra problem. Det finns både för- och nackdelar. Men det här problemet hade varit värre. Nu har vi åtminstone en chans att föra en vettig diskussion. Det här är allvarligt, och egentligen borde man undersöka frågan mer.

Jag har suttit och funderat på min kammare. Jag har uppfattat att många av de amerikanska toppforskarna är av judisk börd. Jag vet inte varför det är så, men det verkar som att de är lite överrepresenterade när det gäller intellektuella verksamheter. De har en överrepresentation som forskare. Hur ska de reagera? Uppsala universitet skulle bli ett av de spetsuniversitet som lockar till sig utländska forskare. De kanske inte åker till Luleå högskola. Jo, det kan de också göra. Där finns en bra verksamhet på vissa områden.

Jag hade tänkt mig Lund och Uppsala som våra spetsforskningsuniversitet. Sedan får forskarna höra detta. Här framgår det att informationen spridit sig ut i världen. Det är bara i den här kammaren som den inte har spridit sig.

Anf. 157 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! När Universitetskanslersämbetet fick ett uppdrag av regeringen att undersöka vilka de största hoten mot akademisk frihet är hamnade det som Robert Stenkvist är inne på – woke – långt ned på listorna. Om jag minns rätt var det 3 procent som lyfte upp det som ett problem.

Ja, det finns ett problem med woke, men det finns ett betydligt större problem med politikens direktstyrning och den ofrihet som forskarna känner. Om vi ska locka hit amerikanska forskare ska vi snarare snegla på toppuniversiteten i USA. Vad är det som gör att de har velat vara där från början? Harvard, som Stenkvist inte är alldeles förtjust i, har en betydande frihet. Man har stått emot Trumps nycker, och man har en egen stor endowment. Det finns en massa pengar fonderade som man kan leva på, och man är därmed inte direkt beroende av politikens finansiering.

Om vi ska locka hit amerikanska forskare behöver vi tänka på vilka lönenivåer som kan vara aktuella och hur vi kan möta dem, övriga omständigheter med familj och så vidare.

Problemet med woke som Stenkvist lyfter fram ser jag inte som det första problemet att ta itu med. Jag kan inte exemplet i Uppsala, så jag kan inte kommentera det specifikt. Jag får passa på det.

Totalt sett är det som lockar toppforskare förutsättningarna att bedriva toppforskning. Det handlar mycket om den miljö man är verksam i. Om vi klarar av att öka friheten på våra lärosäten förutsätter jag att lärosätesledningarna kommer att vara oerhört intresserade av att skapa de miljöer som attraherar de bästa – även i Luleå.

Anf. 158 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Anders Ådahl för hans anförande.

Det är mycket bra saker som ledamoten Ådahl tar upp. Vi kristdemokrater och regeringen står bakom många av dem. Det gäller till exempel att mer pengar inte ökar akademins frihet, men även att staten har ett ansvar att rikta forskningsmedel dit där Sverige är bäst, bland annat inom industrin.

Vi behöver se över organisationen eftersom politisk detaljstyrning inte frigör professionen. Sedan finns Come to Sweden, som Centerpartiet har lanserat. Regeringen vill verkligen locka forskare, speciellt om det finns några från USA som vill komma hit. Tiden har varit kort, så vi får ta en sak i taget och se till att det finns en långsiktighet.

Herr talman! Det var dock inte det jag skulle ställa en fråga specifikt till Anders Ådahl om, utan jag vill lyfta fram lärarundantaget.

Vi står inför stora möjligheter att stärka Sveriges innovationskraft. För att vi ska lyckas med det behövs det goda förutsättningar för samverkan mellan akademi och näringsliv. Det handlar också om kommersialisering av forskning och utveckling av nya lösningar.

En del av detta ekosystem är det så kallade lärarundantaget, som innebär att forskare vid universitet och högskolor äger rätten till sina forskningsresultat. Det är en modell som har gynnat forskningsfriheten, entreprenörskapet och akademien men som också har väckt frågor från näringslivet.

Företag som samarbetar med lärosätena lyfter upp detta. Jag skulle därför vilja rikta frågan till Centerpartiet. Jag har nämligen hört att Centerpartiet och Ådahl precis som Kristdemokraterna och flera andra partier talar varmt om vikten av innovation och samverkan mellan akademier och näringsliv.

Hur ser Ådahl och Centerpartiet på lärarundantaget?

Anf. 159 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag måste först säga några ord om kampanjen Come to Sweden. Jag fick en fråga av Stenkvist om min kollega Paarup-Petersen har varit i USA och satt upp lappar. Nej, det har han faktiskt inte. Centerpartiet ingår nämligen i ett internationellt konglomerat med grenar över hela världen och har bulvaner som sätter upp lappar varhelst vi önskar. Så gick det till.

Lärarundantaget, som Lili André lyfter fram, är en svensk möjlighet. Det är så Centerpartiet ser på det. Vi pratade tidigare om att kunna locka internationella och kanske amerikanska forskare till Sverige. Centerpartiet tycker att det där är en unique selling point för Sverige. Det skapar en attraktionskraft som andra länder i Europa inte kan matcha.

Det handlar, precis som ledamoten var inne på, om möjligheten att om man har en idé om något som man kan patentera stannar ägandeskapet för idén hos forskaren, inte hos lärosätet. Centerpartiet är entydigt för att behålla lärarundantaget. Inte minst i ljuset av den oro som råder i den akademiska världen skulle Sveriges attraktionskraft faktiskt kunna stiga för internationella forskare.

Det skapar också möjligheter för våra forskare att inte stanna på labbet utan dessutom gå ut och bli entreprenörer och kommersialisera sina idéer. Det är faktiskt en unik situation.

Min tidigare arbetsgivare Chalmers jobbar intensivt med att pussla samman forskare med dem som har bättre kunskaper om att starta och leda företag. För vår del är det en framgångsfaktor.

Anf. 160 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Herr talman! Tack för svaret, ledamoten Ådahl!

Jag vill fortsätta prata lite om lärarundantaget. Vid de flesta internationella lärosäten, till exempel i Storbritannien, äger lärosätet forskningsresultaten, vilket Ådahl också lyfte upp. En del av intäkterna går till forskaren.

Men det finns forskare som ändå behöver vara ute i näringslivet ännu mer. Det finns lite utmaningar kring det i Sverige. Det handlar om att öka

samarbetet med näringslivet. Det är inte alla forskare som vill bli entreprenörer, men ansvaret för hur deras idéer kan omvandlas ligger på dem. Forskaren själv får driva den processen och får vända sig till innovationskontor för att få stöd och hjälp.

Vilka incitament ser du för att vi ska kunna öka detta hos forskarna, Anders Ådahl? Skulle de kunna vara ute i näringslivet ännu mer, så att näringslivet verkligen kan ta till vara deras innovationer och deras forskning?

Ledamoten lyfte fram Chalmers, som är en stiftelse och kanske har lite ökade friheter, apropå den vilja som både Centerpartiet och Kristdemokraterna har när det gäller att se över associationsform. Det är bra.

Läraryrket främjar som sagt frihet och kontroll för forskaren men försvårar samtidigt samverkan och nyttogörande. Finns det något incitament eller något annat vi kan göra för att öka detta?

Anf. 161 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag vill tacka ledamoten Lili André för att hon lyfter fram en fråga vi sällan pratar om men som är väldigt viktig för svensk konkurrenskraft.

Många av oss ledamöter har pratat om att forskningen egentligen är grunden för svensk konkurrenskraft. Då måste vi absolut prata om hur vi får ut forskningsidéerna i näringslivet på olika sätt. För en del idéer kan det ske genom samverkan. Som ledamoten är inne på kan forskarna kanske samverka med de stora multinationella företagen, som Sverige har väldigt många av. Det görs väldigt intensivt på universiteten i dag. Läraryrket sätter inga käppar i hjulet för det.

Den andra delen är att gå från en egen idé till att kanske starta ett företag eller sälja sin idé till någon som startar det företaget. Jag skulle vilja säga att den möjligheten är enorm för Sverige.

Innan jag blev politiker och riksdagsledamot arbetade jag faktiskt med de här frågorna på stiftelsehögskolan Chalmers. De gör nu så att de har högskolan som en organisationsform, som är ett aktiebolag under stiftelsen. De har dessutom startat ett innovations- och utvecklingsbolag som de kallar Next Labs. Därefter går det ut till ett företagande.

Idén är att forskaren ska kunna vara forskare på högskolan och kunna följa med sin idé till Next Labs för att sedan kanske följa med ut i ett företagande på några procent. Det visar sig även hos entreprenörer att det inte är en stafettpinne. Det funkar inte så att en forskare kan komma på en idé och sedan lämna över idén till en entreprenör. Det viktiga är att forskaren är med hela vägen, men det räcker att forskaren är med på några procent för att kunna följa processen.

Läraryrket är alltså utmärkt för Sverige, och högskolorna har goda möjligheter. Stiftelseformen ger extra goda möjligheter.

Anf. 162 LILI ANDRÉ (KD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 92 om organisationsform.

Sverige har länge varit en ledande forskningsnation och ska fortsatt vara det. I en värld där kunskap är vår främsta konkurrensfördel och där tekniksprång och vetenskapliga genombrott formar våra samhällen är

forsknings- och innovationspolitiken inte bara viktig, utan den är avgörande.

Forskningen är inte abstrakt. Den är livsviktig, bokstavligt talat. Det är forskningen som räddar liv i sjukvården, som möjliggör nya energilösningar och som stärker vår industri och vårt klimatansvar. Det är forskningen som säkrar framtidens jobb, och det är forskningen som gör att små företag i min hemregion Gävleborg men även från Norrbottens län till Skåne kan växa till världsledande aktörer.

För mig är forskningspolitiken inte bara ett politiskt område. Det är också något jag bär med mig genom egna erfarenheter. Jag har arbetat nära forskare och sett deras vardag på nära håll. Jag har sett deras nyfikenhet och uthållighet och den kraft det innebär att drivas av viljan att förstå och förbättra världen. Men jag har också sett deras frustration över krångliga system, stora administrationsbördor, kortsiktiga villkor och otydliga karriärvägar.

Den forsknings- och innovationsproposition som regeringen nu lagt fram för perioden 2025–2028 innehåller flera viktiga besked och en historisk satsning på 6,5 miljarder kronor. Det är ett kraftfullt besked, herr talman.

Men det är inte bara storleken som räknas, utan även riktningen. Och riktningen är tydlig. Sverige ska vara ett land som vågar leda, inte bara följa.

Herr talman! Regeringens proposition sätter excellens och kvalitet i centrum. Det är avgörande. För att Sverige ska kunna vara en forskningsnation i världsklass måste vi våga satsa på de bästa idéerna och öka andelen forskningsmedel som fördelas i konkurrens. Kvalitet ska väga tyngre än kvantitet. Vi vet att det inte räcker att fördela pengarna jämnt – vi måste också skapa förutsättningar till spets.

Excellens kräver långsiktiga och hållbara karriärvägar. Det gäller särskilt för forskare som arbetar tvärvetenskapligt eller i samverkan med andra samhällssektorer. Dagens meriteringssystem är inte alltid anpassat för det. Därför är det bra att regeringen nu ser över hur vi kan förbättra meritering, karriärstöd och utvärdering för att uppmuntra till kreativitet, rörlighet och förnyelse. Vi möjliggör nu också fler förenade anställningar, så att forskare lättare kan röra sig mellan akademi, vård, institut och näringsliv. Det stärker både forskningen och kompetensförsörjningen.

Herr talman! Sverige behöver bli starkare på att dra nytta av forskning. Det handlar om innovation – om att idéer ska kunna bli verklighet. Regeringen stärker nu stödet till testbäddar, demonstrationsmiljöer och inkubatorer. Forskningsinstitut, som ofta är bron mellan akademi och näringsliv, får en tydligare roll.

En särskilt viktig del av propositionen är satsningen på immaterialrätt och innovationsstöd. Om idéer ska kunna skalas upp och skyddas måste forskare och studenter få stöd i hur man hanterar patent, upphovsrätt och andra immateriella tillgångar. Därför får nu innovationskontoren vid universitet och högskolor ett tydligare uppdrag att hjälpa till med just dessa frågor.

Regeringen slår också fast vikten av att värna lärarundantaget, en unik svensk modell som ger forskare rätten till deras egna uppfinningar. Det krävs samtidigt att forskarna får rätt stöd och kunskap om immaterialrätt. Det är en viktig balans.

Prot. 2024/25:120
21 maj

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Herr talman! En forskningsnation i världsklass kan inte isolera sig. Internationalisering är avgörande. Svensk forskning blir bättre när vi samarbetar över gränser och när vi deltar i program som Horizon Europe och kan locka hit toppforskare från hela världen. Det stärker kvaliteten, ökar attraktionskraften och gör oss bättre rustade att möta de globala utmaningarna, från antibiotikaresistens till klimatomställning.

Men om vi vill vara ledande måste vi också ha lärosäten med rätt förutsättningar att bedriva forskning och utbildning av högsta kvalitet. Det är därför Kristdemokraterna tillsammans med regeringen vill se en översyn av lärosätenas organisationsform. I dag är universiteten myndigheter direkt underställda regeringen som vilka andra myndigheter som helst. Men forskning är inte förvaltning. Akademisk frihet kräver självständighet.

Vi menar att det är hög tid att utreda en annan associationsform som kan ge mer autonomi. Det skulle kunna stärka kvaliteten, öka flexibiliteten och minska den politiska detaljstyrningen. Staten ska sätta mål men inte styra innehåll. Det är forskarnas omdöme, inte politikens, som ska styra den fria forskningen. Att Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna motsätter sig detta är beklagligt och kortsiktigt. Om vi ska vara konkurrenskraftiga globalt måste vi våga se över styrningen och se till att den håller även i framtiden.

Herr talman! Forskning och utbildning hänger ihop. Alla studenter ska oavsett ämne möta aktuell forskning och tränas i kritiskt tänkande och problemlösning. Det stärker inte bara akademien utan hela samhällets motståndskraft och förnyelseförmåga. Och vi får inte glömma värdet av bredden i forskningen. Humaniora, samhällsvetenskap och konstnärlig forskning är avgörande för att förstå människan, kulturen och våra värderingar. Det är en viktig del av helheten.

Herr talman! Det här handlar om mer än pengar. Det handlar om framtidstro, om tillit och om vilken riktning vi vill att Sverige ska ta. Vi kristdemokrater tror på ett Sverige där kunskap, ansvar och innovation leder vägen och där forskare ges frihet och förtroende att i sin profession bidra till ett bättre samhälle.

Jag yrkar återigen bifall till reservation 92.
(Applåder)

Anf. 163 CAMILLA HANSÉN (MP):

Herr talman! Det här är en av de tyngsta debatterna under hela mandatperioden när det gäller forskningen. Jag kommer att prata lite om Miljöpartiets forskningspolitiska prioriteringar och om ekonomi, akademisk frihet och jämställdhet.

Vår samtid präglas av ett antal stora globala megatrender som påverkar hur vårt system för utbildning och forskning behöver organiseras för att stärka vårt samhälle. Ibland brukar det kallas globala megatrender. Man nämner klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald, globalisering, digitalisering, teknisk utveckling, urbanisering och demografiska förändringar. Flera områden beskrivs i regeringens forskningsproposition. Forskning och högre utbildning står inför en intensiv tid av förändringar och utveckling för att möta de behov som de globala megatrenderna skapar i alla samhällen på hela planeten nu och i framtiden.

Den samhällsomvandling som krävs för att bromsa och hantera konsekvenserna av klimatförändringarna utgör en delvis oöverblickbar utmaning. Högre utbildning och forskning har en nyckelroll att spela för att möjliggöra omställningen till ett hållbart samhälle. I såväl grundlag som högskolelag finns ett mandat att aktivt arbeta för att främja hållbar utveckling, och genom mångvetenskapliga angreppssätt får samhället en bred bild av klimatförändringarnas orsaker, utveckling och konsekvenser.

Förutom forskning som ger oss insikter i klimatförändringar behövs även forskning som ska förstå och hitta lösningar för att både sänka utsläpp och förhindra negativa effekter av klimatförändringar. Här behövs en bredd av forskning på både vetenskaplig och konstnärlig grund inom vitt skilda områden som naturvetenskap, filosofi, ekonomi, teknik och samhällsvetenskap, som i samverkan kan hjälpa samhället i denna ödesfråga. Den kunskapen är grunden till hur vi sänker utsläppen och anpassar samhället. Här har lärosätena en enorm potential att genom utbildning, forskning och samverkan tydliggöra vad som behöver göras. Den samlade vetenskapens besked är att det som nu krävs är en snabb och genomgripande omställning.

För Miljöpartiet är vetenskap och forskning ett fundament. Vi ser med största allvar på politikens roll att ge förutsättningar för den fria akademien att ge oss de kunskaper vi behöver för att genomföra omställningen med bibehållen respekt för akademins frihet och oberoende.

Oberoende forskning är viktig för Sveriges och hela världens utveckling. Det är därför vi gör vissa prioriteringar när det gäller de forskningspolitiska investeringarna och de strategiska satsningarna. Detta gör vi också genom att vi lägger mer pengar än vad regeringen gör på forskning. Det ska finnas tillräckligt med medel för forskares och lärosätens helt egna fria prioriteringar.

Herr talman! Skyddet för den akademiska friheten behöver stärkas i grundlagen. I vår följdmotion till forskningspropositionen avsåg vårt första yrkande detta, och skälet var att detta är en fundamental fråga för forskningens frihet. Det yrkandet har tyvärr redan avslagits här i riksdagens kammare efter beredning i konstitutionsutskottet. Jag ser det bara som att det kommer att ta lite längre tid att komma till skott med det omfattande arbete en parlamentarisk grundlagsutredning innebär.

Regeringen har i forskningspropositionen aviserat två utredningar som rör den akademiska friheten, dels om lärosätens organisering, dels om akademisk frihet. Det här är inte i närheten av tillräckligt, för vad som krävs nu är en omfattande grundlagsutredning med uppdrag att stärka skyddet för den akademiska friheten i dess helhet.

Universitetskanslersämbetets rapport om akademisk frihet i Sverige har nämnts tidigare. Det som inte har lyfts fram lika mycket är att det i särklass vanligaste skälet till att den akademiska friheten anses vara utmanad är politisk påverkan, bland annat när det gäller hur forskningsfinansiering och styrning är uppbyggda och fungerar. Det sker även i kombination genom till exempel riktade utlysningar och strategiska satsningar. Miljöpartiet noterar att regeringen i sin redogörelse för UKÄ:s rapport i forskningspropositionen avstår från att nämna just hotet från politisk påverkan.

I ljuset av det här är det viktigt med en utredning som tar ett brett grepp om akademisk frihet i grundlag men också i lag, förordningar och andra regleringar. Tar nu regeringen tag i det här viktiga området? Nej, det gör

den inte. Utredningen om akademisk frihet är redan tillsatt. Den fokuserar inte på akademins frihet och skydd från en klåfingrig regering, oavsett vilken färg den må ha, utan på akademins eget ansvar. Självklart har akademien ett eget ansvar för akademisk frihet. Men utredningen bortser också från studenternas rätt till akademisk frihet och förbjuder uttryckligen utredaren att utreda behovet av grundlagsändringar.

När det gäller utredningen om lärosätenas associationsformer, vilken har nämnts under debatten, finns det faktiskt inte så mycket att säga utifrån forskningspropositionen.

Regeringen slösar verkligen inte med orden när man beskriver utredningen. Den beskrivs så här: "Regeringen avser därför tillsätta en utredning för att analysera ändamålsenligheten i dagens myndighetsform för statliga universitet och högskolor." Det är vad vi vet om den här utredningen.

Herr talman! Jag får erkänna att jag som Miljöpartiets ledamot tyvärr har varit lite otydlig i beredningen av beslutspunkten. Jag vill informera om att Miljöpartiet avser att ansluta sig till reservation 92 vid morgondagens votering.

Trots den bristfälliga informationen om vad regeringen faktiskt vill med den här utredningen vill jag ge regeringen möjligheten att ta fram underlag om hur olika associationsformer, inklusive den statliga, kan stärka den akademiska friheten för studenter, lärare och forskare vad gäller organisationsform, stärkt skydd för finansieringen, en mer oberoende tillsättning av olika personer och ett starkare skydd från påverkan av en regering. Jag ser gärna att det i direktiven är tydligt att det är tillåtet för utredaren att resonera om förutsättningarna för stärkt skydd i grundlagen, så att en parlamentarisk grundlagsutredning sedan kan ta det arbetet vidare.

Herr talman! En viktig del av en stark och fri akademi handlar om att helt enkelt ha tillräckligt med pengar. Den som finansierar det du gör har du ett beroende till. Vi behöver se till att den fria forskningen skyddas från beroenden och påverkan från den som sköter finansieringen.

Ett sätt att se till att akademien har mer pengar är att avveckla produktivitetssvaret. Det är någonting som har diskuterats väldigt länge. Det finns ett parti som faktiskt redan nu har med det i sin budget.

Det pågår en helt orimlig urholkning av lärosätenas finansiering. Det leder till mindre undervisningstid och färre möten mellan forskare och studenter. Man ska alltså lära sig mer och springa fortare. Nobelprisen ska tydligt tilldelas i allt högre takt med allt mindre förutsättningar för forskningen.

Det övergripande målet med svensk forskningspolitik får väl ändå anses vara väl etablerat: "Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt."

I den forskningspolitiska propositionen från 2016 aviserade Miljöpartiet och Socialdemokraterna det forskningspolitiska målet. Regeringen behåller målet, och det är bra.

Däremot stryker regeringen målet om att jämställdheten inom högre utbildning ska öka. Det är vi kritiska till, och vi är i viss mån förvånade att regeringen tar bort det. Jämställdhetsmålet behöver vara kvar för att betona

värdet av jämställdhet inom forskningen och för att över tid följa hur rekrytering av till exempel professorer och lektorer ser ut.

Jämställdhetsmyndighetens synpunkter inför regeringens forsknings- och innovationspolitik var tydlig. Myndigheten anser att regeringen bör jämställdhetsintegrera utformning och styrning av forsknings- och innovationspolitik för att Sverige ska vara en ledande forskningsnation, vilket vi alla vill.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 23, som handlar om ökade basanslag, reservation 27 om att avskaffa produktivitetsavdraget samt reservation 87 om akademins och forskningens frihet, i detta mandatperiodens viktigaste ärende om svensk forskning.

I detta anförande instämde Jan Riise (MP)

Anf. 164 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Herr talman! Det är inte vanligt att se mig i utbildningsutskottets debatter. Jag är ledamot i näringsutskottet. Jag får väl i debatten i dag vara den som talar om näringslivets konkurrenskraft.

Herr talman! Det har talats väldigt lite om näringslivets konkurrenskraft i debatten. Det är ändå lite beklagligt med tanke på att det just nu i kammaren finns ledamöter närvarande som också sitter i näringsutskottet.

Herr talman! Sverige har i många avseenden en stark konkurrenskraft. Den har drivits fram genom en välfärd som är i världsklass. Vi har goda förutsättningar med starka industrier som har haft och fortfarande har en hög innovationsförmåga.

För inte länge sedan var vi världens främsta innovationsnation. Vi var bäst i världen på innovation. Men det är vi inte längre, även om vi står oss starka på världsmarknaden.

Herr talman! I inledningen av den här mandatperioden valde Tidöregeringen att kraftigt minska anslaget till innovation. Vinnova räknade med att det var en nedskärning som de facto hade inneburit nedskärningar på 1 miljard kronor.

Detta ledde till att Vinnova fick omprioritera väsentligt i sina program. Det drabbade de små och medelstora företagen. Det är de som står för det mesta av den banbrytande innovationen. Det gjordes av en regering som säger sig prioritera de små och medelstora företagen, herr talman.

Nu är vi i ett annat läge. Regeringen har valt att återföra pengarna som man tog bort efter högljudd kritik från oss i oppositionen men också det samlade näringslivet i Sverige, akademien, forskningen och så vidare.

Det som sker med sådana kraftiga skiftningar i regeringens innovationspolitik är att det skapar en ryckighet i våra innovationssystem. Tilliten till politikens förmåga att tillsammans med näringslivet investera i vår gemensamma innovationskraft har kraftigt försämrats. Det kan jag bara beklaga.

Denna ryckighet har fortsatt under mandatperioden när det nationella inkubatorsprogrammet riskerade att få kraftigt minskade medel. Regeringen vaknade i sista stund och valde att inte genomföra nedskärningarna. Men det skapade återigen tillitsproblem för regeringen från det samlade näringslivet om huruvida man vill satsa på svenska innovationer i näringslivet.

Prot. 2024/25:120
21 maj

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Herr talman! Det är därför som vi socialdemokrater har motionerat om en rad åtgärder om att stärka vår innovationskraft. Det ska bland annat ske genom att ta fram en innovationsstrategi i tät samverkan med arbetsmarknadens parter, näringslivet, akademin och civilsamhället. Det handlar om att tillsammans identifiera strategiska teknikområden som Sverige borde satsa på. Vi ser även att vi behöver bli bättre på hur vi hanterar våra immateriella tillgångar på bästa sätt och inkludera det i innovationsstrategin.

Vi har föreslagit en satsning på landets scaleup-företag, som är i behov av rätt insatser i stadiet där de behöver intensifiera arbetet med att kommersialisera forskningsresultat. Det behöver ske i en mycket snabbare takt, herr talman.

Vi ser även behovet av fler samverkansprogram. Det var något som togs bort av Tidöregeringen. Jag förstår inte riktigt varför den tog bort dem. De var framgångsrika. Det var bland annat där som det gjordes väldigt många satsningar i de gröna industrierna, som många sverigedemokrater tycker om att håna men som regeringen säger att den ställer sig bakom. De kom fram via samverkansprogrammen. De är helt borta nu i regeringens budget, och det beklagar vi.

Vi vill se fler sådana i för Sverige strategiskt viktiga teknikområden. Det handlar om att skapa ytor för samverkan mellan akademi, näringsliv, civilsamhälle och arbetsmarknadens parter.

Herr talman! Vi är litet land, om det har undgått någon, med tio miljoner invånare. Det innebär att om vi inte har ytor för samverkan är vi helt körda. Vi måste samverka för att stärka vår konkurrenskraft. Det är beklagligt att det inte finns sådana ytor på Regeringskansliet i dag.

Herr talman! Detta återfinns inte heller i den forsknings- och innovationsproposition som vi diskuterar här i dag.

Vi välkomnar såklart satsningarna som görs på Vinnova. Det gäller även det stöd som ges till teknisk infrastruktur, inte minst genom ökade anslag till Rise och de investeringar som sker för avancerad forskningsinfrastruktur.

Men det duger inte, herr talman. Vi ser hur andra länder tar ett mycket mer samlat grepp om innovationspolitiken just för att se till att fler forskningsresultat kommersialiseras.

I Draghirapporten, som jag antar att ledamöterna i kammaren och talmannen har hört en del om, lyfter man fram de utmaningar som EU står inför kopplade till vår konkurrenskraft. Enligt den är just långsiktighet och robusthet i våra stödprogram till innovation avgörande.

När EU och Sverige utmanas av Kina och USA både genom tullkaos skapad av högerpopulister på andra sidan Atlanten och genom otillbörliga statsstöd är en förutsägbar innovationspolitik viktig. Men det är något som den här regeringen har misslyckats med.

Vi befinner oss i ett läge där investeringar i innovation blir färre och vår tillväxt sjunker. Då måste vi satsa oss ur de utmaningar vi står inför. Men, herr talman, det ledarskapet har tyvärr uteblivit.

Herr talman! Det är just därför vi socialdemokrater vill se satsningar på forskning som överstiger regeringens och som återigen placerar Sverige på första plats inom forskning och innovation. Vi vill ha särskilt fokus på hur vi kan få fler forskningsresultat att kommersialiseras, för det har vi varit bäst på i Sverige. Innovation och kvalitet – det är så vi konkurrerar

med stora ekonomier. Vi gör det genom att vara bäst. Och Sverige är inte bäst längre. Vi måste tillbaka dit.

Vi socialdemokrater föreslår som sagt en nationell innovationsstrategi. Vi vill se att stödet till nationella inkubatorprogram blir mer långsiktigt och att kommersialiseringen av forskningsresultat ökar.

Utöver detta kan man tydligt se att vi socialdemokrater lägger och konsekvent har lagt mer pengar på innovation under den här mandatperioden, för vi vet att staten och det privata kapitalet behöver kroka arm för att klara av att satsa i framtidens branscher.

När staten är med som en aktiv aktör attraherar det privat kapital som senare skapar livskraftiga bolag. Ett sådant exempel, herr talman, är life science-industrin, som enligt regeringen själv är en basindustri i Sverige. Men regeringen brukar ju uttala att allting är en basindustri, och sedan lägger man inte pengar på det. Om det är en basindustri måste det resurssättas, men i den senaste life science-strategin presenterades inga delmål eller ytterligare resurssatsningar för att stärka Sveriges position inom branschen.

Vi vill därför se ett mål för exporten av life science-industrin och ta ett samlat grepp för att satsa på en avgörande bransch och industri för svensk konkurrenskraft och även möjliggöra fler kliniska prövningar i Sverige.

Herr talman! Sverige står inför stora utmaningar, och Socialdemokraternas forsknings- och innovationspolitik är centrala delar för att stärka vår konkurrenskraft och skapa fler jobb i Sverige.

Jag står såklart bakom alla socialdemokratiska reservationer, men för tids vinning yrkar jag endast bifall till reservationerna 7, 29 och 84.

Nu ska vi heja fram Bajens damer till finalvinst!

(Applåder)

Anf. 165 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Herr talman! Ledamoten Daniel Vencu Velasquez Castro lockade upp mig i talarstolen. Det var mycket som jag skulle kunna göra inlägg på här, men jag ska fatta mig kort. Debatten har varit lång, men det är ju bra med långa debatter också.

Ledamoten lyfter samverkansprogrammen. Det är jätteviktigt med samverkan mellan näringsliv och akademi. Men jag skulle vilja tala om varför samverkansprogrammen togs bort av regeringen. Vi söker kvalitet. Vi söker program som ger verklig nytta och effekt av de statliga medel som satsas.

Riksrevisionens rapport från 2020 identifierade flera brister i samverkansprogrammen. Det handlade om otydliga uppdrag till myndigheter, avsaknad av systematisk uppföljning och utvärdering samt oklar ansvarsfördelning mellan involverade aktörer. Det är symtomatiskt för många olika program som den här regeringen tog över när Socialdemokraterna lämnade regeringsställningen.

Ledamoten lyfter till exempel att pengarna till Vinnova minskade. Det var under en tid när den här regeringen tog över Sverige, med en inflation på 10 procent. Vi behövde lägga resurser på rätt saker för att Sverige åter skulle bli starkt och klara av det som den här regeringen också klarade av, nämligen att sänka inflationen till 2 procent. Det är en kraftfull insats, och en anledning till att vi lyckades med detta är att vi minskade pengarna till Vinnova.

Men det handlar också om att Vinnova behöver titta på vad som är det mest effektfulla man kan göra, så att man slipper ha samverkansprogram som inte visar sig ha lett till någonting när man utvärderar dem. Där har vi ett par svar.

Anf. 166 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Tack, Lili André, för att du bjöd upp till dans i den här debatten!

Först och främst: Lili André har helt rätt när det gäller att Riksrevisionen riktade kritik mot samverkansprogrammen. Men Riksrevisionen sa inte att samverkansprogrammen inte var produktiva. Riksrevisionen sa inte heller att samverkansprogrammen var onödiga på något sätt. Det är verkligen att läsa Riksrevisionens rapport selektivt.

Tvärtom är det så att näringslivet, framför allt de små och medelstora företagen, gång efter annan har sagt att det var via samverkansprogram som de hade möjlighet att samverka och att komma in på Regeringskansliet. Nu knackar de på hos Regeringskansliet, men det är ingen som öppnar.

Ett perfekt exempel på detta är de nedskärningar regeringen gjorde på Vinnova. Lili André säger att de kom till Regeringskansliet, satte sig där och sa: Oj, oj, inflationen är jättehög! Tillväxten sjunker! Vad ska vi göra? Draghirapporten, hela EU och hela världen säger: Vi satsar på innovation! Då säger Sverige: Nej, nej, vi sänker våra anslag till innovationssystemet!

Var det så klokt? Det var det inte. För nu är Sverige inte längre världens främsta innovationsnation, utan långtifrån. Vi halkar efter.

Jag har en följdfråga till Lili André. Vi har debatterat de här frågorna ett par gånger. Vi socialdemokrater har, som jag tydligt lyfte fram i mitt anförande, föreslagit en strategisk innovationsstrategi som pekar ut viktiga teknikområden för Sverige att fokusera på. Regeringen har fortfarande inte återkommit om det här, trots att man i opposition motionerade om just detta. Men i dag, i den immaterialrättsliga debatten, gav Moderaterna ett besked: Man håller på att arbeta fram en nationell innovationsstrategi.

Jag skulle vilja få ett svar från Lili André: När kommer en strategisk innovationsstrategi från Klimat- och näringslivsdepartementet?

Anf. 167 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Daniel Vencu Velasquez Castro, för din fråga!

Men nu är det jag som står här och begär replik på dig, och jag skulle gärna vilja ställa lite fler frågor kring akademin och lärosätenas förutsättningar att komma närmare näringslivet.

I stället för att regeringen tar fram samverkansprogram och andra program och lägger statliga pengar kan de här aktörerna finna varandra på annat sätt. Det är ett stort gap mellan näringslivet och akademin i dag. Vad är det för förutsättningar som akademin behöver?

Du säger att näringslivet knackar på hos Regeringskansliet. Jag vill inte se att näringslivet knackar på där, utan det är akademin och näringslivet som ska hitta förutsättningarna. Hur kan ledamoten skapa de förutsättningarna? Vad behöver akademin för att kunna närma sig näringslivet?

Världens främsta forskningsnation – det är vad Sverige har varit och fortsatt ska vara. Men det var inte för två år sedan, när vi tog över reger-

ingsmakten, som Sverige tappade mark, vilket jag uppfattar att ledamoten säger. Detta hände tidigare, genom alla samverkansprogram som har lagts fram och alla statliga initiativ som har tagits utan att man har engagerat de verkliga aktörerna. Det är där Socialdemokraterna och ledamoten har lagt både sina resurser och sina krafter.

Jag ställer återigen min fråga till ledamoten Daniel Vencu Velasquez Castro: Vad behöver akademien för att gapet mellan det akademiska och näringslivet ska bli mindre?

Anf. 168 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik:

Herr talman! Tack, Lili André, för frågorna!

Jag kan konstatera att jag inte fick svar på min fråga om en innovationsstrategi trots att hela näringslivet ber om en sådan. IVA har släppt en förstudie om just detta och hur viktigt det är för att uppnå stärkt konkurrenskraft i Sverige. Vi får helt enkelt lämna den frågan, herr talman, för Lili André kommer inte att ha möjlighet att svara på min följdfråga. Jag ska inte ställa några fler frågor.

Men jag tycker att det är märkligt. Vi föreslår samverkansprogram, alltså en yta där akademi och näringsliv kan mötas. Lili André säger: Vad har ni mer för förslag? Vi har ett konkret förslag som har funkat.

Jag tycker inte om när man far med osanningar kring samverkansprogram. Jag har haft debatter med statsrådet Ebba Busch om detta. Hon har aldrig uttalat att de var dåliga. Ni har andra prioriteringar, och det har jag full respekt för. Men att säga att de var dåliga och inte verkningsfulla tycker jag är anmärkningsvärt, herr talman, för det stämmer inte.

Vi såg hur life science-industrin satsade och accelererade, speciellt här i Stockholm. Även om projekt som Hybrit bland sverigedemokrater sägs vara dröm- och flumprojekt tror våra partier på den gröna omställningen. Det kom från samverkansprogrammen. Är det här inte viktigt? Jag tycker att det är viktigt, herr talman. Det är dock väldigt tydligt att denna yta för samverkan inte är viktig för Kristdemokraterna.

Kristdemokraterna verkar inte ha något svar på hur vi ska satsa på våra innovativa startup- och scaleup-företag. Vi vill göra en långsiktig start i det nationella inkubatorsprogrammet. Vi vill ha en offensiv innovationsstrategi som fokuserar på strategiskt viktiga teknikområden. Vi vill att Sverige återigen ska vara det främsta innovationslandet i världen. Det behöver vårt näringsliv, det behöver svenska arbetare och det behöver svensk tillväxt. Det vi inte behöver är Kristdemokraternas innovationspolitik. (Applåder)

Anf. 169 KAJSA FREDHOLM (V):

Herr talman! I väntan på nästa debatt jag ska vara med i har jag fått äran att yrka bifall till två reservationer från Vänsterpartiet.

Jag yrkar bifall till reservation 99, som handlar om anställningsvillkor. Jag yrkar också bifall till reservation 108, som handlar om internationella utbyten och samarbeten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 22 maj.)

§ 13 Ett mer sammanhållet borgenärsansvar för Centrala studiestödsnämnden

Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU18

Ett mer sammanhållet borgenärsansvar för Centrala studiestödsnämnden
(prop. 2024/25:119)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 22 maj.)

*Nya regler för data-
center och hållbara
bränslen samt en ny
reduktionsplikt*

§ 14 Nya regler för datacenter och hållbara bränslen samt en ny reduktionsplikt

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25:MJU17

Nya regler för datacenter och hållbara bränslen samt en ny reduktions-
plikt (prop. 2024/25:131)
föredrogs.

Anf. 170 MARTIN KINNUNEN (SD):

Herr talman! Vi debatterar i dag återigen reduktionsplikten. Vi har haft några debatter här i kammaren som har berört klimatpolitik, och reduktionsplikten hamnar ofta i de debatterna. Men i dag ska vi alltså ta ställning till regeringens proposition om en förändrad reduktionsplikt.

Det ska sägas direkt att detta inte är någon återgång till den gamla radikala reduktionsplikten. Vi ska ha en rättvis och balanserad reduktionsplikt även fortsättningsvis.

Herr talman! När vi nu ska ha den här diskussionen tycker jag att det kan vara relevant att zooma ut lite och reflektera över den resa det har varit med reduktionsplikten. Det började med en miljömålsberedning i början av 10-talet som hittade på ett mål för transportsektorn. Man konstaterade, fullt korrekt, att det inte skulle räcka med elbilar och laddhybrider för att nå det realistiskt högt satta målet.

Man förde då på tal ett kvotpliktssystem, något som vi redan hade i mindre skala och som finns i andra länder. Den som läser remissvaren på Miljömålsberedningens delbetänkande ser tydliga varningssignaler. Bland annat varnade Konjunkturinstitutet för att detta skulle leda till ökade drivmedelspriser med upp till 6 kronor litern.

Regeringen tog Miljömålsberedningens betänkande vidare till en ny utredning. Under 2017 levererades propositionen *Ett nytt styrmedel för minskade klimatutsläpp från drivmedel*. Den lade grunden för reduktionspliktens utformning, som sedan implementerades den 1 juli 2018 efter beslut i samband med budgetpropositionen.

Jag gick tillbaka och tittade på debatten här i kammaren från 2017. Redan då varnade Sverigedemokraterna för konsekvenserna av reduktionspliktslagen och dess effekter på priset. Den socialdemokratiska och miljöpartistiska regeringen menade dock att prisökningarna fram till 2030 endast skulle bli 1–2 kronor.

Vi vet nu att Socialdemokraterna återigen hade fel. Prisökningen blev betydligt högre än så. Sverige blev det dyraste landet i världen att transportera varor, tjänster och människor i. Detta fick inte bara konsekvenser för inflationen och hushållens privatekonomi, utan det blev också väldigt mycket dyrare att exempelvis transportera matvaror till våra matbutiker.

Det tog lite tid, eftersom S-MP-regeringen då valde att också genomföra en historiskt stor skattesänkning den 1 juli 2018 så att man inte skulle märka reduktionspliktens införande. Det ska dock sägas att vi sedan dess har haft betydligt större skattesänkningar på drivmedel. Det var en historisk skattesänkning då, men i dag har det gjorts betydligt större skattesänkningar. Men på grund av den här skattesänkningen märktes ingen effekt, vilket också gjorde att det blev svårare för oss sverigedemokrater att opinionnsbilda i valrörelsen 2018 om problemet med reduktionsplikten. Folk lyckades då knappt lära sig namnet, just eftersom det inte märktes någon skillnad vid pump. I den utsträckning priset blev högre trycktes det ned av skattesänkningen. Den stora effekten syntes först under åren som följde.

Resultatet av den här radikala reduktionsplikten var att vi fick världens dyraste diesel. De här pengarna transfererades i regel från hushåll och verksamheter till några få drivmedelsaktörer. Politiken tvingade fram en efterfrågan på HVO, förnybar diesel, till den omfattning att det blev svårt för många mindre aktörer att få tag på bränsle. Jag träffade flera företagare som hade tvingats betala plikten just för att de inte lyckades hitta bränsle på marknaden. De stora drivmedelsaktörerna lade beslag på det mesta.

Vad fick det då för andra konsekvenser? Jo, i kalkylerna registreras minskade utsläpp. Men vad innebär detta i realiteten? Politiken styrde råvaror från alla möjliga håll i världen till den svenska transportsektorn. Någon betydande effekt på global konsumtion över hela planeten är svårt att fastslå. Vi kan inte säga att utsläppen har minskat på vår planet på grund av reduktionsplikten.

Däremot har man styrt om råvaror. Exempelvis konsumerade vi väldigt mycket palmolja och palmoljebaserade bränslen under de första åren. Vi tog hit palmoljebaserade bränslen från Indonesien och körde bilar och lastbilar på dem. Sannolikt ökade det utsläppen.

Men i kalkylerna registrerades som sagt minskade utsläpp. Samma sak kan sägas nu när reduktionsplikten minskats, det vill säga att utsläppen då ökat i kalkylerna.

Samtidigt kan vi konstatera att det aldrig tidigare har framställts så mycket biodrivmedel i Sverige som i dag. I Sverige bidrar vi till att tränga undan mer fossila bränslen än vad vi någonsin gjort tidigare. Detta kan man dock inte tillgodoräkna sig i kalkylerna när man beräknar de territoriella utsläppen, på samma sätt som exportens klimatnytta i stort inte inkluderas.

Herr talman! När vi nu genom en överenskommelse mellan regeringen och Sverigedemokraterna justerar reduktionsplikten höjs nivån något. Eftersom marknadsläget för HVO i dag har en bättre balans, bland annat tack vare lägre reduktionsnivå, förväntas detta inte få någon stor effekt på priset. Dock kommer det att få en effekt, men tack vare de skattesänkningar på både bensin och diesel som Sverigedemokraterna och regeringen kommit överens om i budgetpropositionen förväntar vi oss inte att se någon betydande prisökning vid pump. Det är svårt att säga på öret vad det

blir, men sannolikt kommer man inte att märka någon betydande skillnad när man tankar bilen.

Herr talman! Vad Sverigedemokraterna sa om reduktionsplikten här i kammaren redan 2017 har nu nått fram till i princip samtliga partier. Alla vill se en annorlunda modell än den vi hade tidigare. Men låt oss ändå tydliggöra vad dessa partier vill. Det krävs en radikal politik för att nå det transportmål som Miljömålsberedningen hittade på i början av 10-talet, och dessa partier är alltså beredda att satsa på att nå detta mål oavsett vilka konsekvenser det får.

Ska man öka inblandningen av förnybart bränsle kommer det att kosta pengar, oavsett vilken modell man gör det på. Det går inte att trollda fram bränsle som är betydligt dyrare att tillverka. Det kommer att bli dyrare för svenska hushåll, oavsett hur man betalar för bränslet. Låt oss vara tydliga med det. Socialdemokraterna, Centerpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet är överens om att kraftigt höja priset på att transportera sig i vårt land. (Applåder)

Anf. 171 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för din historiebereskrivning!

Jag tror att ledamoten glömde att nämna att Miljömålsberedningens förslag kom för att vi skulle uppnå målen i Parisavtalet. Det här var naturligtvis en stor del av det. Miljömålsberedningens förslag var också för att klara den svenska skogen och att vi skulle kunna fortsätta avverka. Så tänkte den miljömålsberedning som satt då. Men nu står ju Tidöpartierna inklusive Sverigedemokraterna, som har förhandlat fram en gemensam klimatpolitik, bakom Sveriges mål om nettonollutsläpp 2045. Det tycker jag förstås är positivt. Välkomna, Sverigedemokraterna!

I april i år redovisade dock Naturvårdsverket att Sverige inte ser ut att nå klimatmålen för vare sig 2030, 2040 eller 2045 med Tidöpartiernas politik och att reduktionsplikten därför borde vara högre. Att inte nå målen – speciellt de av Tidöregeringen förhandlade EU-målen – riskerar att bli väldigt dyrt för svenska skattebetalare, i form av böter och köp av utsläppsrätter.

Min fråga till ledamoten är: När reduktionsplikten i det här fallet inte är tillräcklig, vilka ytterligare åtgärder planerar Tidögänget att presentera här och nu för att sänka utsläppen?

Anf. 172 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Säterberg, för frågorna!

Genom den justerade reduktionsplikten är vår bedömning att Sverige ska kunna nå sitt ESR-åtagande till 2030. Det är den bedömning som finns. Sedan är det alltid svårt att sja om framtiden.

Vi fick världens högsta bränslepriser. Socialdemokraterna trodde att det skulle bli någon enstaka krona dyrare. Vi vet att det inte blev så. Vi vet också fler saker. Parisavtalet undertecknades ungefär samtidigt som Miljömålsberedningen antog sitt slutbetänkande omkring 2013. Men inget annat land som har undertecknat Parisavtalet har infört reduktionsplikt. Kopplingen mellan Sveriges reduktionsplikt och Parisavtalet är alltså rimligtvis extremt svag.

Kopplingen mellan skogen och reduktionsplikten är också svag, eftersom Fit för 55 och de andra klimatakterna inte existerade när planerna på reduktionsplikt kom till eller när vi klubbade reduktionspliktslagen. De fanns inte; de kom senare. Vi fick de här sakerna mycket beroende på att Sverige hade en socialdemokratisk regering som förhandlade fantastiskt dåligt. De trodde att den svenska reduktionspliktslagen skulle hålla till 2030 och fokuserade därför på att få till en koppling mellan ESR och LULUCF. Nu vet vi att det ändå inte hade funkat.

I dag har vi kalkylerna. Vi vet att reduktionsplikten på den gamla nivån inte hade räckt till för att uppnå LULUCF-åtagandet. Problemet är LULUCF-akten i sig, och det är därför Sverige tillsammans med likasinnade länder måste jobba stenhårt för att förändra den rättsakten.

Anf. 173 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret men håller inte med. Naturvårdsverket presenterade i april sin rapport, som kommer att gå till regeringens klimatredovisning om hur det går. Där konstaterade man med all tydlighet att vi inte når målen för vare sig 2030, 2040 eller 2045 med den klimatpolitik som just nu förs.

I dag har Tidögruppen lagt fram ett förslag som gör att vi inte klarar att nå klimatmålen. Sverigedemokraterna ville egentligen ha noll reduktionsplikt och hotade faktiskt även med regeringskris om man inte fick sin vilja igenom. Det blev 6 procent 2024, och nu 2025 står Sverigedemokraterna bakom 10 procent. Samtidigt har man sänkt skatten för fossila drivmedel till i stort sett lägsta möjliga enligt EU:s regler, vilket gör att när ETS 2 införs 2027 finns inte instrumentet att sänka skatten kvar för att parera prishöjningar.

Tidögruppen har inte heller levererat några förslag för att kompensera där till exempel bilbehovet är som störst i glesbygden och på landsbygden, som vi har gjort med vår tankrabatt. Skattebetalarna riskerar att få betala dyrt för att Sverige inte når klimatmålen. Vad är Sverigedemokraternas svar på vad priset på diesel och bensin vid pump blir 2027 när det framförhandlade ETS 2 införs?

Anf. 174 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Priset vid pump är svårt att uttala sig om. Det man kan uttala sig om är i vilken riktning politiken påverkar priset. Vi ska försöka bibehålla låga priser på drivmedel i Sverige. Det ska vara en svensk prioritering, enligt Sverigedemokraterna. Jag utgår från att det kommer att fortsätta vara så även nästa mandatperiod.

Vi har presenterat en styrmedelsutredning som tittar på hur man ska kunna kompensera hushåll. Ibland ska det kunna genomföras genom skatt. Mycket riktigt har Sverigedemokraterna, som Säterberg säger, varit framgångsrika i att sänka drivmedelsskatterna i Sverige i dag. Den 1 juli får vi den absolut lägsta nivån på dieselskatt som man tillåts ha i Europa, och det är väldigt positivt. Men vi har fortfarande möjlighet att ha den absolut lägsta nivån även på bensin. Vi har inte nått golvet ännu för lägsta möjliga skatt. Då är det viktigt att inte justera upp skatterna.

Vad kommer Socialdemokraterna att göra efter valet? Kommer ni också, precis som Sverigedemokraterna, att kämpa för att någon automatisk uppräknings av skatt inte genomförs? Jag tror inte det. Miljöpartiet har i alla fall varit så modiga att de kunnat säga sanningen om oppositionspartiernas politik i tv. De har tydliggjort att vi får dyrare drivmedel med vänsterpartierna vid makten. Sverigedemokraterna kommer att vara en motvikt till detta.

Jag måste också konstatera att ETS 2-akten är djupt problematisk. Sverigedemokraterna markerade tydligt mot ETS 2 under förhandlingarna i EU-nämnden när Socialdemokraterna hade regeringsmakten. Vi tycker inte att det är ett rättvist sätt att utforma ett handelssystem där svenskar ska betala in pengar som bland annat går till ungerska och bulgariska hushåll. Det blir transfereringar från svenskar till bulgarer och ungrare. Vi tycker inte att det är rimligt alls, utan pengarna bör stanna i Sverige.

Anf. 175 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Oaktat klimatfrågan importerar Europa fossila bränslen från Ryssland för större summor än vi har skänkt i form av stöd till Ukraina. Om vi nu inte ska använda de förnybara drivmedlen utan fortsätta fossilt och om elektrifieringen inte går så snabbt att vi kan nå våra mål, hur ska vi då minska importen av fossila bränslen till Europa från Ryssland?

Anf. 176 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Rickard Nordin, för frågan!

Vi ska naturligtvis fortsätta jobba för en omställning av transportsektorn. Sverigedemokraterna är helt med på att vi går mot en elektrifiering. Men låt oss vara tydliga med att även för att tillverka HVO använder man exempelvis naturgas i dag. Ryssland är en stor producent av naturgas, vilket gör att man på marginalen ändå är med på samma marknad.

Vi vet i dag inte det exakta ursprunget bakom våra råvaror. Den olja som raffinerats till drivmedel i Sverige vet vi var den kommer ifrån. Där emot kan vi inte vara helt säkra på var färdigraffinerad råvara kommer ifrån. Det vi vet är att det allra mesta av råvaran kommer ifrån Norge i dag. Det tycker jag är positivt.

Så länge man använder fossila råvaror kommer det givetvis på något sätt att påverka hela marknaden för fossila råvaror. Så här gör vi dock när det gäller väldigt många olika saker. Vi behöver fortfarande plast och många andra saker.

Att ställa om är ett långsiktigt arbete. Det kommer man inte att kunna göra på något år. Alldeles oavsett om vi blandar in 40 eller 50 procent kommer vi fortfarande att vara beroende av fossila råvaror i vissa sammanhang, vilket på marginalen kommer att påverka alla länder som producerar dessa råvaror.

Anf. 177 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Vi går mot elektrifiering, säger Martin Kinnunen. Jag skulle snarare säga att vi möjligtvis haltar betänkligt mot elektrifiering. Elektrifieringstakten går långsammare nu än när regeringen tillträdde. Tidöpartierna har effektivt saboterat elektrifieringen. Man har tagit bort de stöd som fanns. Man har stoppat de möjligheter att få ersättning som fanns. Man har sett till att elbilsexporten ökat nu.

Martin Kinnunen har förstås rätt i att vi inte känner till ursprunget för mycket stora delar av våra råvaror. Ungefär 54 procent av drivmedlen i Sverige känner vi inte till ursprunget för. Det handlar knappast om norsk Nordsjöolja. I stället kommer det från stater som Ryssland, som vi verkligen inte vill beblanda oss med. I det läget väljer Martin Kinnunen och regeringen att öka andelen av det fossila, och det är inga småsummor det handlar om. Vi talar om 4 miljoner liter diesel om dagen. Stora delar av det kommer från skurkstater, som inte vill redovisa ursprunget.

Det här kommer vi inte att lösa på några år, säger Martin Kinnunen. Nej, men till att börja med går vi åt fel håll nu. Vi använder mer fossilt nu än när Martin Kinnunen och hans kompisar i regeringen tillträdde.

Säg till dem som kämpar i Ukraina att vi ska fortsätta använda ryska fossila råvaror och att vi behöver använda lite mer nu. Sedan får vi se om något år om vi kan lösa saker och ting. Säg till dem som kämpar vid fronten att Sverige inte är beredda att ta vår del av ansvaret. Vi är inte beredda att minska vår import från Ryssland. Säg till dem som kämpar för sina liv och sin frihet att våra priser här är viktigare än deras liv där.

Hur ska vi bli av med den ryska oljan när vi ökar den fossila användningen i Sverige? Svara på det till både mig och försvararna i Ukraina, Martin Kinnunen!

Anf. 178 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Jag tror inte att de tappra ukrainarna vid fronten kunde bry sig mindre om Sveriges reduktionspliktslag, om jag ska vara ärlig. Jag tror inte att de bryr sig ett dugg. Jag tror också att de inser att beredskap och säkerhetspolitik är viktigt även för Sverige och att det inte är ett vägvinnande koncept att lägga en enorm kostnadspålaga på svenskt lantbruk och försämra svensk livsmedelsproduktion, vilket den radikala reduktionspliktslagen ledde fram till.

Att fasa ut fossila drivmedel är ett långsiktigt arbete. För varje år som går förändras mixen inom fordonssektorn. Det blir fler och fler laddbara bilar. Förbrukningen av fossila drivmedel minskar. Zoomar vi ut lite ser vi att allting har gått åt ungefär samma håll, även om kurvorna kan variera lite beroende på ränteläge, inflation och tillväxt.

Anf. 179 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S):

Herr talman! Vårt land pressas just nu av flera parallella kriser. Vi har en sjukvårdskris. Vi har en gängkriminalitetskris, som kryper allt längre ned i åldrarna. Det pågår fortfarande ett krig i vårt närområde. Vi har en kostnadskris, som visar sig inte minst när vi handlar mat. Vi har också en klimatkris, herr talman. Klimatförändringarna är redan påtagliga, och de hotar framtida generationer och svenskt välbefinnande. På det ökar nu Sveriges utsläpp. Vi har superlåg tillväxt, och våra arbetslöshetssiffror hör till Europas högsta. Det här är riktig tvärtopolitik.

Herr talman! Det är tydligt att det behövs en ny kapten som inte blundar för alla parallella kriser utan ser helhetsbilden när det gäller att styra Sverigeskutan framåt.

I dag debatterar vi alltså regeringens förslag om ännu en förändring av reduktionsplikten. Jag vill yrka bifall till vår reservation 2.

Vi står i en av vår tids mest avgörande utmaningar, nämligen att ställa om så att vårt samhälle blir hållbart, klimatsmart och rättvist. Klimatförändringarna väntar inte, och det borde inte heller vi göra i Sveriges riksdag. Men omställningen får aldrig bli ett individuellt ansvar där vanligt folk pressas av ökade kostnader. Det är här politiken ska visa vägen med handlingskraft och med rättvisa.

Herr talman! Sverige har en stor fördel, och det är den svenska skogen. Till skillnad från många andra länder beslutade vi tidigt att vid avverkning skulle nyplantering ske. Sverige ville ha en skoglig tillväxt. Det gör att vi också har en bioekonomi att utveckla i omställningen för att byta ut det fossila mot förnybart. Därför tillsatte vi socialdemokrater i regeringsställning Bioekonomiutredningen. Det gjorde vi för att få förslag till en hållbar, konkurrenskraftig och växande svensk bioekonomi.

Den 1 december 2023 överlämnade utredningen sitt slutbetänkande *En hållbar bioekonomistrategi*, men redan den 29 mars 2023 lämnades ett delbetänkande, *Förnybart i tanken*. Där föreslog man åtgärder som främjar effektiv produktion av flytande biodrivmedel baserat på inhemska råvaror i Sverige. Det här ger oss en möjlighet att förutom elektrifieringen använda svenska råvaror för att minska utsläppen från transportsektorn genom att blanda in mer förnybart bränsle, helt enkelt mer svenskt i tanken.

Kristerssons regering har haft flera år på sig nu och alla möjligheter att utveckla bioekonomin i Sverige. Vi har riktigt bra förutsättningar, men den politiska viljan ser ut att fattas.

I dag diskuterar vi regeringens velande om reduktionsplikten. År 2024 skulle det vara 6 procents inblandning. År 2025 kom det en ny proposition om 10 procent i stället. Vad som kommer nästa gång, herr talman, får du och jag gissa.

Vi socialdemokrater föreslår i stället Sverigebränslet, och det gör vi av många orsaker. Vi måste göra det möjligt för vanligt folk att kunna använda bilen, speciellt där tillgången till kollektivtrafik är obefintlig. Samtidigt måste vi pressa ned utsläppen. I Sverige rullar det cirka 5 miljoner bilar i dag. Av dem går 47 procent på bensin och 31,3 procent på diesel.

För fler jobb, för svensk industri, för klimatet och för vår beredskap presenterade vi redan år 2023 en helt ny modell för inblandning av biodrivmedel i Sverige, något vi kallar Sverigebränslet. Vårt förslag i dag är att nivån på inblandning ska vara 19,3 procent för diesel och 10 procent för bensin. Det här är en väg framåt för att vi ska kunna nå både Sveriges och EU:s klimatmål. Detta var sju av åtta partier överens om, för att vi ska kunna nå de av EU förhandlade flexibiliteterna som gör att vi kan klara svenskt jord- och skogsbruk.

Sammantaget, herr talman, kan vi också spara miljarder i skattekronor som annars kommer att gå till kostsamma utsläppsrätter eller böter till EU. Det finns många andra prioriteringar man kan välja att göra för dessa många miljarder i stället för att betala för Sveriges utsläpp till andra länder.

Herr talman! I och med både pandemin och Rysslands anfallskrig mot Ukraina har det blivit uppenbart att våra befintliga system inte var tillräckligt flexibla. Vi tycker därför att rätt väg framåt är att ha en del av Sverigebränslet som en så kallad tilläggsinblandning. När priset på fossilt bränsle från diktaturstater sticker upp på världsmarknaden kan man minska inblandningen. När produktionen av biodrivmedel i Sverige kommer i gång i större skala och priset blir billigare kan man öka tilläggsinblandningen.

Vi anser också att Sverige måste jobba hårt för en differentiering av skatten på hållbara biodrivmedel och fossila drivmedel på EU-nivå. Det är en principiellt viktig fråga att klimatsmarta bränslen inte beskattas på samma sätt som fossila.

En annan viktig åtgärd vi socialdemokrater vill se är att staten tar ett större ansvar på biodrivmedelsmarknaden. Vi har föreslagit en reform på energimarknaden som vi kallar folkhemsel. Den bygger på att staten går in och tecknar långa kontrakt och sedan auktionerar ut elen till rimliga priser. Vi vill överväga att göra samma sak, teckna långa kontrakt, när det gäller Sverigebränslet. Vi vill också överväga det förslag som Bioekonomiutredningen lade fram våren 2023 så att vi kan stimulera den inhemska produktionen, som ger fler svenska jobb och gör svenska restprodukter till svenska förnybara drivmedel.

I vårt förslag om Sverigebränslet föreslår vi socialdemokrater också en rad andra åtgärder vad gäller reduktionspliktsavgiften och att gå från MK1 till MK3 för att skapa en mer stabil situation när det gäller bränslepriserna.

Sammanfattningsvis, herr talman: Sverige behöver en ny väg framåt för att hantera alla parallella kriser. Vår modell för drivmedelsinblandning i Sverige, som vi kallar Sverigebränslet, är viktig för att minska utsläppen och för innovationer, den gröna industrin och fler jobb i Sverige. Tillsammans med våra andra budgetförslag, som handlar till exempel om tankrabatt, om barnbidrag, om att det förhöjda bostadsbidraget för barnfamiljer görs permanent och om att vi säger nej till regeringens försämring av högkostnadsskyddet, gör den det lättare för vanligt folks vardagsekonomi.

Samtidigt satsar vi socialdemokrater redan nu på läkemedelsberedskap, sjukvårdsberedskap och livsmedelsberedskap, för Sveriges beredskap och försörjningsförmåga behöver byggas upp nu.

Klimatförändringarna är här och kräver åtgärder. Och, herr talman, det går inte att trola bort utsläppen från drygt 4 miljoner bilar som går på diesel och bensen. Det som nu sker, med ökade utsläpp som stannar länge i atmosfären, gör det desto tuffare och desto dyrare och kommer att kräva än mer ingripande åtgärder. Detta är Kristerssons regering förstås fullständigt medveten om, men man lämnar en springnota till nästa regering att hantera.

(Applåder)

I detta anförande instämde Joakim Järrebring och Malin Larsson (båda S).

Anf. 180 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna försöker ofta låta som att de förstår människors vardag. Men när det kommer till kritan i klimatpolitiken är det ofta Miljöpartiet som får hålla i taktpinnen. Nu får vi svart på vitt om vad som väntar om Socialdemokraterna återigen skulle få chansen att bilda regering tillsammans med Miljöpartiet. Det blir dyrare att leva, att köra bil och att bo utanför storstaden.

Miljöpartiets språkrör Amanda Lind har varit väldigt tydlig. Det kommer att bli dyrare, säger hon i SVT:s *30 minuter*. Med det menar hon såklart bränslepriserna. Miljöpartiet vill höja reduktionsplikten rejält igen. Det är exakt denna typ av politik som en gång fick priserna att skena och

som slog absolut hårdast mot barnfamiljer, mot landsbygden och mot företagare.

När Socialdemokraterna står här och pratar om ansvar och rättvisa vill jag fråga vad det är som har förändrats. Kommer de den här gången att säga nej till Miljöpartiet om de skulle hamna i ett sådant läge att de får ta över regeringsmakten? Eller kommer de som vanligt att låta de gröna bestämma?

Detta är någonstans skillnaden mellan oss och Socialdemokraterna, herr talman. Vi sänker priserna – de gör det dyrare. Vi har förstått läxan – det har inte Socialdemokraterna.

Anf. 181 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S) replik:

Herr talman! Jag tror att jag måste börja med att upplysa ledamoten om att svenska folket nog aldrig har haft det dyrare än just nu. Det gick bra att vifta med falukorvar i valrörelsen och lova det ena efter det andra. Men just nu är priset för matkassen superhøgt. Man höjer inte barnbidraget som i resten av Norden. Man ändrar till och med högkostnadsskyddet så att läkemedel blir mycket dyrare för de sjukaste. Det finns mycket där man kunde ha gjort tvärtom jämfört med vad man gör just nu.

I dag diskuterar vi reduktionsplikten, som man har höjt till 10 procent den här gången, vilket inte räcker – det har Naturvårdsverket redan talat om. Ledamoten brukar slå sig för bröstet och säga att vi klarar målen. Det har ledamoten sagt i den här talarstolen väldigt många gånger. Men nu säger Naturvårdsverket att man inte alls gör det. Man klarar inga mål – vare sig till 2030, 2040 eller 2045.

Min fråga tillbaka till ledamoten är därför: Vad tänker ledamoten göra? Tänker hon låta Sverigedemokraterna styra? Vi hörde precis Sverigedemokraterna i talarstolen. Det sades ingenting om att nå klimatmål fast Sverigedemokraterna har ställt sig bakom de klimatmål som finns nu. Har Moderaterna och ledamoten samma uppfattning, att klimatmål inte är något att ha och inte något vi ska uppnå?

Nu talar regeringens myndighet i sin rapportering som kommer att gå till regeringens klimatredovisning om att man inte klarar att nå några mål. Då blir frågan, för det är det vi diskuterar här i dag: Vad blir svaret? Vilka åtgärder får vi se här och nu?

Anf. 182 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! För det första har vi det lägsta skattetrycket sedan 70-talet, och det märks. Det gör väldigt stor skillnad.

Sedan tycker jag att det är rätt anmärkningsvärt att oppositionen har ett så uppskruvat tonläge i en prisdebatt, särskilt vad gäller reduktionsplikten. Sedan den här regeringen tillträdde har de totala utsläppen minskat både 2022 och 2023. De ökade tillfälligt 2024, men nu är planen stabil – utsläppen ska fortsätta minska år för år fram till 2030, och sedan ska vi också nå det långsiktiga målet 2045.

Jag tackar så mycket för svaret. Tyvärr förstärker det bara min bild. Från Socialdemokraternas sida kan man eventuellt protestera lite i början, men när det gäller är det sannolikt Miljöpartiet som kommer att få sista ordet i klimatpolitiken. För vi vet hur det brukar bli, herr talman. När makten står på spel väger andra principer lätt. Och om höjda bränslepriser krävs för att hålla ihop ett rödgrönt regeringsunderlag är det ett pris som

Anf. 183 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S) replik:

Herr talman! Jag tänker verkligen tillstå att bensin- och dieselpriiset var alldeles för högt. Men jag kan, herr talman, upplysa ledamoten om hur det såg ut under samma år, med samma reduktionsplikt och när inga förändringar var gjorda. Den 1 maj 2023 kostade en liter diesel 21,02. Den 11 september 2023 kostade den 25,81. Det var samma reduktionsplikt och samma skatter, ingen förändring.

Vi måste, herr talman, göra oss oberoende av dem som håller i plånbocken, diktaturstaterna på världsmarknaden, som höjer priset. Det är orimligt att en vanlig svensk får betala 5 kronor mer per liter på grund av att vi inte styr det här.

Det är därför vi föreslår ett Sverigebränsle. Det är därför vi föreslår att vi ska använda det vi har i Sverige och som andra länder inte har, en bioekonomi. Vi föreslår att vi ska göra drivmedel, handla upp det och auktionera ut det så att vi får ned priserna. Det här är vår styrka, inte vår svaghet.

Vi har gjort vår läxa. När vi märkte att det började kosta stoppade vi i den socialdemokratiska regeringen indexeringen 2022, för att det blev för dyrt.

Men det handlar inte bara om en reduktionsplikt. Det handlar också om att vi helt styrs av världsmarknadspriset på råolja som produceras av diktaturstater. Det vill inte vi. Vi vill höja Sveriges beredskap. Vi vill se fler jobb i Sverige. Vi vill ha en grön industri med nya innovationer. Detta kanske är skillnaden mellan socialdemokrater och Tidögänget – att vi vill ha något att leva av i det här landet.

(Applåder)

Anf. 184 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Anna-Caren Säterberg, för anförandet jag fick lyssna på!

I valrörelsen 2014 diskuterade man bensin- och dieselprierna. Då fanns det en finansministerkandidat, Magdalena Andersson, som sa: Nej, skatterna ska inte höjas; det är ju redan så dyrt att tanka. Sedan höjde man skatten varje år och fortsatte att göra det ännu dyrare att tanka.

Nu har Socialdemokraterna något annat som man har hittat på ett mysigt namn på. Man kallar det Sverigebränsle, och det ska vara ett lite mysigare bränsle. Bränsle är mysigt, och i Sverige blir det ännu mysigare.

Men vad betyder då detta? Om jag förstår saken rätt vill Anna-Caren Säterbergs parti kraftigt höja reduktionsplikten. Den ska ungefär dubblas. Är det korrekt eller fel? Kan reduktionsplikten bli ännu högre?

Som jag förstår det är fördubblingen av reduktionsplikten ett absolut golv, men taket är lite oklart. Nu kostar råoljan 65 dollar fatet, enligt de senaste noteringarna. Vilken nivå ska då reduktionsplikten ha för Sverigebränslet? Kan ledamoten kan svara på det, så att väljarna kan ta ställning till hur mycket dyrare bränslet kommer att bli om Socialdemokraterna får bestämma? Det hela är väldigt oklart.

Nya regler för data-center och hållbara bränslen samt en ny reduktionsplikt

Den andra oklarheten gäller upphandlingen, som tycks bygga på Bioekonomiutredningen. Hur mycket kommer den att kosta skattebetalarna, och var ska de pengarna tas? Det är ju inte gratis att handla upp bränsle. Hur säkerställer man att råvarorna till bränslet kommer från Sverige – ska man göra ett sovjet av landet, eller ska vi vara kvar på den inre marknaden i Europa och handla med andra länder? Hur har man tänkt sig detta?

Anf. 185 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S) replik:

Fru talman! Det är en spännande diskussion, tycker jag, som ledamoten för. Där talar vi om den fria marknaden och att man i Sverigedemokraterna hellre vill handla av dikturstater än skapa en egen svensk industri med svenska industriarbetare och med svenska skogsrester. Jag är faktiskt förvånad.

Det heter Sverigebränslet, för själva utredningen handlar just om hur man tar till vara mer av det som Sverige har. Vi har också fördelar i och med att vi ser till att få en ökad bioekonomi.

Tyvärr har regeringen ännu inte gjort någonting åt detta, fastän utredningen lämnade sitt betänkande i mars eller april 2023.

Jag brukar komma ihåg alla frågor, men i dag är det kanske inte så. Men jag tänker i alla fall tala om att tilläggsblandningen – om det nu är detta som ledamoten syftar på – är enormt smart, för man har en flexibilitet. Jag berättade i förra replikskiftet att reduktionsplikten den 1 maj 2023 gjorde att dieseln kostade 21,02 per liter, men den 11 september samma år var priset 25,81 med samma reduktionsplikt. Det är inte rimligt. Just därför behöver man flexibilitet i systemet.

Får vi på riktigt igång en industri med egna råvaror och med svenska industriarbetare och kan handla upp det till lägre pris vore det ju väldigt dumt att inte använda det bränslet i stället för diesel och bensin.

Anf. 186 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för försöken att svara på frågorna!

Bioekonomiutredningen har levererats. Det finns många bra idéer och goda förhoppningar i utredningen. Jag har läst remissvaren från till exempel Konjunkturinstitutet, Energimyndigheten, Konkurrensverket, Tillväxtverket och så vidare.

Alla konstaterar att förslaget inte går att genomföra. Det är inte kostnadsberäknat ordentligt. Det går inte att säkerställa att det blir svensk råvara. Vi vet helt enkelt inte om det kommer att bli svensk råvara eftersom bränslena kan importeras från vilket land som helst, från nästan vilken diktatur som helst, såvida vi inte har sanktioner mot landet i fråga, för då kan det vara krångligare. Men det finns inga sådana begränsningar.

Vi vet heller inte om bränslet kommer att säljas i Sverige. Det är ju fortfarande inte Sovjet: man kan sälja bränslet i olika länder. Man lär förmodligen försöka sälja det till marknadspris, och vi kommer inte att ha ett väldigt mycket annorlunda marknadspris i Sverige.

Ledamoten tar upp att priset på råvaror skiftar. Så är det ju. Vi kan titta på tabellen i någon affärstidning och se att råvarupriserna förändras från sekund till sekund, i princip. Det är irriterande att kaffepaketet kostar väldigt mycket mer nu än det gjorde för två år sedan. Men att hitta på något slags Sverigekaffelösning kommer inte att lösa grundproblemet. Någon kommer fortfarande att få betala för att kaffet ibland blir dyrare.

Ska vi då göra något slags inblandning i bränslet som vi ska justera upp? Det undrade jag. Kommer inblandningen att justeras upp om oljepri-set är 65 dollar fatet eller om det är 60, 70, 85 eller 100? Vilka nivåer handlar det om, och vad säger vi till dem som ska tillhandahålla bränslet? De vill ju veta ett år i förväg vilken nivå det ska vara, för det är ganska långa ledtider på marknaden. Det kommer inte att funka att bara skifta fram och tillbaka. Det behövs lite mer långsiktighet.

Detta är någonting som Sverigedemokraterna och regeringen har stått upp för under den här mandatperioden. Vi står upp för långsiktighet vad gäller spelreglerna.

Anf. 187 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S) replik:

Fru talman! Den långsiktigheten bestod i att man brutalt sänkte reduktionsplikten till 6 procent, och alla drivmedelsleverantörer undrade vad de skulle göra. Sedan kom långsiktigheten bara ett år efteråt, då man höjde till 10 procent. Att Sverigedemokraterna tror att de kan lära Socialdemo-kraterna något om långsiktighet tar jag inte ens till mig i det här läget.

Däremot skulle jag vilja veta vad Tidögänget tycker att Sverige ska leva av. Vad ska vi ha för jobb i det här landet – ska vi satsa på det vi är bra på? Vi är ett exportberoende litet land uppe i norra Europa. Självklart ska vi också kunna exportera drivmedel, för vi har ändå en bioekonomi som är fantastisk om vi använder den rätt.

För mig är detta en helt absurd diskussion när vi har låg tillväxt och superhög arbetslöshet och när vi ökar utsläppen fastän vi vet att det går att göra precis tvärtom och klara det också. Jag tycker att det är bra med flexi-bilitet. Vi har lagt oss på 19,3 procent. Den nivån ligger fast. Vi ligger precis över regeringen där. Jag kan tala om exakt hur mycket mer det kom-mer att kosta, om det är detta ledamoten är ute efter, men det kan han också räkna ut, för det står tydligt i regeringens egen rapport hur mycket mer det blir.

Min oro för Sverige är att det inte finns någon tanke på vad vi ska ha för industri, på våra fördelar, på vad vi ska ha för jobb och på hur vi ska starta och klara klimatomställningen. Vi ska inte behöva betala böter och utsläppsrätter till andra länder för att Sverige inte gör sitt. De pengarna vill jag investera i väldigt mycket annat.
(Applåder)

Anf. 188 HELENA STORCKENFELDT (M):

Fru talman! Reduktionsplikten har varit ett av våra viktigaste verktyg för att minska utsläppen från transportsektorn. Att blanda in biodrivmedel i bensin och diesel kan vara ett effektivt sätt att minska utsläppen, men bara om det görs på rätt sätt.

Den tidigare reduktionsplikten var för högt satt. Den ledde till att Sve-rige i praktiken dammsög den globala marknaden på biodrivmedel, resur-ser som annars hade kunnat göra större nytta i andra sektorer än person-bilstrafiken.

Riksrevisionen konstaterade att reduktionsplikten hade hamnat på en ohållbar bana. Man slog fast att den inte var vare sig kostnadseffektiv eller genomförbar i sin dåvarande form. Det är allvarlig kritik, och det vore an-svarslöst att inte ta den på allvar.

Låt mig därför vara tydlig: Vi moderater tror på att klimatpolitiken ska vara effektiv, evidensbaserad och förankrad i verkligheten – inte driven av symbolik eller kortsiktig populism.

Att människor känner att politiken är rimlig, rättvis och begriplig är en förutsättning för att omställningen ska kunna ske i praktiken. Därför har regeringen lagt om kursen. Reduktionsplikten sänks till en nivå som är förenlig både med våra klimatmål och med en rimlig prisbild vid pumpen. Vi fokuserar i stället på att använda biodrivmedel där de verkligen gör skillnad – i flyget, i sjöfarten och i den tunga trafiken.

Samtidigt storsatsar vi på elektrifieringen. Vi bygger ut laddinfrastrukturen, säkrar energiförsörjningen och möjliggör investeringar i ny kärnkraft. Det är så vi driver klimatarbetet framåt – med teknik, innovation och en långsiktig trovärdighet.

Vi vet att transportsektorn står för en betydande del av Sveriges utsläpp. Men vi vet också att Sverige är ett föregångsland, där vi kombinerat ekonomisk tillväxt med minskade utsläpp. Sedan 1990-talet har Sveriges bnp fördubblats. Samtidigt har våra utsläpp minskat med över en tredjedel. Det är ett kvitto på att teknik, tillväxt och hållbarhet går hand i hand.

Fru talman! Reduktionsplikten, som syftar till att öka andelen biobränsle i diesel och bensin, är ett av våra verktyg för att sänka utsläppen. Men det är ett verktyg som måste hanteras med försiktighet. En alltför snabb och orealistisk höjning riskerar att kraftigt höja drivmedelspriserna, vilket särskilt påverkar dem som bor och verkar på landsbygden. Det drabbar hushåll, jordbruk och företag som inte har några andra alternativ. Det undergräver också acceptansen för klimatarbetet, och utan folklig förankring faller även de mest ambitiösa klimatmålen.

Att ignorera väljarnas vilja är inte bara oklokt. Det är också farligt för tilltron till hela klimatarbetet. Därför är det också värt att lyfta vad alternativet hade varit. Om Socialdemokraterna får bilda regering tillsammans med Miljöpartiet igen, vilket historien har visat att de gärna gör, vet vi vad som väntar. Miljöpartiets språkrör Amanda Lind har själv sagt att drivmedelspriserna ska öka med flera kronor per liter. Man vill höja reduktionsplikten – igen. Det är en politik som slår hårt mot hushåll, företag och landsbygden.

När Socialdemokraterna nu försöker framstå som folkliga och pragmatiska i klimatpolitiken bör vi minnas vilka det var som styrde när priserna rusade. Och vi bör fråga: Tänker de stå emot Miljöpartiet nästa gång, eller blir det som förra gången när Miljöpartiet fick diktera villkoren?

Vi moderater tror på en annan väg – en som håller ihop klimatambitioner och ekonomisk verklighet, en som människor faktiskt kan ställa sig bakom.

Sverige ska vara ett föregångsland, men inget land i världen kommer att vilja ta efter exempel där klimatpolitiken upplevs som ett straff. Därför väljer vi en väg som både är effektiv och är möjlig att genomföra i verkligheten.

(Applåder)

I detta anförande instämde Joanna Lewerentz, Oskar Svärd och John Widegren (alla M).

Anf. 189 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för ditt anförande!

Min första fråga på grund av anförandet blir: Hur mycket dyrare blir priset vid pump när ETS 2 införs 2027? Enligt alla beräkningar blir det några kronor dyrare – eller mer. Men ledamoten får gärna svara på det.

Fru talman! År 2024 ökade utsläppen från transportsektorn med 18 procent. Tidöpartierna har deklarerat att man med regeringens förslag till uppdaterad reduktionsplikt ändå ska nå det beslutade ESR-målet för 2030. Det ansvariga statsrådet har till och med kallat det för en gyllene lösning. Experterna är dock väldigt tveksamma. Det handlar om att elektrifieringstakten inte håller. Det handlar om LULUCF och om hur vi klarar vårt åtagande när det gäller kolsänka. Det handlar om att Naturvårdsverket kom med en rapport i april som visar att vi inte klarar målen för 2030, 2040 eller 2045.

Men eftersom ledamoten hävdar att vi klarar 2030-målet blir min fråga till ledamoten, fru talman: Hur ser de beräkningar ut som ligger till grund för att Sverige ska klara ESR-målet till 2030, och vilka flexibiliteter tänker Tidöpartierna använda?

Anf. 190 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Vi kan börja med att prata om prisläget. Vi kan konstatera att priset i mars 2022 låg på ungefär 28 kronor per liter. I maj 2025 låg det på 15 ½ kronor per liter. Det är alltså mer än 10 kronor billigare att tanka, per liter.

Det här är uppenbarligen en regering som lyssnar på vad folket vill ha, det vill säga rimliga bensin- och dieselpriiser. Vi vill att omställningen ska vara möjlig i hela landet. Då gäller det att vi har med oss hushållen och företagen och att klimatpolitiken inte blir någonting som vi bara sysslar med här borta i Stockholm utan någonting som hela landet kan ställa sig bakom. Det kunde man absolut inte med den förra reduktionsplikten.

Dessutom fick den grov kritik från Riksrevisionen, som sa väldigt tydligt att den inte gick att genomföra. Ändå väljer man att stå här och kritisera att vi inte når klimatmålen med vår reduktionsplikt. Faktum är att man med den gamla reduktionsplikten inte heller var på väg att nå vare sig de kortsiktiga eller de långsiktiga målen. Man hade inte nått hela vägen fram.

Nu har vi en ny politik där vi har lagt om kursen. Vi har minskat utsläppen både 2022 och 2023. År 2024 var det ett hack i kurvan, på ungefär samma sätt som det var 2021, när den rödgröna regeringen satt vid makten. Då ökade utsläppen tillfälligt för att sedan komma tillbaka till en nedåtgående bana.

Ledamoten lyfte elektrifieringen. Vi vet att tillväxten för elbilar stannade av under 2024, men det gjorde den för hela personbilsflottan. Därefter har vi kunnat konstatera att det har tagit fart i år igen. Vi har sett en tydlig ökning under de första månaderna av det här året.

Anf. 191 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för svaret! Det var inte något svar på min fråga, så jag kommer att ställa den igen på slutet. Då kanske ledamoten kan redogöra för det.

Det är som ledamoten säger. Jag kunde ha använt det exemplet. I februari 2022 var det alltså 28 kronor. Med samma reduktionsplikt den 1 maj 2023 var det 21 kronor. Det handlar alltså inte bara om reduktionsplikten. Det var 7 kronors skillnad. Vi måste se till att vi styr över det här på ett eget sätt. Vi måste bygga upp en biodrivmedelsindustri så att vi inte är beroende av världsmarknadspriser på råolja, som kan göra att priset blir 7 kronor dyrare.

Reduktionsplikten, fru talman, var exakt likadan. Den hade inte höjts, utan den hade stoppat indexeringen. Det är det som gör det så orimligt att man inte i stället vill stärka svenska plånböcker, svenska jobb och svenskt näringsliv.

Men det var inte detta jag frågade om, utan jag frågade vilka flexibiliteter man tänker använda och hur de beräkningar ser ut som ligger till grund för det som ledamoten säger – att vi ska klara ESR-målet till 2030.

Jag kan säga någonting – om ledamoten försöker hitta något svar eller inte kan göra det. Det handlar till exempel om den överprestation som den förra regeringen hade byggt upp. Det är cirka 8,5 miljoner ton som inte har behövt användas förrän nu när utsläppen ökar i Sverige. Då börjar de användas.

Men det finns flera flexibiliteter. Jag är intresserad av att höra hur man har kommit fram till att man klarar ESR-målet till 2030 när Naturvårdsverket och andra expertmyndigheter är tydliga med att det inte går.

Anf. 192 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Vi kan konstatera att Sverige är på rätt kurs att klara ESR-kravet, men framför allt är vi definitivt på rätt kurs att klara det långsiktiga målet, vilket jag tycker är mycket mer prioriterat. Vi ska faktiskt nå netto-noll 2045 och därefter lyckas med negativa utsläpp. Det kortsiktiga tänket om att man ska nå dit men inte längre fungerar inte, har vi insett, utan vi måste börja tänka mer långsiktigt. Hur kan Sverige på ett bättre sätt bidra i världen?

Vi tenderar att här i Sverige stirra oss blinda på vad som sker enbart inom Sveriges gränser, och vi stirrar oss blinda på olika kortsiktiga mål. Det är otroligt skadligt för klimatpolitiken som helhet, inte minst för acceptansen för klimatpolitiken. Vi vet att priset vid pump gör skillnad. Det gör skillnad vad det är man behöver betala för omställningen, och det gör skillnad när resten av landet känner att klimatpolitik är något som de sysslar med i Stockholm, men de fattar inte hur det ser ut i verkligheten. Det skadar förtroendet för klimatpolitiken i grunden, och där begår vi ett djupt misstag. Därför har vi valt en annan väg.

Anf. 193 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Den 2 maj kom Naturvårdsverkets underlag till regeringens klimatredovisning. Deras budskap var tydligt. Det var samma budskap som Klimatpolitiska rådet, Finanspolitiska rådet, Konjunkturinstitutet och en samlad forskarkår har haft tidigare: Inte ett enda av Sveriges klimatmål nås.

Ändå står Helena Storckenfeldt i riksdagens talarstol och säger att vi når målen. Om det är något som gör att folket i Sverige saknar förtroende för Sveriges klimatpolitik är det politiker som säger att vi når mål som vi uppenbarligen inte når.

Hade det inte varit bättre att regeringen erkände att vi inte når målen, att de inte är regeringens prioritet. Det hade varit rakryggat, ärligt och öppet för en debatt om huruvida vi ska nå målen eller inte. Men att säga att vi når målen när vi uppenbarligen inte gör det, när en samlad forskarkår och samlad myndighetskader säger att vi inte gör det, blir konstigt.

På vilket underlag baserar Helena Storckenfeldt påståendet att vi når de svenska klimatmålen, när alla myndigheter och alla forskare säger något helt annat?

Anf. 194 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! När vi ändå debatterar reduktionsplikten går det inte att undgå att konstatera att det inte var särskilt hållbart för Sverige att ensamt gå fram i EU med de högsta kraven. Det var dåligt för Sveriges klimatpolitik och för svenskarnas plånböcker. I valet 2022 gick sju av åtta partier till val på att just sänka bränslekostnaderna för hushållen och företagen.

Det är viktigt att konstatera detta i den här debatten när vi ändå pratar om legitimitet för den svenska klimatpolitiken. Om det ska vara en acceptans för den måste man känna att man är en del av omställningen. Vi ser nu att elektrifieringen går bra, att laddinfrastrukturen är på uppgång och att fler köper laddhybrider. Elbilarna är också på uppgång efter ett hack i kurvan 2024. Samma gäller utsläppen, som under den förra regeringen, vilket jag nämnde i det förra replikskiftet, också hade ett hack i kurvan 2021.

Av någon anledning stod inte Rickard Nordin och skrek om att vi inte nådde några klimatmål, utan då var man helt överens om att den extremt höga reduktionsplikten – som Riksrevisionen kritiserade som ej hållbar, som inte skulle kunna genomföras i praktiken – skulle göra att man nådde klimatmålen och att allt blev fantastiskt.

Tyvärr var det inte så. Vi har insett vårt misstag. Därför har vi gjort detta omtag. Reduktionsplikten har sänkts till en nivå som är mer rimlig, som både vinner acceptans och ser till att vi kan nå klimatmålen.

Jag är fullt övertygad om att vi kommer att behöva många andra saker i klimatpolitiken för att nå målen, men det är min avsikt att vi ska göra det.

Anf. 195 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Att ledamoten avser att nå klimatmålen hjälper inte när man inför åtgärder som innebär att vi går tvärtemot.

Jag frågade vilka underlag som Helena Storckenfeldt baserar sitt antagande att vi kommer att nå målen på, som hon påstod i talarstolen. Jag fick inga som helst svar.

Visa mig en rapport som tar i beaktande regeringens politik och som visar att vi når målen! Naturvårdsverket säger att vi inte gör det. Energimyndigheten visar vad som inte funkar. Finanspolitiska rådet gör så, och Klimatpolitiska gör så. En samlad forskarkår gör så. Vem säger att vi når målen? Inte ens regeringens klimathandlingsplan *Hela vägen till nettonoll* når hela vägen till nettonoll. Man gjorde en stor ”blupp” så att det inte skulle synas att skalan inte gick hela vägen till noll.

Regeringen själv tror inte på detta. Då är det väl bättre att erkänna faktum? Med den här politiken når vi inte klimatmålen. Erkänn det, i stället för att påstå något annat.

Det går att sänka bränslekostnader utan att öka utsläppen. Vi har visat hur man kan göra. Det är en prioriteringsfråga. Att jämföra en pandemi-effekt med ökade utsläpp, när de sjönk kraftigt därför att vi stannade hemma och inte åkte till jobbet, med en aktiv politik för ökade utsläpp – för 4 miljoner liter diesel om dagen, som man medvetet trycker ut i svenska bilar – är rent ohederligt.

I Riksrevisionsrapporten som Helena Storckenfeldt hänvisar till framgår det att det går alldeles utmärkt att blanda i förnybart upp till 50 procent. Det är också det mest effektiva man kan göra vid sidan om att höja koldioxidskatten. Det är betydligt mer effektivt än den politik som regeringen själv föreslår. Lyssnar vi på Konjunkturinstitutet kommer vi att ha priser som närmar sig 40 kronor per liter för att vi ska nå klimatmålen med regeringens politik. Men de hålls betydligt lägre med Centerpartiets politik.

Visa mig vad som ligger till grund för påståendet att vi når klimatmålen!

Anf. 196 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Det är uppenbart att jag och Rickard Nordin har olika uppfattning om vilka olika styrmedel som behövs för att nå klimatmålen. Vi har olika bild av hur vi ska nå dit. Jag lovade Rickard Nordin tidigare att jag inte skulle nämna kärnkraft i denna debatt, men tyvärr kommer jag att göra det. Det är en otroligt viktig pusselbit för att få igång klimatomställningen på ett verkligt fungerande sätt.

Det handlar inte om de små symbolerna som kanske känns bra i magen. En reduktionsplikt på en rekordhög nivå i EU, en plastpåseskatt och en elcykelsubvention är inte sådant som kommer att göra att vi når klimatmålen. Vi snackar om stora strukturomvandlingar. Om elektrifieringen ska fungera behöver vi mer ren el.

Rickard Nordin säger att vi behöver mycket mer vind och att de fossilfria kraftslagen kan utgöra en mycket större del av vårt elsystem. Men vi ser tydligt vad som händer när vi inte har en stabil baskraft i grunden. Vattenkraften är otroligt viktig, men den andra delen är kärnkraften. Där har vi olika uppfattning om hur vi ska nå klimatmålen.

Vi är båda överens om att skogen ska brukas, men för att nå transportsektorsmålen är elektrifieringen viktigast – och att se till att ha folket med oss. Om vi inte har folket med oss spelar det ingen roll vilka fina mål som jag och Rickard tycker att vi ska nå. Om vi inte har folket med oss kommer det inte att ske i praktiken.

(Applåder)

Anf. 197 KAJSA FREDHOLM (V):

Fru talman! Den globala medeltemperaturen översteg en och en halv grad under 2024. Sveriges utsläpp av växthusgaser ökade, och utsläppen från vägtrafiken i Sverige ökade med hela 18 procent jämfört med året innan.

Rapporterna duggar tätt om att regeringens politik inte når upp till våra nationella klimatmål och EU-åtaganden. OECD och Klimatpolitiska rådet har i sina rapporter konstaterat att regeringens politik är otillräcklig för att nå nationella klimatmål och EU-åtaganden till 2030.

Klimatpolitiska rådet konstaterar i sin rapport att vissa beslutade och aviserade insatser under 2024 – hit hör bland annat den nya reduktionsplikten – var steg i rätt riktning. Men de uppväger inte för andra beslut under mandatperioden som bidragit till ökade utsläpp, framför allt inom transportsektorn.

Fru talman! För att Sverige ska nå dessa mål till 2030 är ytterligare åtgärder för att minska utsläppen inom transportsektorn nödvändiga. Det gäller inte minst målet för utsläppen från inrikes transporter, som enligt riksdagens antagna klimatpolitiska ramverk ska minska med 70 procent senast 2030.

För att Sverige ska nå sitt EU-åtagande, det så kallade ESR-målet, till 2030 och slippa betala dyra böter krävs även här utsläppsminskande åtgärder inom trafiken.

Fru talman! Vänsterpartiet välkomnar att regeringen genomför en höjning av den nuvarande nivån i reduktionsplikten. Men i likhet med majoriteten av remissinstanserna kan vi konstatera att en höjning av reduktionsplikten från 6 till 10 procent fram till 2030 är otillräcklig om vi ska nå EU:s ESR-krav och våra nationella klimatmål till samma år. Inte minst gäller detta då regeringen avser att kompensera nivåhöjningen i reduktionsplikten. Regeringen lägger inte heller fram några konkreta förslag på hur man ska stärka en nationell produktion av hållbara biodrivmedel.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet har i flera motioner redogjort för vår syn på reduktionsplikten och vilka åtgärder vi anser krävs inom transportsektorn för att minska utsläppen på ett hållbart sätt enligt antagna nationella mål och EU-åtaganden för klimatet till 2030. Vi anser att reduktionsplikten är viktig för att utsläppen av växthusgaser ska minska i enlighet med dessa mål.

En ökad nationell och hållbar produktion av förnybara drivmedel stärker Sveriges självförsörjningsförmåga på drivmedel under en övergångsperiod innan elektrifieringen av transportsektorn är genomförd.

Reduktionsplikten behöver vara en av flera nödvändiga åtgärder för att detta ska vara möjligt. Den begränsade höjning av nivån i reduktionsplikten som regeringen föreslår i propositionen är enligt vår uppfattning otillräcklig, och klimateffekten är osäker. Det beror inte minst på att publikt laddad el ingår i den nya reduktionsplikten samt att sänkt skatt på bensin och diesel faktiskt motverkar elektrifieringen.

Vänsterpartiet har under lång tid föreslagit ett stort antal åtgärder och satsningar för att minska utsläppen genom att gynna hållbara trafikslag och öka takten i elektrifieringen av vägtrafiken. Dessa åtgärder för ett mer transporteffektivt samhälle minskar utsläppen på ett hållbart sätt och minskar behovet av bioråvaror för reduktionsplikten.

Vi har föreslagit bland annat stora statliga satsningar på billigare och utbyggd kollektivtrafik, färdmedelsneutralt reseavdrag, elbilsbonus för dem med lägre inkomster och stadsmiljöavtal där man prioriterar minskat bilresande.

Fru talman! Vi har för närvarande en infrastrukturplanering och politik som i betydande delar inte tar hänsyn till våra klimatmål utan i stället möjliggör satsningar som ökar biltrafiken och utsläppen av växthusgaser. Det är ett problem med ett för ensidigt fokus på reduktionsplikten som redskap för att nå uppsatta klimatmål. Det finns även andra nackdelar med för höga nivåer i reduktionsplikten.

Vi ska inte glömma bort att även biodrivmedel ger utsläpp av växthusgaser. Därför är det viktigt att vi kan minska människors behov av bil för att klara vardagen. Ju mer vi kan göra det, desto större vinst blir det för klimatet och miljön. Det är politikens ansvar att ge människor denna möjlighet.

Även om biodrivmedel ska uppfylla hållbarhetskriterier innebär användning av diverse bioråvaror för framställningen att markområden påverkas direkt eller indirekt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 4 i betänkandet. Den handlar om att regeringen bör återkomma med förslag på en handlingsplan som innehåller förslag på reduktionsnivåer för bensin och diesel med krav på successivt höjd inblandning av biodrivmedel fram till 2030. Det ska vara kombinerat med andra åtgärder som effektiviserar och minskar vägtrafiken i en rättvis klimatomställning i linje med antagna nationella klimatomål och EU-åtaganden till 2030.

Anf. 198 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till propositionen och avslag på samtliga reservationer.

Propositionen innehåller flera förslag på lagändringar i syfte att anpassa svensk lagstiftning till förändrade EU-direktiv om förnybar energi, bränslekvalitet och energieffektivitet samt till EU-förordningen ReFuelEU Aviation. Den innehåller även förslag om en ny reduktionsplikt och nya regler för datacenter och hållbara bränslen.

Det är i många delar ganska komplicerad materia som hanteras i betänkandet, och vi ser i följdmotionerna – och har även märkt det i debatten hittills – att det mesta ändå ännu en gång kretsar kring reduktionsplikten och biobränslen. Där finns det flera olika förslag. Delen om datacenter får dock ligga orörd, vad jag kunnat utläsa. Därför kommer inte heller jag att beröra den närmare i mitt anförande.

Propositionen tar upp nya och ändrade hållbarhetskriterier för bränslen. Hållbarhetskriterierna utvidgas till att omfatta fler typer av bränslen, inklusive förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung och återvunna kolbränslen.

Förslagen i propositionen överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges EU-medlemskap. De flesta förslagen syftar till att genomföra de nya hållbarhetskriterierna i förnybartdirektivet.

Medlemsstaterna har i vissa delar möjlighet att införa en mer långtgående lagstiftning än förnybartdirektivet föreskriver. Det skulle till exempel kunna vara att kräva hållbarhetsbesked från fler anläggningar som använder fasta och gasformiga biobränslen. Men en sådan lösning framstår som administrativt betungande. Därför har man valt bort det i propositionen.

Förslagen bedöms därmed inte gå utöver vad förnybartdirektivet kräver. Det är glädjande, fru talman, då Sverige tidigare i många stycken gärna gått längre än vad som krävs och överimplementerat EU-lagstiftning. Det har sedan slagit tillbaka mot oss själva.

Syftet med hållbarhetskriterierna är att säkerställa att de förnybara bränslen som används i Sverige är hållbara. Det ställs krav både på den råvara som används i produktionen och på att användning av förnybara bränslen ska leda till minskning av utsläpp av växthusgaser jämfört med användning av fossila bränslen.

De flesta motionerna i betänkandet rör reduktionsplikten i någon form. Den nya reduktionsplikt för bensin och diesel som föreslås i propositionen blir mer teknikneutral och kan även uppfyllas genom leverans av fossilfri el från publika laddstationer.

Som vi har hört tidigare höjs nivåerna för utsläppsminskning från 6 till 10 procent för både bensin och diesel för att Sverige ska styra mot sitt ESR-åtagande. Jag vill här lägga till att Styrmedelsutredningen har i uppdrag att analysera om styrmedel kan utformas för att fasa ut fossila bränslen ur de sektorer som omfattas av EU:s ansvarsfördelningsförordning, även kallad ESR-förordningen, i den takt som krävs för att på ett kostnads-effektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt nå det långsiktiga klimatmålet till 2045 och de övriga EU-rättsliga åtaganden som Sverige har på klimatområdet.

Styrmedelsutredningen ska bland annat lämna förslag om hur reduktionsplikten bör utvecklas och analysera vilka andra styrmedel som kan användas för att säkerställa att Sveriges klimatåtaganden inom EU nås.

Utredningen ska också titta på om ett gemensamt reduktionskrav ska ställas när det gäller bensin och diesel. Med tanke på hur det gick med den förra regeringens beräkningar och bristande underlag gällande reduktionsplikten är det nu oerhört viktigt att det blir ett underlag som det faktiskt går att bygga beslut på, och beslut som håller över tid.

Detta med att få beslut som håller och få bort ryckigheten i politiken är också något som väldigt tydligt har efterlysts av remissinstanserna. Dessutom är delen som ska analysera vilka andra styrmedel som kan användas för att säkerställa att Sveriges klimatåtaganden inom EU nås oerhört viktig, så att vi inte än en gång lägger alla ägg i samma korg.

Fru talman! Jag vill bemöta några av de reservationer som finns i betänkandet. Särskilt vill jag nämna hur Miljöpartiet och Vänsterpartiet – som vi delvis redan hört från talarstolen – å ena sidan kräver en ökad mängd biobränsle men å andra sidan kräver ett mer återhållsamt jordbruk och skogsbruk. Man anser att Sverige bör sträva efter att i allt större utsträckning stärka den nationella förmågan till självförsörjning av drivmedel, men vad ska det produceras av? Dessutom är ju kortlivade produkter av ondo i dessa två partiers narrativ, vilket tydligt kom fram i skogsbruksdebatten tidigare under våren men även i de två klimatdebatter som vi hade för två veckor sedan. Detta gör att deras ekvation inte går ihop. Vi ska ersätta fossilt material, men vi ska inte använda oss av skogen. Samtidigt ska vi öka självförsörjningen. Vad ska vi då använda oss av? Vill vi ha omställning eller inte?

Propositionens inriktning innebär skärpta och breddade hållbarhetskrav för bränslen, nya rapporteringskrav för datacenter och en omarbetad och mer teknikneutral reduktionsplikt. Syftet är att nå EU:s klimatmål och främja elektrifiering, vilket i allra högsta grad är omställning för framtiden. (Applåder)

Anf. 199 RICKARD NORDIN (C):

Fru talman! Till skillnad från andra ledamöter tänker jag hålla mig till reduktionsplikt och inte kärnkraft.

I en tidigare debatt i kammaren i dag sa finansmarknadsminister Niklas Wykman att vi har ett aggressivt Ryssland som lever på att sälja energiprodukter och att vi behöver riktiga lösningar. Ja, det behöver vi. Men mitt

i ett brinnande krig i Ukraina finansierat av ryska oljepengar väljer regeringen att medvetet öka användningen av fossila drivmedel. Mitt i en brinnande klimatkris, då en enad forskarkår kräver minskade utsläpp, väljer regeringen att aktivt öka dem. Detta är kvalificerat vansinne. Mitt i en ekonomisk lågkonjunktur med svag tillväxt och skyhög arbetslöshet väljer regeringen också att tacka nej till tiotusentals svenska arbetstillfällen. Vad håller den här regeringen på med?

Dagens justering av reduktionsplikten gör inte att vi möter klimatmålen. Det finns ingen annan än möjligtvis Helena Storckenfeldt som tror på det. Det finns ingen uppbackning från någon forskning som säger detta. Det blev också tydligt i ett tidigare replikskifte. Vi talar alltså om en ökning på 4 miljoner liter diesel om dagen från de tidigare nivåerna. Den dieseln kommer inte från norsk Nordsjöolja utan från ospårbara källor, med stor sannolikhet från skurkstater.

Det regeringen gör omkullkastar den långsiktighet för omställningen som funnits och som näringslivet så hett efterfrågar för att kunna göra sina investeringar. Vi har redan sett rapporter om att investeringar på uppemot 20 miljarder stoppats. Klimathandlingsplanen, som sköts upp gång på gång tills det inte gick längre, är ett luftslott. Styrmedel ska utredas för att i bästa fall komma på plats efter nästa val. Klimatministern verkar ha gett upp hoppet om att få den här regeringen att minska utsläppen. Brotten mot klimatlagen är uppenbara.

Men regeringens talepunkt är att förnybara bränslen är ineffektiva. Man hänvisar till Riksrevisionens rapport. Men där talas det redan i sammanfattningen om att det är ett effektivt styrmedel. Det är betydligt effektivare än elektrifiering, speciellt på kort sikt. Det enda som nämns som skulle vara effektivare är att stoppa avverkningarna i skogen. Jag tror att jag och Kjell-Arne Ottosson är helt överens om att det vore vansinnig politik. Den här regeringen pratar ofta om effektiv klimapolitik, men det man har varit effektiv i är att skrota den.

Konjunkturinstitutet har för övrigt förordat ökad koldioxidskatt, samma skatt som regeringen har sänkt. När regeringen talar om att alla ägg läggs i samma korg är det ren lögn. Den här regeringen har krossat alla ägg. Man har tagit bort miljöbilsbonusen. Man har avskaffat reseavdraget med fokus på landsbygd och kollektivtrafik. Kraven på klimatsmart upphandling skrotade man också, och reduktionsplikten slaktades.

De förnybara drivmedlen är det mest effektiva vi har, enligt Riksrevisionen, om vi inte ska stoppa skogsavverkningar. Jag fattar att ni inte lyssnar på mig. Men lyssna då på er själva! Vi har en statssekreterare som har sagt: "Reduktionsplikten är vårt verktyg för att nå klimatmålen i transportsektorn. Alternativet är förbud och ransonering eller att överge klimatmålen. Jag hör ingen argumentera för det, bara mot reduktionsplikten." Det sa Daniel Westlén valåret 2022.

Till skillnad från de fossila bränslena, där vi har 100 procent import och där vi vet att världsproduktionen kommer från skurkstater som Ryssland, vars hela krigsekonomi finansieras av fossila tillgångar, har vi möjlighet att producera förnybara drivmedel här i Sverige. Såväl Bioekonomiutredningen som Energimyndigheten har visat på en enorm potential, med flera miljarder liter från hållbar råvara, tiotusentals arbetstillfällen, miljardinvesteringar och landsbygdssatsningar. Detta står också i vår reservation 10, som jag yrkar bifall till.

För inte så länge sedan, innan populismens fula tryne visade sig i Moderaterna, lät det annorlunda. Då sa man så här: ”Bra att kraven på inblandning av biobränslen i våra bilar ökar. Viktigt för omställningen och något M krävt länge. Men oklart varför det tagit över ett år för regeringen att komma fram till samma nivåer som myndigheten föreslog och att man därför skjuter på höjningen ett halvår. Idag importerar Sverige 85 % av våra biodrivmedel. Nu behöver vi få igång en inhemsk produktion av hållbara biobränslen.”

Det här sa Jessica Rosencrantz 2020. Men vi ser fortfarande inga förslag från regeringen för att få igång den svenska produktionen av hållbara biobränslen, bara en utredning som ligger i byrålådan och en ökning av fossila bränslen.

När Ryssland invaderade Ukraina steg priserna. Ett naturligt svar på en sådan rysk handling är att minska beroendet av de varor som vi importerar från Ryssland, som olja och gas. Att vissa partier som har en historia av infiltration av Ryssland i riksdagskansliet inte kan välja mellan Putin och Biden är kanske inte så överraskande. Men att mina borgerliga kollegor i Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna sällar sig till den här skaran förvånar mig desto mer, speciellt i rådande säkerhetsläge.

Hade man velat tackla de ökade priserna hade det varit en bra idé att sänka skatten på det förnybara och kanske också sänka reduktionspliktsavgiften och annat för att sporra till ytterligare omställning, gärna i kombination med de satsningar på inhemsk produktion som Centerpartiet länge förespråkade och som Moderaterna också förespråkade före valet. Men inget av det har skett. I stället har skatten på det fossila sänkts så mycket att det är lägre skatt på fossil diesel än på ren el. Det är inte konstigt att elektrifieringen avstannat, att elbilsförsäljningen minskar och att andelarna sjunker.

En så låg reduktionsplikt slår också rakt i hjärtat på landsbygden och mot de gröna näringarna. Sverige har nämligen tuffa klimatmål, fastslagna här i riksdagen med stöd av sju av åtta partier. Vi ska minska utsläppen i transportsektorn med 70 procent. Kombinerat med de EU-mål vi har om minskade utsläpp i sektorer där man inte handlar med utsläppsrätter skulle vi nå målen. Men – här kommer det stora men:et – EU-målen gäller fler sektorer än bara transporterna. De gäller även marksektorn. Ökar man utsläppen från transporterna – och de ökade med 18 procent förra året – måste man minska dem i marksektorn, det vill säga de gröna näringarna.

När nu regeringen helt vänder de förnybara drivmedlen ryggen – de funkar dessutom faktiskt i dagens motorer – är det två vägar som återstår. Den ena är att vi minskar avverknings i skogen och minskar livsmedelsproduktionen – precis det som Kristdemokraterna och Centerpartiet är helt överens om att vi inte ska göra. Den andra är att vi struntar i alltihop och betalar EU:s böter. Det blir dyrt och rent ut sagt onödigt: I stället för att satsa pengarna här på att nå våra mål genom att investera i förnybara drivmedel ska vi skicka dem till Bryssel i straffavgifter.

Regeringen brukar säga att man ska satsa på elektrifiering i stället, och så satsar man på laddstolpar. Men det om något har dömts ut som ineffektivt, dels eftersom det mesta av laddningen sker i hemmet eller på arbetsplatsen, dels eftersom det inte hjälper med massor av laddplatser när vi inte får ut några nya bilar som kan använda dem. Privatmarknaden har dött för elbilar efter att miljöbilsbonusen slopades.

Den andra åtgärd regeringen ofta hänvisar till är uppköp av utsläppsrätter från andra länder. Där bedöms osäkerheten så stor att det är oklart om det ens kommer att finnas ett överskott, och framför allt kommer priserna att bli mycket höga.

Den tredje åtgärden är att göra saker utanför EU. Här har regeringen satsat på elmopeder i Ghana. Då är den stora frågan: Varför satsar man på elmoppar i Ghana i stället för elbilar i Sverige?

För att sammanfatta: Det regeringen gör effektivt är att öka utsläppen och ta en springnota för kommande regeringar och skattebetalare att betala, med ränta.

Klimatlagen är tydlig: Regeringen ska bedriva ett klimatpolitiskt arbete som är inriktat på att minska utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser. Det här och många andra beslut från regeringen går i helt fel riktning. Det är flagranti lagbrott.

Då är det väl bättre att erkänna att vi inte når målen, att man inte satsar på att uppnå dem och att man inte tycker att det är tillräckligt viktigt. Det hade varit hederligt. Vi behöver fler hederliga politiker i riksdagen som står upp för vad de faktiskt fattar beslut om.

Vi i Centerpartiet står upp för en politik som gör skillnad på riktigt, som är förankrad i forskningen, som sänker både utsläpp och kostnaderna för medborgarna samtidigt som den stärker vårt säkerhetsläge och skapar arbetstillfällen.

En sådan politik borde varje parti som kallar sig borgerligt driva. Vi håller gränsen mot ryska bränslen, mot klimatförsenare och klimatförnekare i riksdagen. Vi kommer sänka varje regering som sänker Sveriges klimatambitioner.

(Applåder)

Anf. 200 KATARINA LUHR (MP):

Fru talman! Det är inte lätt att komma upp i debatten efter Rickard Nordin, men det var bra sagt.

Förra året, år 2024, var första året som jordens medeltemperatur överskred 1,5 graders temperaturhöjning globalt. Förra året, 2024, var också det år när Sveriges klimatutsläpp skenade och Sverige blev det land i Europa som hade den snabbaste utsläppsökningen.

I Sverige står inrikes transporter för ungefär en tredjedel av våra nationella utsläpp. Huvudanledningen till att utsläppen i Sverige ökade så kraftigt 2024 var den ökande användningen av fossila drivmedel på grund av en sänkt reduktionsplikt. Enligt debatten är det Tidöpartiernas idé om en bra klimatpolitik.

Sverige har en klimatlag som säger att regeringen ska bedriva ett klimatarbete som är inriktat på att minska utsläppen av koldioxid och som syftar till att förhindra farlig störning i klimatsystemet. Sverige ska klara både de nationella klimatmålen och de bindande klimatåtagandena gentemot EU, både på kort och på lång sikt.

Detta är något som man hittills missat lite i debatten. Det är klimatmålen som vi ska nå. Det handlar inte om att vi älskar reduktionsplikten eller inte tycker om reduktionsplikten. Vi ska använda verktyg för att kunna nå klimatmålen.

På lång sikt handlar omställningen av just transportsektorn främst om elektrifiering och transporteffektivitet. Men reduktionsplikten har hela tiden setts som en nödvändig övergångslösning.

Bilar med förbränningsmotor säljs fortfarande, och man räknar med att en bil används i genomsnitt cirka 17 år. Det kommer att ta lång tid att ställa om fordonsflottan till eldrift. Reduktionsplikten kan i närtid ge oss en kraftig och förutsägbar utfasning av fossila bränslen från de fordon som i dag rullar på våra vägar.

Reduktionsplikten för diesel sänktes av regeringen från 30 procent till 6 procent från och med år 2024, samma år som Sveriges utsläpp började rusa. I propositionen föreslår regeringen nu att reduktionsnivåerna för bensin och diesel ska höjas från 6 till 10 procent från den 1 juli 2025 fram till den 31 december 2026 och att reduktionsnivåerna ska vara 10 procent för perioden 2027–2030. Det kallar vår klimatminister för ”den gyllene lösningen” och lägger samtidigt för få ägg i samma korg.

Flera tunga remissinstanser anser att reduktionsnivån på 10 procent som föreslås i propositionen inte är tillräcklig för att säkerställa att Sveriges ESR-åtagande, det vill säga vårt åtagande enligt EU:s lagstiftning, kan nås.

Ytterligare en lång rad remissinstanser framhåller i sina svar att nivån på 10 procent inte heller är tillräcklig för att nå Sveriges nationella klimatmål. Även Klimatpolitiska rådet konstaterar i sin årliga granskning att regeringen, även med de nya förslagen, inte ens är nära att uppnå EU:s klimatmål till år 2030.

Dessutom ingår i regeringens förslag att även inkludera el från publika laddstationer i reduktionsplikten. Det kommer att sänka reduktionsplikten redan i år och varje år framöver och successivt kravet på inblandning av förnybara drivmedel för att uppnå reduktionsplikten.

Kravet på biodrivmedel kommer alltså minska varje år fram till år 2030. Flera remissinstanser pekar tydligt på att inkludering av el ökar behovet av att höja reduktionsplikten för att inte inblandningen av förnybart i fossila drivmedel ska urholkas. Med den låga reduktionsplikt som regeringen nu föreslår kommer kravet på förnybara drivmedel framöver att bli påtagligt lägre än själva nivåerna på reduktionsplikten.

Jag och Miljöpartiet anser att reduktionsplikten behöver höjas gradvis för att säkerställa att inte andelen fossilt i svenska drivmedel ökar i takt med att en större andel av fordonsflottan elektrifieras. Vi anser att nivån för reduktionsplikten i förslaget är alldeles för låg.

Vi vill att nivån för reduktionsplikt för bensin ska höjas till 10 procent den 1 juli 2025 och till 12 procent den 1 januari 2026. För diesel vill vi att nivån ska höjas till 25 procent den 1 juli 2025 och till 30 procent den 1 januari 2026.

Vi vill därutöver att regeringen ska återkomma med ett nytt förslag på nya nivåer för reduktionsplikten för bensin och diesel fram till år 2030. Det ska vara nivåer som ska bidra till att Sveriges nationella klimatmål och klimatåtagande gentemot EU kan klaras.

Vi tror såklart att fler åtgärder behövs för att minska utsläppen från transportsektorn. Vi vill därför att Sverige så fort som möjligt, förutom att utöka reduktionsplikten, ska införa ett nationellt utsläppshandelssystem som kan garantera att klimatmålen för 2030 ska kunna uppnås.

Nya regler för data-center och hållbara bränslen samt en ny reduktionsplikt

Utsläppshandelssystemen ger samtidigt intäkter som kan användas för att stötta de hushåll som i dagsläget saknar rimliga alternativ till fossila transporter och för att göra alternativen till fossila drivmedel billigare.

För att klara omställningen behöver fossila bränslen bli dyrare, elbilar billigare, och järnväg och kollektivtrafik billigare och bättre. Vi vill rulla ut en nationell elbilsoffensiv med olika stöd för köp och leasing av elbil, så att elbilen blir mer attraktiv och tillgänglig för fler.

Vi vill höja reduktionsplikten och införa ett produktionsstöd för biobränsle, och vi vill satsa stort på järnväg och kollektivtrafik med bland annat Sverigekortet. Det är ett kort som kanske Sverigedemokraterna tycker låter trevligt, eftersom de gillar Sverige som prefix.

År 2027 ska Sverige implementera EU:s nya utsläppshandelssystem ETS 2, som bland annat omfattar transportsektorn. Det är såklart välkommet. Men det ger inte tillräcklig styrning för att Sverige ska klara vare sig EU:s bindande åtaganden eller de svenska klimatmålen.

Reduktionsplikten fyller även i fortsättningen en viktig funktion, framför allt på kort sikt. Regeringen har tillsatt den så kallade Styrmedelsutredningen, som ska titta på vilka styrmedel som kan utformas för att fasa ut fossila bränslen.

För att möjliggöra ett så tidigt införande av ett nationellt utsläppshandelssystem som möjligt tycker vi att utredaren ska få ett tilläggsdirektiv att särskilt utreda ett sådant system och lämna ett delbetänkande om det så snart som möjligt.

Tillgången till hållbara biodrivmedel behöver öka så att försäljningen av fossila drivmedel kan upphöra. För detta behövs tydliga och långsiktiga politiska mål samtidigt som vi behöver säkerställa en hållbar produktion och ett hållbart uttag av biomassa.

Vi ser därför positivt på de reviderade reglerna i EU:s förnybartdirektiv som syftar till att säkerställa ett hållbart uttag av skogsbiomassa för biodrivmedel och biobränslen.

Men Sverige saknar såväl lagstiftning som ett system för övervakning och kontroll som stoppar att skogar med höga naturvärden kan bli biobränsle. Därför skulle vi vilja se att Sverige i samband med genomförandet av EU:s reviderade förnybartdirektiv behöver säkerställa ett hållbart skogsbruk och skydd av skogar med höga naturvärden.

Avslutningsvis: Om vi ska nå våra klimatmål behöver det fossila tryckas bort från transportsektorn. Förslaget om den höjda reduktionsplikten som vi debatterar i dag är helt otillräckligt.

Om tillgången till hållbart producerade rena biodrivmedel, som HVO100 och andra förnybara bränslen, stöds långsiktigt bidrar det till företagens hållbarhetsarbete och konkurrenskraft och till utvecklingen av inhemska produktionskedjor som bland annat skapar nya jobb och stärker Sveriges krisberedskap.

Sverige har allt att vinna på en snabb och rättvis omställning. Vi kan bli kvitt vårt skadliga fossilberoende, trycka bort rysk gas och rysk bensin och stärka vår motståndskraft. Svenska företag kan tjäna på att exportera klimatsmart teknik. Med förslaget vi har på bordet riskerar vi att gå miste om allt detta och samtidigt missa våra klimatmål.

I detta anförande instämde Jan Riise (MP).

Anf. 201 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Katarina Luhr, för anförandet!

I ett tidigare anförande efterlystes ärliga eller hederliga politiker – jag minns inte riktigt vilket det var, men någonting i den stilen sades. Katarina Luhr ska ha kredd, för hon är verkligen ärlig, hederlig och tydlig med vad Miljöpartiet vill. I det avsnitt av *30 minuter* där Amanda Lind var med var det också väldigt tydligt, inte minst vad gäller reduktionsplikten och priset på bränsle. Det ska höjas kraftigt.

Vi hörde Katarina Luhr i sitt anförande nämna en massa andra åtgärder som skulle komma i tillägg till reduktionsplikten. Som vi har hört åtminstone de senaste två åren i budgetdebatten har vi två partier i den här kamraren som har så ofantligt mycket mer pengar än övriga partier. Det är ohemult stora lån som ska tas för både stöd och investeringar. Men jag ska låta den bollen ligga och komma tillbaka till biobränslet.

Miljöpartiet skriver om hållbart bränsle i sina motioner, och man har reservationer om det. Därför måste jag fråga Katarina Luhr: Av vad ska vi producera biobränslet i Sverige? Vi ska ju öka självförsörjningen av inhemskt producerat biobränsle. Vad ska vi använda oss av?

Anf. 202 KATARINA LUHR (MP) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Ottosson, för frågorna!

Jag skulle vilja börja med att prata om pengarna. Var får vi alla pengar ifrån? En viktig källa som vi kommer att få pengar ifrån om vi kan införa det är det nationella utsläppshandelssystemet. Det är där vi tänker oss att ta in pengar för att kunna göra en del av de satsningar vi vill göra. Men vi vill också kunna dela ut pengar till dem som behöver stöd för att kunna ställa om.

Detta är en av de reformer som vi föreslår för att kunna satsa på att minska utsläppen utan att de som faktiskt har svårast att ställa om ska drabbas. Jag tycker att det är viktigt att understryka att man kan välja var man vill satsa sina pengar.

Sedan kommer vi till det hållbara skogsbruket. Jag tycker att det är intressant. Vi kommer att behöva produkter från skogen, och vi kommer att behöva produkter från jordbruket. Och vi kommer att behöva stora mängder ökad biogasproduktion, till exempel, för att öka produktionen av biodrivmedel. Men vi har också källor som vi kan använda oss av som vi inte använder till fullo i dag.

Där tycker jag att regeringen har avstannat lite grann i sin iver att göra någonting. Nu pratar man om att vidta en massa klimatåtgärder, men vi ser egentligen inte några åtgärder. Vi ser bara borttagna åtgärder.

Jag är fullt övertygad om att det finns en stor källa till biodrivmedel där vi kan öka vår egen inhemska produktion för att också stärka vår beredskap. Det här måste vi titta brett på nu när vi behöver producera vår egen energi på ett mycket bättre sätt.

Nya regler för data-center och hållbara bränslen samt en ny reduktionsplikt

Anf. 203 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Katarina Luhr, för svar!

Det är alltså inte nog med att vi har ett utsläppshandelssystem på EU-nivå; vi ska dessutom komplicera och fördyra det hela med ett utsläppshandelssystem på nationell nivå. Dessutom ska vi höja priserna rejält på bränsle. Frågan är hur vi över huvud taget ska ha råd att producera någonting i det här landet med alla de här pålagorna.

Katarina Luhr och undertecknad stod här och debatterade tidigare vad gäller skog, till exempel, och Miljöpartiets längtan efter att gå tillbaka till blädning. Vi ska plockhugga, menar hon. Då är frågan: På vilket sätt ska vi få råvaror till biobränsle från skogen om vi ska gå tillbaka till blädning igen? Dessutom vill man låta grot ligga kvar i skogen för att det ska gå tillbaka som gödning, för vi ska visst inte ha någon gödning i skogen i övrigt för att öka tillväxten.

I jordbruket, där vi också kan hämta råvaror, vill man från Miljöpartiets sida inte ha insatsvaror som växtskyddsmedel och gödning för att få bra skördar. Därmed sätter man käppar i hjulet också för jordbruket.

Frågan är återigen: Var ska varorna hämtas? Jag tycker att det vore jättebra om vi kunde få till en utökad inhemsk produktion. Där är vi helt eniga; det vore alldeles utmärkt. Men om vi inte ger vare sig skogen eller jordbruket chansen att bidra med varorna, var ska vi då hämta råvarorna till det inhemskt producerade drivmedlet?

(Applåder)

Anf. 204 KATARINA LUHR (MP) replik:

Fru talman och ledamoten Ottosson! Jag var tidigare kommunpolitiker och jobbade bland annat med biodrivmedelsfrågan. I min kommun gjorde vi en undersökning av hur man skulle kunna ha ett hållbart uttag av jordbruksprodukter för att göra biodrivmedel, till exempel. Det finns ganska stora ytor inom jordbruket som i dag ligger i träda och som man skulle kunna använda för att få fram produkter som man kan göra biodrivmedel av.

Jag skulle också vilja lyfta skogsfrågan. Jag tycker att det är lite märkligt med Kristdemokraterna, för det känns som att ni varken vill göra biodrivmedel eller skydda skogar med höga naturvärden. Det känns som att allting går ut på att det Miljöpartiet tycker är fel.

Jag tror att det finns väldigt många med mig som faktiskt tycker att det finns så pass stora värden i skogen att vi behöver skydda de skogar som i dag inte är plantager. Vi har tidigare i den här debatten pratat om att vi har väldigt stora skogsodlingar där vi har återplanterat som inte har samma naturvärden. Jag tycker att det är viktigt att hålla två tankar i huvudet samtidigt, och jag tror att det är väldigt viktigt att skydda våra skogar.

Jag hade velat ställa en fråga. Går låga drivmedelspriser före minskade klimatutsläpp? Är det viktigare att vi har låga bensinpriser än att vi minskar klimatutsläppen? Det leder ju också till enormt höga priser för både oss medborgare, näringslivet och jordbruket när klimatförändringarna drabbar oss i längden.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 22 maj.)

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25: MJU19

Fiskeripolitik
föredrogs.

Fiskeripolitik

Anf. 205 JOANNA LEWERENTZ (M):

Fru talman! Våra kuster, våra skärgårdar och våra vatten har under århundraden varit grundbulten i fiskerinäringen, i kustsamhällellnas livskraft och i vår gemensamma försörjning. I dag står vi dock inför en situation där balansen mellan användning och bevarande av våra marina resurser har rubbats, och det är vår skyldighet att rätta till den.

Fru talman! Överfisket i Östersjön är ett konkret och akut problem. Det är ingen abstrakt framtidsfråga; det är här och nu.

Under årtionden har utvecklingen gått åt fel håll. Torsken, en gång så riklig att man kunde dra upp den från bryggan med bara krok, är i dag borta i stora delar av Östersjön. Strömming och sill, viktiga inte bara som matfisk utan också som bas för hela det marina ekosystemet, visar alarmerande tecken på kollaps.

Vad vi ser är resultatet av ett systemfel, ett system där kvoter förhandlas fram i sena nattmanglingar i Bryssel, där vetenskapliga rekommendationer förhandlas bort i kompromisser och där miljöhänsyn inte har vägt tillräckligt tungt. Det är oansvarigt, och det är inte hållbart.

Fru talman! Moderaterna anser att ett fungerande och hållbart fiske måste bygga på vetenskap, på långsiktighet och på förvalterskap. Vi måste se fisken som en resurs vi lånar av kommande generationer, inte som något vi kan tillåta kortsiktiga intressen att exploatera till sista stemmet.

Men detta är inte bara en miljöfråga utan också en fråga om beredskap och försörjning. I en tid av ökad geopolitisk oro, där livsmedelsförsörjningen hamnar allt högre upp på agendan, är det avgörande att vi ser till att Sverige har kapacitet att producera mer mat inom landets gränser. Det inkluderar mat från havet.

Fiskerinäringen är inte bara en del av Sveriges kultur och historia. Den är också en del av vår framtida trygghet. I ett läge där vi bygger upp ett starkare totalförsvar och en bredare civil beredskap måste livsmedels-säkerheten stå i centrum, och där spelar fisket en nyckelroll.

Ingen matproducerande bransch kan växla upp så fort som fiskerinäringen, som inte har några ledtider med väntan på att sådden ska gro, växa och bli redo för skörd. Förutsatt att fisken finns i havet är den i princip året runt tillgänglig för oss att fiska upp och bereda till mat.

Fru talman! Vi måste därför satsa på det kustnära, småskaliga fisket – det som både tar miljöhänsyn och stärker den lokala försörjningsförmågan. Det finns också en stor potential i utvecklingen av hållbart vattenbruk, alltså fiskodlingar som kan komplettera det vilda fisket och bidra till både jobb och matproduktion.

Men, fru talman, vi måste också vara realistiska. För att fisket ska vara en resurs även i framtiden måste vi ibland våga fatta tuffa beslut i dag. Vi måste vara beredda att kraftigt begränsa fisket när det är nödvändigt, att skydda marina områden där fisken får chans att leka och att skärpa kontrollerna så att den som fuskar inte konkurrerar ut den som följer reglerna.

Här spelar EU en central roll. Moderaterna vill att Sverige är en stark röst för reformer i den gemensamma fiskeripolitiken. Vi vill se en mer adaptiv, ekologiskt grundad förvaltning. Vi vill se ett stopp för utfiskning av känsliga bestånd, oavsett om det sker av båtar under svensk flagg eller under våra grannländers.

Fru talman! Regeringen har under mandatperioden börjat vidta åtgärder. I november 2024 klubbade vi här i kammaren en ambitiös havsmiljöproposition som markerar en ny riktning för Sveriges havspolitik, med en ekosystembaserad fiskeförvaltning som utgångspunkt.

Havs- och vattenmyndigheten jobbar i detta nu med att förbereda för en utflyttning av trålgränsen upp till tolv sjömil längs hela Östersjökusten, för att hindra alltför stora båtar att fiska på de kustnära bestånden. De har också fått i uppdrag att kraftigt minska eller ta bort de så kallade inflyttningsområdena för att skydda fisken där den leker. Vi har även här i kammaren klubbat igenom ett förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden och ett förbud mot utsläpp av skrubbevatten.

Ett annat stort problem för sill- och strömmingsbestånden är säl och skarv. Båda har ökat kraftigt de senaste åren, och i takt med det deras påverkan på fiskbestånden. Sälén äter fisken, men ingen äter sälén. I och med havsmiljöpropositionen och ekosystemansatsen ska jakten på säl och skarv nu öka, vilket är nödvändigt för att skapa den balans som krävs för att ge sillen och strömmingen en chans att återhämta sig.

Fru talman! Detta är bara början. Mycket mer behöver göras. Vi måste fortsätta jobba för att en ekosystemansats på riktigt ska vara utgångspunkten för Ices rådgivning, där hänsyn också tas till ålders- och storlekssammansättning.

Sverige behöver fortsatt vara en stark röst för långsiktigt minskade fångstkvoter, och det hoppas jag att vi alla här inne kan hjälpas åt med. Vi moderater tror på ett fiskeri som förenar miljöhänsyn med tillväxt och som stärker både våra kuster och vårt land.

Östersjön är ett hav som förenar men också ett ansvar vi delar. Låt oss förvalta det med klokhet, mod och framtidstro.
(Applåder)

I detta anförande instämde Helena Storckenfeldt och John Widegren (båda M).

Anf. 206 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Fru talman! De fiskekvoter som beslutas i förhandling mellan EU-länderna varje år har fått stor uppmärksamhet och kritik i den svenska debatten. De senaste åren har det särskilt gällt situationen för strömmingen i Östersjön, som står på randen till kollaps. Ett alldeles för högt fisketryck är en stor del av orsaken till det.

Den svenska regeringen har varit passiv i frågan alldeles för länge, men det är bra att man nu ändå verkar ha tagit till sig lite av den stora upprördhet som finns hos svenska folket inför att strömmingen är hotad. Jag förväntar mig att man vid årets och kommande års kvotförhandlingar skärper tonen ytterligare och sätter hårt mot hårt i förhandlingarna.

Men vid sidan av förhandlingarna om fiskekvoter på EU-nivå finns det ju faktiskt saker som regeringen själv skulle kunna göra. Jag tycker att vi över partigränserna borde kunna vara överens om att det inte är rimligt att några enskilda stora fartyg står för en så stor andel av fisket i Östersjön medan många fler mindre båtar får dela på bara en liten del av fiskekvoterna.

Att vi har den här skeva fördelningen är också skadligt för den svenska krisberedskapen. Små båtar är flexibla och kan fiska både kustnära och på öppet hav. De drar också mindre bränsle och kan landa sina fångster i alla hamnar. Allt det här gör att fisket enklare kan ställas om i en krissituation.

Dagens system med individuella överförbara kvoter premierar dock de stora aktörerna på bekostnad av småskaligt fiske. Fiskekvoterna samlas hos några få stora båtar. I dag är det bara några få stora aktörer som kan leva riktigt gott på sina fångster.

Att systemet ser ut så här är också en del av förklaringen till att det går så dåligt för strömmingen. Storskaligt fiske i vissa områden under vissa tider på året riskerar att slå ut lokala bestånd.

Min fråga till Moderaterna är: Kommer regeringen att se över kvotfördelningssystemet för att se till att fisket kan bli mer hållbart?

Anf. 207 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att påminna ledamoten om att den här regeringen alltså har lyckats få till de lägsta kvoterna någonsin i de förhandlingar som hon nämner i frågan.

När det gäller den nationella kvotfördelningen, ITQ, måste vi ändå erkänna att det kanske blev fel. Man hade en helt annan målsättning när man tog fram det här systemet. Man ville att fiskenäringen skulle börja bli lönsam, och det målet har man uppnått – dock på bekostnad av andra saker.

Vi behöver absolut se över hur kvoterna fördelas. Snart går också den här tioårsperioden ut, så vi har ett fönster att titta på vilka andra mål vi skulle kunna ha i kvotfördelningen.

Anf. 208 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Fru talman! Det är ett glädjande besked att regeringen är öppen för att titta på den här frågan. Jag håller verkligen med om att det är hög tid att göra om systemet, för det är helt uppenbart att det inte har fallit ut så som man hade önskat. Även Fiskeriverkets dåvarande generaldirektör har sagt att han ångrar att han var med och införde systemet, och det säger väl ganska mycket. Men vi har ju inte sett något konkret i den riktningen än. Nu finns snarare planer på att utöka systemet till fler fisken. När får vi se ett nytt system på plats?

Anf. 209 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Fru talman! Havs- och vattenmyndigheten har ansvar för detta system. Den nuvarande perioden går som sagt ut 2029. Det finns alltså ett fönster att göra förändringar, men då behöver vi också ge det uppdraget till Havs- och vattenmyndigheten. När det kommer att ges kan jag inte svara på här i dag, men jag och flera av mina kolleger verkar i alla fall för att det ska ske.

Anf. 210 BJÖRN PETERSSON (S):

Fru talman! I dag debatterar vi miljö- och jordbruksutskottets betänkande 19 som avhandlar yrkanden från allmänna motionstiden. Det handlar främst om förslag på hållbara fiskbestånd, åtgärder för att värna svensk fiskerinäring, kontroll och sanktioner men också om till exempel fritidsfiske och fisketurism.

Utskottet föreslår avslag på samtliga motioner. Vi i oppositionen håller inte med. Vi socialdemokrater har en rad reservationer. Vi står bakom dem alla, men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 23. Vi vill värna den blå näringen.

Med över 100 000 sjöar, tiotusentals mil strömmande vattendrag och en kust som sträcker sig över 200 mil har vi i Sverige en enorm potential för både fiskenäring och vattenbruk. Det finns stora möjligheter för fritidsfiske och fisketurism. Samtidigt står vi inför allvarliga hot om överfiske och övergödning, som riskerar att slå ut flera fiskbestånd. Det krävs åtgärder både på kort och på lång sikt.

Vi vill värna det småskaliga, kustnära fisket, och vi vill – inte minst ur ett beredskapsperspektiv – se ett ökat fiske för humankonsumtion, men vi ser med stor oro på hur situationen utvecklas. För att det småskaliga, kustnära fisket ska funka krävs en fungerande infrastruktur. Det behöver även finnas en marknad för fångsten. Det är bara att inse att den förda politiken gynnat det storskaliga fisket och att det småskaliga fisket gång på gång hamnat i kläm.

Som det är nu går det mesta av Östersjösillen till fiskmjölsfabriker i Danmark. Marknaden gynnar det storskaliga fisket, som kan skeppa stora mängder direkt till fabrikena. Det var inget ont menat utan en marknads-mässig konsekvens av politiskt fattade beslut.

När vi behandlar fiskbestånden i Östersjön som om de vore ett och samma skrämmar varningarna om halter av dioxin och PCB sannerligen bort konsumenter. Eftersom fiskmjölsfabrikerna investerat i teknik för rening av dioxiner finns en marknadslogik i att Östersjöns sill säljs till fiskmjöl. Med relativt låg förtjänst krävs stora mängder, vilket driver fram storskaligt fiske som tränger undan det småskaliga och tycks leda till överfiske. Kanske borde vi i stället förhålla oss till att Östersjöns sillbestånd ser olika ut och överväga mer regionaliserad förvaltning, söka landa mer av Östersjöns fisk lokalt och regionalt och öka förädlingsgraden lokalt med mera fisk ut till humankost.

Vi vill vända utvecklingen och engagera oss i att bygga ut infrastrukturen med hamnar och beredningsindustri. För att det ska vara möjligt behöver det finnas en efterfrågan. Folk måste vilja äta fisk. Det är en svår balansakt att hantera rent retoriskt. Vi har å ena sidan problem med överfiske. Å andra sidan behöver vi ha efterfrågan för att det småskaliga fisket ska kunna räddas.

Fru talman! Det är Socialdemokraternas mening att trålgränsen bör flyttas ut till förmån för det småskaliga, kustnära fisket. Just nu pågår ett tidsbegränsat vetenskapligt projekt hos Havs- och vattenmyndigheten som i korthet innebär utflyttning av trålgränsen längs med kusten hela vägen från Bottenhavet ned till Ölands norra udde. Projektet initierades för att främja det småskaliga fisket. Men myndigheten valde att inte göra några undantag för småskaligt fiske. Det blir nu i stället ytterligare ett exempel på hur politiska beslut, i alla fall på kort sikt, gynnat det storskaliga. Reger-

ingen behöver agera för att hitta alternativa förtjänster för det småskaliga, kustnära fisket för att ge deras verksamhet en rimlig chans att övervintra detta projekt.

Fru talman! Vi socialdemokrater vill pausa det storskaliga fisket i Östersjön. Även om det påvisas en återväxt i lekbiomassa, förbättrad kon-
dition hos fisken och ett ökat bidrag från de yngre årsklasserna påtalar den vetenskapliga rådgivningen också osäkerheter kring delbestånd och en onaturligt låg andel storväxta individer. Utifrån ett ekosystembaserat tänk påtalas att sillens storlek spelar roll i det stora hela.

Jag har fått förklarat för mig att det är först när sillen når en storlek på över 18 centimeter som den äter spigg. Att beståndet är så smått skulle kunna vara en förklaring till den kraftiga ökningen av spigg, som i sin tur kan vara en delförklaring till minskningen av abborre och gädda, vars rom och yngel äts av spiggen. Sillens ringa storlek tros vara ett tecken på tidigare överfiske från det storskaliga fisket.

Jag inser att det för de berörda kan låta som om jag beskyller dem som ibland i debatten kallas industritrålare. Det gör jag inte. Fiskekvoterna är politiskt beslutade. Ansvaret är vårt som samhälle, precis som vi nu bär ansvar för vad som ska ske i framtiden.

Fru talman! Jag har i drygt ett halvår haft förmånen att jobba med dessa frågor i miljö- och jordbruksutskottet. Det är inte lätt att navigera. Det handlar om komplexa lagstiftningar, regleringar på många nivåer, mängder av aktörer, massor av känslor, ett oändligt antal olika verklighetsbeskrivningar, starka åsikter och tunga målkonflikter.

En sak har slagit mig. Det tycks som om inte minst vi inom politiken har talat mer om de berörda och om varandra än vi pratat med varandra. Nu när vi över partigränserna tycks vara alltmer överens hoppas jag att vi framgent kan agera lite mer jordnära och resonabelt och att vi tillsammans kan rädda Östersjösillen undan kollaps.

I detta anförande instämde Joakim Järrebring och Malin Larsson (båda S).

Anf. 211 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Fru talman! Sill och strömming är inte bara fisk. De är fundamentet för hela Östersjöns ekosystem. Torskens kollaps och laxens dramatiska nedgång i älvar som till exempel Torneälven och Råneälven är konsekvenser som vi nu tvingas att hantera. Det kräver politiskt ledarskap och inte symbolpolitik.

Men vad gör Socialdemokraterna? De ropar ganska högt om fiskestopp och att trålgränsen måste flyttas, gärna med internationella överenskom-
melser, som de vet är svåra att få igenom. Gott så. Jag ropar också högt om utflyttade trålgränser. Vi är överens där.

Men när Sverige och Finland nu äntligen har lyckats enas om ett begränsat ansvarstagande för laxfisket i Torneälven sätter Socialdemokra-
terna käppar i hjulet. I stället för att backa upp ett långsiktigt hållbart beslut ifrågasätter till exempel S-ledamoten Ida Karkiainen överenskommelsen i riksdagen. Det tycker jag är hyckleri.

Socialdemokraterna visar gång på gång att de säger en sak i riksdagen och gör något helt annat när det börjar kosta politiska poäng i hemkommunen. Det påminner lite om vindkraftsdebatten: gärna vindkraft men inte här. Det är dubbelmoral.

Min fråga till ledamoten Petersson är ganska tydlig: Är Socialdemokraterna beredda att ta ansvar också när det är svårt, eller är det en partilinje att säga det som låter bra i debatten och springa när det bränner till? (Applåder)

Anf. 212 BJÖRN PETERSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Lewerentz för frågan om Socialdemokraterna är beredda att ta ansvar. På den frågan svarar jag ja.

Jag kommer från en liten kommun som heter Torsås och ligger i Sveriges sydöstra hörn. Apropå den jämförelse ledamoten gjorde med vindkraften kan jag berätta att i Torsås, där Socialdemokraterna och Moderaterna styr tillsammans, har vi ett överskott på elproduktion. Det gäller både vindkraft och solkraft. Vi i Torsås tar ansvar, när det behövs, för elproduktionen och för fisket.

I Torsås är vi djupt engagerade i skarvfrågan, som ledamoten till min stora glädje tog upp i sitt huvudanförande. Socialdemokrater och moderater är helt överens om den negativa påverkan som skarvens utbredning har i Kalmarsund. Över 70 000 skarvar plockar upp över 35 ton fisk om dagen. Fisket i övrigt är i det närmaste obefintligt på grund av det.

Jag ser fram emot att få se prov på det politiska ledarskap som ledamoten påkallar och ska heja på regeringen när den tar sig an frågan om ett hållbart fiske.

Anf. 213 JOANNA LEWERENTZ (M) replik:

Fru talman! Jag tackar så mycket för svaret och ser fram emot dessa påhejningar. De lyste med sin frånvaro i höstas.

Den enskilt största faktorn bakom de pressade fiskbestånden i Östersjön är kvotsättningen på EU-nivå. Många här i kammaren har nog sett Uppdrag gransknings dokumentär *Fisken vi ärvde*. Där slår man fast det som många av oss redan vet: Systemet är trasigt, och det är politikens fel, oavsett vilken sida man står på.

I dokumentären lyfter man upp hur kvotförhandlingarna går till bakom stängda dörrar. Flera tidigare ministrar som har varit ansvariga för frågorna intervjuas. Tre av dem är socialdemokrater. De medger öppet att det handlar mer om politiskt spel än om faktabaserade beslut. Röstar man nej åker man ut ur rummet, säger en av dem.

Det är så här Socialdemokraternas fiskepolitik ser ut. Trots att den nuvarande regeringen för första gången har lyckats få ned kvoterna till den lägsta nivån som satts sedan systemet infördes skriker Socialdemokraterna om svek och att Sverige borde ha röstat nej. Det är inte bara oärligt, det är också vilseledande.

Socialdemokraterna har i årtal medverkat till överfiske, och när vi nu försöker vända utvecklingen dugar de sitt ansvar och spelar opposition. Det är som att Socialdemokraterna har glömt vem som satt vid rodret under större delen av den tid då Östersjöns fiskbestånd kördes i botten.

När ska Socialdemokraterna sluta låtsas som att de inte bär ett tungt ansvar för dagens kris? Vilket magiskt alternativt förhandlingssätt, som ska ske utanför förhandlingsrummet, förespråkar de egentligen?

Prot. 2024/25:120
21 maj

Fiskeripolitik

Anf. 214 BJÖRN PETERSSON (S) replik:

Fru talman! Ledamoten frågar när vi socialdemokrater ska ta ansvar. Jag tycker att vi gör det. Jag tycker att jag i den här debatten har varit tydlig med att vi bär ansvar.

Den havererade fiskepolitik som ledamoten ger uttryck för har funnits under lång tid. Båda våra partier bär ansvar för detta, vill jag påstå.

Ledamoten talade om kvotförhandlingarna och gav en redogörelse för det tv-program där mina partivänner sa att om man röstar nej åker man ut ur rummet. Kanske är det en förklaring till att landsbygdsministern inte röstade nej, vilket han enligt EU-nämnden var ålagd att göra. Han hade fått ett medskick härifrån riksdagen att säga nej, men det gjorde han inte. Kanske berodde det på risken att åka ut ur rummet, vad vet jag.

Med lite mer mod från oss båda kanske vi kan hjälpas åt och rädda sillbeståndet innan det kollapsar.

Jo, jag ska heja på regeringen i dess ansträngningar för ett hållbart fiske. Men jag kommer att ta mig friheten att inte bara leka opposition utan faktiskt också vara det lite grann.

Anf. 215 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Fru talman! Det är tydligen inte bara fisken som leker!

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Listan över vad regeringen hittills har gjort är lång. Man har gett ett uppdrag om utflyttad trålgräns för fartyg över 24 meter. Man har gett HaV möjlighet att använda sig av i stort sett hela verktygslådan. Ett vetenskapligt försöksområde med följeforskning på över 40 mil är igång, med utflyttad trålgräns i Östersjön.

Regeringen har på svenskt initiativ infört trålfria perioder och områden både 2024 och 2025. Ett uppdrag har getts om att fiskeförvaltning ska integreras med förvaltning av predatorer, vilket är en ekosystemansats.

Regeringen har även gett ett uppdrag om att se över salskyddsområden för att frigöra klippor och hållar och på så vis underlätta jakt. Och man ska vetenskapligt undersöka ett område där säl- och skarvpopulationer tas bort eller minimeras för att se effekterna på fiskbestånd. Landsbygdsministern skickade för övrigt nyligen brev till kommissionen om att ta bort sälhandelsförbudet.

De andra Östersjöländernas fiskeministrar bjöds hit på ett studiebesök under fjolåret och gavs ett tydligt budskap om försiktighet. Dessutom kom den nye fiskerikommissionären Costas Kadis och fick också ett väldigt tydligt budskap: Vi behöver ge sillbeståndet möjlighet till återhämtning. Ices råd behöver ta större hänsyn till ekosystemet som helhet.

Tack vare förhandling och att man satt kvar vid bordet vid den senaste förhandlingen fick vi en 15 000 ton lägre sillkvot. Om man valt den mer medialt rätta bilden och sagt nej hade kvoterna alltså ökat med 15 000 ton. Vi hade aldrig så låga kvoter någon gång under den rödgröna regeringens fögderi. Vi har aldrig legat på Ices miniminivå. Om vi hade gjort det under

S-MP-regeringen och om de hade sett till att vi fått det vid de förhandlingar som hölls då hade bilden i dag varit en helt annan.

Regeringen har lagt fram en havsmiljöproposition, vilket den förra regeringen inte lyckades få fram under sina år.

Jordbruksverket har fått i uppdrag att ta fram en handlingsplan för ökade landningar och ökad beredning i Sverige av pelagiska arter från svenska fiskemöjligheter. Man ska också ta fram en vision för det pelagiska fisket.

Listan över vad regeringen hittills har gjort kan göras ännu längre, men i debatten låter det ofta som om regeringen och landsbygdsministern sitter på händerna och inte gör något.

Tyvärr, fru talman, styrs fiskedebatten dessutom ibland väldigt mycket av känslor och väldigt lite av fakta. Precis som i skogsdebatten råder det också olika syn när det gäller vad som är fakta och vad som är fejk, och detta gör det tyvärr inte lättare att ha en seriös debatt. Debatten skulle förtjäna bättre – även om jag villigt ska erkänna att deltagarna i dagens debatt här verkligen har hållit sig till fakta. Det är mer i medierna vi ser att det är annorlunda.

De flesta av reservationerna i betänkandet finns under rubriken Åtgärder för hållbara fiskbestånd. Många av dessa reservationer kan nog alla partier mer eller mindre skriva under på, men flera av de delar som efterfrågas i reservationerna har omhändertagits i den havsmiljöproposition som riksdagen röstade igenom i november i fjol eller genom andra uppdrag som getts av regeringen. Det handlar alltså om saker som redan beslutats. Andra delar går inte att ensidigt driva igenom då fisket regleras på EU-nivå och vi även har andra bilaterala avtal.

I den tidigare nämnda propositionen *Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske* presenterade regeringen sitt förslag till inriktning för havsmiljöpolitiken. Där var regeringen tydlig med att målet för havsmiljöpolitiken är att god miljöstatus i havsmiljön nås och upprätthålls samtidigt som havets resurser används hållbart så att havsanknutna näringar liksom livsmedelsförsörjningen kan utvecklas. Det handlar alltså återigen om mycket av det som efterfrågas i reservationerna.

Fru talman! När vi läser om den gemensamma fiskeripolitiken på EU-nivå och det som står i grundförordningen handlar det återigen om texter som nog alla partier här inne och de flesta i samhället i övrigt står för – oavsett om du är fiskare, representerar en naturvårdsorganisation eller är en vanlig fiskkonsument, sportfiskare eller politiker. Det låter jättebra, och med de villkoren uppfyllda borde allt vara frid och fröjd.

Men trots att man har dessa statuter att luta sig mot när besluten om den gemensamma fiskeripolitiken ska tas verkar många av EU-länderna inte bry sig om dem, utan andra faktorer väger tyngre. Då blir det inte heller, fru talman, lätt att ta rätt beslut i fiskeförhandlingarna. Om vi kunde förmå kommissionen att ställa rätt frågor till Ices skulle det kanske hjälpa oss något på vägen mot mer hållbara kvoter, för självfallet lutar man sig mot Ices råd när beslut ska tas. Men råden bygger på de frågor som ställs av kommissionen och inte på de frågor som kanske borde ställas av kommissionen.

Fru talman! Mycket av debatten i medierna handlar också om det storskaliga fisket i Östersjön, och för att verkligen sätta narrativet används ofta väldigt starka värdeord som svartmålar en hel yrkeskår som faktiskt följer

gällande regler. Det är ingen tvekan om att fiskbestånden i Östersjön behöver återhämtning, men då handlar det återigen om att få lägre kvoter. Fisken bryr sig inte om ifall den dör i en trål eller i ett nät.

På en del av partierna här i riksdagen, miljöorganisationer och många medier låter det så lätt – det är bara att förbjuda trålfisket. Ja, inom våra egna vatten kan vi agera, vilket vi har gjort, men i övrigt handlar det om förhandling på EU-nivå. Då måste vi få övriga länder med oss, och det måste man ta till sig oavsett vad man tycker om trålfisket.

Det duger inte heller att bara protestera och säga nej, utan man måste jobba i kulisserna genom att bjuda in andra länders ansvariga fiskeministrar för att ge dem en bättre bild så att de får förståelse för hur det faktiskt ser ut. Man måste bjuda in den ansvarige fiskekommissionären för att ge en mycket tydlig bild och skicka med signaler om allvaret. Man kan inte bara rösta nej för att det låter bra i medierna och i debatter, utan man måste sitta kvar vid förhandlingsbordet och förhandla och vara spelbar.

Precis så agerar Sverige under den här regeringen. Man använder alla möjliga kanaler för att påverka och driva den gemensamma fiskepolitiken i rätt riktning för att fiskbestånden ska återhämta sig – för det vill vi alla. (Applåder)

Anf. 216 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Fru talman! *Uppdrag granskning* visade nyligen att det längs Östersjö-kusten från Skellefteå till Simrishamn bara finns 49 fiskare kvar som kan leva på sitt fiske. Av dem är det bara 29 som når upp till medianlönen för en undersköterska, 29 000 kronor i månaden före skatt. Det är färre än de som når upp till samma inkomst från fiske i Hjälmaren och Mälaren, som ju är betydligt mindre till ytan. Hur har vi kunnat hamna här samtidigt som alla partier, inte minst Kristdemokraterna, säger att man vill värna det småskaliga kustnära fisket?

Torsken har redan kollapsat. Strömmingen är på väg mot kollaps. Laxbestånden minskar också kraftigt, vilket hänger ihop med bristen på strömming. Östersjön drabbas hårt av flera olika miljöproblem, men överfiske är otvetydigt ett av de viktigaste skälen till att det ser ut så här.

Bristen på fisk slår hårt mot småskaliga fiskare. Dagens system med individuella, överförbara kvoter premierar de stora aktörerna på bekostnad av småskaligt fiske. Fiskekvoterna samlas hos några få stora båtar i stället för att spridas ut på flera små – stora båtar som dammsuger havet på fisk och riskerar att slå ut lokala bestånd. När bestånden väl är utslagna kommer ingen strömming in till kusten, och det finns inget kvar till de småskaliga fiskarna.

Det är uppenbart att detta system inte fungerar vare sig för ekosystemet eller för de småskaliga fiskare som vi vill gynna. Detta verkar i alla fall vissa partier i regeringen också hålla med om, med tanke på det svar som jag fick från Joanna Lewerentz för en stund sedan. Men vi fick också höra att det kan dröja ända till 2029 innan ett nytt system är på plats. Frågan är om det finns några småskaliga fiskare kvar vid det laget eller om alla har slagits ut.

Kristdemokraterna är det parti som bär det främsta ansvaret för den svenska fiskeripolitiken. Min fråga till Kjell-Arne Ottosson är därför: Vad kommer regeringen att göra i närtid för att rädda det småskaliga fisket från att slås ut helt och hållet?

Anf. 217 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Andrea Andersson Tay, för frågan!

Det är ingen tvekan om att det småskaliga kustnära fisket absolut är jätteviktigt. För att kunna stötta det ytterligare är det uppdrag jag nämnde i mitt anförande en jätteviktig del. Det som det småskaliga kustnära fisket plockar upp är till största delen sådant som går till humankonsumtion, vilket ledamoten efterlyser. Jordbruksverket har fått i uppdrag att ta fram en handlingsplan för ökade landningar och ökad beredning i Sverige av de pelagiska arterna. I och med detta uppdrag kan vi, när man kan agera på det, se till att vi ger dem de möjligheter de behöver.

Om vi kan få mer till humankonsumtion är det jättebra. Men vi har den utmaning som inte minst Björn Petersson nämnde i sitt anförande, nämligen dioxinhalterna. Vi har dioxinhalter och gränsvärden som gör att den som till exempel är ung eller gravid eller som vill bli gravid inte kan äta av mycket av den fisk som fiskas i Östersjön mer än några få gånger per år. Efterfrågan på den fisken blir inte stor när vi har den bilden vad gäller dioxinhalten. Detta är en stor utmaning. Andra industrier kan dock få bort dioxinerna, och det ger i led två mat till oss när fisken blir foder till andra djur. Det leder alltså ändå till mat på bordet.

Men jag är helt överens med Andrea Andersson Tay om att ju mer fisk vi kan få upp till humankonsumtion, desto bättre är det. Det är därför regeringen har gett uppdrag för att vi ska gå i den riktningen.

Anf. 218 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Fru talman! Jag tror att ganska få människor skulle hålla med om att det på grund av de höga dioxinhalterna i fisken är rimligt att man i stället tar fisken till fiskmjölsproduktion och på så sätt slösar bort den. Jag tror att de flesta skulle tycka att det vore mer rimligt att se detta som en möjlighet att ge fisken en paus så att den kan återhämta sig och man sedan kan fiska på ett mer hållbart sätt i framtiden.

Det storskaliga fiske som dominerar i Östersjön i dag är inte alls utformat på ett sådant sätt att fångsten skulle kunna gå till humankonsumtion eller landas i svenska hamnar. Jag har därför lite svårt att se hur det här i praktiken ska kunna leda till någonting.

Det som verkligen skulle behövas är kraftigt sänkta fiskekvoter i när-tid, att vi får bort de storskaliga industriella trålarna från Östersjön och att vi gör om kvotfördelningssystemet så snabbt som möjligt.

Anf. 219 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Här kommer ju svartmålandet igen, med de där värdeorden som jag inte riktigt gillar.

Här har vi en fiskarkår, en yrkeskår som ser till att vi får mat på bordet. De jobbar stenhårt. De följer lagar och regler. Ändå svartmålas de.

Om det är någon som ska svartmålas är det de politiker som är med och sätter ramarna för hur denna yrkeskår ska agera. Det är inte yrkeskåren som sådan som ska svartmålas. Detta är annars inte minst Andrea Andersson Tays parti väldigt duktigt på att göra i debatten.

Jag avslutade mitt anförande med att ta upp vikten av att fiskbestånden ska återhämta sig. Det vill vi alla, tror jag. Precis som Andrea efterlyste i sin slutreplik behöver vi ge stammarna möjlighet till återhämtning. Det får vi genom lägre kvoter.

Återigen: För fisken spelar det ingen roll om den dör i ett nät eller i en trål. Det handlar om lägre kvoter. Då kan man inte stå på sidlinjen och fåkta, som Vänsterpartiet gärna gör för att det ser bra ut i medierna, utan då måste man sitta vid förhandlingsbordet. Då måste man vara förhandlingsbar. Man måste vara spelbar. Man måste jobba i kulisserna för att få med sig övriga länder för att få en majoritet.

Man kan inte bara stå på barrikaderna och skrika nej, för då hjälper man ingen, allra minst sillen och strömmingen.

(Applåder)

Anf. 220 VICTORIA TIBLOM (SD):

Fru talman! Årets stora fiskedebatt kan väl också dagens debatt kallas.

Vi sverigedemokrater står bakom samtliga våra reservationer, men för att vinna tid yrkar jag bifall bara till reservation 25 om fiskelicenser och generationsväxling.

Sverige är ett land rikt på vattenresurser, från våra klara insjöar till den vidsträckta kust som omsluter vårt land. Dessa naturgivna tillgångar har i generationer gett oss livsmedel, arbete och en levande landsbygd. I dag ser vi dock hur fiskerinäringen och vattenbruket pressas av byråkratiska hinder, otydliga regelverk och en EU-politik som alltför ofta inte tar hänsyn till våra svenska förhållanden.

Sverigedemokraterna anser att det är hög tid att vi återupprättar möjligheterna till ett hållbart, livskraftigt och nationellt anpassat vattenbruk och en fiskeripolitik som gynnar Sverige och våra kust- och inlandskommuner.

Fru talman! Vi vill förenkla regelverken. I dag möts vattenbrukare av ett snårigt regelverk med krav från flera myndigheter som ofta krockar med varandra. Detta hämmar nyetableringar och utveckling. Sverigedemokraterna vill kraftigt förenkla tillståndprocesserna och skapa en enhetlig kontaktpunkt för alla tillstånd gällande vattenbruk.

Vi vill stärka det svenska inflytandet över fiskeripolitiken. Vi vill minska beroendet av EU:s gemensamma fiskeripolitik och återta kontrollen över svenska vatten. Vi anser att svenska fiskekvoter bör sättas med fokus på våra nationella intressen, både ekologiska och ekonomiska. EU:s gemensamma fiskeripolitik har under många år missgynnat det svenska fisket vad gäller både kvotfördelning och möjligheten till inflytande.

Vi vill skydda det småskaliga fisket. Storföretagens dominans och det industriella fiskets negativa effekter på ekosystemet måste balanseras. Vi vill främja småskaligt, kustnära fiske som är både hållbart och samhälls-ekonomiskt viktigt. Den typen av fiske är inte bara ekologiskt hållbar utan också viktig för lokal identitet, turism och landsbygdsutveckling.

Vi vill investera i forskning och innovation. Ett hållbart vattenbruk kräver modern teknik, bättre foderlösningar och nya arter för odling. Vi vill öka investeringarna i forskning som stärker både miljömässig och ekonomisk hållbarhet.

Vi vill minska importberoendet när det gäller fisk och skaldjur. Trots våra egna resurser importerar Sverige stora mängder fisk. Genom att stärka det inhemska vattenbruket kan vi öka självförsörjningen och samtidigt skapa jobb, särskilt i glesbygd och i skärgård. Vi bör utreda hur fisket i Östersjön kan prioriteras för humankonsumtion framför fiske för framställning av djurfoder.

Fru talman! Ett hållbart vattenbruk och ett ansvarsfullt fiske är inte bara en miljöfråga – det är en nationell framtidsfråga. Det handlar om matförsörjning, jobb, traditioner och trygghet.

Sverigedemokraterna står för en politik som sätter Sverige först, där våra egna resurser förvaltas klokt och långsiktigt. Vi ska inte låta överdriven byråkrati och överstatliga beslut kväva en näring med så stor potential. Vi kan och måste skapa bättre förutsättningar för dem som vill bruka våra vatten med respekt och ansvar.

Detta handlar i grunden om mer än bara fisk och vattenbruk. Det handlar om en levande landsbygd och skärgård och om möjligheten att bo och verka i hela landet. När vattenbrukare och fiskare pressas bort av krångliga regler och brist på stöd dör också samhällen kring dem.

Reglerna för överlåtelse av fiskerätter måste också förenklas och tidsgränserna för fiskekvoter göras mer flexibla. Vi vill ha en politik där fiskaren, odlaren och entreprenören inte ses som ett problem utan som en del av lösningen för framtidens Sverige.

Anf. 221 ELIN NILSSON (L):

Fru talman! Det är lätt att bli dystopisk när man lyssnar på en debatt som denna när vi debatterar havsmiljö och fiskefrågor, och särskilt när Östersjön kommer på tal, för det är mycket som borde ha gjorts för länge sedan.

Sveriges hav mår inte bra. Det är flera fiskbestånd som är alltför svaga. Torsken har redan kollapsat. Arbetet mot övergödningen behöver utvecklas. Man kan helt enkelt konstatera att alldeles för lite har gjorts under alltför lång tid. Mer behöver göras för att vända utvecklingen.

Vi har under denna mandatperiod tagit viktiga steg för friskare hav. I slutet av förra året togs kanske det allra viktigaste steget för en mer hållbar havsmiljöpolitik. När vi antog havsmiljöpropositionen stakade vi ut en ny riktning – en riktning där vi tar hänsyn till hela ekosystemet. Det är ett steg som stakar ut vägen dit vi vill nå.

När havsmiljöpropositionen debatterades här i kammaren var jag tydlig med att detta skulle ses som just ett första steg och att mer var att vänta. Och mer har hänt sedan dess.

Vi har ett förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden. Det beslutade vi här i kammaren för inte alltför länge sedan. Av havsmiljöpropositionen följer också ett förbud mot bottentrålning i de här områdena, ett arbete med utflyttad trålgräns, samordning av åtgärder mot övergödning och ett viktigt arbete för utökade möjligheter till jakt på säl och skarv. Alla dessa delar är viktiga för friska, levande hav och för hållbara fiskbestånd.

Fru talman! Vi är alla smärtsamt medvetna om att fiskbestånden i Östersjön är i mycket dåligt skick. Vi i regeringssamarbetet arbetar därför intensivt med att genomföra havsmiljöpolitiken, och vi fokuserar i detta särskilt på tre delar. Det handlar om arbetet för ett ökat skydd för marina områden, arbetet för att motverka övergödningen och arbetet för ett hållbart fiske.

Fru talman! Miljön i flera viktiga havsområden behöver skyddas i mycket större utsträckning än vad som sker. Här sker mycket positivt. Under det senaste året har regeringen pekat ut tre nya marina Natura 2000-områden. Lite längre fram i vår kommer vi att fatta beslut om en ny natio-

nalpark till havs. Det kommer att bli Sveriges första marina nationalpark i Östersjön, och det är viktigt.

Fru talman! Vi kommer inte ifrån att Östersjön mår som den gör och att det till stor del beror på mänsklig aktivitet. Det är inte bara fiske utan även föroreningar, sjöfart och klimatförändringar som ligger bakom detta.

Havsmiljön utsätts för stora förändringar som ur ett ekologiskt perspektiv sker alltför snabbt för att ekosystemen ska kunna anpassa sig. För att motverka det här är de marina skyddade områdena viktiga. De fredas från störningar. Just därför var beslutet om ett förbud mot bottentrålning i dessa områden så viktigt.

Vi liberaler vill att de fiskemetoder som allvarligt skadar det marina livet och marina biotoper ska förbjudas på EU-nivå. Det är en fråga som vi drivit länge. När vi här i kammaren beslutade om förbudet mot bottentrålning i de skyddade marina områdena kom vi en bit på väg.

Herr talman! Jag är väl medveten om att detta inte är en havsmiljödebatt utan en debatt om fiskeripolitik. Men dessa två områden är tätt sammankopplade.

Vi har redan sett flera fiskbestånd kollapsa. Situationen för andra är akut. Utvecklingen måste vändas. Fisket vi bedriver ska vara – måste vara – förenligt med en hållbar förvaltning av ekosystemen. Fiskeförvaltningen behöver kompletteras med förvaltningen av säl och skarv för att länka samman fiskeförvaltningen med havsmiljöarbetet.

I förhandlingarna om fiskekvoter, som sker inom EU, arbetar Sverige målinriktat och strategiskt med fokus på att stärka fiskbestånden. Senast drev Sverige den mest restriktiva linjen av alla länder. Samtidigt kan man absolut inte vara nöjd med de kvoter som sattes. För att fiskbestånden ska återhämta sig behöver vi betydligt lägre kvoter.

Sveriges påverkansarbete för att övertyga andra länder om vår syn på fisket i Östersjön behöver fortsätta med full kraft. Föga förvånande står jag som liberal i främsta ledet för att propagera för EU-samarbetet, men när det gäller fiskeripolitiken finns det väldigt mycket att ha synpunkter på.

En god fiskeförvaltning och havsmiljö hänger ihop. Det är ett stort bekymmer att fisketrycket i Östersjön är för högt. Det gör att flera bestånd inte kan återhämta sig i tillräcklig utsträckning.

Här behöver vi alla här inne ta vårt ansvar och driva på i de olika kanaler och forum som vi finns i – vi personligen och våra partier – nationellt och på EU-nivå. Vi behöver alla ta ett ansvar för detta.

Herr talman! Vi liberaler har under lång tid kämpat för en mer hållbar förvaltning av haven – av förklarliga skäl gäller det särskilt en mer hållbar förvaltning av Östersjön. Det kommer vi att fortsätta göra, nationellt och på EU-nivå.

Med den politik som vi har fört under den här mandatperioden – det är faktiskt en omläggning av den politik som tidigare fördes – kommer våra svenska hav snart att må bättre än de gjort på flera årtionden.
(Applåder)

Anf. 222 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Herr talman! Livet i våra hav, sjöar och älvar utsätts för hot från flera olika håll. Mänsklig exploatering i form av överfiske, övergödning och vattenkraft har pressat flera fiskbestånd till ruinens brant. Majoriteten av

fiskbestånden nyttjas inte på ett hållbart sätt. Nu krävs politiska åtgärder för att komma till rätta med problemen.

I dag tas ungefär 95 procent av Sveriges totala fångster i Östersjön upp av de 20 största båtarna. Deras fångster går till produktion av djurfoder. Samtidigt vittnar småskaliga fiskare om svårigheter att få ihop tillräckligt stora fångster. I *Uppdrag granskning* kunde vi nyligen se hur en stor del av de småskaliga fiskarna längs Östersjökusten har slagits ut. Liknande trender med minskade fångster finns längs hela den svenska kusten. För varje år försämras statusen för många bestånd.

När det gäller en långsiktigt hållbar förvaltning av fiskbestånden måste vi göra rätt prioriteringar. Vill vi ha ett storskaligt fiske med ett fåtal båtar, eller vill vi ha ett livskraftigt lokalt fiske som främjar levande kustsamhällen? Vill vi att den fiskresurs vi gemensamt förfogar över ska gå till foder för odlad fisk och kyckling, eller vill vi att den ska gå till mänsklig konsumtion?

Herr talman! Vi har de senaste åren hört återkommande larm om situationen för strömmingen i Östersjön. Kustfiskare och forskare vittnar om att mängden strömming har minskat kraftigt. Den strömming som är kvar är så liten att den inte längre går att använda till beredning eller försäljning.

Det snabbaste sättet att hjälpa bestånden att återhämta sig vore att stoppa det storskaliga industriella fisket. Gör vi inte det kan strömmingen vara på väg mot kollaps. Om det sker riskerar hela ekosystemet att förändras radikalt.

Under kommande års förhandlingar om fiskekvoter är det centralt att Sverige verkar för ett stopp för det storskaliga industriella fisket efter strömming i Östersjön för att bestånden ska få en chans att återhämta sig. Det småskaliga kustnära fisket har inte samma påverkan på bestånden och bör därför inte omfattas av stoppet. Regeringen har hittills inte velat driva den linjen i förhandlingarna, men nu är det dags att Sverige agerar som föregångsland för att skydda Östersjöns ekosystem.

Herr talman! Sverige äger inte ensamt frågan om fisket, men det är viktigt att inte använda EU som ett svepskäl för att inte agera. Vi har utrymme att själva anta nationella fiskeregler i territorialhavet, även i områden där andra stater har tillträde.

Det är inte rimligt att några enskilda fartyg står för en stor andel av fisket medan flertalet får dela på en betydligt mindre del av beståndet. Livskraftiga fiskbestånd och ett levande småskaligt fiske vore också gynnsamt för den nationella livsmedelsberedskapen i händelse av kris. Mindre båtar som kan fiska både kustnära och på öppet hav gör att fisket enklare kan ställas om. Mindre båtar kräver mindre energi, och stora fartyg kan inte landa fångsten i alla hamnar.

Vänsterpartiet anser att dagens system med individuella överförbara kvoter inte är hållbart. Systemet baseras på individuella kvoter som ges till varje båt. Kvoterna kan sedan säljas eller bytas mellan båtarna. Det är ett system som gör att kvoterna samlas hos några få båtar. Syftet när det infördes var att få ned antalet båtar, vilket gjort att det i dag bara är några få stora båtar som kan leva riktigt gott på sina fångster.

Storskaligt fiske i vissa områden och under vissa tider på året riskerar att slå ut lokalt lekande bestånd. Följdeffekterna blir både sämre tillgång på fisk för småskaligt kustnära fiske och storskaliga ekosystemförändringar. Dessutom har fisket för mänsklig konsumtion minskat sedan införandet

av kvotsystemet, liksom lönsamheten för det småskaliga fisket. Därför menar vi att det här är ett system som måste göras om med helt andra mål i fokus. Vi vill se regionala kvoter där en större del av fångsten hamnar på människors tallrikar, inom ramen för ett ekosystemanpassat fiske. Därför yrkar jag bifall till reservation 27.

Herr talman! Trålgränsen skapades en gång för att skydda lekande och uppväxande bestånd vid kusten och på samma gång gynna det småskaliga lokala fisket. Allteftersom bestånden av strömming i Östersjön har blivit mindre har det blivit tydligt att det skyddet behöver stärkas.

Regeringen har aviserat att de vill flytta ut trålgränsen i Östersjön. Vänsterpartiet menar att det inte räcker utan att trålgränsen borde flyttas ut längs hela Sveriges kust. Vi tycker också att det behöver införas ett generellt fiskeförbud i marina skyddade områden.

Skyddade områden är något som efterfrågas av kustfisket. De behövs för att ge fiskbestånden möjlighet att växa till sig. Utflyttning av trålgränsen och införande av fler och större fiskefria områden är avgörande åtgärder för att förhindra att fler fiskbestånd kollapsar och för att ge hotade bestånd möjlighet att återhämta sig.

Herr talman! Bristen på strömming i Östersjön har negativa effekter på hela ekosystemet och påverkar en rad arter som är beroende av strömming. En av dem är laxen. De svenska laxbestånden i Östersjön har tidigare haft en positiv utveckling, men de senaste åren har de minskat kraftigt. Orsaken verkar främst vara att färre laxar överlever sin tid i Östersjön, bland annat på grund av brist på mat. För att rädda laxen borde vi stoppa överföringen av fiskekvoter på lax från ett år till ett annat och göra det möjligt att snabbt begränsa yrkesfisket när beståndet är i dåligt skick.

Herr talman! En av de arter som har drabbats allra hårdast av människans framfart är ålen, som i dag står på kanten till utrotning. Sedan 50-talet har antalet ålyngel vid Europas kuster minskat med mer än 99 procent. Det internationella havsforskningsrådet förordar ett totalt fiskestopp. EU:s beslut att freda ålen sex månader om året är i det här läget helt otillräckligt. Det är också obegripligt att regeringen har öppnat för att stoppa den utfasning av licenser för ålfiske som finns i dag.

De som vurmar för att behålla ålfisket brukar hänvisa till att det är en tradition. Men en tradition brukar ju vara något man ser framför sig långt in i framtiden. Det enda rimliga vore därför att stoppa ålfisket nu för att undvika att ålen försvinner helt och hållet. Utan ålar – inget ålfiske.

Herr talman! För att uppnå ett hållbart fiske krävs effektiva fiskerikontroller. Det gynnar de fiskare som följer regelverket. Flera granskningar visar på mycket stora problem med fusk inom det svenska fisket. Det handlar bland annat om att en art rapporteras som en annan art och att fartygen rapporterar in mindre fångster än vad som faktiskt tas upp. De största problemen är kopplade till industrifisket. Inrapporterade fångster utgör underlag för havsforskningsrådet Ices när de utfärdar råd om fiskekvoter, vilket innebär att felrapportering får allvarliga följd effekter när beståndens storlek överskattas och kommande års fiskekvoter sätts för högt.

Vänsterpartiet har föreslagit mer resurser till fiskerikontroller. I dag är sanktionsavgifterna för felrapportering av fångster också mycket låga och står inte i proportion till värdet av fångsten. En vanlig bötessumma för felrapportering är 2 000 kronor, samtidigt som värdet av en fångst kan vara flera miljoner kronor. Vi menar att sanktionsavgifterna behöver höjas till

en nivå som skapar incitament för fiskefartygen att följa reglerna och som blir kännbara för de fartyg som bryter mot reglerna.

Herr talman! Vi har historiskt varit alltför långsamma med att agera för att fisket ska bli hållbart. Det har gett oss utarmade hav och ett småskaligt fiske på utdöende. Det här är något som vi politiker behöver ta på största allvar. Därför måste vi agera nu för att stoppa industrifisket, reformera kvotsystemet, skydda hotade arter och etablera en förvaltning som syftar till långsiktig hållbarhet och inte kortsiktig ekonomisk vinst för ett fåtal stora aktörer.

Vänsterpartiet vill se ett fiske som utgår från den svenska kusten, där fisken fångas och landas lokalt, och som bidrar till lokal beredningsnäring och turism. En sådant fiske skulle vara i samklang med naturen och havets ekosystem.

Anf. 223 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Andrea för anförandet.

Jag begärde replik för att ge Andrea Andersson Tay ännu mer talartid om något jag inte hörde i anförandet. I reservationerna i betänkandet hänvisas till att många lagar och regler ska bli hårdare, inte minst för att gynna det småskaliga kustfisket – som togs upp i det tidigare replikskiftet.

En sak som Vänsterpartiet inte nämner i sina motioner och inte heller från talarstolen, som verkligen spelar roll för ekosystemet i Östersjön, är skarv och säl. Om dem hörde vi ingenting i Andrea Andersson Tays anförande.

Anser Vänsterpartiet att skarven och sälen på något vis utgör en fara för fiskbestånden i Östersjön?

Anf. 224 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Herr talman! Jag har träffat fiskare som ägnar sig åt småskaligt fiske, och vad de framför allt lyfter upp som problem för dem är det storskaliga industriella fisket i Östersjön, som de menar tar en alldeles för stor del av fisken och gör att det inte finns så mycket fisk kvar för dem att fiska.

Lokalt kan säl och skarv på vissa platser utgöra ett problem. Vänsterpartiet har inga invändningar mot att använda skyddsjakt i de fallen. Men det är ovetenskapligt att hävda att säl och skarv skulle vara ett större problem för fiskbestånden i Östersjön än vad fisket är. Fisket tar upp betydligt större mängder fisk än vad sälar och skarvar gör.

Anf. 225 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag yttrade mig inte riktigt som att säl och skarv skulle utgöra ett större hot, utan jag frågade Andrea Andersson Tay om Vänsterpartiet ansåg att de var ett hot.

En gråsäl tar ungefär 2 500 kilo fisk per år. Bara i Östersjön tar gråsälstammen ungefär 100 000 ton. Skarven tar lika mycket. Skarv och säl äter upp lika mycket som det småskaliga fisket tar upp i Östersjön.

För att få någon sorts bot på detta vill Vänsterpartiet tillåta skyddsjakt enbart i vissa områden. Är det så jag ska tolka ledamoten?

Regeringen har underlättat för att vi ska kunna öka jakten på både säl och skarv. Om det är något som yrkesfiskarna verkligen beklagar sig över när jag träffar dem är det när de drar upp sina nät och de är fyllda av halva fiskar. Det är bara resterna efter säl och skarv kvar. De ser dem som ett

jättestort hot mot det småskaliga fisket inne i kustnära områden. Där är det dessutom betydligt lättare för både skarven och sälen att jaga.

Jag tolkar Vänsterpartiets och Andrea Andersson Tays anförande så att sälen och skarven egentligen inte är något problem. Då borde man hurra när det ges lättnader för att jaga säl och skarv. Vi jobbar för att få bort sälhandelsförbudet, och vi jobbar för att förändra statusen för skarv på EU-nivå. På så sätt ska vi ha rådighet över våra egna bestånd av säl och skarv, men det verkar inte Vänsterpartiet vara intresserat av.

Anf. 226 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Herr talman! Det är intressant att följa utvecklingen av Kristdemokraternas retorik i fiskefrågorna de senaste åren. För två år sedan föreslog EU-kommissionen en nollkvot för strömmingsfisket i Östersjön. Den svenska regeringen var emot, fast man hade möjligheten att ansluta sig till kommissionens förslag, som var ingången i kvotförhandlingarna på EU-nivå. Argumenten man använde då var att det inte var fisket som var det stora problemet för fiskbestånden, utan det var en rad andra miljöproblem. Man pratade gärna om sälar och skarvar.

Sedan har det varit en stor debatt i Sverige, och det verkar som att Kristdemokraterna har tagit intryck av detta och kommit på att fisket kanske också är en del av problemet. I stället har man börjat hävda att det finns andra skäl till att man inte kan verka för nollkvoter i fiskeförhandlingarna, som att man inte får en plats vid bordet och så vidare.

Men Kjell-Arne Ottosson tar ändå den stolta traditionen vidare av att man vill fortsätta att prata om andra problem än det huvudsakliga problemet, nämligen överfisket.

Anf. 227 ANDERS KARLSSON (C):

Herr talman! Vi debatterar i dag miljö- och jordbruksutskottets betänkande MJU19 *Fiskeripolitik*.

Fisk är ett fantastiskt livsmedel. Det är underskattat i många sammanhang. Vi har diskuterat självförsörjningsgrad och beredskap i landet. I dessa sammanhang blir fisken marginaliserad. Om det i dag råder en självförsörjningsgrad på 50 procent på livsmedel skulle vi kunna uppnå 80 procent bara genom att öka fiskmängden, med tanke på att så mycket som i dag går till industrin skulle kunna gå till humankonsumtion.

Herr talman! Tekniken vi använder för att hantera industrifisk är aktivt kol, som mycket väl skulle fungera även för human konsumtion av fisk.

Mer fisk på bordet! Jag skulle vilja säga ungefär som Ronja Rövardotter säger till sin kompis: Inte lax i dag igen!

Vi skulle kunna öka nivån betydligt när det gäller fisk, inte bara för att fisk har bra aminosyresammansättning och är en bra livsmedelsprodukt. Det skulle även vara billigare än att vidta många andra åtgärder för att höja livsmedelsberedskapen i dessa tider. Insatserna för att hantera just mer fisk är begränsade om man jämför med många andra saker för att klara av en livsmedelssituation i en kris. Mer fisk är alltså intressant.

I fråga om ett hållbart fiske har vi trots allt en hel del problem. Det gäller hur strukturen och kvotsystemet ser ut. Kvoter som är kopplade till våra båtar kan man diskutera. Insjösystemen, vars fiskupptagsförvaltning mer är i förhållande till en yta, är enklare att hantera. Men vi ska vara rea-

listiska. Detta är internationella överenskommelser. Man får alltså ta ett steg i taget.

Med ett steg i taget är vi nu på utflyttning av trålgränsen. Där vill jag börja med att yrka bifall till reservation 9, om just utflyttning av trålgränsen. Det är som jag ser det ett första steg för att få ett hållbart fiske med dagens system.

Jag hörde ledamoten Joanna säga att det är på gång, men jag vill påstå att det redan är skarpt läge. Det genomfördes den 1 februari. Men det tråkiga är att regelverket inte var på plats, inte heller ersättningen till befintliga småskaliga fiskare. Många av dem har i dag gått över till trål, till stor del beroende på det vi har diskuterat här i kväll. Det finns så mycket säl och skarv att de har känt sig tvingade att gå över till den formen. Även det småskaliga fisket är alltså där.

Det innebär att de små båtarna har svårt att klara av att fiska över huvud taget. De har nämligen inte möjlighet att gå ut så långt. Den småskaliga fiskeflottan står därför till stora delar still i dag. Det är slöseri med resurser, herr talman, speciellt när vi i dag vill ha just det småskaliga fisket. Men vi gör egentligen precis det motsatta.

Samtidigt har vi inte förhandlat färdigt om regelverket som vi inför med utflyttning av trålgränsen. Det innebär att regelverket gäller för svenska fiskare men inte för internationella fiskare, som kan gå in ned till fyra nautiska mil i dag. Båda de sakerna borde ha varit klara innan vi införde utflyttning av trålgränsen, som Centerpartiet i grunden är för som en del i ett hållbart fiske.

När det gäller Ices råd är det de råden vi får förlita oss på och den vetenskap som finns. I de råd vi har ligger vi på absolut miniminivå. Det gör att vi nätt och jämnt kan klara att ha ett livskraftigt bestånd. Ices säger i samma rekommendation att man vill ha en säkerhetsmarginal på 30–40 procent. De delarna blir inte skarpa. Vi kommer inte in i ett läge där de blir verklighet, utan det blir mer en rekommendation. Jag skulle gärna se att vi kunde förhandla så att de rekommendationerna också skulle bli styrande. Då skulle vi komma runt mycket av problematiken vi pratar om i Östersjön.

Fiske gäller dock inte bara Östersjön och våra hav, även om de är viktiga. Vi har också våra stora insjöar, som är betydande. Bara i Vättern, som tillhör mitt område Jönköpings län, har vi 18 heltidsfiskare, även om många är på kräfta där.

Vi har också möjlighet att gå in med mer fiskodlingar. Fiskodlarna upplever i dag att det finns alldeles för mycket hinder för att de ska kunna expandera. Det handlar både om att få tillstånd för nya odlingar och om att utöka befintlig verksamhet.

Fiskodlingarna är väldigt viktiga i ett övergångsläge, när vi egentligen är tvingade att använda en hel del av fisken från havet till industriändamål, eftersom de inte riktigt är lämpade fullt ut för humankonsumtion. När tekniken inte är riktigt färdig måste vi förlita oss på den blå näringen med fiskodlingar, som fungerar väldigt bra.

Även nya delar, som ostronodlingar, skulle kunna vara jättespännande. Man kanske kan tycka att det är ett i-landsproblem på ett sätt, men det skulle kunna vara en stor, bidragande inkomst för de näringsidkare som skulle kunna ha möjlighet till detta.

Det är viktigt att vi gör rätt här och nu och vidtar rätt åtgärder. Det är lätt att se att vi har en problematik när det gäller hur vi ska förhandla med EU. Vi har möjlighet att förhandla med Finland, som är centralt och viktigt för Sverige, inte minst norra Sverige. När det gäller både Bottenhavet och Bottenviken skulle det kunna leda till betydande förbättringar. Det är kanske där vi har allra störst problem med överfiske.

Om vi skulle kunna komma överens med Finland bör man börja med Finland och lägga kraft på det. Det finns ensidiga avtal med Finland om hur man fiskar i våra älvars åmynningar. Det skulle kunna vara en alldeles utmärkt påtryckning i en sådan diskussion.

Fisk har stora möjligheter. Det ska vi utnyttja. Vi vill se mer av detta och inte, som vår minister Kullgren säger, att det kommer senare. Vi vill ha det här och nu.

Anf. 228 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, Anders Karlsson, för anförandet!

Detta är kanske inte så mycket av en replik i vanlig ordning, utan det handlar om att jag vill förstå lite mer. I slutet av anförandet nämnde Anders Karlsson Finland. Det var det som gjorde att jag valde att trycka på knappen för att begära replik, även om timmen är sen. Jag ber om ursäkt till mina kollegor i utskottet för det och till övriga här i kammaren som måste jobba denna sena kväll.

Utmaningen vad gäller just Finland är att svenska forskare visar en bild av läget i Östersjön och att finsk forskning visar en annan bild av läget i Östersjön. Det är tydligt att när Sverige och Finland ska försöka förhandla i fiskefrågor lutar sig Sverige mot den svenska forskningen och Finland lutar sig mot den finska forskningen. Och de pekar alltså åt diametralt olika håll. Det gör att förhandlingarna blir jättesvåra.

Hur anser Centerpartiet och Anders Karlsson att vi ska komma framåt i sådana förhandlingar när vi återigen, som jag lyfte upp i mitt anförande, har olika bilder av vad som är fakta? Det är, som jag nämnde, en stor utmaning i fiskepolitiken, inte bara i den här kammaren eller i Sverige utan även mellan länder.

Hur ska vi komma framåt? Om Anders Karlsson har svaret på det tar jag gärna emot det.

Anf. 229 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman och ledamoten Kjell-Arne Ottosson! Vi har samma typ av vetenskap, från Ices, i grunden. Mycket är en tolkningsfråga. Jag ser egentligen inte att vi har olika bilder av själva fundamenten i den vetenskapen.

Vi har mycket att lära av Finland. Jag tror att Kjell-Arne Ottosson också borde ta en diskussion med Finland om hur man bygger upp en småskalig fiskeindustri för att få ett hållbart småskaligt fiske.

Anf. 230 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Det finns absolut mycket som Kjell-Arne Ottosson kan lära sig. Det är väldigt mycket här i världen han inte vet. Det erkänner han direkt.

Vad gäller det småskaliga fisket kan jag nämna att vi var i Helsingfors när Miljömålsberedningen jobbade med det som blev betänkandet *Havet och människan*. Vi åkte över dit för att lära av Finland. Jag ska inte säga att jag lärde mig, men vi blev serverade mör. I min värld är det kattmat. Men där förädlade man alltså till och med mörten. Jag har alltså lärt även ”the hard way”, får vi väl säga.

Ja, självfallet bygger man till stor del på Ices. Men sedan är det ändå nationell forskning. När man pratar med finländare om fisket är det tydligt att de har en helt annan bild. Jag noterar att även vissa svenska fiskare lutar sig mer mot den finländska forskningen än mot den svenska. Då får vi problemet att vi inte når fram. Det hör vi även på politisk nivå. Man kan diskutera de allra flesta frågor mellan Sverige och Finland utan problem. Men när det kommer till fisket blir det tuffa tag, eftersom vi har så olika bilder.

Samarbete med Finland var en av Anders Karlssons lösningar. Ja, gärna! Men då måste jag ändå åter ställa frågan: Hur?

Anf. 231 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Ledamotens parti ingår i regeringen, och ansvaret vilar tungt på ledamoten att ha den kontakten med Finland, eftersom Finland kanske är den viktigaste part vi har just nu. Sedan har Finland mycket som Sverige inte har. De har en väldigt stor minknäring, där även fisken är en viktig råvara. Ledamotens minister har varit duktig på att hitta lösningar – vi har raderat ut vår minknäring i dag. Den delen är borta.

Allt är alltså inte lika i Finland och Sverige. Mycket är lika, men när det gäller att bygga upp en småskalig industri har vi mycket att lära av Finland. En daglig dialog med Finland, eller i alla fall en månatlig dialog med Finland, är någonting som regeringen borde fundera över, även om det är svårt. Vi ska inte avstå från allt som är svårt.

Anf. 232 JAN RIISE (MP):

Herr talman! Jag tackar övriga ledamöter i utskottet för intressanta inlägg. Miljö- och jordbruksutskottets ordförande befinner sig på resa, och därför har jag fått möjligheten att delta i denna debatt. Jag tänker uppehålla mig lite vid våra reservationer i betänkandet och kommer även att slå ett litet slag för att uppmärksamma situationen i Kattegatt och Skagerrak, det vill säga vid västkusten norr om Öresund.

Inledningsvis vill jag säga att de marina ekosystemen är hårt pressade. Fisket har en helt central roll. Vi i Miljöpartiet anser därför att det är ekosystemen i haven som ska sätta gränserna för hur mycket fisk som får fångas och att en ekosystembaserad havsförvaltning måste införas.

Det innebär att frågor om hållbar förvaltning av fiskeresurserna måste integreras med havsmiljöförvaltningen i stort. Det krävs också att Havs- och vattenmyndighetens instruktion ändras så att det framgår att myndigheten ska tillämpa en ekosystemansats och att denna hållbara förvaltning av fiskeresurserna ska integreras med havsmiljöarbetet.

Vi menar också att Havs- och vattenmyndighetens instruktion måste tydliggöras så att det framgår att myndigheten inom sitt ansvarsområde ansvarar för ett samordnat genomförande av hela EU:s miljölagstiftning, inklusive EU:s gemensamma fiskeripolitik, med hänsyn till sådant som

miljökvalitetsnormer, rådgivning och genomförande av åtgärder liksom uppföljning och utvärdering.

Herr talman! Andra ledamöter har varit inne på Ices, International Council for the Exploration of the Sea, en väl ansedd organisation som med 6 000 forskare från hundratals institut i 20 länder sammanställer kunskaper och data och ger råd om förutsättningarna för fiske, bland annat till EU-kommissionen. Men tyvärr är den årliga rådgivning som kommissionen beställer från Ices precis det som man beställt, det vill säga råd som inte utgår från en ekosystemansats eller från att fiskekvoterna ska bidra till att nå en god miljöstatus överlag.

Det krävs ett aktivt arbete från regeringens sida, gärna med utgångspunkt i Miljömålsberedningens betänkande från 2020 om ekosystembase-rad förvaltning med miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart nyttjande av havets resurser. Det krävs också ett betydande fotarbete inom Baltfish Forum, en regional organisation för Östersjön, och inom Scheveningen Group, en annan regional organisation, som bland annat driver frågor av betydelse för fisket i Atlanten och – av särskilt intresse i vårt fall – i Skagerrak och Kattegatt, alltså längs den svenska västkusten från Kisters klippor till Laholmsbukten.

Herr talman! Fisket har i likhet med jordbruket närmast traditionellt haft tillgång till subventioner och stödformer för olika ändamål. Det har naturligtvis funnits goda både livsmedelspolitiska och arbetsmarknadspolitiska skäl till det. Men det finns också skadliga subventioner, herr talman, subventioner som varit välmenande men resulterat i överkapacitet och överfiske, subventioner som gjort det goda till det bästas fiende.

När torsken i Östersjön praktiskt taget är slut måste vi tänka om tillsammans med fiskare, naturvårdsorganisationer, forskare och konsumenter, så att vi kan komma till en samsyn och gemensam förståelse för att vi måste arbeta tillsammans för att få tillbaka fisken i Östersjön – och längs västkusten; jag återkommer till det.

Jag är väl medveten om att det finns olika uppfattningar om vilka fångstkvoter som med någon säkerhet kan antas vara hållbara liksom om de skillnader som finns mellan olika områden i Östersjön. Men vi i Miljöpartiet är övertygade om att de skadliga subventioner som leder till överfiske måste fasas ut – typ omgående.

Herr talman! Om överfisket fortsätter kollapsar bestånden. Det hände på Grand Banks utanför Kanadas kust på 1990-talet, för cirka 30 år sedan. Fisket där har inte återhämtat sig helt än. Särskilt drabbade var rovfiskar, högt uppe i näringskedjan.

I Östersjön är det som påpekats strömmingen som bär upp stora delar av systemet. Utan strömming riskerar hela ekosystemet att haverera. Och inte bara det – utan strömming drabbas det lokala och kustnära fisket. Det är alltså på många sätt en kamp mot klockan. I Miljöpartiet tycker vi att regeringen ska ge ansvarig myndighet i uppdrag att använda sig av de möjligheter som finns inom EU:s gemensamma fiskeripolitik för att skydda arter i svenska territorialvatten.

Herr talman! När det gäller själva fisket menar vi att fiskerinäringen måste intensifiera arbetet med att eliminera bifångster och utveckla redskap som inte skadar botten med dess växt- och djurliv.

Vi måste också bli väldigt mycket bättre på att skydda ålen. Den är utrotningshotad. Av det ålbestånd som en gång fanns återstår bara en liten

spillra. 99 procent av den europeiska ålen har försvunnit sedan 1950-talet. Ålens komplicerade livscykel och långa resor över stora delar av världen gör den extra utsatt. Skyddet för ålen måste bli betydligt striktare i Sverige och i hela EU. Det handlar om att dels se till att det finns fria vattenpassager, dels få bort fisketrycket.

Det pågående men för tillfället pausade arbetet med att miljöanpassa vattenkraften kommer att ge fler fria vattenpassager för ål och andra vandrande fiskar. Men det kommer att ta tid. Därför är det oerhört viktigt att försiktighetsprincipen tillämpas fullt ut och att vi här och nu vidtar alla åtgärder vi kan, inklusive totalt fiskestopp. För en akut hotad art är varje individ viktig. Mitt parti och jag menar att allt fiske av ål i Sverige och EU ska upphöra tills ålen uppnått god bevarandestatus.

Herr talman! För drygt 15 år sedan infördes ett system med överförbara fiskekvoter. Det innebär att rätten att fiska en viss mängd går att sälja och köpa. Det har lett till en viss ägarkoncentration och större fartyg, som för all del är eller kan vara bättre ur miljösynpunkt, liksom till färre yrkesverksamma och svårigheter att komma in i fiskerinäringen för dem som vill det. Från Miljöpartiets sida ser vi gärna att det görs en utvärdering av det drygt 15 år gamla systemet innan det eventuellt utvidgas till att omfatta även fiske av arter som lever på botten, som torsk, sej, kolja och rödspätta.

Slutligen, herr talman, vill jag säga några ord om fisket från Öresund till norra Bohuslän. De problem och utmaningar som finns i Östersjön finns till stora delar också på västkusten. Jag vill inte ställa de båda haven mot varandra – det gynnar inget av dem. Jag vill ändå påpeka att fisket i Skagerrak och Kattegatt i princip är begränsat till trålning av räkor och kräftor. Det är långt ifrån vad det har varit. Det finns förstås mycket goda skäl att inkludera även västkusten i diskussionerna om ekosystembaserad förvaltning och fångstkvoter, om strategier för hållbart kust- och husbehovsfiske.

Dessutom gäller det att vi tar bättre hand om de fina älvarna i Halland. Det är de som alla kan – Viskan, Ätran, Nissan och Lagan – där förvisso en del insatser görs, men där det finns mer att ta tag i för att återskapa möjligheterna för inte minst lax och ål.

Med det sagt vill jag yrka bifall till reservation nummer 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 maj.)

§ 16 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Motion

med anledning av prop. 2024/25:165 Stärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende

2024/25:3429 av Michael Rubbestad m.fl. (SD)

Följande fråga för skriftligt svar hade framställts:

den 20 maj

2024/25:1186 Det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag

av *Lena Hallengren* (S)

till statsrådet Anna Tenje (M)

§ 18 Anmälan om skriftligt svar på fråga

Skriftligt svar på följande fråga hade kommit in:

den 20 maj

2024/25:1155 Svensk-dansk utredning för motverkan av flaskhals i Öresundsregionen

av *Per-Arne Håkansson* (S)

till statsrådet Jessica Rosencrantz (M)

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 21.40.

Sammanträdet leddes

av talmannen från dess början till och med § 7 anf. 43 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 7 anf. 73 (delvis),

av tjänstgörande ålderspresidenten Jan Ericson därefter till och med § 9 anf. 108 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 149 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 14 anf. 184 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 221 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA BLOMDAHL

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
§ 3 Anmälan om granskningsrapport	1
§ 4 Ärende för hänvisning till utskott	1
§ 5 Ärende för bordläggning	2
§ 6 Stärkt konsumentskydd på kreditmarknaden	2
Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU37	2
Anf. 1 BJÖRN WIECHEL (S)	2
Anf. 2 MARTIN ÅDAHL (C)	3
Anf. 3 IDA DROUGGE (M)	4
(Beslut fattades under § 11.)	5
§ 7 Finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft	6
Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU20	6
Anf. 4 TOBIAS ANDERSSON (SD)	6
Anf. 5 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	8
Anf. 6 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	9
Anf. 7 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	9
Anf. 8 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	10
Anf. 9 BIRGER LAHTI (V) replik	11
Anf. 10 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	11
Anf. 11 BIRGER LAHTI (V) replik	11
Anf. 12 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	12
Anf. 13 LINUS LAKSO (MP) replik	12
Anf. 14 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	13
Anf. 15 LINUS LAKSO (MP) replik	13
Anf. 16 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	14
Anf. 17 RICKARD NORDIN (C) replik	15
Anf. 18 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	15
Anf. 19 RICKARD NORDIN (C) replik	16
Anf. 20 TOBIAS ANDERSSON (SD) replik	17
Anf. 21 FREDRIK OLOVSSON (S)	17
Anf. 22 MATS GREEN (M) replik	19
Anf. 23 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	20
Anf. 24 MATS GREEN (M) replik	20
Anf. 25 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	21
Anf. 26 CAMILLA BRODIN (KD) replik	22
Anf. 27 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	22
Anf. 28 CAMILLA BRODIN (KD) replik	22
Anf. 29 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	23
Anf. 30 MATS GREEN (M)	23
Anf. 31 RICKARD NORDIN (C) replik	26
Anf. 32 MATS GREEN (M) replik	26
Anf. 33 RICKARD NORDIN (C) replik	26
Anf. 34 MATS GREEN (M) replik	27
Anf. 35 FREDRIK OLOVSSON (S) replik	28
Anf. 36 MATS GREEN (M) replik	28

Anf. 37	FREDRIK OLOVSSON (S) replik	29
Anf. 38	MATS GREEN (M) replik	29
Anf. 39	BIRGER LAHTI (V) replik.....	30
Anf. 40	MATS GREEN (M) replik	30
Anf. 41	BIRGER LAHTI (V) replik.....	31
Anf. 42	MATS GREEN (M) replik	32
Anf. 43	LINUS LAKSO (MP) replik	32
Anf. 44	MATS GREEN (M) replik	33
Anf. 45	LINUS LAKSO (MP) replik	33
Anf. 46	MATS GREEN (M) replik	33
Anf. 47	BIRGER LAHTI (V).....	34
Anf. 48	CAMILLA BRODIN (KD)	37
Anf. 49	RICKARD NORDIN (C) replik	39
Anf. 50	CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	40
Anf. 51	RICKARD NORDIN (C) replik	40
Anf. 52	CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	41
Anf. 53	BIRGER LAHTI (V) replik.....	41
Anf. 54	CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	42
Anf. 55	BIRGER LAHTI (V) replik.....	42
Anf. 56	CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	43
Anf. 57	LINUS LAKSO (MP) replik	43
Anf. 58	CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	44
Anf. 59	LINUS LAKSO (MP) replik	44
Anf. 60	CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	45
Anf. 61	RICKARD NORDIN (C)	45
Anf. 62	TOBIAS ANDERSSON (SD) replik.....	48
Anf. 63	RICKARD NORDIN (C) replik	49
Anf. 64	TOBIAS ANDERSSON (SD) replik.....	49
Anf. 65	RICKARD NORDIN (C) replik	50
Anf. 66	LOUISE EKLUND (L)	50
Anf. 67	LINUS LAKSO (MP)	52
Anf. 68	Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M).....	55
Anf. 69	FREDRIK OLOVSSON (S) replik	59
Anf. 70	Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik	59
Anf. 71	FREDRIK OLOVSSON (S) replik	60
Anf. 72	Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik	60
Anf. 73	RICKARD NORDIN (C) replik	61
Anf. 74	Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik	61
Anf. 75	RICKARD NORDIN (C) replik	62
Anf. 76	Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik	62
Anf. 77	BIRGER LAHTI (V) replik.....	63
Anf. 78	Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik	64
Anf. 79	BIRGER LAHTI (V) replik.....	64
Anf. 80	Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik	65
Anf. 81	LINUS LAKSO (MP) replik	65
Anf. 82	Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik	66
Anf. 83	LINUS LAKSO (MP) replik	67
Anf. 84	Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M) replik	67
Anf. 85	JOSEF FRANSSON (SD)	68
Anf. 86	BIRGER LAHTI (V) replik.....	71
Anf. 87	JOSEF FRANSSON (SD) replik.....	71

Anf. 88 BIRGER LAHTI (V) replik	72
Anf. 89 JOSEF FRANSSON (SD) replik	72
Anf. 90 LAILA NARAGHI (S)	73
Anf. 91 LARS ENGSUND (M)	76
(Beslut fattades under § 11.)	77
§ 8 Ersättning till radio- och tv-företag vid privatkopiering	77
Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU21	77
Anf. 92 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M)	77
Anf. 93 AIDA BIRINXHIKU (S) replik.....	79
Anf. 94 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M) replik.....	80
Anf. 95 AIDA BIRINXHIKU (S) replik.....	80
Anf. 96 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M) replik.....	80
Anf. 97 AIDA BIRINXHIKU (S)	81
Anf. 98 LILI ANDRÉ (KD).....	82
Anf. 99 ANGELICA LUNDBERG (SD).....	84
Anf. 100 ELISABETH THAND RINGQVIST (C) replik	85
Anf. 101 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik.....	86
Anf. 102 ELISABETH THAND RINGQVIST (C) replik	86
Anf. 103 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik.....	86
Anf. 104 LOUISE EKLUND (L)	87
Anf. 105 BIRGER LAHTI (V)	87
Anf. 106 ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	88
Anf. 107 KATARINA LUHR (MP).....	89
(Beslut fattades under § 11.)	90
§ 9 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta	90
Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU15.....	90
Anf. 108 FREDRIK MALM (L)	90
Anf. 109 LINUS SKÖLD (S) replik	92
Anf. 110 FREDRIK MALM (L) replik.....	93
Anf. 111 LINUS SKÖLD (S) replik	93
Anf. 112 FREDRIK MALM (L) replik.....	93
Anf. 113 ANDERS ÅDAHL (C) replik	94
Anf. 114 FREDRIK MALM (L) replik.....	94
Anf. 115 ANDERS ÅDAHL (C) replik	95
Anf. 116 FREDRIK MALM (L) replik.....	95
Anf. 117 CAMILLA HANSÉN (MP) replik.....	96
Anf. 118 FREDRIK MALM (L) replik.....	96
Anf. 119 CAMILLA HANSÉN (MP) replik.....	97
Anf. 120 FREDRIK MALM (L) replik.....	97
Anf. 121 LINUS SKÖLD (S).....	98
Anf. 122 ROBERT STENKVIST (SD) replik	101
Anf. 123 LINUS SKÖLD (S) replik	101
Anf. 124 ROBERT STENKVIST (SD) replik	102
Anf. 125 LINUS SKÖLD (S) replik	102
Anf. 126 LILI ANDRÉ (KD) replik.....	103
Anf. 127 LINUS SKÖLD (S) replik	103

Anf. 128 LILI ANDRÉ (KD) replik.....	104
Anf. 129 LINUS SKÖLD (S) replik.....	104
(forts. § 12).....	105
Ajournering.....	105
Återupptaget sammanträde.....	105
§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 20 maj	105
CU19 Lättnader i byggkraven för studentbostäder	105
TU13 Luftfartsfrågor	106
TU16 Lagändringar till följd av ändrade EU-regler om utsläppsfria tunga fordon	108
TU17 Ändringar i lagen om hamnskydd	108
§ 11 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	108
FiU37 Stärkt konsumentskydd på kreditmarknaden.....	108
NU20 Finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft	108
NU21 Ersättning till radio- och tv-företag vid privatkopiering	110
§ 12 (forts. från § 9) Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (forts. UbU15).....	111
Anf. 130 ANDERS ÅDAHL (C) replik	111
Anf. 131 LINUS SKÖLD (S) replik.....	112
Anf. 132 ANDERS ÅDAHL (C) replik	112
Anf. 133 LINUS SKÖLD (S) replik.....	113
Anf. 134 FREDRIK MALM (L) replik	113
Anf. 135 LINUS SKÖLD (S) replik.....	114
Anf. 136 FREDRIK MALM (L) replik	114
Anf. 137 LINUS SKÖLD (S) replik.....	115
Anf. 138 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik.....	115
Anf. 139 LINUS SKÖLD (S) replik.....	116
Anf. 140 JOSEFIN MALMQVIST (M) replik.....	116
Anf. 141 LINUS SKÖLD (S) replik.....	116
Anf. 142 ROBERT STENKVIST (SD).....	116
Anf. 143 LINUS SKÖLD (S) replik.....	119
Anf. 144 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	119
Anf. 145 ANDRE VICE TALMANNEN.....	120
Anf. 146 LINUS SKÖLD (S) replik.....	120
Anf. 147 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	120
Anf. 148 ANDERS ÅDAHL (C) replik	121
Anf. 149 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	121
Anf. 150 ANDERS ÅDAHL (C) replik	122
Anf. 151 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	122
Anf. 152 JOSEFIN MALMQVIST (M)	123
Anf. 153 ANDERS ÅDAHL (C).....	125
Anf. 154 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	128
Anf. 155 ANDERS ÅDAHL (C) replik	129
Anf. 156 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	129
Anf. 157 ANDERS ÅDAHL (C) replik	130
Anf. 158 LILI ANDRÉ (KD) replik	130
Anf. 159 ANDERS ÅDAHL (C) replik	131

Anf. 160	LILI ANDRÉ (KD) replik.....	131
Anf. 161	ANDERS ÅDAHL (C) replik	132
Anf. 162	LILI ANDRÉ (KD).....	132
Anf. 163	CAMILLA HANSEN (MP).....	134
Anf. 164	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	137
Anf. 165	LILI ANDRÉ (KD) replik.....	139
Anf. 166	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	140
Anf. 167	LILI ANDRÉ (KD) replik.....	140
Anf. 168	DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S) replik	141
Anf. 169	KAJSA FREDHOLM (V).....	141
	(Beslut skulle fattas den 22 maj.)	141
§ 13	Ett mer sammanhållet borgenärsansvar för Centrala studiestödsnämnden	142
	Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU18.....	142
	(Beslut skulle fattas den 22 maj.)	142
§ 14	Nya regler för datacenter och hållbara bränslen samt en ny reduktionsplikt.....	142
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25:MJU17	142
Anf. 170	MARTIN KINNUNEN (SD)	142
Anf. 171	ANNA-CAREN SÅTHERBERG (S) replik	144
Anf. 172	MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	144
Anf. 173	ANNA-CAREN SÅTHERBERG (S) replik	145
Anf. 174	MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	145
Anf. 175	RICKARD NORDIN (C) replik.....	146
Anf. 176	MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	146
Anf. 177	RICKARD NORDIN (C) replik.....	146
Anf. 178	MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	147
Anf. 179	ANNA-CAREN SÅTHERBERG (S)	147
Anf. 180	HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	149
Anf. 181	ANNA-CAREN SÅTHERBERG (S) replik	150
Anf. 182	HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	150
Anf. 183	ANNA-CAREN SÅTHERBERG (S) replik	151
Anf. 184	MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	151
Anf. 185	ANNA-CAREN SÅTHERBERG (S) replik	152
Anf. 186	MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	152
Anf. 187	ANNA-CAREN SÅTHERBERG (S) replik	153
Anf. 188	HELENA STORCKENFELDT (M)	153
Anf. 189	ANNA-CAREN SÅTHERBERG (S) replik	155
Anf. 190	HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	155
Anf. 191	ANNA-CAREN SÅTHERBERG (S) replik	155
Anf. 192	HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	156
Anf. 193	RICKARD NORDIN (C) replik.....	156
Anf. 194	HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	157
Anf. 195	RICKARD NORDIN (C) replik.....	157
Anf. 196	HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	158
Anf. 197	KAJSA FREDHOLM (V).....	158
Anf. 198	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	160
Anf. 199	RICKARD NORDIN (C).....	161

Anf. 200 KATARINA LUHR (MP).....	164	Prot. 2024/25:120
Anf. 201 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	167	21 maj
Anf. 202 KATARINA LUHR (MP) replik.....	167	
Anf. 203 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	168	
Anf. 204 KATARINA LUHR (MP) replik.....	168	
(Beslut skulle fattas den 22 maj.)	168	
§ 15 Fiskeripolitik	169	
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25: MJU19	169	
Anf. 205 JOANNA LEWERENTZ (M).....	169	
Anf. 206 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik	170	
Anf. 207 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	171	
Anf. 208 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik	171	
Anf. 209 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	171	
Anf. 210 BJÖRN PETERSSON (S)	172	
Anf. 211 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	173	
Anf. 212 BJÖRN PETERSSON (S) replik.....	174	
Anf. 213 JOANNA LEWERENTZ (M) replik.....	174	
Anf. 214 BJÖRN PETERSSON (S) replik.....	175	
Anf. 215 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	175	
Anf. 216 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik	177	
Anf. 217 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	178	
Anf. 218 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik	178	
Anf. 219 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	178	
Anf. 220 VICTORIA TIBLOM (SD).....	179	
Anf. 221 ELIN NILSSON (L).....	180	
Anf. 222 ANDREA ANDERSSON TAY (V).....	181	
Anf. 223 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	184	
Anf. 224 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik	184	
Anf. 225 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	184	
Anf. 226 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik	185	
Anf. 227 ANDERS KARLSSON (C).....	185	
Anf. 228 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	187	
Anf. 229 ANDERS KARLSSON (C) replik	187	
Anf. 230 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	187	
Anf. 231 ANDERS KARLSSON (C) replik	188	
Anf. 232 JAN RIISE (MP)	188	
(Beslut skulle fattas den 22 maj.)	190	
§ 16 Bordläggning	190	
§ 17 Anmälan om fråga för skriftligt svar	191	
§ 18 Anmälan om skriftligt svar på fråga	191	
§ 19 Kammaren åtskildes kl. 21.40.....	191	